

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΖΑ - Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ - Δ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ
Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ - Θ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ - Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1971
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σ. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ -- Σ. ΛΟΓΙΚΗ
Α. ΜΑΘΗΤΕΣ -- Β. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ
Θ. ΜΑΘΗΤΕΣ -- Κ. ΡΟΜΑΝΟΙ

42179

14-6-2007

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΑΤΑΞΙΩΤΑΝΑ ΑΝΑΤΩΣΜΑΤΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΔΩΡΕΑ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ — Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ
Α. ΒΡΑΝΟΥΣΗ — Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ — Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1971

Ε. ΣΥΜΒΟΥΛΗ - Ε. ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ
Α. ΠΡΟΕΔΡΟΣ - Ε. ΕΠΙΣΤΑΣΗ
Ε. ΧΑΡΟΠΟΤΑΣ - Ε. ΚΑΜΑΤΟΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Ε. ΤΥΝΑΝΤΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ
ΑΘΗΝΑ 1991

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Κ. Ο ΚΥΡΙΟΣ ΔΩΔΕΚΑ ΚΕΤΗΝ

Τὸ παιδίον τῆς Μαρκῆς, καὶ καὶ τὰ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπε-
σπασμένοι ἀπὸ τὴν πόλιν, ἔρχονται ἐπὶ τὰς πύλας τοῦ
Βουδαῖου ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν, καὶ εὗρον αὐτὸν ἐν τῇ πόλει.
Ὁ δὲ Βουδαῖος, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει,
καὶ ὁ δὲ Βουδαῖος, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει.

Ὁ δὲ Βουδαῖος, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει.

Ὁ δὲ Βουδαῖος, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει,
ὁ δὲ Βουδαῖος, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει,
ὁ δὲ Βουδαῖος, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει,
καὶ τὸ παιδίον, καὶ τὸ παιδίον, καὶ τὸ παιδίον.

Ὁ δὲ Βουδαῖος, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει,
ὁ δὲ Βουδαῖος, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει,
ὁ δὲ Βουδαῖος, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει, ὁ ἐπὶ τῇ πόλει,
καὶ τὸ παιδίον, καὶ τὸ παιδίον, καὶ τὸ παιδίον.

ΜΑΡΟΣ ΕΡΩΤΩΝ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ

1. Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σάν ἦρθεν ἡ βραδιά, σοῦ λέω τὴν προσευχή μου.
Ἄλλη ψυχὴ δὲν ἔβλαψα στὸν κόσμον ἀπ' τὴ δική μου.
Ἐκεῖνοι, ποὺ μὲ πλήγωσαν, ἦταν ἀγαπημένοι.
Τὴν πίκρα μου τὴ βάστηξα. Μοῦ δίνεις καὶ τὴν ξένη.

Δὲν ἔχω δόξα. Εἶν' ἡσυχὰ τὰ ἔργα, ποὺ ἔχω πράξει.
Ἀκουσα τὴ γλυκεῖα βροχή. Τὴ δύσι ἔχω κοιτάξει.
Ἐδωκα στὰ παιδιὰ χαρὲς, σὲ σκύλους λίγο χάδι.
Ζευγάδες καλησπέρισα, ποὺ γύριζαν τὸ βράδυ.

Τώρα δὲν ἔχω τίποτα νὰ διώξω ἢ νὰ κρατήσω.
Δὲν περιμένω ἀνταμοιβή. Πολύ 'ναι τέτοια ἐλπίδα.
Εὐδόκησε ν' ἀφανιστῶ, χωρὶς νὰ ξαναζήσω . . .
Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βουνὰ καὶ γιὰ τοὺς κάμπους ποὺ εἶδα.

« Θεῖα Δῶρα »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

2. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τὰ σπιτάκια τῆς Ναζαρέτ, « σὰ φούχτα μαργαριτάρια σὲ σμαραγδένιο χωνὶ σκορπισμένα », ἔφεγγαν κατάσπρα στὶς πλαγιὲς τοῦ βουνοῦ ἀνάμεσα σὲ φουντωτὰ περιβόλια ὅλο σκιές, πορτοκαλιές, δράνες καὶ ροδιές. Οἱ Ἑβραῖοι τὴν ἔλεγαν « Λαμπάν », τὸ ἀσπροχώρι, καὶ ἄλλοι « Λουλουδί τῆς Γαλιλαίας ».

Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἰησοῦς.

Ἡ ζωὴ του ἦταν σάν τὴ ζωὴ ὅλων τῶν παιδιῶν τῆς Γαλιλαίας.

Γράμματα πολλὰ δὲ μάθαιναν· ὁ ραββῖνος (δάσκαλος) τοῦ χωριοῦ τοὺς μάθαινε νὰ διαβάζουν τὴ Γραφή καὶ τὸ Νόμο τοῦ Μωυσῆ καὶ τὸ πολὺ - πολὺ νὰ γράφουν.

Ἀναθρεμμένους σάν ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς Γαλιλαίας, μαθαίνοντας τὰ ἴδια μαθήματα καὶ παίζοντας τὰ ἴδια παιγνίδια, ὁ Ἰησοῦς ἔμενε διαφορετικὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.

Οί γονεῖς του ἦταν ἄνθρωποι ἐργατικοί, πού ζοῦσαν ἀπό τήν ἐργασία τους. Ὁ Ἰησοῦς δούλευε καί αὐτός στο ἐργαστήρι τοῦ Ἰωσήφ μέ τ' ἀδελφία του, παιδιὰ τοῦ Ἰωσήφ ἀπό τήν πρώτη του γυναῖκα, ἔπαιζε μέ τούς συντρόφους του, πήγαινε στο νάο μαζί μέ τούς γονεῖς του, μάθαινε, ὅ,τι μάθαιναν ὅλα τὰ παιδιά.

Καί ὅμως ξεχώριζε ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα καί ἡ μητέρα του τὸ ἐβλεπε καί μάζεψε μέσα της τὰ λόγια του ἕνα - ἕνα καί τὰ φύλαγε σάν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Καί μεγάλωνε ὁ Ἰησοῦς καί δυνάμωνε τὸ πνεῦμά του καί γέμιζε σοφία, καί ἡ χάρι τοῦ Θεοῦ ἦταν ἐπάνω του.

Κάθε χρόνο, κατὰ τὸ ἔθιμο τῶν Ἑβραίων, ὁ Ἰωσήφ πήγαινε μέ τήν Μαρία στήν Ἱερουσαλήμ γιά τίς ἑορτές τοῦ Πάσχα.

Τὸ Πάσχα ἦταν ἡ μεγάλη θρησκευτική ἐορτὴ τῶν Ἑβραίων. Ἐώρταζαν ἐκείνη τὴ μέρα τήν ἀπελευθέρωσί τους ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς Αἰγύπτου. Τὴν ἐώρταζαν μέ μεγάλη ἐπισημότητα στήν Ἱερουσαλήμ, στο νάο τοῦ Σολομῶντος, καί οἱ Ἑβραῖοι ὅλης τῆς Παλαιστίνης τὸ θεωροῦσαν καθήκον νὰ πάνε ἐκεῖ, νὰ ἐκτελέσουν τὰ θρησκευτικά τους χρέη καί νὰ φαῖνε τὸ πασχαλινὸ ἀρνί.

Ὅταν ἔγινεν ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, ὅταν ἔφτασε δηλαδὴ στήν ἡλικία, ὅπου τὰ παιδιά τῶν Ἑβραίων ἀρχίζαν νὰ διδάσκωνται τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ καί νὰ γυμνάζωνται στὰ θρησκευτικά τους καθήκοντα, τὸν πῆραν οἱ γονεῖς του κι ἐκείνον στήν Ἱερουσαλήμ μαζί τους.

Ἀφοῦ λοιπὸν τελείωσαν οἱ ἐορτές καί οἱ προσκυνητὲς ὅλοι γύριζαν στὰ σπίτια τους, στο δρόμο ξαφνα ὁ Ἰωσήφ καί ἡ Μαρία ἀντιλήφθηκαν, πὼς ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦταν πιά μαζί τους. Μὲ τὴν ιδέα ὅμως, πὼς ἴσως βρίσκεται μέ ἄλλους ταξιδιώτες, φίλους ἢ συγγενεῖς, ἐξακολούθησαν τὸ δρόμο τους ὁλόκληρη τὴ μέρα. Μὰ ὅταν τὸ βράδυ τὸν ζήτησαν παντοῦ καί δὲν τὸν βρῆκαν, τρόμαξαν καί γύρισαν πίσω στήν Ἱερουσαλήμ, ὅπου τρεῖς μέρες τὸν γύρευαν. Τέλος τὴν τετάρτη μέρα πῆγαν καί στο νάο, κι ἐκεῖ τὸν βρῆκαν.

Καθισμένος ἀνάμεσα στοὺς δασκάλους, μέ τὸ πρόσωπο φωτισμένο ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ψυχῆς του, ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἄκουε, συζητοῦσε μαζί τους καί τοὺς ἐξηγοῦσε ὅσα αὐτοὶ δὲν καταλάβαιναν. Καί αὐτοὶ οἱ σοφοὶ μέ ἄσπρα μαλλιά, πού εἶχαν γεράσει στὴ μελέτη τῆς Γραφῆς, εἶχαν μαζευτῇ γύρὸ του καί μέ ἀπορία ζητοῦσαν καί ἄκουαν

καί θαύμαζαν, πῶς νά βρίσκεται τόση σοφία στό κεφάλι παιδιοῦ δώδεκα χρονῶν!

Καθῶς τόν εἶδεν ἡ Μαρία, ἔτρεξε κοντά του καί τοῦ εἶπε :

— Παιδί μου, γιατί μᾶς τὸ ἔκαμες αὐτό ; κοίταξε, ὁ πατέρας σου κι ἐγὼ καταθλιμμένοι σέ γυρεύομε.

Ἀπόρησε ὁ Ἰησοῦς καί ἀποκρίθηκε :

— Καί γιατί μέ γυρεύατε ; δὲν ξέρατε, ὅτι πρέπει νά μένω ἐγὼ στό σπίτι τοῦ πατέρα μου ;

Δὲν κατάλαβαν οἱ γονεῖς τὰ λόγια τοῦ παιδιοῦ τους, δὲν ἤξεραν, ποίος ἦταν ἐκεῖνος, πού ὁ Ἰησοῦς ὠνόμαζε Πατέρα, οὔτε πῶς ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἦταν τὸ σπίτι του. Ἡ μητέρα του ὅμως μάζερε πάλι μέσα στὴν καρδιά της τὰ λόγια του αὐτὰ καί τὰ φύλαγε ὅλα σὰν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Σηκώθηκε ὁ Ἰησοῦς καί ἀκολούθησε τοὺς γονεῖς του καί μαζί γύρισε στὴ Ναζαρέτ, γλυκὸς καί εὐάγωγος σὰν πάντα, ὑποταγμένος σὲ ὅ,τι τοῦ ἔλεγαν ἐκεῖνοι.

Περνοῦσαν τὰ χρόνια καί πρόκοβε ὁ Ἰησοῦς στὴν ἡλικία καί στὴ γυνῶσι, κοντὰ στό Θεὸ καί στοὺς ἀνθρώπους.

« Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ »

Πηνελόπη Δέλτα

3. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Ἄφοῦ, Θεέ, μ' ἐπροίκισας μέ νοῦν καί μέ αἰσθήσεις,
τοὺς ὀφθαλμούς μου ἤνοιξα καί εἶδα . . . Ποία φύσις !
Εἶδα τὸ πᾶν, πλὴν τοῦ παντός τὸν Ποιητὴν δὲν εἶδα
κι ἠρώτησα « Τίς ἔθεσε τοῦ κόσμου τὴν κρηπίδα* ; »

Καί μ' ἔκραξε μιᾷ φωνῇ κοινῇ ἡ ἀνθρωπότης :

« Μία ἀρχὴ αὐθύπαρκτος . . . , ἐν Ὁν, . . . μία Θεότης ».

. . . Ναί εἶσαι Σὺ, ἀθάνατε, ὅστις πρὸ τῶν αἰώνων

ὡς παντοδύναμος ἀρχὴ μ' ἐν « Γεννηθῆτω » μόνον

ὄν τὸ μηδὲν ἐποίησας, τὸ χάος ἐγκοσμήσας,*

τὴν δέρριν* τὴν οὐράνιον λαμπρῶς χρυσοκεντήσας.

Ἡλίας Τανταλίδης

4. ΧΑΙΡΕ, ΜΑΡΙΑ

Ὁ συγγραφεὺς περιγράφει τὴν ἐν Τήνῳ, κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου, λιτάνευσιν τῆς εἰκόνης τῆς Θεοτόκου, μετὰ τὴν ἐπίσημον λειτουργίαν.

Τόνοι μουσικῆς φθάνουν ἑξαφνα ἀπὸ τὸ προαύλιον τῆς Παναγίας καὶ τὰ πλήθη τῶν προσκυνητῶν ἀναταράσσονται, ὥσάν κύματα θαλάσσης εἰς τὴν βαρεῖαν πνοὴν τοῦ βοριά.

Ὁ κόσμος πυκνὸς γεμίζει φράκτας, πεζοδρόμια, παράθυρα, πεζούλια, στρέφων μὲ ἀνυπομονησίαν τὰς κεφαλὰς καὶ ἀλληλοερωτῶμενος.

Πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὸν περίβολον τῆς ἐκκλησίας τὸ πλήθος εἶναι μᾶζα ἀδιάσπαστος.

Ἀπὸ τὰ παράθυρα, τὰ κελλῖα, τοὺς ἐξώστας, ὀλόκληρα ἀνθρώπινα σταφύλια προβάλλουν καὶ κρέμονται πυκνὰ καὶ μυριόχρωμα, ὅπου τὰ τσεμπέρια ἀνακατεύονται μὲ τὰ φέσια, μὲ τὶς ἀνοικτὲς ὀμπρέλλες καὶ τὰ μαῦρα καπέλλα τῶν ἀνδρῶν.

Ἀπ' ἐκεῖ ἕως τὴν ἄκρην τοῦ ἱεροῦ δρόμου, ὅπου φθάνει τὸ βλέμμα, δύο ἀτελείωτα μαῦρα φίδια ἀπλώνονται. Εἶναι αἱ δύο γραμμαὶ τοῦ κόσμου, ποὺ περιμένει.

Ἀλλὰ καὶ τὸ λιθόστρωτον εἰς τὸ μέσον δὲν μένει ἐλεύθερον. Θέαμα παράξενον καὶ πρωτοφανὲς ἀπλώνεται ἐκεῖ. Ὅλοι οἱ πάσχοντες, τυφλοὶ, κωφοὶ, ἀνάπηροι, ὅλη ἡ ἀνθρώπινη δυστυχία ἔχει ἐξαπλωθῇ κατὰ γῆς κατὰ σειράν, σῶμα πρὸς σῶμα, πλευρὸν πρὸς πλευρόν, εἰς σφικτὴν γραμμὴν, καὶ γεμίζει τὸ μέσον τοῦ δρόμου, διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ πάνω τους ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν, διὰ νὰ τοὺς λυπηθῇ καὶ τοὺς ἐλέησῃ ἡ Παναγία.

Τέλος πάντων ἡ λιτανεία προβάλλει.

Βοή συγκεχυμένη, μαζὶ μὲ ψαλμωδίας καὶ τόνους μουσικῆς, φθάνει καθαρώτερα εἰς τὸ πλήθος. Ἡ κεφαλὴ τῆς λιτανείας ἐφάνη εἰς τὴν θύραν τῆς αὐλῆς.

Προπορεύεται ἄργα, ἄργα ἡ μουσικὴ τοῦ ναυτικοῦ, ἡλιοψημένοι ναῦται. Φθάνει μὲ βῆμα βραδὺ καὶ κανονικόν, μὲ ζωηροὺς σελαγισμοὺς* τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς εἰς τὸ μέταλλον τῶν σαλπίγγων των. Ἀκολουθοῦν κατόπιν τὰ ἱερὰ λάβαρα. Πολύχρωμος κυματισμὸς χρυσοῦ, κεντητῶν πολυτίμων ὑφασμάτων, ἀνακινούμενος εἰς τὸν ἐλαφρόν

άνεμον, ἔπειτα φανάρια, σταυροί, ἑξαπτέρυγα, Χερουβείμ με ἀνοικτὰς πτέρυγας εἰς τὸ ἔνδοξον πρωινὸν φῶς. Καὶ ὁ ἥλιος ἑξακολουθεῖ νὰ πλανᾷ σελαγισμοὺς εἰς τὰ χρυσοκέντητα ἄμφια, λαμπυρίζει εἰς τὰ μέταλλα τῶν ἑξαπτερύγων καὶ τῶν λαβάρων, ἀντανεκλάται εἰς ἀστραπὰς ἐπὶ τῶν ξιφολογγῶν τῶν πεζοναυτῶν, ζωογονεῖ εἰς μυριόχρωμον πανόραμα τὴν ἀτελείωτον θάλασσαν τοῦ κόσμου.

Εἰς τὸ μέσον πλήθους ἱερέων ἔρχεται τώρα ὁ Δεσπότης, μεγαλοπρεπὴς καὶ χρυσοκέντητος, με μίτραν σπινθηρίζουσιν ἀπὸ λίθους, προχωρῶν ἀργά, ἀργά. Πλησίον του δὲ τέλος, φερομένη εἰς τὴν ἀγκάλην ἑνὸς ἱερέως ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν, ἀστράπτουσα ὅλη ἀπὸ χρυσὸν καὶ διαμάντια, ἀντανεκλῶσα τὴν ἡλιακὴν λάμψιν, ὡς ἄλλος ἥλιος, ὡσάν φωτοστέφανος καὶ αἴγλη*, κάτι ἔνδοξον καὶ φωτοβόλον, ποὺ περνᾷ ὡς ὀπτασία πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πιστῶν.

Τὴν εἰκόνα ἀκολουθοῦν οἱ ἐπίσημοι : Ὁ Νομάρχης, ὁ Δήμαρχος, οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων, ἀγαπημένα ναυτικὰ στολὰ με πλατείας κροσσωτὰς ἐπωμίδας καὶ χρυσοστόλιστα τρικαντά*.

Τέλος αἱ διμοιρίαι τῶν ναυτῶν, οἱ ὅποιοι, μελαψοί, εὐρωστοδεδεμένοι, σοβαροί, βαδίζουν σιωπηλοὶ με τὸ βλέμμα ἐμπρὸς καὶ τὸ ὄπλον ἐπ' ὤμου.

Ἐπειτα ἔρχεται ὁ κόσμος τῶν προσκυνητῶν πυκνός, συμπαγὴς, οὐρὰ ἀτελεύτητος, σκεπάζουσα ὅλον τὸν δρόμον, μέσα εἰς ἐλαφρὸν σύννεφον ἡλιοπλημμυρισμένου κονιορτοῦ.

Καὶ ἡ εὐωδία τοῦ μοσχολιβάνου σκορπίζεται εἰς τὸν ἀέρα, αἱ ψαλμωδίαὶ ἐνώνονται με τοὺς διαρκεῖς ἤχους τῆς καμπάνας καὶ τὰ ἐμβατήρια τῆς μουσικῆς.

Τὰ μάτια ὑγραίνονται, τὰ σώματα φρிகιάζουν ἀπὸ ἱερὰν συγκίνησιν, τὰ δάκτυλα κινοῦνται εἰς ἀδιάκοπα καὶ νευρικὰ σταυροκοπήματα.

— Παναγία Παρθένε μου !

— Εὐαγγελίστριά μου, βοήθησε !

— Μεγαλόχαρὴ μου, κάμε τὸ θαῦμά Σου !

Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ παράθυρα, ἀπὸ τὰ πεζούλια καὶ τὴν πυκνὴν παράταξιν τοῦ κόσμου μιὰ διαρκὴς μόνον κίνησις χιλιάδων χειρῶν διακρίνεται. Σταυροκόπημα ἀδιάκοπον, ἐνῶ μικρὰ πῆλινα θυμιατὰ ἀπὸ κάθε σπιτάκι ἀφήνουν μικρὰ θαμβώματα θυμιάματος καὶ τὰ χεῖλη ψιθυρίζουν παρακλήσεις καὶ προσευχάς.

Δάκρυα υγραίνουν τὰ μάτια. Ὑστερικά * γυναῖκες ἀφήνουν διαπεραστικές φωνάς, ὡσάν δυνατὰ σπαθοκοπήματα, ἄλλαι κλαίουں σπασμωδικῶς.

Ἀπὸ τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ πεζούλια τώρα βροχή λουλουδιῶν ραίνει τὴν εἰκόνα καὶ τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτήν.

Ἡ λιτανεία ἐξακολουθεῖ καὶ ὁ ἱερεὺς μὲ τὴν εἰκόνα διασκελίζει τὰ ἐξαπλωμένα σώματα, πού βρέχουν μὲ δάκρυα τὰς σκληρὰς πέτρας.

— Δὸς μου τὴν υἱεῖά μου, Παναγία μου !

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, μόλις ἡ εἰκὼν περάσῃ, μένουν εἰς τὴν θέσιν τῶν, ὡσάν νὰ ἐμαγνητίσθησαν. Ἄλλοι σείονται ἀπὸ σπασμοῦς καὶ χαράσσουν τὰς πέτρας μὲ τὰ νύχια. Ὅλοι χύνουν δάκρυα.

Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Μαρίας, ἡ ἑορτὴ τῆς Παρθένου... Ἐλάτε ὅσοι εἶχατε μητέρας, ὅσοι φυλάσσετε μέσα εἰς τὸ στήθος σας τὴν ἀνάμνησιν μιᾶς εὐλογημένης μορφῆς, ἡ ὁποία σᾶς ἔδωσε τὴν ζωὴν καὶ σᾶς ἔμαθε τὴν ἀγάπην.

Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ αἰωνία μητέρα αὐτή... Ἀνοίξατε τὰς καρδίας σας καὶ ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς σας ! Γενεαὶ γενεῶν ἐπέρασαν, ἱστορίαι καὶ δόξαι καὶ θρῦλοι ἐλησμονήθησαν ὑπὸ τὴν σκόνην τῶν αἰῶνων, σάβανα ὁμίχλης ἐσκέπασαν παρελθὸν καὶ δυνατοὺς, ἀλλὰ Σὺ δὲν θὰ ἀποθάνῃς, Μεγάλῃ Μητέρα !...

Διότι ἐνίκησες τὴν νίκην τῆς καρδίας Σὺ ! Δὲν θ' ἀποθάνῃς, ὅπως δὲν θὰ λείψῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν κόσμον ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ ἐλπίς καὶ τὸ ἔλεος *. Θὰ μείνῃς αἰωνίως, νὰ ἱλαρύνῃ * ἡ γλυκυτάτῃ μορφῇ Σου καὶ ἄλλα μέτωπα, νὰ χαρίσῃ γαλήνην καὶ εἰς ἄλλας καρδίας, Παρθένε, Μήτηρ, Μάρτυς, τριάς τρυφερά καὶ ἀκατάλυτος, τῆς ὁποίας τὸ ἔπος ἐπλήρωσε τὴν ἱστορίαν τῶν γενεῶν.

« Μεγαλόχαρη »

Ἄγγελος Τανάγρας

5. ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλὴ μου Παναγία,
 πού ἀκοῦς τὴν δέησι τῶν παιδιῶν, ἀθάνατῃ Μαρία,
 ἄκου καὶ μᾶς, πού ὑψώνουμε σ' Ἐσὲ τὴν προσευχή μας,
 πού ἀπ' τὴν πιστὴ ψυχὴ μας
 βγαίνει γιὰ Σὲ θερμῇ.

Ἦχε, Κυρά, στὴ σκέπη Σου τὴν πικραμένη χήρα,
στὸν πεινασμένο ἄνοιξε, Σὺ, σπλαχνικὰ τὴ θύρα,
δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,
τοῦ ναύτη τὴν ἐλπίδα,
ποὺ πλέει στὴ ξενιτειά.

Τὴ μάννα παρηγόρησε πῶχει παιδί στὰ ξένα
καὶ χῦσε μιὰν ἀκτῖνά Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.
Κράτα τὸ γάλα ἀμίαντο τοῦ βρέφους, ποὺ βυζαίνει,
στρέψε στὴν οἰκουμένη
τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

Εὐλόγησε τὰ δάκρυα, καλὴ μου Παναγία,
ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστὰ στὴ δυστυχία.
Συγχώρεσε καὶ φώτισε καὶ κεῖνον, ποὺ ἐπλανήθη,
καὶ χῦσε του στὰ στήθη
τὴν πίστι τὴν γλυκειά.

Βόηθα καὶ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὁμορφὴ Πάτρίδα,
πάλι στὸν κόσμον δεῖξέ την μὲ σκῆπτρο καὶ χλαμύδα*.
Κάμε νὰ σφίξῃ ἐλεύθερα μέσ' στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της
τὰ μαῦρα τὰ παιδιά της,
ποὺ κλαῖνε στὴ σκλαβιά.

«Νέα Ἀνθολογία »

*Ανδρέας Μαρτζώκης

6. ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερ' ἀγγέλοι, ἀρχάγγελοι, ὅλοι μαυροφοροῦνε,
σήμερα ὅλοι θλίβονται καὶ τὰ βουνὰ λυποῦνται,
σήμερα πάνε κι ἔρχονται στῆς Παναγιᾶς τὴν πόρτα.

Ἡ Παναγιά ἡ Δέσποινα καθόταν στὸ θρονί της,
τὴν προσευχή της ἔκανε γιὰ τὸ μονογενῆ της.
Ἀκούει βροντές, ἀκούει ἀστραπές καὶ ταραχές μεγάλες,

προβάλλει από τή θύρα της νά δῇ τή γειτονιά της.
Βλέπει τὸν οὐρανὸ θαμπὸ καὶ τ' ἄστρα βουρκωμένα,
ἀκούει φωνή, ἀκούει λαλιά ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα :

« Σῶσε, κερά μου Παναγιά, τούτηνε δά τήν ὥρα
καὶ τὸν Ὑγιό σου ἐπιάσανε καὶ στὸ σταυρὸ τὸν πᾶνε ».

Ἡ Παναγιά σὰν ἄκουσε, ἔπεσε καὶ λιγώθη,
καὶ σὰν τήν συνεφέρανε, τοῦτο τὸ λόγο λέει :

« Ὅσοι πονᾶτε τὸ Χριστό, ὅλοι κοντά μου ἔλατε ».

Ἡ Μάρθα, ἡ Μαгдаληνή καὶ τοῦ Λαζάρου ἡ μάννα,
τοῦ Ἰακώβου ἡ ἀδελφή, κι οἱ τέσσερες ἀντάμα,
ἐπῆραν τὸ στρατὶ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι.

Τηρᾶν ζερβά, τηρᾶν δεξιά, κανένα δὲ γνωρίζουν,
τηρᾶν καὶ πιὸ δεξιώτερα, θωροῦν τὸν Ἀϊ - Γιάννη.

« Ἀϊ μου Γιάννη, Πρόδρομε καὶ Βαφτιστὴ τοῦ γυιοῦ μου,
μὴν εἰδές μου τὸ τέκνο μου καὶ σέ τὸ δάσκαλό σου ; »

« Ποιὸς ἔχει χεῖλη νά σ' τὸ πῇ, καρδιά νά μολογήσῃ,
ποιὸς ἔχει χειροπάλαμα, γιὰ νά σοῦ τότε δείξῃ ; »

« Ἐχεις καὶ χεῖλη νά τὸ πῇς, καρδιά νά μολογήσῃς,
ἔχεις καὶ χειροπάλαμα, γιὰ νά μοῦ τότε δείξῃς ».

« Ὡρεῖς ἐκεῖνον τὸ γυμνὸ, τὸν παραπονεμένο,
ὅπου φορεῖ στήν κεφαλὴ ἀγκάθινο στεφάνι ;

Ἐκεῖνος εἶναι ὁ γυιόκας σου κι ἐμὲ ὁ δάσκαλός μου ».

Κι ἡ Παναγιά, σὰν τ' ἄκουσε, τοῦτον τὸ λόγο λέει :

« Ποῦναι γκρεμιστὸς νά γκρεμιστῶ, γιαλὸς νά πάω νά πέσω ; »

Κανένας δὲν τῆς μίλησε, νά τήν παρηγορήσῃ.

Μόν' ὁ Χριστὸς τῆς μίλησε ἀπ' τὸν Σταυρὸν ἐπάνω :

« Κάνε, μαννούλα, ὑπομονὴ καὶ διάφορο* δὲν ἔχεις.

Στρῶσε τραπέζι θλιβερό, νά φᾶνε οἱ θλιμμένοι
καὶ τὸ Μεγάλο Σάββατο κάθου νά μ' ἀπαντέχῃς.

Τὴν Κυριακίτσα τὸ πρωὶ θὰ ποῦν Χριστὸς ἀνέστη ! ».

Δημοτικὸν

7. ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

‘Ο συγγραφεὺς περιγράφει τὸν ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς τοῦ
‘Αγίου Νικολάου εἰς τὸν ὁμώνυμον ναὸν τῆς πατρίδος του Σκιάθου.

‘Εβράδυσεν. ‘Ο ἥλιος, δύων ὀπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους, ἔπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησίδια τὰς τελευταίας του ἀκτῖνας, λαμβάνων μεθ’ ἑαυτοῦ ὅλο τὸ εὐφρόσυνον τῆς ἡμέρας θάλπος* καὶ ἀφῆνων εἰς τὰ βουναὶ νὰ στέλλωσι τὸ ὄξύ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγαιον*.

‘Ο λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία, τέσσαρα καΐκια ἤρχοντο βιαστικά ν’ ἀράξωσι χάριν τῆς ἑορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθῶσι καὶ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Καὶ μόνος ὁ πράκτωρ τῆς ἀτμοπλοικῆς ἐταιρείας ἀνεβοκατέβαιναν ἀκόμη εἰς τὸ παράλιον περιμένων τὸ ἀτμόπλοιο.

‘Ομως ἐνύκτωσε καὶ ἤρχισε νὰ σημαίνει ἡ ἀγρυπνία. ‘Ο γλυκὺς τοῦ κώδωνος ἤχος ἐλαλοῦσεν, ἐκελαδοῦσεν, ἐνόμιζες, τὴν πα- νήγυριν.

Εἰς ὅποιανδήποτε νῆσον καὶ ἂν ἀποβιβασθῆς, θὰ ἀπαντήσης τὸν ναὸν τοῦ ‘Αγίου Νικολάου μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ πλίνθους. ‘Ο ‘Αγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποὺς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ γλυκυτέρα τοῦ ναύτου παραμυθία*, τῶν θαλασσῶν ὁ ‘Αγιος. Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἔπρεπεν ὅλοι νὰ παρευρεθῶσι, διότι ἠτύχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἑορτὴν του εἰς τὸ νησάκι των. ‘Ο ναύτης καὶ ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν ‘Αγιον, εὐχηθεῖς, ὅταν ἦτο εἰς τὸ πέλαγος, νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἑορτὴν εἰς τὴν πατρίδα του, ν’ ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυαγὸς εἰς μίαν σανίδα σωθῇ ἢ εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν ‘Αγιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετήσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του. ‘Αλλ’ ἐνίστε δὲν ἐπανέρχεται. Τὸ τάξιμόν του ἦτο βαρὺ.

Εἶχε τάξῃ ὅλην τὴν ζωὴν του. Νὰ γίνῃ καλόγηρος ! Καὶ οὕτως ὁ εὐλαβής, διασώσας τὴν ζωὴν του ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης

πηγαίνει νά τήν κλείση εις τούς άφώνους τοῦ μοναστηριοῦ τοίχους, εις τόν Ἄθωνα.

Πάντες, γεωργοί καί ναῦται, συνηθοῖζοντο εις τήν άγρυπνίαν συνωστιζόμενοι* ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου Νικολάου, παλαιᾶς βυζαντινῆς άγιογραφίας, ὀλίγον μαυρισμένης ἢ ἀπό τοῦ χρόνου, ἢ διότι ὁ ζωγράφος ἠθέλησε διὰ τοῦ σκieroῦ χρώματος νά παραστήσῃ τὸ αὐστηρόν πρόσωπον τοῦ θαυματουργοῦ ἀρχιερέως. Καί ἤναπτον ὅλας τὰς μεγάλας λαμπάδας οἱ ναῦται, τὰς ὁποίας εἶχον φέρει ἀπό τὸ ταξίδιον, καί ἔλαμπεν ἡ εἰκών, καί ἔλαμπεν ὅλη ἡ ἐκκλησία. Καί ἀκτινοβολοῦσε τὸ πρᾶον τοῦ Ἁγίου πρόσωπον ἐκ χαρᾶς, νομίζεις, ὡς νά ἠὕχαριστεῖτο, ὅτι τήν στιγμήν ἐκείνην ἐβούλιζεν ὁ μικρὸς ναὸς ἐκ τῆς φαιδρᾶς τῶν ὁσμάτων ψαλμωδίας, μετ' ἰδιαιτέρας ἀγάπης ἐπαναλαμβάνουσης τὸ « Ἁγιε Νικόλαε » ἐν τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς ὕμνοις. Καί ἠὕχαριστοῦντο γῦρο - γῦρο οἱ ναῦται ἀκούοντες τὰ ὅσματα καί προσβλέποντες ἀτενῶς* εις τήν εἰκόνα, κατάφορτον ἀπό τῶν ἀναθημάτων*, ἐν οἷς διέπρεπον ἀργυρᾶ μικρὰ πλοιάρια, πλοιάρχων ἀφιερῶματα. Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας ἐνόμιζες, ὅτι ἡ εἰκών προσελάμβανε θαυμασίαν τινὰ κίνησιν καί ζωὴν αἰφνίδιον. Ἐνόμιζες, ὅτι ἐκινοῦντο οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἁγίου καί εὐλογοῦσεν ἡ χεὶρ τοὺς προσφιλεῖς του ναυτίλους καί ὅτι συχνὰ μετέβαλλεν ὄψιν τὸ γηραιόν του πρόσωπον.

Ἄλλος ἐκ τῶν ἐκεῖ παρισταμένων, ἔχων εις τὸν νοῦν του τήν παροιμιώδη τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐλεημοσύνην καί πρὸς τοὺς πένητας συμπάθειαν, τὸν ἐβλεπε γλυκύν καί μειδῶντα*, ὡς ὅτε ἔσωζε κρυφὰ τὰς τρεῖς ἐκείνας θυγατέρας ἀπὸ τοῦ ἠθικοῦ θανάτου, παρέχων τὰ μέσα τῆς ὑπανδρείας, καί ἔτεινε καί αὐτὸς τήν χεῖρα, νομίζων ὅτι ὁ Ἅγιος φλωρία ἐμοίραζε τήν στιγμήν ἐκείνην. Ἄλλος πάλιν ἔχων εις τὸν νοῦν του, ὅτι ποτὲ ὁ ἐπίσκοπος τῶν Μύρων*, ἄγριος καί ἀπειλητικὸς ἐμφανισθεὶς, ἐκράτησε τοῦ δημίου τήν χεῖρα, ἔτοιμον νά θανατώσῃ τρεῖς ἄνδρας ἁθῶους, συκοφαντηθέντας, τὸν ἐβλεπεν εις τήν εἰκόνα ἄγριον καί ἀπειλητικόν μὲ πύρινα βλέμματα. Ὁ δὲ ναύτης, διαλογιζόμενος τήν στιγμήν, κατὰ τήν ὁποίαν ὁ Ἅγιος ἔσωσε τὸ κλυδωνιζόμενον σκάφος, ἔτοιμον νά καταποντισθῇ, ἐφαντάζετο τὸν Ἅγιον ἰστάμενον ἀτρόμητον ἐν τῇ πρύμνῃ καί βασιάζοντα κραταιῶς τὸ πηδάλιον, ἐνῶ ἡ εἰκών παρίστα τοῦτον καθήμενον ἐπὶ θρόνου καί εὐλογοῦντα. Ἐκεῖνος δὲ πάλιν, ὁ ἐνθυμούμενος τήν στιγμήν,

κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος βυθισθεὶς ἐν τῷ πόντῳ ἔσωσεν ἡμίπνικτον τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἐβλεπε διάβροχον τὸν ἱεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ κοντὸν λευκὸν τοῦ γένειον ἔσταζεν ἀκόμη θάλασσα.

Τόσῃ ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ὑπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν . . .

« Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος » (ἀπόσπασμα)

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

8. ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΣΤΟΝ ΠΙΝΔΟ

Ὅλο τὸ χειμῶνα ὁ Πίνδος μένει βουβός, ἤσυχος, δὲν ἀκούγεται καθόλου. Νομίζει κανεὶς, πῶς κοιμᾶται κάτω ἀπ' τὸ παχὺ κάτασπρο πάπλωμα τῶν χιονιῶν, βυθισμένος σ' ἓναν ὕπνο ὀλοκλήρων μηνῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, ποὺ οἱ μισοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τσοπάνηδες, κατεβαίνουν τότε μαζί μὲ τὶς οἰκογένειές τους στὰ χειμαδιά. Ἀπ' ὅσους μένουν ἐκεῖ, οἱ ἄνδρες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καμμιά δουλειὰ πάνω στὶς ἄγονες κορυφές του, ξενιτεύονται σὲ χῶρες μακρινές, γιὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς.

Μένουν λοιπὸν ἐκεῖ μερικοὶ γέροντες, ἀπόστρατοι τῆς βιοτικῆς πάλης, ποὺ ταρασσούν μὲ τὶς πολύλογες συζητήσεις των τὴ μονότονη ἐρημιὰ τῶν μεσοχωριῶν καὶ τὴ σιγαλιὰ τῶν χαγιατιῶν τῆς κάθε ἐκκλησιᾶς, καθὼς καὶ ἀρκετὲς γυναῖκες καὶ κοπέλλες.

Αὐτὲς κάθονται κλεισμένες μέσα στὰ σπίτια τους, γνέθουν τὰ μάλλινα ὑφάσματά τους, λένε τὴ νύχτα παραμῦθια γύρο ἀπ' τὴ φωτιὰ καὶ στὸν ὕπνο τους ὀνειρεύονται τὸ γυρισμὸ τῶν καλῶν τους.

Ὡσπου ἔρχεται ἡ ἀνοιξί . . . Ὡσπου πλησιάζει τὸ Πάσχα, ἡ χαριτωμένη Λαμπρὴ . . .

Τότε παύουν οἱ μπόρες κι οἱ κακοκαιριές. Ὁ οὐρανὸς ἀλαφρώνεται ἀπ' τὰ πυκνὰ σύνεφα καὶ τὸ πλάτος τοῦ ἀνοίγεται καθαρὸ, καταγάλανο. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει στὸν ὀρίζοντα θερμὸς καὶ ζωογόνος. Λειώνουν τὰ χιόνια στὰ χαμηλώματα τοῦ Πίνδου, καὶ τὰ νερὰ σχηματίζουν μεγάλα, θολὰ κι ὀρμητικὰ ρέματα.

Στὰ σπλάχνα τῆς γῆς ξυπνᾷ τὸ μικρὸ χόρτο καὶ φουντώνει

τὸ λουλουδάκι ἀπὸ τὰ ζεστὰ τοῦ ἡλίου φιλιά. Μόνον οἱ κορυφές λαμποκοποῦν ἀκόμα κατὰλευκες καὶ παγωμένες.

Τότε ἀρχίζει νὰ ξυπνᾷ κι ὁ Πίνδος. Ἡ καρδιά του πυρῶνεται καὶ ξεπαγών' ἡ φωνή του. Οἱ γέροντες τῶν χωριῶν του κατεβαίνουν συχνότερα στὰ μεσοχώρια καὶ στὰ χαγιατιά τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ πρόσωπά τους παίρνουν φαιδρὴ ὄψι κι οἱ συζητήσεις τους ζωηρότερο ὕφος.

Οἱ γυναῖκες κι οἱ κοπέλλες δὲν κλείνουν πιὰ ἐρμητικά τὰ παράθυρα καὶ τίς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Παρατοῦν κάπου - κάπου τὸ μελαγχολικὸ ἀργαλειὸ καὶ πιάνουν τ' ἀνοιχτὰ λιακωτά, μὲ τὴ ρόκα στὴ μασχάλη καὶ μὲ τὸ τραγούδι στὰ χεῖλη τους, τὸ τραγούδι τῆς ἐλπίδας, τοῦ γυρισμοῦ τῶν ξενιτεμένων τους.

Κι αὐτοί, ἀφοῦ γεμίσουν τὰ πορτοφόλια τους μὲ παρᾶδες, ἀφήνουν πιὰ τὴν ξενιτεὶὰ καὶ ξεκινᾶνε γιὰ τὴν πατρίδα τους, γιὰ τὸ σπίτι τους, γιὰ τὸν Πίνδο.

— Μέρες Λαμπριάτικες . . . θὰ γυρίσω τώρα στὸν τόπο μου, λέει χαρούμενο κάθε ξενιτεμένο παιδί τοῦ Πίνδου.

Τὸ Μεγαλόβραδρο οἱ ξενιτεμένοι βρίσκονται ὅλοι στὸ δρόμο καὶ φτάνουν στὶς πατρίδες τους ὡς τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Εἶναι συνήθεια, νὰ πᾶνε ὅλοι στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ τους ἐκείνη τὴ νύχτα καὶ ν' ἀκολουθήσουν τὸ γύρισμα τοῦ Ἑπιταφίου.

Πόση συγκίνησι, πόση χαρά, πόση ποίησι ἔχει ὁ γυρισμὸς αὐτῶν τῶν ξενιτεμένων! Κι οἱ καμπάνες, ποὺ στολιζοῦν, ἀπὸ τρεῖς κι ἀπὸ πέντε μαζί, τὰ ψηλὰ καμπαναριὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Πίνδου, ἀναστατώνουν αὐτὲς τίς ἡμέρες μὲ τοὺς ἤχους των ὅλη τὴν ἔκτασι τῶν βουνῶν καὶ τὰ βάρη τῶν ἀγρίων ἐκείνων φαραγγιῶν. Νομίζει κανεὶς, πὼς ἀλαλάζουν κι αὐτὰ ἀπ' τὴ χαρά τους γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῶν ξενιτεμένων.

Πιὸ χαρωπὲς ὅμως ἀντηχοῦν οἱ καμπάνες στὸν ὄρθρο τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, στὴν πρώτη Ἀνάστασι. Καὶ σημαίνουν, σημαίνουν ἀδιάκοπα τότε, σὰν νὰ θέλουν νὰ ξυπνήσουν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπ' τὰ μνήματά τους, γιὰ νὰ γιορτάσουν στὴν ἐκκλησιὰ τὴ μεγάλη Ἀνάστασι.

Εἶναι σὰ νὰ κρᾶζουν τοῦ γέρου - Πίνδου νὰ σηκωθῇ πιὰ ἀπ' τὸν βαρὺ ὕπνου του, νὰ ξετιναχθῇ, νὰ ἰδῇ τὸν ἐρχομὸ τῆς γλυκειᾶς ἀνοιξης, ν' ἀκούσῃ τὸ γλυκὸ κελάδημα τῶν πουλιῶν τοῦ Ἀπρίλη,

σάν νά σαλπίζουν πολεμικό ἐγερτήριο στὸν κοιμισμένο, στὸ σκλαβωμένο λαὸ τῆς Ἠπείρου.

Μεμιάς τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν φωτίζονται ὅλα, οἱ πόρτες ἀνοίγουνε ὥς πέρα καὶ βγαίνουν ἀπ' αὐτὲς οἱ χωρικοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά, ὅλοι καλοντυμένοι καὶ στολισμένοι μὲ τὰ δῶρα, ποὺ τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὶς μακρινὲς χῶρες οἱ ξενιτεμένοι τοὺς καὶ τρέχουν μὲ τὶς λαμπάδες των τὶς λευκὲς στὴν ἐκκλησιά.

Ἡ ἐκκλησιά πλημμυρίζει ἀπὸ φῶτα στὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνеспέρου φωτός », ποὺ λέει ὁ παπᾶς, βγαίνοντας λαμπροφορεμένος στὴν Ὠραία Πύλη μὲ ἀναμμένα τὰ τρικέρια κι ἀντηχεῖ ἀπὸ ψιθυρισμοὺς χαρωποὺς μὲ τὴν ἐκφώνησι τοῦ « Χριστὸς Ἀνέστη ». Ἄλλες κωδωνοκρουσίες δυνατὲς ἐπακολουθοῦν τότε κι ἄλλοι ἀντίλαλοι μακρινοί.

Κι ὅταν βγαίνουν ἀπολείτουργα ἀπ' τὴν ἐκκλησιά, τοὺς χαϊρετίζει μὲ χαμόγελα τὸ ροδόλευκο γλυκοχάραγμα, ποὺ βάφει μὲ τὴν πορφύρα του τὶς ἄκρες τ' οὐρανοῦ καὶ τῶν κορυφῶν τὰ χιόνια καὶ μυρώνει μὲ θεϊκὰ ἀρώματα τὰ χλοερὰ χαλιά τῶν χαμηλωμάτων καὶ τὸν αἰθέρα καὶ διαλύει τὰ σκοτάδια τῶν βαθιῶν φαραγγιῶν.

Νὰ κι ὁ ἥλιος, ποὺ ἀνατέλλει σὲ λίγο, ὁ λαμπρός, ὁ ζεστός, ὁ γλυκός, ὁ πρόσχαρος ἥλιος τῆς Λαμπρῆς, ποὺ φιλεῖ μὲ τόσην ἀγάπη, μὲ τόσον πόνο τοὺς κατοίκους τοῦ Πίνδου, καὶ πρὸ πάντων τοὺς ξενιτεμένους, σάν νὰ τοὺς σφίγγη στὴν ἀγκαλιά του πατρικά, σὰ νὰ τοὺς λέη νὰ λησμονήσουν τὴν κακοπέρασι τῆς ξενιτειᾶς, σάν νὰ τοὺς ὑπόσχεται γιὰ πολλοὺς μῆνες νὰ μὴ τοὺς ἀναγκάσῃ ν' ἀφήσουν τὸν τόπο τους, τὴν οἰκογένειά τους.

Χαϊδεύει ὁ Λαμπριάτικος ἥλιος τὸν χιονισμένο Πίνδο, τὸν χαϊδεύει καὶ τοῦ ὀρκίζεται, πὼς θὰ συγκεντρώσῃ ὅλες τὶς φλόγες καὶ θὰ ἀναλύσῃ γρήγορα τὰ παχιά χιόνια του, θὰ τὸν ξεφορτώσῃ ἀπ' τοὺς βαριοὺς πάγους, θὰ τὸν στολίσῃ πάλι μὲ ἥσκιους, μὲ λουλούδια, μὲ πουλιὰ καὶ θὰ φέρῃ πάλι στὴν ἀγκαλιά του κάτω ἀπ' τὰ χειμαδιὰ τὰ πρόβατα μὲ τὰ λαμπρά τους κουδούνια, τοὺς βοσκούς μὲ τὶς γλυκεῖς τους φλογέρες, τὶς βλαχοποῦλες μὲ τὰ γλυκά τους τραγούδια καὶ τοὺς κλέφτες του, τοὺς παλιούς μὲ τ' ἀσημένια τους ἄρματα.

Καὶ χαμογελάει τώρα ὁ Πίνδος καὶ λησμοναίει τὸ μακρὺ χειμωνιατικὸ ὕπνο του καὶ ξαναπαίρνει ζωὴ καὶ δύναμι.

Τ' ἀπομεσήμερο τῆς Κυριακῆς γίνεται στὶς ἐκκλησιᾶς ἡ δεύτερη

Ἐνάστασι, ἡ λεγομένη Ἀγάπη. Χορτασμένοι ἐκεῖ ὅλοι ἀπ' τὸ πασχαλινὸ τραπέζι, μεθυσμένοι ἀπ' τὴν χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία καὶ ζεσταμένοι ἀπὸ τὶς ἀχτίδες τοῦ εὐεργετικοῦ ἡλίου, ξεχύνουν γῦρό τους τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς.

Ἀλλάζουν τώρα τὸ φιλὶ τῆς Ἀγάπης, πάνω στὸ χορό, ποὺ στήνουν οἱ μαυρομάτες στὰ χοροστάσια, στὶς πλατεῖες αὐλές καὶ στὰ χορταρόστρωτα σιάδια* τῶν χωριῶν.

Αὐτὸ εἶναι τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο. Εἶναι τὸ πρῶτο ξύπνημα ὕστερ' ἀπὸ τὸν βαρὺ, βαρύτατο χειμωνιάτικο ὕπνο. Εἶναι ἡ πρώτη Ἀνάστασι τῆς ζωῆς ὕστερ' ἀπὸ μιὰ μεγάλη νάρκη κι ἓνα βαθὺ μαρasmus. Καὶ γι' αὐτὸ γιορτάζεται τόσο χαριτωμένα, τόσο πρωτότυπα.

Ἐφημερὶς «Ἡχώ τῶν Ἀθηνῶν», 1892

Κώστας Κρυστάλλης

9. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Πολλοὶ ποιμένες συνεκεντρώθησαν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων εἰς μίαν στάνην Ἡπειρωτικοῦ χειμαδιοῦ.

— Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιά κλαδούρια, ρίχνε, Χρῖστο, σ' ἔκαψε κεῖνο τὸ δαυλί, γέρο Καψάλη; σβῆστ' το. Νάσο, πετάξου ἐσὺ νὰ ἰδῇς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη καὶ τί καιρὸ θὰ κάνη.

— Κύρ Τάκη, ξεφεγγάρωσε καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζει ἡ Βαλαώρα*. Κι εἶναι μιὰ βούβαση βαθειὰ στὴ γῆ, στὰ οὐράνια πάστρα, καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἄστρα.

Τὰ ζωντανὰ μέσ' στὸ μαντρί κλειστὰ καταλαγιαίζουν, στὸν τσάρκο* κάπου μοναχὰ μικράκια ἄρνια βελάζουν. Εἶναι τὰ γκρέκια* τοὺς ζεστὰ καὶ τρῶν κλαρὶ τὰ πρᾶτα κομμένο ἀπ' τὰ ζερβάτα*.

— Τώρα σταθίτε όλόγυρα, παιδιά, και άκουμαστήτε*·
του κόσμου ό 'Αφέντης ό Χριστός — νά μή τό λησμονήτε —
γεννήθηκε σέ μία σπηλιά, πού ζωντανά μαντρίζουν,
τ' άρνιά Τόν χουχουλίζουν*.

Μέσ' άπό κείνη βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι
και σάν άπόψε άόρατος, γυρνᾷ μέσ' στο σκοτάδι,
και παίρνει άράδα τά μαντριά, κοπάδια όπου φυλάνε
ρωτώντας πῶς περνᾷνε.

Και τοῦτο άκουμαστήτε το — δέν εἶναι παραμύθι —,
κατόπι άπ' τά μεσάνυχτα και μέ τό πρώτο όρνίθι,
στή μάντρα ένα Χριστόψωμο νά γλείφουν, φέρτε γύρα,
γαλάρια άρνιά και στεῖρα.

Τι έμάθαν τόν 'Αφέντη μας, όπώγλειψε στά γέννα
και τό θυμούνται χρονικῆς, παιδιά, τά βλογημένα,
κι αν δέν τό γλείφουν τό ψωμί, τήν ὥρ' αὐτή βελάζουν,
σά γνωστικά ανακράζουν.

Και τώρα φέρτε τά δεντρά και τό κρασί, τό λάδι,
για νά παντρέψω τή φωτιά, άκόμ' αὐτό τό βράδυ,
τί γέρασα κι εἶν' άγνωρο του χρόνου τί μέ βρίσκει·
λίγη ζωή μου μνήσκει*.

Πρώτα παντρεύω τή φωτιά μέ τοῦτο τό πουρνάρι,
όπώχει τό κορμί στοιχειό και δράκο τό κλωνάρι,
ώσαν αὐτό χιλιόχρονη νά ζῆς νά μή γεράζης,
νά καῖς παντοῦ, νά βράζης.

Σοῦ δίνω και τόν πλάτανο μέ τά πλατιά τά φύλλα,
παντοῦ ν' άπλώνης γύρα σου και στά ψηλά καπνίλα,
νά δείχνεσαι πῶς πάντα ζῆς και ζοῦν μαζί σου άνθρωποι,
σέ πόλι ἢ βοσκοτόπι.

Ἐπὶ τὴν στρουγγοκάλυβα ποτὲ νὰ μὴ μοῦ λείπῃς,
 τί μοῦ εἶσαι τῆς χαρᾶς ζωῇ κι ὀχτρός τρανὸς τῆς λύπης.
 Νὰ σ' ἀνακράζω νὰ μ' ἀκοῦς, νὰ βράζῃς νὰ μοῦ κραίνῃς*
 γλυκὰ νὰ μὲ θερμαίνῃς.

Νὰ ζήσετε χρόνια πολλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιὰ μου,
 σὰν τὰ ρουπάκια* τοῦ Ζυγοῦ, σὰν τὰ βουνὰ τοῦ Γράμμου.
 Νὰ μὴ σᾶς εὔρουνε ποτές τὰ ἔρημα τὰ γέρα ! . . .

— Νὰ ζῆς καὶ σύ, πατέρα !

« Ὁ Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης » Κώστας Κρυστάλλης

10. Ο ΠΑΠΑ - ΔΙΑΝΕΛΛΟΣ

Ὁ ἥρωας τοῦ παρόντος διηγήματος εἶναι ὁ κύρ Κωνσταντὸς ὁ Ζ' μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ δήμου Λίτης, τοῦ χωρίου Α, ὅστις ὑπεσχέθη, ὡς εἶχε πάντοτε συνήθειαν εὐκόλως νὰ ὑπόσχεται, (εἰς τὴν ἀρετὴν δὲ ταύτην ἴσως ὤφειλε καὶ τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς τὰ πολιτικά, διότι ἐνῶ ὁ α' καὶ β' πάρεδρος εἰς πᾶσαν ἐκλογὴν ἐμάχοντο πάντοτε περὶ τῆς πρώτης τάξεως πρὸς ἀλλήλους, αὐτὸς μετριόφρων καὶ χωρὶς κεράσματα ἐξελέγετο ἀσφαλῶς τρίτος ἐκάστοτε, μὴ ὑπάρχοντος τετάρτου συναγωνιστοῦ) ὑπεσχέθη, λέγω, νὰ ὑπάγῃ νὰ συλλειτουργήσῃ μὲ τὸν παπᾶ - Διανέλλον τὸν Πρωτέκδικον, ἔξω εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ὁ ναῖσκος εὐρίσκετο τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως, καὶ ὁ παπᾶ - Διανέλλος ὁ Πρωτέκδικος εἶχεν ἀπέλθει ἐκεῖ ἀπὸ τῆς πρωίας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ κύρ - Κωνσταντοῦ, ὅτι θὰ ἔφθανε πρὸς τὸ βράδυ, διὰ νὰ ψάλλῃ καὶ συνεορτάσωσιν ὁμοῦ τὴν Ἀνάστασιν. Ἄλλον βοηθὸν ὁ παπᾶς δὲν εἶχεν· ὁ νεώτερος υἱὸς του ἐτοιμαζόμενος ἐφέτος δι' ἐξετάσεις εἰς τὸ Διδασκαλεῖον δὲν ἠδυνήθη νὰ ἔλθῃ τὸ Πάσχα. Ὁ ἄλλος ἔλειπε διαρκῶς ναύτης μὲ τὰ καράβια του. Θυγατέρες, τὸ ἄφθονον τοῦτο προῖόν τοῦ τόπου, τοῦ εἶχεν ἀφήσει πλησμονὴν ἢ μακαρίτισσα ἢ πρεσβυτέρα, πέντε τὸν ἀριθμὼν — ἃς εἶχαν ζῶν — ὅπου δὲν ἔπαυαν ἀενάως νὰ μεγαλώνουν — νὰ μὴν ἀβασκαθοῦν· ἦσαν τόσον γείτονες τὴν ἡλικίαν, ὥστε δὲν ἐπρόφθανε νὰ μεγαλώσῃ ἢ μία, καὶ ἡ ἄλλη ἀμέσως τὴν ἔφθανεν.

ὅσον ἐμεγάλωναν, τόσον ἐφαίνοντο, καὶ μάλιστα αἱ μεσαῖαι τρεῖς, ἴσαι περίπου εἰς τὰ χρόνια, ἴσως καὶ εἰς τὸ ἀνάστημα· καὶ ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκούσιος ἱερομόναχος, δὲν ἦτο ἐλεύθερος οὔτε εἰς μοναστήριον νὰ καταφύγῃ.

Τὸν τριῶν ὥρῶν δρόμον ἀπὸ τὴν πολίχνην εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον εἶχε διανύσει τὸ πρῶν, ἀπολείτουργα, ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰς δύο νεωτέρας θυγατέρας του, κορασίδας δέκα καὶ δώδεκα ἐτῶν, καὶ ἀπὸ ὁμάδα ἐπτὰ ἢ ὀκτῶ γυναικῶν φιλεόρτων, προπορευομένου τοῦ ὄνου του φορτωμένου μὲ δισάκκιον μὲ τὰ ἱερά τοῦ παπᾶ. Ὁ ἥλιος ἦτον ὥς δύο καλαμιές ὑψηλά, ὅταν ἐξῆλθον εἰς τοῦ Γιατροῦ τ' ἀμπέλι, εἶτα ἔφθασαν εἰς τὰ Βουρλίδια, εἶτα ἀνῆλθον ἀσθμαίνοντες εἰς τοῦ Ματαρώνα τὸν Πεῦκον, ὅστις ἴστατο τότε ἀκόμῃ ἐκεῖ καὶ εὐηργέτει τοὺς ὁδοιπόρους μὲ τὴν παρήγορον σκιάν του εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ καὶ ἐξεφόρτωσαν τὸ ὄναριον.

Ἐκ τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν συνέλεξαν χαμόκλαδα καὶ ἦναψαν φωτιάν, διὰ νὰ ψήσωσι καφὲν καὶ προσφέρωσιν εἰς τὸν ἱερέα, αἱ δὲ ἔδραξαν ἐκ τῶν εὐωδῶν θάμνων δέσμας σχοίνων καὶ πριναρίων καὶ φασκομηλεῶν καὶ συνέδεσαν προχείρως διὰ κλωστής σκούπας, καὶ ἤρχισαν γοργὰ καὶ στρωτὰ νὰ σκουπίζωσιν, ἄλλαι τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἄλλαι τὸ προαύλιον. Ὁ ἱερεὺς ἀπετέλεσε σκούπαν ἐκ δάφνης καὶ μύρτου καὶ δενδρολιβάνου, καὶ ἐσάρωσε μόνος του τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὅλον τὸ Ἱερὸν Βῆμα. Δὲν ἔπανε δὲ νὰ γογγύζῃ καὶ νὰ διάμαρτύρεται ἐναντίον τῆς ἀβελτηρίας* ὥς ἔλεγε, τῶν βοσκῶν καὶ τῶν αἰπόλων, αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει νὰ τοὺς κάμῃ Ἀνάστασιν εἰς τὸ Βουνόν, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κανεῖς δὲν εἶχε φανῇ ἀκόμῃ· αὐτοὶ προέβαινον ἐνίοτε μέχρι τῆς βεβηλωσεως τοῦ νὰ εἰσάγωσιν, ἴσως ἐν καιρῷ βροχῆς, τὰ θρέμματά των ἐντὸς τῶν ἐξωκκλησιῶν, ὥς ἡδύνατο νὰ πεισθῇ τις ἐκ τῆς παρουσίας διαφόρων ἰχνῶν τῆς εἰσβολῆς, τὰ ὅποια οὐδ' εἶχον λάβει τὸν κόπον νὰ ἐξαλείψωσιν. Ἐνδοθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἐνῶ ἔκυπτε διὰ νὰ σκουπίσῃ, ἤκούετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ψιθυρίζων μετὰ στεναγμοῦ.

— Ἀχ ! ἀλλοίμονο . . . « ἀνθρώπους καὶ κτῆνη σώσης, Κύριε ! »

— Δὲν τσάκισε κανεῖς τὸ ποδαράκι του ; ἔκραξεν ἀπαντῶσα ἔξωθεν εἰς τὸν στεναγμὸν τοῦ ἱερέως ἡ θεῖα - Σειραῖνῳ, ἡ ἀληθὴς σημαιοφόρος τῶν ἐξοχικῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν πανηγυριῶν.

— «'Ανθρώπους καὶ κτήνη ! » ἐψιθύρισεν πάλιν ὁ ἱερεὺς.

Εἶχε παρέλθει ἤδη ἡ μεσημβρία καὶ ὁ ἱερεὺς μετὰ τοῦ μικροῦ ποιμνίου ἐκάθισαν νὰ γευματίσωσιν ὑπὸ τὴν ἱερὰν ἐλαίαν, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναῖσκου, ἐγγὺς τοῦ παμπαλαίου ἐκείνου λιθοκτίστου κιβουρίου, τὸ ὁποῖον κατ' ἄλλους ἦτο στέρνα ὕδατος καὶ κατ' ἄλλους κοιμητήριον ἢ ὁστεοθήκη. Ἡ θεὰ Μαθηνῶ, γηραιὰ εὐλαβὴς γυνή, ἀποβλέψασα πρὸς τὸ κτίριον τοῦτο μετὰ στεναγμοῦ εἶπε :

— Ἡμεῖς τρῶμε, κορίτσια· νὰ ἔχουν τάχα κι οἱ φτωχοὶ νὰ φᾶνε ;

— Τρῶν, οἱ πεθαμένοι, θεὰ - Μαθηνῶ ; εἶπε τὸ Ἀγλαῶ, ἡ δωδεκαέτις παιδίσκη τοῦ ἱερέως.

— Οἱ πεθαμένοι τρῶνε κόλλυβα, ἐγὼ τὸ ξέρω, προσέθηκε τὸ Καλλιοπῶ, ἡ δωδεκαέτις μικρὰ ἀδελφή της, καὶ γι' αὐτὸ ἡμεῖς στὸ σπίτι, ὅσα κόλλυβα μᾶς φέρνουνε, ὅλα τὰ μοιράζουμε στοὺς φτωχοὺς καὶ στὰ παιδιὰ τὰ γειτονόπουλα, γιὰ νὰ ἔχη ἡ μάνα μας, ἡ φτωχὴ νὰ φάη στὸν ἄλλον κόσμον . . .

Τὸ δειλινὸν ἐφάνησαν μακρόθεν νὰ κατεβαίνωσι τὴν ράχιν ἐρχόμεναι αἱ καλυβιώτισσαι γυναῖκες, αἱ ποιμενίδες καὶ βοσκίδες τῶν ἀγροτικῶν συνοικιῶν. Ἦλθον φέρουσαι πελωρίους κοφίνους γεμάτων ἄνθη, λαμπάδας, κηρία καὶ ἄγγεῖα μὲ ἔλαιον καὶ πρόσφορα καὶ μικρὰς φιαλίδας μὲ νᾶμα, ἡ ὁδηγοῦσαι ὀνάρια μὲ τὰ σάγματα ἐπεστρωμένα διὰ κιλιμίων καὶ χραιμίων, φορτωμένα τορβάδες καὶ δισάκκια μὲ φλάσκας οἴνου, μὲ τυρία νωπὰ ἢ ζεματισμένα καὶ κόκκινα αὐγά.

Κατόπιν ἐφάνησαν σφυρίζοντες ἁλλοκότως δύο ἢ τρεῖς βοσκοὶ μὲ τὰς ἀγέλας των, τὰς ὁποίας ὠδήγησαν παρὰ τὸν ἀπότομον κρημνὸν πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ τράγοι ἐπήδων ἀπὸ βράχον εἰς βράχον, ἀπὸ ὄχθον εἰς ὄχθον, ἀπὸ κοιλώματος εἰς κοίλωμα, ἐνῶ τὰ ἐρίφια χαριέντως σκιρτῶντα ἔτρεχον κατόπιν τῶν αἰγῶν βελάζοντα, ἀγαλλόμενα πρὸς τὴν νέαν δι' αὐτὰ ἀπόλαυσιν τοῦ ἀγνώστου τούτου πράγματος τῆς ζωῆς, ἐκθέτοντα εἰς τὸν ἥλιον τὰ στακτερὰ ἢ στικτὰ καὶ λευκὰ καὶ μαῦρα τριχώματά των.

Τελευταῖοι ἐφθασαν οἱ ποιμένες, ἄνευ τῶν ἀμνάδων των, τὰς ὁποίας εἶχον ἀφήσει ὀπίσω εἰς τὰς μάνδρας, κομίσαντες μόνον δύο ἄρνια σφαγμένα. Ἐφθασαν συγυρισμένοι, ἀλλαγμένοι, στολισμένοι ὅλοι των, μὲ καθαρὸς χιτῶνας, κοντὰ βρακία καὶ ὑψηλὰς βλαχό-

καλτσας, μὲ πλατέα ζωνάρια κίτρινα ἢ κόκκινα, ξυραφισμένοι καὶ μὲ τοὺς λινόχρους ἢ καστανοὺς μύστακας ἀγκιστροειδεῖς.

Ταχέως ἔκλινεν ἡ ἡμέρα καὶ ὁ ἥλιος ἔδυσε εἰς μίαν ράχιν τοῦ Πηλίου, ἀντικρὺ, ἀφοῦ ἐπὶ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας εἶχε μείνει στεφανωμένος μὲ κυάνεια καὶ περιπόρφυρα χρυσαυγῇ νέφη, ἀντιλαμβάνων ὁ ἴδιος ὅσῃν ἀπέδιδε δόξαν καὶ λάμπιν, καὶ ἐπὶ δέκα λεπτὰ ἀκόμη, ἀφοῦ ἐβασίλευσεν, αἱ ἀκτῖνες τῆς στέψεώς του ἔμειναν χρυσοφαεῖς, πορφυρίζουσαι, κυανίζουσαι, βάπτουσαι τὸ βουνὸν μὲ ἰῶδες χρῶμα.

Εἶτα κατῆλθεν ἡρέμα ἐπὶ τοῦ ὄρους ἡ νύξ, σπείρουσα παντοῦ τὸ βαθὺ καὶ ἄρρητον μυστήριόν της. Καὶ ὁ μπάρμπα - Κωνσταντὸς ὁ Ζ' μαροχάφτης, τρίτος πᾶρεδρος τοῦ χωρίου Α, τοῦ δήμου Λίτης, δὲν ἐφάνη οὐδαμῶθεν νὰ ἔρχεται.

Ἦτο δὲ ἀνήσυχος ὁ ἱερεὺς καὶ φόβος ἦτο νὰ μείνωσι χωρὶς Ἀνάστασιν καὶ λειτουργίαν. Διότι εὐλόγως δὲν ἠδύνατο ἄνευ βοήθειας νὰ ἱεροπρακτῇ. Λειτουργία χωρὶς ἓνα τοῦλάχιστον ψάλτην ἢ ἀναγνώστην δὲν γίνεται. Οἱ ποιμένες καὶ οἱ βοσκοὶ ἦσαν ὅλοι, ὡς εἰκός, οὐ μόνον ἀγράμματοι, ἀλλὰ καὶ ἀλιβάνιστοι οἱ κακόμοιροι πολλοὶ τούτων.

— Τώρα τί νὰ κάμωμε ; Ὅριστε, σοῦ ὑπόσχονται σίγουρα μιὰ δουλειά, κι ὕστερα σ' ἀφήνουνε μέσ' στὴ μέση. « Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

Ἦλπιζεν ἐν τούτοις ἀκόμη, ὅτι ὁ μπάρμπα - Κωνσταντὸς θὰ ἔρχετο. Ἀργοστόλιστος ἦτο πάντοτε, τὸν ἔξευρεν. Ἀλλὰ τώρα ἦτο σκοτεινὴ ἀκόμη νύξ καὶ μόνον τὰ ἄστρα ἔλαμπαν ἄνω. Ὀλίγον ὕστερα ἀνέτειλεν ἡ σελήνη, καὶ τότε ἔλπις ἦτο νὰ ἔλθῃ.

Παρήλθον δύο ὥραι καὶ ἡ σελήνη κολοβὴ ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν βουνὸν ἄνω, ἀνερχομένη βραδέως εἰς τὸ στερέωμα, καὶ αἱ τάξεις τῶν ἄστρων ἡραιώθησαν ἐπ' ἄπειρον καὶ σχεδὸν ἡμαυρώθησαν εἰς τὴν διάβασίν της. Παρήλθεν ἀκόμη μία ὥρα. Ὁ μπάρμπα - Κωνσταντὸς δὲν ἐφάνη.

Ὁ ἱερεὺς ἤρχισε ν' ἀγανακτῇ.

— Ὁ ἀσυνείδητος ! ὁ μωρός . . . Ἠμαρτον Κύριε ! « Ἀνθρώπους καὶ κτήνη . . . ! ».

— Τὰ ξέρω ἐγὼ ἀπὸ ὄξου τὰ πλιότερα τὰ γράμματα, παπαῖ, τοῦ ἔλεγεν ἡ θεὰ τὸ Μαθηνώ, διὰ νὰ τοῦ δώσῃ θάρρος· τὰ κανοναρχῶ

κειδὰ στ' αὐτὶ τοῦ γέρο - Φιλίππῃ, κι ὁ γέρο - Φιλίππῃς, ὅποῦν' θεοφοβούμενος ἄνθρωπος θὰ τὰ λέῃ κειδὰ ὅπως - ὅπως . . .

— Νὰ δὰ ἡ ὥρα νὰ σὲ κάνουμε καὶ ψάλτη, Μαθηνῶ ! ἀπήντησε γελάσας ὁ ἱερεὺς.

Ὡς τόσον ἐπλησίαζε μεσονύκτιον καὶ δὲν ἦτον ἐλπίς νὰ ἔλθῃ πλέον ὁ μπάρμπα - Κωνσταντός, ὁ τρίτος πάρεδρος.

Ὁ παπᾶ - Διανέλλος ἐσηκώθη στενάκων, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ προσεκύνησεν εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ ἱεροῦ βήματος. Εὐθύς κατόπιν του ἔτρεξαν ἡ γριὰ - Μαθηνῶ καὶ ἡ θεία Σειραϊνῶ, ἡ σημαιοφόρος τῶν πανηγύρεων. Αἱ δύο γυναῖκες ἤρχισαν νὰ ἀναζωπυρῶσι τὰ φυτίλια, νὰ ρίπτωσιν ἔλαιον εἰς τὰς κανδήλας καὶ νὰ κάμνωσιν ἐγκαρδίους σταυρούς. Ἡσθάνοντο ἀνέκφραστον χαρὰν καὶ γλύκαν εἰς τὰ σωθικά των. Ἦταν Ἀνάστασις. Ἀνάστασις ! Τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ἔλαμπε μὲ ἅγιον φῶς, δεξιὰ τῆς Ἱερᾶς Πύλης. Ἡ μορφή τῆς Δεσποίνης Θεοτόκου ἤστραπτεν ἐξ ἀφάτου χαρᾶς ἀριστερόθεν, κρατούσης τὸ θεῖον βρέφος της.

Τέλος δὲν ἦτο ἐλπίς νὰ ἔλθῃ ὁ κύρ - Κωνσταντός, καὶ ὠφείλον ἐκ τῶν ἐνόντων νὰ ψάλωσι τὴν ἀκολουθίαν. Αἱ ἐκ τῆς πόλεως γυναῖκες, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἀποτινάξασαι τὴν ὑπνώδη νάρκην, εἰσῆλθον εἰς τὸν ναῖσκον. Αἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν ποιμενίδες δὲν ἤργησαν νὰ ἐξυπνήσωσιν, ὁ δὲ παπᾶ - Διανέλλος ἐξῆλθε πρὸς στιγμὴν καὶ λαβὼν τεμάχιον παλαιᾶς σανίδος καὶ σφυροειδὲς ξύλον, κατεσκεύασεν αὐτοσχέδιον σήμαντρον, διότι φεῦ ! δὲν ὑπῆρχε πρὸ πολλοῦ κώδων, ὅστις νὰ ἐξυπνᾷ τοὺς ἀπὸ αἰώνων κοιμηθέντας, καὶ νὰ συγκινή τὴν κόνιν τῶν ἀπὸ γενεῶν κοιμηθέντων κατοίκων τῆς πάλαι ποτὲ ὑπαρξάσης πόλεως. Διὰ τοῦ σημάντρου τούτου ἤρχισε νὰ κρούῃ ὁ ἱερεὺς εἰς τροχαίους πρῶτον (τὸν ἀδάμ, ἀδάμ, ἀδάμ), εἶτα εἰς ἰάμβους (τὸ τάλαντον, τὸ τάλαντον). Οἱ βοσκοὶ ἐνωτισθέντες τὸν μονότονον ἤχον ἐτινάχθησαν διὰ μιᾶς ἐπάνω, ἐπέταξαν τὰς κάπας των, ἐνίφθησαν καὶ ἔτρεξαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, ἔψαλε μόνος του τὴν παννυχίδα, ὅλον τὸ « Κύματι Θαλάσσης », ἐθυμίασεν, ἔκαμεν ἀπόλυσιν, εἶτα φορέσας ἐπιτραχήλιον καὶ φελόνιον, ἦναψε μεγάλην λαμπάδα καὶ βασιτάζων αὐτὴν ἐξῆλθεν εἰς τὰ βημόθυρα, καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ μεγαλοφώνως τὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ». Οἱ βοσκοὶ ἦναψαν τὰς λαμπάδας των, ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες κι ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ προαύλιον,

τοῦ ἱερέως κρατοῦντος τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ τοῦ θυμιατοῦ καὶ ψάλλοντος « Τὴν Ἀνάστασίν σου, Χριστέ Σωτήρ ». Εἶτα ἡ ἱερὰ εἰκὼν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπετέθησαν ἐπὶ τῆς πεζούλας, ἐκπληρούσης χρῆν τρισκελίου, ἐφ' ἧς αἱ γυναῖκες εἶχον στρώσει μεταξοῦφες μικρὸν προσόψιον. Ὁ ἱερεὺς ἀνέγνω ἄργά τὸ κατὰ Μάρκον « Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου », εἶτα θυμιάσας καὶ ἐκφωνήσας τὸ « Δόξα τῇ ὁμοουσίῳ », ἤρχισε νὰ ψάλλῃ λαμπρᾶ τῇ φωνῇ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη . . .

« Λαμπριάτικος Ψάλτης » (Ἀπόσπασμα) Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

11. ΟΙ ΚΡΥΦΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Τὴν 9ην ὥραν τῆς πρωίας τουρκιστί, δηλαδὴ περὶ τὴν τρίτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον, σπάνιοι τινες διαβάται, οἱ τελευταῖοι ἀπομειναντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς πρώτης Ἀναστάσεως, ἐπέστρεφαν σπεύδοντες εἰς τὰς οἰκίας των. Μετ' ὀλίγον οὔτε ἐν βῆμα ἀντήχει εἰς τὸν δρόμον, σιγὴ δὲ νεκρικὴ ἐβασίλευε καθ' ὅλην τὴν τουρκικὴν συνοικίαν. Ἐξαφνα ἡ θύρα τῆς αὐλῆς μεγάλης τινὸς οἰκίας ἠνοίχθη χωρὶς κρότον καὶ ἐφάνη προκύψασα κεφαλὴ ἀνθρώπου. Ἡ κεφαλὴ ἐστράφη δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὥς νὰ ἐξήταζε μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ σκότους, ἔπειτα ἀπεσύρθη καὶ ἀνεφάνη πάλιν διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐξέτασιν.

— Ἐλᾶτε, δὲν εἶναι κανεῖς, ἠκούσθη χαμηλὴ φωνή.

Ψιθυρισμὸς ἐλαφρὸς ἠκολούθησε, καὶ τρία σώματα, σκιαὶ μᾶλλον, ἡ μία μεγάλη, αἱ ἄλλαι μικρότεραι, ἐξῆλθον εἰς τὸν δρόμον.

Ἀλλὰ παρενθὺς βήματα ἀντήχησαν, κατ' ἀρχὰς μόλις ἀκουόμενα, ἔπειτα δὲ βαρέα καὶ πλησιάζοντα. Αἱ τρεῖς σκιαὶ ἀπεσύρθησαν ἀμέσως ἐντὸς τῆς αὐλῆς, καὶ ἡ θύρα ἐπανεκλείσθη. Ὅτε ὁ διαβάτης ἐπέρασε καὶ ἔσβησεν ὁ κρότος τῶν βημάτων του, προέκυψεν ἐκ νέου ἡ κεφαλὴ ἐκ τῆς ἡμιανοιχθείσης θύρας, ἐστράφη, ἐξήτασε, καὶ τὰ τρία πρόσωπα ἐξῆλθον πάλιν.

— Πᾶμε γρήγορα, ἐπιθύρυσεν ὁ ὑψηλὸς ἀνὴρ· πᾶμε γρήγορα. Ἀργήσαμε πολὺ, καὶ θὰ μᾶς περιμένη . . . Βάλε καλύτερα τὸ γιασμάκι* σου, Ἐλιφὲτ - Ρεσοίτ, δῶσέ μου τὸ χέρι σου !

Καὶ οἱ τρεῖς ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ σκότος τοῦ μικροῦ δρόμου καὶ

έπροχώρουν σιωπηλοί· αλλά μόλις έστρεψαν αυτόν, εύρέθησαν πρό γραίας γυναικός, κρατούσης είς την χείρα λαμπάδα άναμμένην. Έβάδιζεν αυτή μετά κόπου ένεκα τής ηλικίας της, έσύρετο σχεδόν, διά νά φέρη είς τό σπίτι της τό « άγιον φώς », πού είχεν ανάψει είς την έκκλησίαν. Είς την θέαν του φωτός και οί τρεις έστρεψαν την κεφαλήν προς τό αντίθετον μέρος, διά νά μη άναγνωρισθοϋν.

‘Αλλά ματαίως· ή γραία ύψωσεν όλίγον τό φώς, και έφώτισεν αυτούς περισσότερον διά τών άκτίνων του και τών βλεμμάτων της. ‘Ο δρόμος ήτο στενός. Τά πλατιά ένδύματα τής Έλιφέν, μετατοπίζοντα τόν άέρα, παρ’ όλίγον είς τό σκότος νά σβήσουν την φλόγα τής λαμπάδος.

— Πολλά τά έτη σας, Μεχμέτ μπέη, είπεν ή γραία χαιρετίζουσα.

— Καλημέρα, κερά· άπήντησεν εκείνος· και του χρόνου. Και έπροχώρησε μετά τής συνοδείας του.

‘Η γραία στραφέισα τότε τους παρηκολούθησεν έπ’ όλίγον διά του βλέμματος, όταν δέ τους έχασεν είς τό σκότος, είπε μέσα της:

— Τέτοια ώρα ό Μεχμέτ μπέης μέ μιá χανούμ και τό γυιό του... Πού νά πηγαίνουνε; Χριστέ μου, μέρα πού ‘ναι, δέ ρίχνεις μιá φωτιά νά τόν κάψης, νά γλυτώσουν από ένα κακό σκύλο οί Χριστιανοί;

Είς τό σκότος ήτο βυθισμένος και ό ναός του ‘Αγίου Μηνά. Πρό μικρού χιλιάδες κηρίων κατεφώτιζον αυτόν· πρό μικρού πλήθη εύσεβών συνωθοϋντο και είς τās αϋλάς του άκόμη, πρό μικρού χαρμόσυνοι ψαλμωδίαί άντήχουν υπό τους θόλους του και τό « Χριστός άνέστη » από στόματος είς στόμα μετεδίδετο ως ό γλυκύτατος τών άσπασμών. Τώρα απέμεινε μόνον τό άνάμικτον άρωμα τών λιβανωτών και τών κηρίων, γεμίζον την άτμόσφαιραν, ή πρό τής έπαργύρου είκόνος τής Παναγίας κανδήλα, αυτή μόνον διατηροϋσα τό άμυδρόν φώς της, και σιγή, σιγή πανταχοϋ...

Δύο κτύποι άκούονται αίφνης είς την έσωτερικήν θύραν, έξ ενός παρ’ αυτήν στασιδίου έγείρεται τις καθήμενος, άναμένων, και σπεύδει μέ βήμα άσταθές, ύποτρέμων, ν’ άνοιξη. ‘Ητο ό ιερέυς.

Εισέρχεται είς, κλίνει τό σωμα και άσπάζεται την δεξιάν του. Εισέρχεται άλλος, εισέρχεται τρίτος και έπαναλαμβάνουν τά αυτά. ‘Επειτα ή θύρα κλείεται, οί δέ εισελθόντες, προπορευομένου του ιερέως, πλησιάζουν άθορόβως πρό του τέμπλου και γονατίζουν, κάμνοντες τό σημείον του σταυροϋ.

Ὁ ἱερεὺς Γρηγόριος, γέρων σεβάσμιος, μὲ μακρὰν δλόλευκον γενειάδα, εἰσέρχεται διὰ τῆς πλαγίας θύρας εἰς τὸ Ἱερόν, ἀνοίγει τὴν Ὠραίαν Πύλην καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μικρότερον τῶν γονυπετούντων :

—Ἐλα, παιδί μου, ἐδῶ νὰ μὲ βοηθήσης. Καὶ παραδίδει εἰς τὰς τρεμούσας ἐκ συγκινήσεως χεῖρας τοῦ σπεύσαντος δεκαετοῦς μικροῦ παιδίου μικρὰν λαμπάδα, ἀφοῦ ἦναψεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀκοιμήτου φωτός, ποῦ φυλάσσεται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου.

Ἐπειτα, μετὰ τινὰς στιγμὰς, φορέσας τὸ χρυσοπράσινον αὐτοῦ πετραχήλιον καὶ λαβὼν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ λιθοκόλλητον δισκοπότηρον τῆς Ἀγίας Κοινωνίας ἐπλησίασε πρὸς τὴν Ὠραίαν Πύλην ψιθυρίζων εὐχὰς τινὰς μὲ χαμηλὴν φωνήν.

Πρὸ αὐτῆς ἐστέκετο ὁ λαμπαδοφόρος παῖς μὲ συμπαθεῖ Ὠραίαν ὄψιν, ὡχρὸς, συγκινημένος, μὴ τολμῶν νὰ ὑψώσῃ πρὸς τὸν ἱερέα τὰ ὄμματα.

— Πλησιάσατε, εἶπεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τοὺς ἄλλους δύο.

Ἐν πρώτοις ἐπλησίασε γυνή, τριάντα ἔως τριανταπέντε ἔτων. Τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐπιπτεν ὅλον ἐπὶ τῆς μορφῆς της, τῆς ὁποίας ἡ ἄπταιστος κανονικότης καὶ ἡ ἐρασμία αὐστηρότης παρουσιάζον τέλειον τύπον βυζαντινῆς ἀγιογραφίας. Ἦτο ἐπίσης ὡχρὰ καὶ βαθέως συγκινημένη. Ἐχρειάσθη νὰ τὴν στηρίξῃ διὰ τῆς χειρὸς ὁ πλησίον ἱστάμενος, διὰ νὰ μὴ πέσῃ, ἀναβαίνουσα τὰς βαθμίδας, ποῦ τὴν ἐχώριζον ἀπὸ τοῦ ἱερέως. Οἱ μεγάλοι μαῦροι ὀφθαλμοὶ της ἦσαν δακρυσμένοι.

— «Μεταλαμβάνει ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μαρία, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος».

Ταῦτα ἀπήγγειλε βραδέως καὶ μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπισημότητος ὁ ἱερεὺς, πλησιάζων πρὸς τὸ στόμα της τὴν θείαν μετάληψιν.

Δύο μεγάλα δάκρυα ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκυλίσθησαν εἰς τὰς παρειὰς τῆς μεταλαβούσης.

— Μνήστητί μου, Κύριε, εἶπεν αὕτη μετὰ συντριβῆς, κάμνουσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ὀπισθοχωροῦσα. Ἐπειτα, εἰς ἓν νεῦμα τοῦ ἱερέως, ἔλαβε τὴν λαμπάδα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ παιδός, διὰ νὰ πλησιάσῃ καὶ οὗτος.

— «Μεταλαμβάνει ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ Νικόλαος, ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς, περιβάλλων τὸν παῖδα διὰ φιλοστόργου βλέμματος».

Ἦλθε καὶ ἡ σειρὰ τοῦ ἀνδρός. Ἀνέβη καὶ οὗτος μὲ θάρρος τὴν ἀνωτέραν πρὸς τὸ ἱερὸν βαθμίδα καὶ ἐπλησίασεν. Αἱ ἀκτῖνες τῆς λαμπάδος τρέμουν, διότι τρέμει καὶ ἡ χεὶρ τῆς κρατούσης αὐτὴν Μαρίας. Πρὸ τοῦ «σώματος καὶ τοῦ αἵματος» ἡ αὐστηρὰ καὶ ἐπιβλητικὴ ὄψις του καθίσταται ἡμερος καὶ συμπαθής, ὡς μορφὴ μάρτυρος, τὸ δὲ κινούμενον φῶς δίδει ἀνέκφραστόν τινα γλυκύτητα εἰς τοὺς συγκινημένους χαρακτήρας τοῦ προσώπου του, εἰς τοὺς ἀκτινοβολώντας ἐκ χαρᾶς ὀφθαλμοὺς του.

— «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μανουήλ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος», ἐπανάλαβε διὰ τρίτην φορὰν μετ' ἐπιταθείσης εἰς τὸ ἔπακρον συγκινήσεως ὁ ἱερεὺς καὶ ἐδάκρυσε καὶ οὗτος.

— Ἀμήν· εἶπε διὰ βραχνῆς φωνῆς ὁ μεταλαβών.

Ὅταν μετὰ τινα λεπτὰ αἱ τρεῖς σκιαί, διασχίζουσαι τὸ ἐπικρατοῦν ἔτι σκότος εἰς τὰς στενωποὺς τοῦ Ἡρακλείου, ἐπέστρεφαν βιαστικαί εἰς τὴν οἰκίαν των, γραῖά τις δὲν ἔτυχεν εἰς τὸν δρόμον, διὰ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κηρίου τῆς Ἀναστάσεως. Ἄν εὐρίσκετο καὶ ἔβλεπε τὸν Μεχμέτ μπέην, τὴν σύζυγόν του Ἐλιφὲτ καὶ τὸν υἱόν του Ρεσσίτ, θὰ τοὺς κατηρᾶτο καὶ αὕτη «νὰ ρίξῃ μιὰ φωτιά καὶ νὰ τοὺς κάψῃ ὁ Χριστὸς ἡμέρα ποῦ ἔναι, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἓνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί».

Διότι ὁ Μεχμέτ ἔχαιρε φήμην σκληροῦ καὶ τυραννικοῦ μπέη, μόνος δὲ ὁ παπαῖ-Γρηγόρης ἐγνώριζε ποίους θησαυροὺς πίστεως, ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως περιεῖχον αἱ καρδίαι τοῦ Μανουήλ, τῆς Μαρίας καὶ τοῦ υἱοῦ των, οἱ ὅποιοι, κακοὶ εἰς τὸ φανερόν Τοῦρκοι, ἐξήσκουν κρυφὰ διὰ τῆς σεβασμίας χειρὸς του πᾶσαν χριστιανικὴν ἀρετὴν, θύματα καὶ αὐτοὶ δυστυχισμένα τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς βίας, διατηροῦντα ἄσβεστον, ἀλλὰ μυστικὴν, εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν ἱερὰν παράδοσιν τῆς πίστεως, πτωχοὶ μάρτυρες, φέροντες ἀντὶ βαρέος σταυροῦ ἐλαφρόν σαρίκιον, ἀλλὰ τὸ ὅποῖον μόνον μετὰ τῆς κεφαλῆς των ἦτο δυνατόν ν' ἀποσπασθῇ.

Ματαίως θὰ κτυπήσετε τώρα τὴν θύραν τοῦ μεγάλου κονακίου. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξῃ. Αἱ σκλάβαι καὶ οἱ ὑπηρέται ὅλοι ἐστάλησαν ἀπὸ χθὲς εἰς τὸ μακρὰν τῆς πόλεως κείμενον μετόχι τοῦ Μεχμέτ μπέη, ὅπου θὰ ἐπῆγαιναν τὴν ἐπαύριον καὶ οἱ κύριοί των. Ἐμείναν

οὔτοι μόνοι εἰς τὸ κονάκι, ἀλλὰ ματαίως θὰ κρούσετε. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξη, διότι κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀκούσῃ. Ὁ Μεχμέτ, ἡ Ἐλιφὲτ καὶ ὁ μικρὸς Ρεσσὶτ δὲν εἶναι ἐδῶ. Τὸ κονάκι κατὰ κλειστον, κατασκότεινον. Μόνον εἰς τὸ ὑπόγειον ἡδύνατο κανεὶς νὰ εὕρῃ ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὔτοι γνωστοὶ εἰς κανένα. Εἶναι τρεῖς πτωχοὶ χριστιανοί, προσευχόμενοι πρὸ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἑσταυρωμένου. Ὁ τρίτος, ὁ υἱός, στέκεται πλησίον μικρᾶς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας κάνιστρον γεμάτων κόκκινᾳ αὐγά, καὶ ἀναγινώσκει εἰς χρυσόδετον βιβλίον μὲ χαμηλὴν φωνήν:

« Οὐσῆς ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν ».

Καὶ οἱ ἀκούοντες προσθέτουν μετὰ συντριβῆς:

— Κύριε, ἐλέησον...

« Οἱ Κρῆτές μου », σελ. 141 - 146

Ἰωάννης Δαμβέργης

12. Ο ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημαγμένο παρεκκλήσι
τῆς ἀνοίξης τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ὁ ἥλιος, γέρνοντας στὴ δύσι,
μπροστὰ στοῦ ἱεροῦ τὴν πύλη
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
κι ἀνάφτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπάει γλυκεῖα μοσκοβολιὰ
δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη,
— θυμίαμα, ποὺ καίει ἡ πίστις —

καὶ μιὰ χελιδονοφωλιὰ
ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
ψάλλει τὸ « Δόξα ἐν Ὑψίστοις ».

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

13. ΤΟ ΞΩΚΚΛΗΣΙ

Γίγαντας ό πλάτανος, χιλιόχρονος,
 κι ή κουφάλα του κρυφό ξωκκλήσι,
 κεϊ διωγμένοι οί χριστιανοί τήν πίστι τους
 μέσ' στόν κούφιο πλάτανο είχαν κλείσει.

Άπ' τὰ μάτια τοῦ διαβάτη ἀπόκρυσαν
 σκίνοι καί λυγαριές τὸ μονοπάτι
 κι εἶχε γιὰ σκεπή τὰ πλατανόφυλλα
 καί τήν πόρτα του ἔφραζαν οἱ βάτοι.

Ένας - ένας με λαχτάρα πήγαιναν
 σύθαμπα τὸν ὄρθρο καί τὸ βράδυ,
 γιὰ νὰ θυμιατίσουν τὰ εἰκονίσματα
 καί νὰβάλουν στὸ καντήλι λάδι.

Τώρα, ὅταν διαβαίνωμε ἀπ' τὸν πλάτανο,
 τίποτ' ἄλλο πιά δὲν ἀπομένει,
 παρὰ μόνον ή κουφάλα ξέσκεπη,
 σάπια, τρύπια καί σαρακαωμένη.

Κι ἀπ' τῆς πίστες τ' ἁγιασμένο χάλασμα
 κάθε γλυκοχάραμα καί δέιλι,
 θὰ μυρίζη κάτι, σὰ θυμίαμα,
 θὰ φωτίζει κάτι, σὰν καντήλι.

«Θὰ βραδυάζη»

Γεώργιος Δροσίνης

14. Ο ΛΟΥΜΠΑΡΔΙΑΡΗΣ

Α'

Ό ήλιος γέρνει. Ό Γιουσούφ αγῶς, ἄγριος αγῶς, πίνει τὸ σιρόπι
 του ξαπλωμένος ἐπάνω σὲ μαλακὸ καί παχὺ τάπητα, σ' ἓνα προση-
 λιακὸ μέρος, κάτω ἀπὸ τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως, τῆς ὁποίας
 εἶναι ὁ κυρίαρχος Ἀγῶς τοῦ κάστρου, σοῦ λείει ὁ ἄλλος!...

Δίπλα του ἓνα κομμάτι σπασμένης κολώνας. Κάποτε ἀνασηκώ-
 νεται ὁ Ἀγῶς καί ἀκουμπᾷ σ' αὐτὸ ἐπάνω τῇ μέσῃ του νὰ ξεμουδιάσῃ.

Φορεῖ κατακόκκινα. Πυκνὸς καπνὸς βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα του, σωστὴ καμινάδα.

Καμμιὰ ὅμως ἡμέρα δὲν ἦταν ὁ Ἀγᾶς στὶς κακές του, ὅπως σήμερα. Ἀπὸ τὸ πρωὶ βρίζει καὶ δέρνει. Ἄμα δὲν ἔχει τί νὰ χτυπήσῃ, χτυπᾷ τὰ χέρια του, τὰ πόδια του. Ὅλα τοῦ φταίνει, καὶ τὸ χῶμα ποὺ πατεῖ· τί χῶμα! Γυρεύει κάποιον νὰ ξεσπάσῃ ἐπάνω του καὶ ὁ κάποιος αὐτὸς στὸ τέλος βρέθηκε· ἦταν ἓνας φτωχὸς ξωτάρης, ποὺ ἡ κακὴ του μοῖρα τὸν ἔσπρωξε καὶ πέρασε κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο καβάλλα στὸ μουλάρι του.

Χτύπησε τρεῖς φορές παλαμάκια καὶ καμμιὰ δεκαριά Καστριῶτες φρουροὶ πετάχτηκαν πίσω ἀπὸ τὰ χαλάσματα, σὰ νὰ ξεφύτρωσαν ἀπὸ τὴ γῆ.

— Πιάστε αὐτόν, ποὺ περνᾷ κάτω ἀπὸ τὴ μύτη μας καβάλλα! Δέστε τον χειροπόδαρα, φέρτε τον ἐπάνω καὶ ρίχτε τον στὴ φυλακή· ὕστερα βλέπομε...

Ὁ Ἀγᾶς τώρα περπατεῖ ἐπάνω κάτω· συλλογίζεται φαίνεται, ποιά τιμωρία τοῦ χρειάζεται. Ἐξαφνα στέκεται, σὰν καρφωμένος, σηκώνει τὸ κεφάλι του, τεντώνει τὰ χέρια του. Οἱ πυκνὲς τρίχες τοῦ προσώπου του, ποὺ τὸ σκεπάζουν ὁλόκληρο, ἀνασηκώνονται σὰν τόσες καρφοβελόνες... Φταρνίζεται καὶ βήχει μαζί· τρέμει ὁλόκληρος ἀπὸ τὸ θυμὸ του.

— Μπρὲ σεῖς, κοιμᾶστε; Δὲ βλέπετε πόσος κόσμος πᾶει τὸν ἀνήφορο; Γέροι, γριές, νέοι, νέες, ὡς καὶ μωρὰ ἀκόμη! Ποῦ πᾶνε, μπρὲ σεῖς, αὐτοὶ οἱ ραγιᾶδες;

— Εἴμαστε νιοφερμένοι, Ἀγᾶ μου. Πάω νὰ ρωτήσω κανένα παλιό, ἀποκρίθηκε ὁ πιὸ κοντινός.

— Καὶ ἐδῶ εἶσαι ἀκόμη; Νά! Καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ ὁ ἄγριος ἀγᾶς. Ρῶτα καλύτερα τὸ φυλακισμένο. Στὴ στιγμή νὰ γυρίσῃ.

Σὰν ἀστραπὴ πῆγε καὶ γύρισε.

— Αὔριο, Ἀγᾶ μου, ἔχει πανηγύρι ὁ Ἀῖ-Δημήτρης, αὐτὴ ἡ ἐκκλησίτσα, ποὺ φαίνεται ἐκεῖ κάτω, καὶ οἱ ἄπιστοι πᾶνε στὸν ἐσπερινό.

— Πανηγύρι ρωμαίικο! Μπρὸς στὰ μάτια μας! Στὸ τιμημένο Κάστρο μας ἀπὸ κάτω! Ὁ Ἀλλάχ νὰ μᾶς φυλάξῃ! Καὶ γιατί εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ! Ξέρω τί τοὺς χρειάζεται. Πρέπει νὰ λείψῃ αὐτὴ ἡ ντροπὴ μιὰ γιὰ πάντα...

Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες, τὰ δόντια του τρίζουν. Σωστή πυρκαϊὰ ἢ ψυχὴ του.

— Φέρτε μου ἐδῶ σούρνοντας τὸν φυλακισμένο... Ὅχι, σταθήτε !...

Κάποια μεγάλη ιδέα κατέβασε ὁ Ἀγᾶς. Τὸ πρόσωπό του γλυκαίνει τώρα, ὅσο μπορεῖ νὰ γλυκάνῃ τὸ θηρίο.

— Χά !... Χά !... Φέρτε τον ἐδῶ τὸ ραγιᾶ, μὲ καλὸ τρόπο. Ἄν τὸν πειράξῃ κανένας, φίδι ποὺ τὸν ἔφαγε.

Β'.

Φέρνουν τὸν ξωτάρη μισοπεθαμένο ἀπὸ τὸ φόβο του. Πέφτει στὰ πόδια τοῦ Ἀγᾶ καὶ ζητεῖ ἔλεος.

— Σήκω ἐπάνω· μὴ φοβάσαι. Εἶχα σκοπὸ νὰ σὲ κρεμάσω, μὰ μετάνιωσα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι... Πρόσεξε νὰ κάνῃς, ὅ,τι θὰ σὲ προστάξω, γιατί ἀλλοιῶς χάθηκες !

— Ὅ,τι προστάξῃς, Ἀγᾶ μου ! Ὅ,τι προστάξῃς...

— Σοὺτ ! πολλὰ λές ! Μόνο αὐτιά νὰ ἔχῃς, στόμα νὰ μὴν ἔχῃς. Καλὸ ἦταν ἔτσι κοντὰ στὸ Κάστρο μας νὰ μὴ βρίσκεται ἐκκλησία, μὰ μιὰ φορὰ ποὺ βρέθηκε, πρέπει νὰ μένῃ καὶ νὰ λειτουργιέται. Θὰ τὴν ἔκαμαν οἱ καλοὶ μας παπποῦδες στοὺς δικούς σας δῶρο... Ἐγώ, ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς ὀρίζω τὸ Κάστρο μου, λύκος ποὺ τὸν ἔφαγε, ὅποιος τὸ στραβοκοιτάξῃ ! Μὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησοῦλα λογαριάζω, πὼς βρίσκεται στὴν ἐξουσία μου μέσα, ἀφοῦ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ στόμα τῶν κανονιῶν μου.

Καὶ ζάρωσε τὸ πρόσωπό του μὲ νόημα. Κακόμοιροι χριστιανοί !

— Ὁ Δεσπότης σας δὲν ἦρθε νὰ μὲ χαιρετήσῃ· ἄς εἶναι. Τὸ κατάλαβε φαίνεται, καὶ αὐτός, πὼς δὲν τακτοποιήθηκα ἀκόμη καὶ δὲν ἔχω ὀρεξι γιὰ λόγια μὲ δίχως νόημα. Πήγαινε μ' ὅλον τοῦτο — ὁ ἀφέντης δὲν πρέπει νὰ συνερίζεται τοὺς δούλους του — καὶ χαιρέτησέ τον ἀπὸ μέρος μου καὶ πές του πὼς, ἀφοῦ ἔτυχε καὶ μὲ ἔρριξε ἡ κακὴ μου τύχη στὸν πετρότοπό του καὶ γίνεται τὸ πρῶτο ρωμαϊκὸ πανηγύρι, ποὺ βλέπω, εἰς τὰ μέρη τῆς ἐξουσίας μου, ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνῃ, ὅπως πρέπει...

Ὁ Ἀγίός σας κάτι θᾶξιζε, γιὰ ν' ἀγιάσῃ. Θὰ τὸν τιμωρήσω λοιπόν ! Πρέπει νὰ γίνῃ μονοκκλησιά. Ὅλες οἱ ἄλλες ἐκκλησίες νὰ μὴ

λειτουργήσουν και νὰ μαζευτοῦν ὅλες οἱ ἐνορίες μὲ τοὺς ἱερεῖς των ἐδῶ στὸν "Αἰ - Δημήτρη. Πές καὶ στοὺς ἄρχοντες καὶ στοὺς προεστοὺς καὶ σὲ κάθε νοικοκύρη, ποὺ θ' ἀπαντήσης, πές ἀπὸ μέρους μου, πὼς αὐτὸ εἶναι ἡ θέλησί μου. "Οποῖος δὲ θὰ ῥηθῇ, ἐμένα θὰ προσβάλη· ἔλα τρέχα, φύγε ἀπὸ τὰ μάτια μου !...

Μὰ γιὰ στάσου ! "Ακουσε. Αὔριο πρωί, ποὺ θὰ ψάλλουν στὴν ἐκκλησίᾳ τὸ τροπάρι τοῦ 'Αγίου σας, ν' ἀνεβῇς σ' ἓνα ψήλωμα, κοντὰ στὴν ἐκκλησίᾳ καὶ νὰ κουνήσης γιὰ σημάδι ἓνα κόκκινο πανί, γιὰ νὰ βάλωμε φωτιά στὴν λουμπάρδα — τὸ μεγάλο πυροβόλο — καὶ στὰ ἄλλα κανόνια τοῦ Κάστρου, νὰ τιμῆσωμε τὸν "Αγιό σας. "Ε, ἂς γίνῃ κι' αὐτὸ !... Φύγε τώρα· σὲ βαρέθηκα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι...

'Ο ραγιᾶς ἔκαμε μιὰ μετάνοια καὶ ἄγγιξε ἡ μύτη του στὸ χῶμα. 'Ο 'Αγᾶς, χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ, γύρισε στοὺς ἀνθρώπους του καὶ εἶπε:

«Τί ὠραῖος ποὺ θὰ εἶναι ὁ τόπος αὔριο τὸ πρωὶ γῦρο στὸν "Αἰ - Δημήτρη, γεμάτος κόσμος, ποὺ νὰ μὴν πέφτῃ χάμω οὔτε μῆλο !...» Καὶ κουνώντας τὸ κεφάλι του κοίταξε τὸ ραγιᾶ, ποὺ ἔφευγε τρε-χᾶτος.

— Τὸν παρασφίξατε τὸν ἄνθρωπο ἀθεόφοβοι, καὶ πηγαίνει τὸν κατήφορο σὰν ξεβιδωμένος. Χά !... Χά !... Χά !... Ξεφώνησε τρεῖς φορές, χωρὶς νὰ γελάσῃ τὸ πρόσωπό του.

Γ'.

Δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς ἀπὸ τὸν 'Αλλάχ καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης αὐτοῦ, ἀκούστηκε ἀπὸ τὸ μιναρὲ τοῦ Παρθενῶνος ἡ φωνὴ τοῦ μουεζίνη, ποὺ καλοῦσε τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν.

Σκοτείνιασε. 'Ο 'Αγᾶς πρόσταξε νὰ φύγουν ὅλοι· καὶ ὅλοι ἔφυγαν. Δύο μονάχα ἔμειναν καὶ κρυφομιλοῦν. 'Ο 'Αγᾶς καὶ ὁ ἀρχι-πυροβολητὴς 'Αχμέτ.

— Κοίταξε, 'Αχμέτ, νὰ τὰ καταφέρῃς καλὰ !· Τὸ στοιχειωμένο μαρμαρόσπιτό μου, καὶ ἔδειχνε τὰ Προπύλαια, ποὺ ἡ τύχη μ' ἔρριξε καὶ κάθομαι μέσα, ἔχει μπαρούτη, ὅση θέλεις· μπόμπες ἔχομε, ἄλλο τίποτε, λογιῶν - λογιῶν· δὲ χρειάζεται δὰ καὶ μεγάλη φασαρία ! Τὸ μόνο, ποὺ φοβοῦμαι, εἶναι ὁ καιρὸς, νὰ μὴ μᾶς τὰ χαλάσῃ...

“Υστερα από καλοκαιρινή λιακάδα, ό ούρανός έγινε πίσσα.

— Μή λές τόν κακό λόγο, Άγᾶ μου ! “Όλα θά πᾶνε καλά· μή σέ μέλη... “Ο μουφτής τί γνώμη θά είχε τάχα;

— Καί ποιός τόν ρωτᾷ; Μοῦ κάνει τὸ μεγάλο. Αὔριο βλέπομε τίνος τὸ όνομα θά βουίξη στὰ ἑπτὰ βασιλεία. Θά εἰπούμε, πῶς ἔγινε λάθος. “Εγὼ εἶπα γιὰ μπαρούτη μονάχα· κατάλαβες; “Εγὼ πᾶω τώρα νὰ φάω καί νὰ πλαγιάσω, καί πρὶν νὰ χαράξῃ, θά εἶμαι στὸ πόδι. Πέτρες, χῶμα καί ἄνθρωποι νὰ γίνουν ἕνα... “Ήσαν τὰ τελευταῖα λόγια, πού εἶπε ό Γιουσούφ καί ἔφυγε.

“Ο “Αχμέτ προσκαλεῖ τοὺς πυροβολητές. Τὰ πυροβόλα τῶν Προπυλαίων ἐτοιμάζονται· μεταφέρονται ἄκμή καί τὰ κανόνια τῶν ἑορτῶν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ “Ερεχθείου. Στὴ μέση βάζουν τὴν περίφημη λουμπάρδα γιὰ ἐπίδειξι, ὅπως εἶπε ό φρούραρχος.

Γενικὴ κίνησης στὸ Κάστρο καί συζήτησις γιὰ τὴν τιμή, πού θά δώσῃ ό “Αγᾶς στοὺς ραγιᾶδες. Οἱ περισσότεροί βρῖσκουν σωστὴ τὴν ἀπόφασί του.

—“Όσο πιὸ εὐχαριστημένοι εἶναι οἱ ραγιᾶδες, τόσο πιὸ πολὺ δουλεύουν, πρόσθεσε ό γέρο - μάγειρος τοῦ “Αγᾶ. Τὰ τουρκόπουλα εἶναι καταχαρούμενα. “Ο ἱμάμης ὅμως τοῦ Μεγάλου τζαμιοῦ τοῦ Παρθενῶνος καί ἕνας ἐπίσημος διαβατικός Δερβίσης ἔχουν ἄλλη γνώμη· ἀφοῦ ὅμως δὲν ἔχουν τὴ δύναμι νὰ ἀντιπράξουν στὴ μεγάλη τιμή, φεύγουν μουρμουρίζοντας τὴ γνώμη τους.

Τὸ μυστικὸ μόνον ό “Αχμέτ τὸ γνωρίζει.

Εἶναι νύχτα βαθεῖα. “Όλοι κοιμοῦνται. Οἱ πυρπολητές ἔφυγαν καί οἱ τελευταῖοι. Νέκρα εἰς τὸν βράχον.

Σὲ λίγο μιὰ σκιά ζυγώνει στὰ πυροβόλα. Πηγαينوέρχεται. Φέρνει σφαῖρες, τὶς βάζει στὰ κανόνια καί τὶς σπρώχνει μὲ τὸ γεμιστήρι μὲ μεγάλη δύναμι καί λίγον κρότο. Γεμίζει καί τὴ λουμπάρδα μὲ τὴν πιὸ μεγάλη μπόμπα καί ξαπλώνεται στὰ μάρμαρα κουρασμένος.

Μιὰ μεγάλη ἀστραπὴ φωτίζει τὸν κατὰμαυρο οὐρανὸ καί φανερώνει τὴν ἄγρια τοῦ “Αχμέτ ὄψι, ἐνῶ μακριὰ στὰ πρόσβορρα, ἐπάνω ἀπ’ τὸ φρούριο τοῦ Θρασύβουλου, κεραυνὸς αὐλακώνει τὸ στερέωμα. “Ο “Αχμέτ φεύγει σὲ λίγο καί αὐτός. “Η δουλειὰ του τελείωσε.

Εἶναι μεσάνυχτα. “Ολίγη ὥρα περνᾷ καί βροντὲς τραντάζουν τὸ ἔδαφος. “Ερχεται σὰν ἑλαφρὸς πρόσκοπος ἕνα ψυχρὸ ἀεράκι.

Καί ἀρχίζουν ὕστερα νὰ πέφτουν χονδρὲς ψυχάλες. Κοντεύει νὰ ξημερώσῃ, ἀλλὰ τὸ σκοτάδι εἶναι ἀκόμη βαθύ.

Δ'.

Ὁ κακότυχος καὶ ἀπονήρευτος ξωτάρης ἔχοντας πάντα δίπλα του καὶ ἓναν ἄνθρωπο τοῦ Κάστρου, ἀρματωμένο σὰν ἄστακό, ἔκαμε, ὅ,τι τοῦ εἶπε ὁ Ἄγᾱς.

Ὁ φρόνιμος Μητροπολίτης ὅμως, ὁ Ἄνθιμος, ἀφοῦ ἄκουσε καὶ τὴ γνώμη τῶν Δημογερόντων, ἤρρε ἓνα μεσιανὸ δρόμο: Νὰ μὴ γίνῃ δηλαδὴ μονοκκλησιά, ἀλλὰ νὰ λειτουργήσουν μόνο ὅλοι οἱ Ἄϊ - Δημήτρηδες· ὁ Κατηφόρης, ὁ Νέος, τὸ Παρεκκλήσι κ.ἄ.

Θαμποφέγγει. Μὲ ὅλη τὴν κακοκαιρία κάμποσοι φαίνονται κατὰ τὸν ἀνήφορο, ποὺ πηγαίνουν νὰ προσκυνήσουν. Ἀρχίζουν νὰ κοκκινίζουν τὰ κόκκινα σκουφώματα τῶν ἐργατικῶν καὶ κάπου - κάπου καὶ κανένα σκιάδι ἄρχοντα. Δὲν εἶναι ὅμως οἱ πανηγυριῶτες τόσοι, ὅσους τοὺς ἤθελε ὁ Γιουσούφ.

Ἡ λειτουργία ἄρχισε· ἡ βροχὴ πέφτει μὲ τὸ ἄσκι.

— Μᾶς τὰ χάλασε ἡ βροχὴ ! ὠρύεται ὁ Ἄγᾱς μέσα στὸ ὑπνοδωμάτιό του καὶ στριφογυρίζει σὰ λιοντάρι στὴν καλύβα του.

Οἱ βροντὲς εἶναι ἀδιάκοπες τώρα. Ὁ Ἄγᾱς ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ. Ρίχνει μιὰ γούνα ἐπάνω του, περνᾷ βιαστικός ἀπὸ τὸ ἄλλο δωμάτιο, ποὺ εἶναι μαζεμένη ὅλη του ἡ οἰκογένεια, χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξι, ἀνεβαίνει σὲ ἓνα φεγγίτη, ποὺ βλέπει κατὰ τὰ πυροβόλα.

Τὸ χαλάζι τὸν χτυπᾷ στὸ πρόσωπο. Ὁ ἄνεμος τὸν ἐκνευρίζει. Εἶναι νὰ σκάσῃ.

— Τὴν πάθαμε, Ἀγᾱ ! Τοῦ φωνάζει ἀπὸ κάτω ὁ Ἀχμέτ. Ὁ καιρὸς θὰ σηκώσῃ κι ἐμᾶς καὶ τὰ κανόνια μας. Λίγοι ραγιᾶδες πέρασαν. Ὁ τόπος εἶναι ἔρημος. Μόλις ποῦ καὶ ποῦ φαίνεται ἀπὸ κανένας. Νὰ ἄλλοι δυό, τρεῖς ἀκόμη πηγαίνουν.

— Τί κάνει αὐτὸς ἐκεῖ ;... Ἄ, κουνάει ἓνα κόκκινο πανί !

— Ἀχ ! βογγᾷ ὁ Ἀγᾱς. Ὁ παπᾶς βιάζεται· θὰ ψάλλῃ τώρα τὸ τροπάρι τοῦ Ἀγίου. Γι' αὐτὸ ὁ ξωτάρης κουνάει τὸ κόκκινο πανί, καθὼς τὸν πρόσταξα. Σὲ λίγο θὰ τελειώσῃ ἡ λειτουργία !... Γρήγορα, λοιπόν, Ἀχμέτ. Γύρισε ὅλα τὰ κανόνια κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἐπάνω καὶ φωτιά ! Πέτρα στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ ! Νὰ μὴ φανῇ

πιά ούτε ή θέσι, πού ήταν ή έκκλησία. Σε θέλω, Άχμέτ, σε θέλω !... Φωτιά !...

Σά δαιμονισμένος ό άρχιπυροβολητής τριγυρίζει τά πυροβόλα, τά κουνεί δεξιά, άριστερά, σκύβει, σηκώνεται, ξανασκύβει, ξανασηκώνεται, ώς πού τά βάζει στο σημάδι. Δυνατή βροχή έπιασε τώρα. Ό Άχμέτ ζυγώνει άναμμένο τό άλειμματοκέρι πρώτα στην λουμπάρδα...

Τήν ίδια στιγμή όμως, επάνω από τό κεφάλι του, χύνεται από τόν ούρανό φωτιά. Κρότος φοβερός και ξερός, κρότος άγριος... Όλη ή Άκρόπολις σείεται... Κεραυνός πέφτει στα Προπύλαια, επάνω στην πυριτιδαποθήκη. Καταστροφή και θάνατος !

Άν είναι ό Άχμέτ καλός σημαδευτής, είναι ό ούρανός καλύτερος. Ό καταστροφή είναι φοβερή. Οι περιηγητές γράφουν γι' αυτή με φρίκη και θαυμασμό !... Ήταν μιá φορά κάποιος φρούραρχος Γιουσούφ. Είχε μάννα, είχε τέσσερες γυναίκες, είχε δυό γιουούς, είχε και μιá κόρη όρφανή· ούτε σημάδι δέ βρέθηκε από όλους αυτούς.

Ήταν μιá φορά ένας άρχιπυροβολητής Άχμέτ. Χάθηκε κι αυτός...

Τά πυροβόλα σκορπίστηκαν, ή λουμπάρδα έγινε κομμάτια. Πέτρες και χῶμα και άνθρωποι έγιναν ένα.

Ό 26η Όκτωβρίου 1658 έμεινε πιá ιστορική.

Οί Καστριῶτες κατατρομαγμένοι μαζεύονται στον τόπο τής καταστροφής. Οί χριστιανοί σταυροκοπούμενοι πετιοϋνται όλοι έξω από τό έκκλησάκι τ' Άϊ - Δημήτρη και μόνο ό παπάς μένει νά τελειώση τή λειτουργία.

Ό βροχή ύστερα από τήν καταστροφή έπαυσε. Ό ούρανός καθάρισε. Σάν νά μὴν έγινε τίποτε ! Τό θαύμα και ποιός δέν τό έμαθε !

Ό Άϊ - Δημήτρης πήρε με τό δίκιο του τό παρανόμι, πού τοϋ έπρεπε, και ίσαμε τώρα λέγεται Λουμπαρδιάρης - βομβαρδιστής.

Δυστυχισμένα Προπύλαια !...

« Τό Έλληνικό Διήγημα »

Δημ. Καμπούρογλου

15. ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟΒΡΑΔΟ

Γλυκειά ἔναι ἀπόψε ἡ βραδιά κι ἡ φύσις ἡσυχάζει.
Κανέναν ἤχο δὲν ἀκοῦς, μηδὲ βοσκοῦ φλογέρα,

μηδὲ κελάδημα πουλιοῦ ἢ βέλασμα προβάτου,
μηδὲ στὰ φύλλα δὲν ἀκοῦς τὸ χάιδεμα τοῦ ἀγέρα.

Ἀπανεμιὰ καὶ σιωπὴ βαθεία... Νά! — τί καμπάνα
ἡχολογεῖ ἀπὸ μακριὰ στὸν ἡσυχό ἀέρα;

Μήπως γιὰ θάνατο κτυπᾷ ἢ γιὰ χαρὰ σημαίνει;
Ἀπόψε Σαββατόβραδο κι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν

σημαίνει γιὰ τὴν αὐριανὴ ἡμέρα ἢ καμπάνα.
ὦ χωρικοί, σπογγίσατε ἀπὸ τὸ μέτωπό σας

τὸν ἰδρωτά, ποὺ ἁγίασεν ἕξ ἡμερῶν σας κόπος.
Αὐριον εἶναι Κυριακή, χαρᾶς κι ἀγάπης μέρα!

Εὐτυχισμένοι χωρικοί, πλαγιάστε, κοιμηθῆτε
καὶ θάλθουν ὄνειρα γλυκὰ στὸν ἡσυχό σας ὕπνο·

καὶ αὐριο πρῶι - πρῶι καλόκαρδοι, ἀθῶοι,
μὲ τὴ γυναῖκα στὸ πλευρό, τὸ τέκνο στὴν ἀγκάλη,

πηγαίνεται στὴν Ἐκκλησίαν γιὰ νὰ λειτουργηθῆτε.

.....

« Ὁρθοπευτικὴ Ἀνθολογία »

Δημήτριος Βικέλας

16. ΣΙΜΩΝ ΠΕΤΡΟΣ

Χαράματα. Βαριά κοιμάται ἡ Ρώμη
μὲ τ' ὄνειρο τῆς πυρκαγιᾶς στὰ μάτια.
Στάχτη οἱ ναοὶ καὶ στάχτη τὰ παλάτια.
μ' αἵματα χριστιανῶν βαμμένοι οἱ δρόμοι.

Μιά κονστωδία, μέ δόρατα ώπλισμένη
φέρνουν τόν Πέτρο, σπρώχνοντάς τον όλοι
στοῦ μαρτυρίου τόν τόπο, έξω άπ' τήν πόλι.
'Εκεί ό σταυρός στημένος τόν προσμένει.

Σκυφτός, χλωμός εκείνος, μέ τά χέρια
πιστάγκωνα δεμένα, άργά βαδίζει
στή νέα ζωή. 'Η άνατολή ροδίζει,
σβηοῦν τά στερνά ξαγρυπνισμένα άστέρια.

Τώρα δειλά - δειλά χαράζ' ή ήμέρα,
πάχνη θολή σηκώνεται άπ' τά βύθη
τοῦ ποταμοῦ, καί τῆς αύγῆς τ' όρνίθι,
τό τρίτο όρνίθι, άκούγεται άπό πέρα.

Στήν άγωνία τοῦ σταυρικοῦ θανάτου
τ' άκούει ό Πέτρος καί θυμάται πάλι
μιάν νύχταν άλησμόνητη, μιάν άλλη
νύχτα, τή νύχτα εκείνη τοῦ Πιλάτου.

Τότε εἶχε κλάψει, τώρα στή θλιμμένη
τήν όψι του ή χαρά γλυκοχαράζει,
καί στρέφοντας ψηλά τά μάτια, κράζει :
— «Βλέπεις ; δέν σ' άπαρνιέμαι !» Καί πεθαίνει...

'Ιωάννης Πολέμης

17. ΑΙ ΔΥΟ ΔΕΗΣΕΙΣ

Τό κατωτέρω συμβάν άναφέρεται εις τόν 'Ελληνοβουλγαρικόν
πόλεμον τοῦ 1913, ότε αἱ ήρωϊκαί 'Ελληνικαί φάλαγγες ήλευθέρω-
νον τήν 'Ανατολικήν Μακεδονίαν.

'Ο λόχος έκίνησε βουβός πρὸς τό πλάτωμα, πού τό έπλαισιώνεν
ό ψίθυρος τῶν δρυῶν, καί έστάθη εις τήν έλαφροκύμαντην πρασινάδα
τῆς χλόης. Εἰς τό πλάγι του παρετάχθησαν οἱ λοιποὶ λόχοι τοῦ
Τάγματος. Καί όταν συνεκεντρώθησαν οἱ λόχοι όλων τῶν ταγμάτων
τοῦ συντάγματος, έσχηματίσθησαν τρεῖς πλευραὶ μεγάλου τετρα-
γώνου.

Στὴ μέση τοῦ τετραγώνου ἐστέκετο σοβαρὸς καὶ σκεπτικὸς ὁ Διοικητής. Γύρῳ του, ἀμίλητοι οἱ ταγματάρχαι, ὁ ὑπασπιστής του, ὁ γιατρός.

Ὁ παπᾶς ἐπροχώρησε τότε εἰς τὸ μέσον. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ του ἐστάθησαν δύο στρατιῶται, οἱ ψάλται τῶν ὑπαιθρίων ἱεροτελεστιῶν. Ἐξεδίπλωσεν ἄργα τὸ πετραχήλι του καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν λαιμόν του. Ἔβγαλε τὸν κοῦκον μὲ τὸ μαῦρο καταυχένιον* καὶ μὲ τὸ δεξί του χέρι ἀπόλυσε τὰ μαλλιά εἰς τοὺς ὤμους. Ἔπειτα ἐκοίταξε γιὰ μιὰ στιγμή κατὰ τὴν ἀνατολὴν τὸν οὐρανόν, πέρα ἀπὸ τοὺς κλώνους τῶν βαλανιδιῶν καὶ γυρίζοντας τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ζωντανὸ τετράγωνο, ποὺ ἀνάσαινε βαθιὰ σὲ μιὰν ἀπόλυτη σιωπῇ, εἶπε:

— Προσοχή, παιδιά ! Θὰ κάμουμε μιὰ προσευχή στὸ Θεὸ γιὰ τὰ ὅπλα μας κι ἄλλη μιὰ γιὰ τὴν ἀνάπαυσι τῶν ψυχῶν ἐκείνων, ποὺ ἔπεσαν ἕως τώρα. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χρυσοστολισμένες ἐκκλησίες, γιὰ ν' ἀκούσῃ τὴν δέησί μας. « Καρδίαν καθαρὰν » θέλει ὁ Κύριος· αὕτη εἶναι ἡ ὠραιότερη ἐκκλησία στὰ μάτια τοῦ Δημιουργοῦ μας. Συλλογισθῆτε, ὅτι ἡ Πατρίδα μας μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴ νὰ μᾶς ἐμπιστευθῇ τὰ ὅπλα της, γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσωμε. Μὲ τὸν Θεόν, ποὺ μᾶς παραστέκει, θὰ κάμωμεν ὅλοι, ὅ,τι μπορούμε.

Προσοχή λοιπόν. Βγάλτε τὰ πηλήκιά σας !

Μιὰ γενικὴ κίνησις χεριῶν καὶ τὰ κεφάλια τῶν πολεμιστῶν ἔγειραν ἀκάλυπτα μπροστὰ στὴν ἄφραστην* ἱερότητα τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἔγερναν τὰ ἡλιοκαμένα μέτωπα εὐλαβητικά, τὰ μέτωπα, ποὺ ἀντίκρυζαν ξάστερα καὶ περήφανα στὶς μάχες τὸν θάνατον.

Ὁ παπᾶς ἐσταυροκοπήθη καὶ τὸν ἐμιμήθη ὁ Διοικητής καὶ ὅλο τὸ σύνταγμα.

Ἕνα πουλὶ ἐκελαδοῦσε μακριά, μέσα στὸ δάσος. Ἀπὸ μακρύτερα ἔφθανε ξεψυχισμένη ἡ ἀπήχησις τοῦ μυκηθμοῦ κάποιου βωδιοῦ, ποὺ θὰ ἔβοσκε στὰ ἡλιοφώτιστα λειβάδια, πρὸς τὸ χωριό. Λαμπρόχρωμες πεταλοῦδες ἐπετοῦσαν ἀπὸ θάμνο σὲ θάμνο.

Ὁ παπᾶς ἀπήγγειλε τώρα ἡρεμα καὶ μ' εὐλάβεια ἐκστατικὴν τὴν προσευχὴν, ποὺ χίλιες φορὲς εἶχαν ἀκούσει οἱ στρατιῶτες.

« Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς... ».

Ἄλλ' ἐπαιρναν τώρα οἱ προσευχὲς αὐτὲς μιὰ ἐξαιρετικὴ σημασία, σὰν νὰ τὶς ἄκουαν πρώτη φορά· κι ἦταν ἰσχυρὸ καὶ ἀνέκφραστο

τὸ καταστάλαγμα τῶν στῖς διάπλατες καρδιές τῶν μαχητῶν, ποῦ αὔριο θά ἐτρικυμίζοντο ξανὰ ἀπὸ τὸ κάλεσμα τῆς Νίκης, στὸν ἀνεμοστρόβιλο τῶν ἐφόδων...

«Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου...», ἔψελναν τῶρα μελωδικὰ οἱ δύο στρατιῶτες, ποῦ ἐπαράστεκαν τὸν παπᾶ. Ὁ Διοικητὴς ἐσήκωσε τὸ μέτωπο καὶ μ' ἓνα ἐλαφρὸ γενικὸ κίνημα οἱ στρατιῶτες ἔκαμαν τὸ ἴδιο· γιατί ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου ἐνοιωθε, πῶς ἦταν ἅγιος τῆς βοθηείας τοῦ Θεοῦ του.

«... Νίκας τοῖς εὐσεβέσι...»

Ἀστράφτουν τὰ μάτια σὲ βουβὴν εὐγλωττίαν. Τρεῖς φορές βαφτισμένο στὸ ἀγίασμα τῆς πίστεως καὶ τῆς παντοδύναμης θελήσεως λαμποκοπᾷ σὲ κάθε ματιὰ τὸ ἀτσάλι τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐνδόμυχης ὑποσχέσεως.

Ἐπειτα, ἐνῶ μόνον τὸ ψιθύρισμα τοῦ δάσους ἀπλώνεται ἀπαλὰ κάτω ἀπὸ τὸν ἀνέφελον, ὀλογάλανον οὐρανόν, ὑψώνεται ἡ ὑποβλητικὴ μελωδία τῶν ἐπιμνημοσύνων ψαλμοδιῶν :

«... καὶ κατὰταξον αὐτοὺς ἐν Παραδείσῳ, ὅπου χοροὶ τῶν Ἀγίων, Κύριε, καὶ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάπαυσις».

Ἀσυναίσθητα τὰ μέτωπα ὑψώνονται πρὸς τὸν οὐρανόν. Οἱ φυσιογνωμίες φωτίζονται, ὥσάν ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς μακαριότητος τῶν ἀγαπημένων, ποῦ ἐκάλεσεν ὁ Ἄγγελος τοῦ Πολέμου στὴν αἰωνιότητα τῆς ἐλληνικῆς ἀναμνήσεως. Ἐνας στρατιώτης μ' ἔντονα χαρακτηριστικά, μέτωπο δυνατὸ καὶ πλούσια μαῦρα μαλλιά, ποῦ τὰ ἡλιοκαμένα του μάγουλα μόλις σκιάζει τῆς «ἐρατεινῆς * ἡβης του» ἡ ἀβρὰ ἄνθησις, στηλώνει τὴ σοβαρὴ του ματιὰ στὴν κορυφὴ ἐνὸς δένδρου, ποῦ ἀργολικνίζεται * στὸ πέρασμα τῆς αὔρας. Ἐνας ἄλλος, μὲ γένεια πυκνά, μὲ τὴν ἀπλοϊκὴν ἔκφρασιν τῶν νησιωτῶν τοῦ Αἰγαίου, ποῦ λάμπει ἀπὸ τιμίαν ἐγκαρδιότητα, ἔχει τὰ μάτια του καρφωμένα στὸν παπᾶ σὲ μιὰ βαθυτάτην ὄνειροπόλησιν. Μερικοὶ σταυροκοποῦνται μὲ συγκινητικὴ ταπεινοφροσύνη. Ἐνας ταγματάρχης εἰς στάσιν προσοχῆς, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα, εἶχεν τὴν ἔκφρασιν βαθεῖας περισυλλογῆς * στὸ αὐστηρὸ πρόσωπό του.

«Αἰωνία ἡ μνήμη...» ψάλλουν οἱ δύο στρατιῶτες μαζὶ μὲ τὸν παπᾶ. «Αἰωνία τῶν ἡ μνήμη», ἐπαναλαμβάνει μὲ μιὰ βαθύφωνη βοή τὸ σύνταγμα καὶ μὲ τὰ μέτωπα χαμηλωμένα ὅλοι σταυροκοποῦνται.

‘Ο παπᾶς ἀνασηκώνει τὰ μαλλιά του καὶ τὰ κρύβει μέσα στὸν κοῦκόν του. ‘Ο Διοικητὴς κάτι τοῦ ψιθυρίζει.

— Παιδιά ! λέγει ὁ παπᾶς, μπορεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς σας, ποὺ σκοτώθηκαν, νὰ σᾶς εἶχε πικράνει μὲ κανένα του λόγο βαρὺ ἐπάνω στὸ ζῆλό του, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ καλύτερα τὴν ὑπηρεσίαν του· νὰ εἴσαστε βέβαιοι, ὅτι θὰ τὸ ἔκαμε χωρὶς κακία. Παιδιά, μὲ τὴν καρδιά σας καθαρὴ καὶ μὲ χεῖλη ἀληθινὰ σχωρέστε τοὺς !

— Θεὸς σχωρέσ’ τοὺς ! ἀντήχησε σὰν ψίθυρος ὁλόθερμος καὶ σιγανὸς καὶ πολλὰ βλέφαρα, ποὺ ποτὲ δὲν ἐταπεινώθηκαν στὸ ἀντίκρυσμα τοῦ θανάτου, ἔγειραν βαριὰ ἀπὸ κάτι, ποὺ τὰ ἔκαιγε.

Ἔπειτα ὁ παπᾶς ἔβγαλε τὸ πετραχήλι του.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπροχώρησαν μὲ τὸν Διοικητὴν κατὰ τὴν σκηνὴν του. Οἱ λόχοι ἐπέστρεψαν ἀμίλητοι στ’ ἀντίσκηνα των. Μιὰ ἱερότης ἐμοσχοβολοῦσε στὸν ἀέρα. Ἐνα αἶσθημα βαθὺ καὶ δυνατό καὶ ἀνέκφραστο ἐσυγχώνευε τὶς ψυχὲς σὲ μιὰ καὶ μόνη καὶ κάθε καρδιὰ ἄκουε μέσα τῆς τοὺς δυνατοὺς παλμούς ὅλων τῶν ἄλλων.

« Πόλεμος Ἑλλάδος - Βουλγαρίας »

Νικ. Καρβούνης

18. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἔχουν περάσει τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακή. Οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι μαζεμένοι στὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐπάνω στὸ ὑπερῷο, ποὺ ἔγινε ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος. Εἶναι γεμᾶτοι λύπη κι ἀπογοήτευσι γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Δασκάλου κι ἐτοιμάζονται, μόλις περάσῃ ἡ μπόρα τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ, νὰ ξαναγυρίσουν στὰ δίχτυα καὶ τὶς ἀκροθαλασσιὲς τῆς Τιβεριάδος.

Μὰ δὲν εἶχαν τὶς ἴδιες σκέψεις καὶ οἱ ἅγιες γυναῖκες, ποὺ ἀγαποῦσαν τὸ Χριστό. Δὲν ἔβαλαν βέβαια μὲ τὸ νοῦ τους, πὼς θ’ ἀναστηθῇ, οὔτε τὶς ἔνοιαζε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Στὶς δικές τους καρδιὲς ἦταν πιά Ἐκεῖνος βασιλιάς.

Τὸν ἀγαποῦσαν μ’ ὅλη τὴ δύναμί τους. Γι’ αὐτὸ εἶχαν προμηθευτῇ ἀποβραδὶς πολὺτιμα μύρα, γιὰ νάρθουν τὰ ξημερώματα στὸν Τάφο καὶ ν’ ἀλείψουν μὲ μύρα καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἄχραντο Σῶμα τοῦ

Δασκάλου. Ήταν ακόμα νύχτα βαθείά, όταν όλες μαζί ξεκίνησαν για τὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ.

Δὲν κατάλαβαν διόλου πότε ἀνέβηκαν τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο καὶ πότε ἔφθασαν στὸ Γολγοθᾶ· τόση ἦταν ἡ λαχτάρα τους. Τί τις περίμενε ὁμως ἐκεῖ !... Ὁ Τάφος ἦταν ἀνοιχτὸς καὶ ἄδειος· οἱ στρατιῶτες ἦσαν φυγαῖτοι· κι ἐρημιὰ κι ἡσυχία ἦταν ἀπλωμένη παντοῦ. Δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν τί συνέβη. Πῶς ἔλειπε τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου; Τὸ μετέφεραν ἀλλοῦ ; Καὶ ἔξεσπασαν σ' ἓνα κλάμα !...

Ξαφνικά, ἐπάνω στὴν πλάκα τοῦ Τάφου βλέπουν καθισμένο ἓνα παλληκάρι, ποῦ ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο μέσα στὸ σκοτάδι καὶ τὰ φορέματά του ἦταν λευκά σὰν τὸ χιόνι. Τραβήχτηκαν τρομαγμένες.

— Μὴ φοβᾶστε, τοὺς λέει ὁ ἄγγελος μ' ὀλόγλυκη φωνή. Ποιὸν ζητᾶτε ; Τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο, τὸ Σταυρωμένο ; Δὲν εἶναι ἐδῶ. Δὲ σᾶς τὸ εἶχε πῆ ; Ἀναστήθηκε.

Οἱ ἀπλοϊκὲς γυναῖκες δὲν κατάλαβαν τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια. Ἔνοιωσαν μόνον μιὰ ἀνακούφισι στὴν καρδιά τους, ἔτσι σὰν δροσιὰ ἀπ' τὸν Οὐρανό.

Σαστισμένες πιὸ πολὺ τώρα, ἄρχισαν μὲ θρήνους νὰ γυρίζουν τὸ λόφο, σὰ νὰ ἤθελαν νὰ ψάξουν γιὰ νὰ βροῦν τὸ Χριστό. Ὅλα εἶναι ἀναστατωμένα ἐπάνω στὸ Γολγοθᾶ ἀπ' τὴν προχθεσινὴ ταρραχή. Οἱ τρεῖς σταυροὶ εἶναι ἀκόμα ὑψωμένοι ἐπάνω στὸ λόφο. Στὶς πρῶτες ἀντιφεγγιὲς τῆς ἀνατολῆς μοιάζουν μὲ μαῦρες κολῶνες καὶ μόνο ὁ μεσαῖος Σταυρὸς ἔχει ἐπάνω του μιὰ φωτεινὴ δέσμη ἀπὸ λεπτὲς ἀκτῖνες.

Ζυγώνουν κοντά του, γονατίζουν εὐλαβικά, φιλοῦν μὲ σπαραγμὸ τὰ πηγμένα αἵματα καὶ θρηνοῦν ἀδιάκοπα, κρατῶντας στὰ χέρια τους τὰ βάζα μὲ τὰ πολύτιμα μύρα. Νόμιζαν, πῶς Τὸν ἔβλεπαν κρεμασμένον, πῶς ἄκουγαν τὰ παραπονετικὰ λόγια Του, πῶς αἰσθάνονταν τὴ δίψα του.

Μὰ πάλι ἐτρόμαξαν. Κάποιος ἄγνωστος πέρασε ἀπὸ ἐκεῖ, σὰν σκιά μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ στάθηκε κοντά τους.

— Χαίρετε ! τοὺς εἶπε μὲ γλυκεῖα φωνή, γεμάτη στοργή.

Κι ἀμέσως ρωτᾶει τὴ Μαγδαληνή, ποῦ ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητα.

— Γυναῖκα, γιατί κλαῖς ; Ποιὸν ζητᾶς ;

Ἐκείνη σκέφθηκε, πῶς θὰ εἶναι ὁ κηπουρὸς τοῦ κήπου καὶ θὰ ξέρη αὐτός, ποῦ πῆγαν τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου. Πῆρε θάρρος, ζύ-

γωσε κοντά του, γονάτισε μπροστά του κι ἄρχισε μὲ θρῆνο νὰ τὸν παρακαλῇ:

— Κύριε, ἂν σήκωσες ἐπὶ τὸ Σῶμά Του, πές μου, ποῦ τὸ ἔβαλες; Θέλω νὰ τὸ πάρω. Μὴ μοῦ ἀρνηθῇς αὐτὴ τῇ χάρι, κύριε. Ἦρθαμε μὲ λαχτάρᾳ ν' ἀλείψουμε μὲ μύρα τὸ Σῶμα καὶ δὲ λογαριάσαμε τίποτε· οὔτε ποὺ ἦταν νύχτα ἀκόμα. Ἄν σὺ Τὸν πῆγες σ' ἄλλον τάφο, κύριε, πές μας νὰ πᾶμε νὰ τὸν σηκώσουμε. Μὴ μᾶς ἀρνηθῇς, κύριε, αὐτὴ τῇ χάρι !...

Ὁ ξένος στάθηκε ἀμίλητος γιὰ λίγες στιγμές, κι ἔπειτα βγῆκε ἀπ' τὸ στόμα του μιὰ γνώριμη φωνή !

— Μαρία !...

— Δάσκαλέ μου ! φώναξε τρομαγμένη καὶ χαρούμενη ἡ μυροφόρα κι ἔπεσαν ὅλες στὰ πόδια τοῦ Δασκάλου. Εἶχαν ἀξιώθῃ, πρῶτες αὐτὲς νὰ ἰδοῦν τὸ Χριστὸ μετὰ τὴν Ἀνάστασί Του.

Ἀλλὰ χαλάλι τοὺς ! Μόνο αὐτὲς Τὸν εἶχαν νοιώσει βαθιά. Μόνο αὐτὲς δὲν ἔφυγαν οὔτε μιὰ στιγμή ἀπὸ κοντά Του τὶς ὥρες τοῦ πόνου Του. Κι ἀξίζαν αὐτὲς πρῶτες νὰ ἰδοῦν καὶ τὴν Ἀνάστασί Του καὶ νὰ τῇ διαλαλήσουν στοὺς φοβισμένους Μαθητάς.

Τὸν ξαναεἶδαν λοιπὸν τὸν ἀγαπημένο Δάσκαλο καὶ ἀνακουφίστηκαν. Καὶ τώρα τί τὶς ἔνοιαζε κι ἂν ἔπειτα ἀπὸ ἓνα προδοτικὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα, Τὸν ἔπιασαν σὰν κακοῦργο ; Τί κι ἂν Τὸν ὠδήγησαν δέσμιο στὶς αὐλὲς τοῦ Ἀννα καὶ τοῦ Καϊάφα ; Τί κι ἂν Τὸν κατεδίκασαν σὲ θάνατο ; Τί κι ἂν Τὸν κάρφωσαν μὲ λύσσα ἐπάνω στὸ ξύλο ; Τί κι ἂν ἐπάνω σὲ ὀδυνηρὲς στιγμὲς φώναξε τὸ « τετέλεσται » κι ἔγειρε τὸ κεφάλι Του νεκρό ; Ἐκεῖνος τὴν τρίτην ἡμέραν ἀναστῆθηκε ! Καὶ χιλιάδες στόματα προφέρουν σήμερα τὶς δυὸ αὐτὲς λέξεις μ' ἀνατριχιασμένα κορμιά καὶ δακρυσμένα μάτια. Καμμιά χαρὰ στὸν κόσμον δὲν ὑπῆρξε τόσο μεγάλη. Χριστὸς ἀνέστη !

Ὁ μυρωμένος ἀνοιξιάτικος ζέφυρος σφυρίζει γλυκά. Τὰ καθάρια ρυάκια κελαρύζουν· τ' ἀνθισμένα κλαδιὰ τῶν δένδρων σκορπίζουν ὁμορφιά καὶ μύρα· τ' ἀηδόνια τραγουδοῦν ὁλόγλυκα· οἱ ἄνθρωποι σκιρτοῦν ἀπὸ χαρὰ κι' ὅλα μαζί ψάλλουν :

— Χριστὸς ἀνέστη !

Π. Φωστήνης, Μητροπολίτης Καρυστίας

19. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙ Ι ΚΟ ΠΑΣΧΑ

Ἐκεῖνο τὸ χρόνο — 1820 — τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Κολοκοτρώνης μαζί με τοὺς λίγους ἐμπίστους του στὸ πλάτωμα τοῦ ξωκκλησιοῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, στὴ Ζάκυνθο. Ἐκεῖ μπορούσε νὰ συγκεντρωθῇ περισσότερο στὸν ἑαυτό του καὶ στὶς σκέψεις του. Γιατὶ στὴν ἐκκλησιὰ ἐκεῖνη εἶχε ταφῇ ἡ ἀγαπημένη του γυναῖκα, γιατί στὴν ἐκκλησιὰ ἐκεῖνη ὁ παπᾶ - Ἀνθιμος Ἀργυρόπουλος τὸν εἶχε ὀρκίσει στὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία, γιατί ἀπὸ τὸ ρωμαντικὸ αὐτὸ τοπίο μπορούσε ν' ἀντικρύζῃ με μαράζι τὸν ἀπέναντι Μωριᾶ, τὴν ὠνειρευμένη πατρίδα του, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ ξαναἰδῇ ὅσο ὁ ξένος δυνάστης τὴν πατοῦσε.

Μόλις εἶχε περάσει ἓνας χρόνος ἀπὸ τὴν εὐλογημένη ἡμέρα, ποὺ ὁ Φιλικὸς Πάγκαλος εἶχεν ἔρθει στὴ Ζάκυνθο κι εἶχε ξεμυστηρευθῇ σὲ λίγους Ζακυνθινούς καὶ σὲ μερικοὺς Μωραῖτες, ποὺ ζοῦσαν ἐκεῖ πρόσφυγες, περιμένοντας τὴν ἀνάστασι τοῦ Γένους, τὸ μυστήριό τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας με τὸν ἀόρατο ἀρχηγό, με τὴ ρωσικὴ βοήθεια, με τὶς χιμαιρικὲς ἐλπίδες. Κι ὅλοι οἱ πατριῶται εἶχαν ὀρκισθῇ καὶ περίμεναν τὴ φωνή, ποὺ θὰ τοὺς ἔκραζε νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος.

Ὁ Κολοκοτρώνης, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ βροντήσῃ τὸ καριοφίλι, γιατί εἶχε παλιούς λογαριασμούς με τοὺς δυνάστας, ποὺ τοῦ εἶχαν σκοτώσει τόσους ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του καὶ τὸν εἶχαν ἀναγκάσει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν τόπο του καὶ ν' ἀναγκασθῇ νὰ ζῇ στὴ Ζάκυνθο κάνοντας τὸ χασάπη. Ἀλλὰ χρόνια τώρα περίμενε, πολλὰς ὑποσχέσεις εἶχε ἀκούσει, καὶ τίποτε δὲν ἔβλεπε. Ὁ γαλανὸς οὐρανὸς τῆς Ζακύνθου, τὰ λουλούδια τοῦ ὠραίου νησιοῦ, ἡ γλυκεῖα καὶ γελαστὴ φύσις, ποὺ τὸν τριγύριζε, δὲν ἔφθανε νὰ τὸν κάμῃ εὐθυμο. Ξενιτεμένος ἦταν, μολονότι δὲν εἶχε κανένα παράπονο γιὰ τοὺς Ζακυνθινούς, ποὺ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν καὶ γύρευαν με κάθε τρόπο νὰ τοῦ κάμουν ὅσο τὸ δυνατό λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτεία.

Πολλὰς φορὲς εἶχε τραβήξῃ τὸν ἀνήφορο ἐκεῖνον κι εἶχε πάει στὴν ἔπαυλι τοῦ Στράνη, ὅπου περνοῦσε ἡσυχὰ ὁ κόντε - Σολωμός. Στὸν ποιητὴ εὗρισκε ὁ πολεμιστὴς παρηγοριά, γιατί τοῦ μιλοῦσε με τὴ φαντασία του, με τὰ ὄνειρά του, με τοὺς πόθους του, ποὺ ἦσαν

καὶ δικοί του. Γιατὶ τοῦ ἔλεγε, πῶς δὲν μπορούσε ν' ἀργήσῃ ἡ ἁγία ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ὁ ἄξεστος Μωραΐτης ἄκουγε μὲ θαυμασμό τὸν ἄρχοντα ποιητὴ, ὁ πατριώτης τὸν πατριώτη, γιατί τοὺς ἔνωσε καὶ τοὺς ἐξίσωσε τὸ ὑψηλὸ αἶσθημα τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμή παρηγορεῖτο.

Ὅταν ὅμως ἔμενε μονάχος ὁ Κολοκοτρώνης, πάλι συννέφιαζε, πάλι κυριευόταν ἀπὸ πικρὴ μελαγχολία, γιατί ἔβλεπε νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς ἄδικα κι οἱ ἐλπίδες του νὰ μένουν πάντα ὄνειρα. Γι' αὐτό, τὸ χρόνο ἐκεῖνο, τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ πικραμένος. Τὰ παιδιὰ του, οἱ φίλοι του ἐφρόντιζαν γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ἀρνιοῦ, ποὺ μοσχοβολοῦσε γυρίζοντας στὴν ξύλινη σούβλα. Πάνω στὸ χορτάρι εἶχε στρωθῇ τὸ τραπέζι πρόχειρο, ἀπλό, φτωχικό. Ἡ ὁλόξανθη Ζακυνθινὴ βερντέα* ἐχρύσιζε στὶς χιλιάρες μπουκάλες ἀραδιασμένες ἐκεῖ σιμά. Ἐλεπε ὅμως κάτι πολὺτιμο — ἡ εὐθυμία — ποὺ κανένα κρασί δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ. Κι ὁ Κολοκοτρώνης ἔτρωγε μελαγχολικός, σιωπηλός, σὰν νὰ μὴ βρισκόταν πραγματικά ἐκεῖ. Ἦταν μακριά, ἐκεῖ ἀπέναντι, στὸ Μωριᾶ του, ποὺ ξαγνάντευε μὲ μαράζι καὶ νοσταλγία.

Ξάφνου ἓνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους του φωνάζει χαρούμενος.

— Λοιπὸν τοῦ χρόνου θὰ κάμωμε Πάσχα στὸ Μωριᾶ ! Καλὰ μαντᾶτα ! Γιὰ κοιτᾶχτε ἐδῶ !

Καὶ σήκωσε ψηλὰ γιὰ νὰ τοὺς δείξῃ τὴν πλάτη τ' ἀρνιοῦ.

— Νά το, ἐδῶ εἶναι γραμμένο ! Κοιτᾶχτε !

Οἱ ἄρματολοι καὶ οἱ κλέφτες πίστευαν στὴ μαγικὴ δύναμι τῆς πλάτης τοῦ ἀρνιοῦ. Ὑπῆρχαν μάλιστα καὶ μερικοὶ γέροι, ποὺ μπορούσαν νὰ διαβάσουν στὴν πλάτη αὐτῇ, σὰν σὲ ἀνοιχτὸ βιβλίον, τὸ μέλλον. Ἐνας ἀπὸ τοὺς γέρους λοιπὸν τῆς συντροφιάς τοῦ Κολοκοτρώνη διάβασε τὴν προφητικὴ πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ, κι εἶδε γραμμένο μέσα τὸ εὐτυχισμένο προμῆνυμα, ποὺ μὲ τόση χαρὰ τοὺς ἀποκάλυψε.

Ὅλοι τότε γελαστοί, εὐθυμοί, χαρωποὶ σήκωσαν τὰ ποτήρια των κι ἐφώνησαν :

— Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί. Καλὴ πατρίδα τοῦ χρόνου !

Γνώριζαν, ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτὴ ἐσήμαινε πόλεμον, ματοκύλισμα, θανατικό, κίνδυνον τῆς ζωῆς των, ποὺ τώρα περνοῦσε ἤσυχον καὶ

ἀμέριμνη. Ἀλλά δὲν τοὺς ἔμελλε. Γιά τήν πατρίδα ἦσαν ἔτοιμοι νά δώσουν καί τή ζωή των.

Κι ὅταν τὸ πασχαλινὸ τραπέζι τέλειωσε, ὁ Κολοκοτρώνης σηκώθηκε πρῶτος, ἔκοψε ἓνα κλαδί ἀπὸ μιὰ φουντωτὴ δάφνη, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντά, καί δείχνοντας μ' αὐτὴ τὸ ἀντικρινὸ κάστρο Χλουμούτσι, στὸ Μωριᾷ, τοὺς εἶπε μὲ συγκίνησι, ποὺ δὲν κατῴρθωνε νά κρύψη:

—Ὁ Θεὸς νά δώση, παιδιά, τοῦ χρόνου νά ψήσωμε τὰ πασχαλινὰ ἄρνια ἐκεῖ κάτω, ποὺ μᾶς καρτεροῦν τ' ἀδέλφια μας γιὰ τήν ἑλευθερία !

Κι ἓνα δάκρυ κύλησε ἀπὸ τὰ μάτια του, ποὺ τὰ σκέπαζαν πυκνά, κατάμαυρα φρύδια.

Καί ἡ εὐχή γίνηκε πραγματικότης. Ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἄργησε νά μάθῃ τίς ἐτοιμασίες γιὰ τήν Ἐπανάστασι. Οἱ Μωραῖτες δὲν ἐσηκώνοντο, ἂν δὲν εἶχαν μαζί των τὸ πρωτοπαλλήκαρό των, τὸ Γέρο τοῦ Μωριᾷ.

Τὰ πράγματα ἦσαν πιὰ ἔτοιμα. Ἐπρεπε ὅμως νά φύγῃ, χωρὶς νά δώσῃ ὑπόψια στὴν ἀγγλικὴ ἀστυνομία τῆς Ζακύνθου, ποὺ παρακολουθοῦσε τοὺς πατριῶτες μὲ σκοπὸ νά τοὺς ἐμποδίσῃ, νά περάσουν στὸ Μωριᾷ. Ἀλλά ὁ Κολοκοτρώνης κατῴρθωσε νά τοὺς γελάσῃ, προφασισθεῖς, ὅτι θὰ πήγαινε στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου γιὰ ἐμπόριο.

Στὰς 16 τοῦ Γενάρη τοῦ 1821 ὁ Κολοκοτρώνης κατῴρθωσε νά φύγῃ μὲ καίκι καί νά περάσῃ στὴ Μάνη, ὅπου κρύφθηκε στὸ σπίτι τοῦ Μούρτζινου, ἕως τὴν εὐλογημένη ἡμέρα, ποὺ σηκώθηκαν πιὰ οἱ Ἕλληνες.

Τὸ Πάσχα τοῦ 1821 τὸ πέρασε πολὺ διαφορετικὰ ὁ Κολοκοτρώνης. Δὲν εἶχε πιὰ τὴν ἡσυχία τοῦ καταπράσινου μαγικοῦ τοπίου τῆς Ζακύνθου, ὅπως τὸν περασμένο χρόνο. Ἀλλά πατοῦσε τὸ ἀγαπημένο του χώμα, ἦταν στὸ Μωριᾷ του, καί μ' ὅλας τὰς στερήσεις, μ' ὅλους τοὺς κινδύνους, μ' ὅλες τίς στενοχώριες, ὁ Κολοκοτρώνης τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἦταν χαρούμενος. Καί στὸ πασχαλινὸ του δεῖπνο θυμῆθηκε τὸ σύντροφό του, ποὺ στὴ Ζάκυνθο εἶχε διαβάσει στὴν πλάτῃ τοῦ ἄρνιοῦ τὴν εὐτυχία, ποὺ εἶχε γίγει πιὰ πραγματικότης. Σήκωσε λοιπὸν τὸ ποτήρι, ὅχι μὲ δακρυσμένο μάτι, ἀλλὰ χαρούμενος, εὐτυχισμένος κι ἐβροντοφώνασε !

— Χριστὸς ἀνέστη, παλληκάρια ! Ἡ Πατρίδα ἀνέστη !

— Ἀληθῶς ἀνέστη, ἀπάντησαν οἱ σύντροφοί του.

Κι ἐφιλήθησαν ὅλοι μὲ τὸν ἀδελφικὸ ἀσπασμὸ τοῦ Πάσχα,
εὐτυχισμένοι, θαρρετοί, βέβαιοι γιὰ τὴ νίκη...

« Νεολαία »

Ἡρώστας Καιροφύλας

20. Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

— Καθαρῶτατον ἥλιο ἐπρομνηνοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσᾶτο ὕστερο ἀστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφυσσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἀγέρι,
ποὺ λὲς καὶ λέει μέσ' στῆς καρδιάς τὰ φύλλα:

« Γλυκεῖα ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα ! »

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε
μέσα στὶς ἐκκλησιῆς τὶς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχθῆτε·
ἀνοίξατε ἀγκαλιᾶς εἰρηνοφόρες
ἐμπροστὰ στοὺς Ἀγίους, καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
πέστε Χ ρ ι σ τ ὸ ς ἀ ν έ σ τ η, ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι,
καὶ βρέφη ὥραῖα στὴν ἀγκαλιά οἱ μαννάδες,
γλυκόφωνα, κοιτῶντας τὶς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες.
Λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
ἀπὸ τὸ φῶς, ποὺ χύνουνε οἱ λαμπάδες·
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἀγιοκέρι,
ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Διονύσιος Σολωμὸς

21. « Η ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ »

...Έπάνω εις τὸν θαλασσόπληκτον βράχον, ὅπου τὰ κύματα φαίνονται νὰ τραγουδοῦν μυστηριῶδες νανούρισμα, ἐκεῖ ἄσπριζε ἀκόμη τότε τὸ παλαιὸν ἔρημο μοναστηράκι, προκῦπτον μέσα ἀπὸ τὴν βαθεῖαν χλόην, ἀνάμεσα εἰς τὰς πίτυς καὶ τὰς καστανέας, ὀλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ὠραίαν θαλασσίαν ἀγκάλην τοῦ Ἀσελήνου, ὅπου ἐβασίλευε γλυκά, σιγὰ ὁ ἥλιος, ὡς νὰ ἔκρυπτεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ χρυσὰ καὶ στίλβοντα στολίδια του μέσα εἰς τὸν θησαυρὸν του.

Κι ὅταν ἡ μικρὴ καμπάνα ἐκάλει τοὺς ἀγροίκους βοσκοὺς τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν προσευχὴν — οἱ ὅποιοι δὲν ἐπήγαιναν, ἀλλ' ἔκαναν μακρόθεν ἓνα σταυρὸν — κι ἐδιάβαζεν ὁ πᾶτερ Ἐφραίμ, ὁ πνευματικός, τὸν ἐσπερινὸν μαζὶ μὲ τὸν Μιχαῖαν, τὸν ὑποτακτικὸν του, κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια ὁ γέρων ἕως τὴν βρύσην, διὰ ν' ἀπολαύσῃ καὶ ἅπας ἀκόμη τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν τῆς μοναξιάς, μέσα εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχεν ὀνομάσει « γωνίαν τοῦ Παραδείσου ». Καὶ τῆς βρύσης τὸ μάρμαρον, τὸν κρουνὸν καὶ τὴν λεκάνην τὰ εἶχε φάγει τὸ νερόν. Καὶ μόλις ἤμποροῦσε νὰ διαβάσῃ τις, μισοσβησμένους τοὺς ἱαμβικοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους εἶχε γράψει ποτὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς πηγῆς, ὁ διάσημος ἀσκητὴς Διονύσιος:

Χεῖρας, πρόσωπα καὶ πόδας νίπτων ἀβρῶς,
 ὁμοῦ δὲ καὶ διαυγὲς νῦν ὕδωρ πίνων
 τῆς καλλιρρείθρου τῆσδε τῆς κρήνης, ξένε,
 ψυχῆς τότε μνήσθητι Διονυσίου.

Καὶ ψηλὰ εἰς τὸ πλάγι, σιμὰ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ἴστατο ἀκόμη ὀρθὸς ὁ χιλιετῆς πεῦκος, ὅπου εἰς τοὺς κλάδους ἐπάνω, ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλώνας του, εἶχεν εὑρεθῇ ἓνα καιρὸν αἰωρουμένη ἡ λαμπρὰ εἰκὼν τῆς Παναγίας.

Ὁ πεῦκος ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὅπου δὲν ἐκάρῃ τὴν κόμην εἰς ὀλὴν του τὴν ζωὴν. Ἀπὸ τριακοσίων χρόνων καὶ πλέον κανεὶς δὲν ἐξάμωσε νὰ κόψῃ φύλλον ἀπὸ τὸ γιγαντιαῖον δένδρον. Ὅλοι οἱ κωνίσκοι, οἱ καρποὶ τοῦ πεύκου, μυριάδες ἀναρίθμητοι, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐκρέμοντο ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλώνας του.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω εὑρέθη μίαν πρωίαν εἰς τὰ χίλια ἐξακόσια τόσα, ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ἦτο ζωγραφισμένη ὡς προ-

τομή παιδείας, χωρὶς νὰ ἔχη τὸν Χριστὸν βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας
της, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχετίσθη μὲ τὰ εἰσόδια, ὅταν προσεφέρθη ὡς
« τριετίζουσα δάμαλις » εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ναῖσκος τοῦ μι-
κροῦ ἀσκητηρίου ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων. Ἡ εὐρεθεῖσα
παραδόξως τότε εἰκὼν ἐφάνη εἰς τοὺς χριστιανούς, τοὺς τότε, ὡς νὰ
ἦτο κόρη εὐαίσθητος, ἥτις ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμῃ κούνια,
νὰ λικνισθῇ, αἰωρουμένη ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου. Καὶ διὰ τοῦτο
ὠνομάσθη « Παναγία Κουνιστριώτισσα ».

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Εν τῇ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ
ὅτε ἡ πόλις ἐκείνη
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης

Ἐν τῇ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ
ὅτε ἡ πόλις ἐκείνη
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης

Ἐν τῇ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ
ὅτε ἡ πόλις ἐκείνη
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης

Καὶ ἀκούετε, καὶ ἀκούετε
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης

Ἐν τῇ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ
ὅτε ἡ πόλις ἐκείνη
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης

Ἐν τῇ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ
ὅτε ἡ πόλις ἐκείνη
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης

Ἐν τῇ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ
ὅτε ἡ πόλις ἐκείνη
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης

Ἐν τῇ ἐκείνῃ ἡμέρᾳ
ὅτε ἡ πόλις ἐκείνη
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης
ἐκ τῆς ἐκείνης ἐκείνης

ΜΙΡΟΣ ΑΥΤΕΡΟΥ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

1. ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

1

Σε γνωρίζω από την κόψι
του σπαθιού την τρομερή,
σε γνωρίζω από την ὄψι,
πού με βία μετράει τὴ γῆ.

2

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθερία !

3

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔ λ α π ά λ ι, νά σοῦ πῇ.

4

Ἀργεῖε νά ᾽λθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ ᾽σκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5

Δυστυχής ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νά λὲς
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντάς τα νά κλαῖς.

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπαε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

κι ἔλεες : « πότε, ἅ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἐρμιές ; »
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές.

8

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλάϊματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα Ἑλληνικό.

9

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά
νά γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

10

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκολες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεία τὲς κουρταλῇ.

11

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἄλλ' ἀνάσασιν καμμιὰ·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά !

12

Ἄλλοι, οἰμέ ! στὴ συμφορά σου
ὅπου ἔχαίροντο πολὺ,
« σύρε νά ᾽βρῇς τὰ παιδιὰ σου,
σύρε », ἔλέγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγει όπίσω τό ποδόρι
καί όλογλήγορο πατεΐ
ή τήν πέτρα ή τό χορτάρι,
πού τήν δόξα σου ένθυμεΐ.

14

Ταπεινότατη σου γέρνει
ή τρισάθλια κεφαλή,
σάν πτωχοΰ, πού θυροδέρνει
κι εΐναι βάρος του ή ζωή.

15

Ναί αλλά τώρα αντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μέ όρμή,
πού άκατάπαυστα γυρεύει
ή τή νίκη ή τή θανά.

16

΄Απ' τά κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Έλλήνων τά ιερά,
καί σάν πρώτα άνδρειωμένη,
Χαΐρε, ώ, χαΐρε, Έλευθεριά !

«Άπαντα », έκδ. Α. Πολίτη, 1948, σ. 71 - 73.

Διονύσιος Σολωμός

2. Η ΔΟΞΑ

Δόξα στό πνεΰμα τῶν αρχαίων,
παγκόσμιον φωτός πηγήν,
δόξα στα όπλα ήρώων νέων,
πού λύτρωσαν αύτήν τήν γήν.

Μ' εκείνων τή χρυσή σοφία,
μέ τούτων τήν άγία όρμή,
νέαν άς πλάσωμεν ίστορία
γεμάτη δόξα καί τιμή.

Έχει στεφάνι ή Νίκη άκόμη
στό δέντρο της τό ιερό.
΄Απάτητοι τής Δόξας δρόμοι
προσμένουν ήρωα τολμηρό.

Έμπρός ! Στῶν έργων τόν άγώνα !
έκεΐ εΐν' ό πύρινος παλμός.
Έκεΐ τής νίκης ή κορώνα,
κι άθανασίας άσπασμός.

« Νέα Άνθολογία »

Άριστομένης Προβελέγγιος

3. Ο ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Δικαίως θαυμάζεται ὁ Ἀριστείδης περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον πολιτικὸν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν διὰ τὴν σὺν φρόνα διαγωγὴν του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ του βίου.

Ὁ Ἀριστείδης παρעυρεθεῖς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐνδόξους κατὰ τῶν Περσῶν μάχας, ὅχι μόνον ἀνδρείως ἡγωνίσθη, ἀλλ' εἰς ἑκάστην ἐξ αὐτῶν ἔδωκε μεγάλα καὶ σωτήρια μαθήματα ἀρετῆς καὶ φιλοτιμίας.

Εἰς τὸν Μαραθῶνα μᾶς ἐδίδασκεν, ὅτι δὲν εἶναι ἐξευτελισμός, ἀλλὰ μάλιστα ἔντιμον εἰς ἡμᾶς καὶ σωτήριον εἰς τὴν πατρίδα, τὸ νὰ παραχωρῶμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἐμπειροτέρους καὶ ἱκανωτέρους ἡμῶν.

Εἰς τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος μᾶς ἐδίδασκεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος κάθε προσωπικὸν πάθος πρέπει προθύμως νὰ θυσιάζωμεν, κάθε ἔχθραν νὰ λησμονῶμεν καὶ καλὸν ἀντὶ κακοῦ ν' ἀποδίδωμεν, πᾶν δὲ προτέρημα καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν τοῦ ἐχθροῦ μας δημοσίως ν' ἀναγνωρίζωμεν.

Εἰς δὲ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, μᾶς ἐδίδασκεν, ὅτι εἶναι μωρία τὸ νὰ ζητῶμεν τιμὴν ἀπὸ τὰς θέσεις, διότι αἱ θέσεις δὲν τιμοῦν τοὺς κατέχοντας αὐτάς, ἀλλ' ἡ ἱκανότης καὶ ἡ ἀρετὴ τιμοῦν τὰς θέσεις καὶ ὅτι, χωρὶς ἔνωσιν καὶ ὁμόνοιαν, κανέν μὲγα ἔργον δὲν κατορθώνεται διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφῆκαν τὸν πτωχόν, ἀλλ' ἐνάρητον Ἀριστείδην, νὰ φυλάξῃ τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καὶ τὰ πλουσιώτατα λάφυρα.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τόσης ἀφθονίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χωρὶς οὐδεμίαν ἐπιτήρησιν, οὔτε αὐτὸς ἠθέλησε νὰ ἐγγίσῃ τίποτε ἀπὸ τὰ λάφυρα, οὔτε εἰς ἄλλον ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά. « Χρεωστοῦμεν » ἔλεγε πρὸς τοὺς συμπολίτας του « νὰ ὑπηρετῶμεν τὴν πατρίδα, ὅχι διὰ νὰ πλουτίσωμεν ἢ διὰ νὰ δοξασθῶμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰ πρὸς αὐτὴν ἱερὰ τοῦ πολίτου καθήκοντα, ἔστω καὶ χωρὶς πληρωμῆν, ἔστω καὶ χωρὶς δόξαν ».

Εἰς τὴν εὐγενῇ του ψυχῇν ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πατρίδος ἐμῆδένιζε κάθε ἄλλο αἶσθημα, ἐπομένως καὶ τῶν χρημάτων τὴν ἀγάπην καὶ τῆς δόξης τὴν δίψαν.

Ἐὰν ὁ Ἀριστείδης καὶ οἱ πλείστοι τῶν συμπολιτῶν του δὲν ἦσαν

τοιοῦτοι, ἀλλὰ φιλοχρήματοι, τρυφηλοὶ καὶ πολυτελεῖς, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν δὲν ἤθελε σώσει τὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ἡ δὲ ἑλληνικὴ ἐλευθερία, τὰ φῶτα καὶ ὁ πολιτισμὸς ἤθελον ἐκλείπει ἔκτοτε διὰ παντός.

Ὁ Ξέρξης, ἀναχωρήσας ἐντροπιασμένος εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν στρατηγὸν τοῦ Μαρδόνιου, διὰ νὰ ὑποδουλώσῃ τοὺς ἐλευθέρους Ἕλληνας. Ὁ δὲ Μαρδόνιος νομίζων ὅτι εὐκολώτερον ἦτο νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτοὺς διὰ τοῦ χρυσοῦ παρὰ διὰ τῶν ὄπλων, ἀπέστειλε πρέσβυν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι τότε δυστυχεῖς, πένητες καὶ ἄστεγοι εἶχον ἐπανέλθει εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος τοῦ Ξέρξου εἶχον ἐρημώσῃ καὶ καταστρέψει.

Ὁ πρέσβυς τοῦ Μαρδονίου ἐπρότεινε λοιπὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὰ ἑξῆς: Ὁ Μαρδόνιος εἶναι ἔτοιμος ν' ἀνιδρύσῃ δι' ἐξόδων του ὅλας τὰς κατακαείσας οἰκίας σας καὶ τοὺς καταστραφέντας ναοὺς, νὰ σᾶς χορηγήσῃ δὲ ἄφθονα χρήματα καὶ νὰ σᾶς κάμῃ κυρίους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐὰν ἐδέχεσθε νὰ καταθέσῃτε τὰ ὅπλα σας.

Οἱ Σπαρτιᾶται, γνωρίζοντες τὴν ἄκραν πτωχείαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταντήσῃ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν ἀγρῶν των, ἐφοβήθησαν, μήπως εἰς τὴν ἀπελπισίαν των παραδεχθοῦν τὰς χρηματικὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου. Δι' αὐτὸ ἔστειλαν συγχρόνως πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρεκάλουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀπορρίψουν τὰς περσικὰς προτάσεις καὶ νὰ ἐξακολουθήσουν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Τότε ὁ Ἀριστείδης, ἐκφράζων καὶ τὰ ἰδικά του καὶ τῶν συμπολιτῶν του τὰ αἰσθήματα, ἔδωκε τὴν ὠραίαν ἐκείνην καὶ ἀξιοθαύμαστον ἀπάντησιν, ἡ ὁποία καὶ μόνη ἦτο ἱκανὴ ν' ἀπαθανατίσῃ τὸ ὄνομά του. Ἴδου ἡ ἀπάντησις τοῦ πτωχοῦ Ἀριστείδου.

«Συγχαροῦμεν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ νομίζουν, ὅτι τὰ πάντα δύνανται νὰ ἐξαγορασθοῦν μὲ τὰ χρήματα, διότι αὐτοὶ οὐδὲν πολυτιμότερον τοῦ χρυσοῦ γνωρίζουν. Ἀλλ' ἀγανακτοῦμεν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὁποῖοι, ἀποβλέποντες εἰς τὴν πτωχείαν καὶ δυστυχίαν μας, λησμονοῦν τὴν ἑλληνικὴν ἀρετὴν καὶ φιλοτιμίαν μας. Ἄς πληροφορηθοῦν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅτι οὔτε δι' ὅλον τὸ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐντὸς αὐτῆς χρυσοῦν ἤθελαν ποτὲ πωλήσῃ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἄς μάθῃ δὲ καὶ ὁ Μαρδόνιος, ὅτι μόνον, ὅταν

ὁ ἥλιος παύσῃ τὸν δρόμον του, θέλομεν παύσει καὶ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας». •

Μετὰ τὴν γενναίαν ταύτην ἀπάντησιν, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν ἔγινεν, ὁ Μαρδόνιος κατεστράφη καὶ ἡ Ἑλλάς ἐσώθη.

«Ὁ Γεροστάθης»

Λέων Μελάς

4. ΣΑΛΑΜΙΝΑ

1

Σαλαμῖνα, νησὶ πολυδόξαστο!
ποῦ ὁ ὁμορφότερος κόλπος θωπεύει
τὰ λευκὰ σου ἀκρογιάλια κι ὡς μάγουλα
ντροπαλῆς κοκκινίζουν παρθένας,

2

τὰ νερά σου τὸ θαῦμα τὸ ἀσύγκριτο
τῶν αἰώνων κρατᾶνε βαθιά τους,
καὶ ρυθμοὶ μακρναντίλαλοι οἱ φλοῖσβοί τους
νικητῆριους παιᾶνες ἀρμόζουν.

3

Τῆς Εὐρώπης ἐσὺ ἄφταστο Τρόπαιο
κι ἐσὺ τάφος ὑγρὸς τῆς Ἀσίας,
οἱ γενιές ποῦ διαβαίνουνε θά ῥχωνται
σὰν σ' αἰθέριο ναὸ καὶ γαλάζιο,

4

νὰ προσφέρουν λατρείας ἀφιερῶματα
στὴν ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας τὴν ἴδια,
ποῦ θεὰ ἀναδυομένη, στὰ κύματα
τὰ γλαυκά σου ἀφρολούζεται αἰώνια.

«Ἀπολλώνιον Ἄσμα», 1919

Σωτήρης Σκίπης

5. Η ΑΡΓΕΙΑ ΤΕΛΕΣΙΛΛΑ

Ἡ Τελέσιλλα, λυρική ποιήτρια ἀπὸ τὸ Ἄργος, εἶχε καρδίαν εὐαίσθητον, ἐξευγενισθεῖσαν μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μάθησιν. Ἐχουσα δὲ καρδίαν, ἡγάπα θερμῶς τὴν πατρίδα της.

Ὅθεν, ὅτε οἱ Ἀργεῖοι εἶχον πόλεμον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ Τελέσιλλα κατῴρθωσε νὰ σχηματίσῃ τάγμα ἐξ Ἀργείων γυναικῶν καὶ ἀφοῦ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ, συνηγωνίσθη ἀνδρείως μετὰ τῶν συμπολιτῶν της, ἐξάπτουσα τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν γενναιότητά των διὰ τῆς ποιητικῆς της λύρας καὶ διὰ τοῦ ἰδίου της παραδειγματος.

Τοιοιτοτρόπως οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκηθησαν καὶ εἰς τὴν Τελέσιλλαν προσεφέρθη ὁ στέφανος τῆς νίκης. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἀνήγειραν οἱ Ἀργεῖοι τὸ ἄγαλμα τῆς ἡρώιδος, φέρον ἐμβλήματα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἡρωικῆς φιλοπατρίας.

Ὅρθότατα ἔλεγεν ὁ σοφὸς Σόλων, ὅτι ἐκεῖναι αἱ πόλεις εὐδαιμονοῦν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ μὲν ἀγαθοὶ τιμῶνται, οἱ δὲ κακοὶ τιμωροῦνται. Ἐνόσω οἱ Ἕλληνες ἐτίμων τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλοπατρίαν, ἀπαθανατίζοντες μὲ εἰκόνας καὶ ἀνδριάντας τὰς Τελεσίλλας καὶ τοὺς ἄλλους εὐεργέτας τῆς πατρίδος, ἡ Ἑλλὰς ἡτύχעי καὶ ἐδοξάζετο. Παρήκμασε δὲ καὶ κατεστράφη, ὅτε οἱ μὲν μοχθηροὶ καὶ διεφθαρμένοι, οἱ ἄμαθεῖς καὶ οἱ ἄρπαγες Κλέωνες καὶ Δημάδαι ἐτιμήθησαν, οἱ δὲ ἐνάρετοι Σωκράται καὶ Φωκίωνες ἔπιναν εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸ κῶνειον.

«Ὁ Γεροστάθης »

Λέων Μελᾶς

6. Ο Λ Υ Μ Π Ι Α

Ἕνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς.

Ἕνας ἥλιος γεννιέται καὶ γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά.

Μέσα εἰς τὸ λευκὸν μεθύσι τοῦ φωτὸς σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Ἀλφειοῦ, σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Κλαδέου κάτω ἀπὸ τὰς σιωπηλὰς σκιὰς.

Καὶ ὁ ἀθάνατος λαὸς * τῶν μαρμάρων θριαμβεύει μέσα εἰς τὶς πρασινάδες τῆς Ἀλτεως.

Ἕνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς
καὶ γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά.

Οἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα, ὦ νεότης. Καὶ ἡ καλ-
λιστέφανος ἐλαία χαμηλώνει τοὺς κλάδους τῆς κάτω ἀπὸ τὰ
μάρμαρα τοῦ προστύλου. Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ἀνοίγονται ἐμπρὸς
σου. Ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ ἀστράφτει ἀντικρὺ σου ἀπὸ τὸν χρυ-
σὸν καὶ τὸν ἐλέφαν* καὶ τοὺς τιμίους λίθους. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ
διφρηλατεῖ* ὁ ἥλιος. Ὁ αἰώνιος, μὲ τὴν χρυσοῦν χαίτην του
σοῦ δείχνει τὴν χρυσελεφαντίνην Νίκην καὶ ὑψώνει ἐνώπιόν
σου ἐπὶ τοῦ ἀστραφτεροῦ σκήπτρου τὸν Ἀετόν.

Ὅμοσε*, ὦ νεότης, τὸν ἱερὸν ὄρκον !

Αἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα. Ρίψε τὴν χλαμύδα
καὶ δεῖξε θριαμβευτικὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον τὸ ἐφηβικὸν σῶμα. Πέ-
τα, ὦ νεότης ! Ἡ γῆ γλιστρᾷ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια καὶ ὁ ἀέρας
σχίζεται ἐμπρὸς σου καὶ σοῦ φιλεῖ τὸ ἰδρωμένον μέτωπον
καὶ σοῦ ἀνεμίζει τὴν ξανθὴν κόμην.

Οἱ θαλλοὶ τῶν φοινίκων ὑψώνονται εἰς τὸ τέρμα, ἔτοιμοι νὰ
φιλήσουν τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης σου. Ὁ Πραξιτέλης μεθ' ἃ
εἰς τὸ ἀνθισμα τῆς σαρκός σου καὶ τὸ μάρμαρον, μὲ τὸ ὅποιον
πλάττει τοὺς θεοὺς, ἀνατριχιάζει μέσα εἰς τοὺς κόλπους
τῆς γῆς.

Ἡ αἰωνία Ἀλτις ἀπλώνεται ἐμπρὸς μας.

Ὁ ἥλιος γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνὰ καὶ τὰ διαμάντια
τοῦ Κλαδέου.

Ἡ καλλιστέφανος ἐλαία γέρνει τ' ἀθάνατα κλαδιά τῆς ἐπάνω
εἰς τοὺς κροτάφους τῆς παντοτινῆς νεότητος.

« Φύσις καὶ ζωὴ »

Παῦλος Νιρβάνας

7. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΔΙΟΣ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου
Διός* καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ
δέκα ἐξ ἐκείνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμέ-

νοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος ! Ἀρκεῖ νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βᾶσιν των καὶ νὰ ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ ὅλην μας τὴν μικρότητα...

Τί θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὁλόκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον ! Φαντασθῆτε, ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἐξ κίονες, ἐνῶ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὅλῳ ἑκατὸν τέσσαρας ! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν καὶ συλλογισθῆτε τί ἔκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναός, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἐξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται ὄρθιοι. Ὁ δέκατος ἕκτος κατὰκειται « μέγας μαγαλωστί », ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τῇ νύκτι τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοί του, τὰ τεμάχια δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται, εὐρίσκονται κατὰ γῆς τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειρὰν, ὅπως, ὅταν ρίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὕτῃ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἔνδοξον ἐρείπειον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἡλλοίωσαν τὴν ὄψιν του ! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἄνεμοι δὲν θὰ εἶχον τόσῃν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δὲν συνεπλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου... Ποσάκις δὲν ἐκάθ, δὲν ἐσυλήθη, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἡκρωτηριάσθη ! Εἶναι γνωστὸν, ὅτι κάποιος Βοϊβόδας τῶν Ἀθηναίων ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἓνα τῶν κίωνων χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς. Ἀλλὰ πόσαι δὲν εἶναι αἱ ἄγνωστοι βεβηλώσεις καὶ καταστροφαί, τὰς ὁποίας φαντάζεται τις μόνον, βλέπων σήμερον ὀλίγα ἐρείπια εἰς τὴν θέσιν τοῦ παμμεγίστου ναοῦ.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμα, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἐδέχσε νὰ παρέλθουν ἐξ αἰῶνες ὁλόκληροι, διὰ νὰ τελειώσῃ ! Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν Ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἀλλὰ μετὰ

τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρήλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμα, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁμως ἐπερατώθη, καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνια του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότης, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκείνος, ὁ προωρισμένος ἀρχαιοθὲν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν Ἀθηναίων !

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσον. Ὁ Ρωμαῖος ἐκείνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπής, φιλόκαλος, γενναιόδωρος, ὁ Ἀδριανὸς μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωκε νέαν αἴγλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην αἱ Ἀθηναὶ τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἡ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτὴν, ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἔμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὕτη ἔκτασις, ἡ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἐσοχική, κατεκοσμήθη ἤδη διὰ περιστύλων καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ Ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σωζόμενον ἀκόμη, ἥρδευε πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ, ὅπου κατέλγε μία μεγάλη ὁδός,

ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὄρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος Ἀψίς, ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου. Εἶναι μιὰ μεγάλη Ἀψίς, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἀνοιγμα πλάτους ἕξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κίωνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἄνωθεν τοῦ περιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας — ἄλλοτε κλειστάς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν —, καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' ἀετώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ μίαν ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

Αἶδ' εἰς' Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὶν πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ:

Αἶδ' εἰς' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι οὐχὶ τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἱστάμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἄφ' ἐνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἄφ' ἐτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπείου, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσαν ποτε ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῇ καὶ τόσον ἐνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότης. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὠραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φορὰν ἐγένεν εἰς τὸν κόσμον !

Γρηγόριος Ξενόπουλος

8. ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἀρχαῖο πνεῦμ' ἀθάνατο, ἀγνὲ πατέρα
τοῦ ὠραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ,
κατέβρα, φανερώσου κι ἄστραψε ἐδῶ πέρα
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλεμα καὶ στὸ λιθάρι,
στῶν εὐγενῶν 'Αγώνων λάμψε τὴν ὁρμὴ
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σὰν ἕνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός.
Καὶ τρέχει στὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητὴς σου,
'Αρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

«'Η 'Ασάλευτη Ζωή »

Κωστής Παλαμᾶς

9. ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ

Βλέπω μπροστὰ στὰ πρόθυρα βωμὸ αἵματοβαμμένο.
'Εκεῖ τ' ὀλάστραφτο σχοινί, δεμένο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
προσμένει νὰ τ' ἀφήσουμε κάτω στὴ γῇ νὰ πέσει,
νὰ δώσῃ αὐτὸ τὴν προσταγή, τὸ τρέξιμο ν' ἀρχίσῃ.

'Ολόρθη μπρὸς τοῦ στέκεται τετράγωνη κολώνα,
χιονόλευκη μέσ' στὴ σκιά κι ἀστραφτερὴ στὸν ἥλιο.
Βουβὴ σὰν τ' ἄλλα μάρμαρα δὲν εἶναι· ἡ θεία χάρι
βροντόφωνη τὴν ἔστησε κι « ΑΡΙΣΤΕΥΕ ! » φωνάζει.

Ἔχει δυὸ ἄλλες ἀδελφές, ὅμοιες μ' αὐτὴ στὴν ὄψι.
'Η τρίτη στέκεται μακριά, κατὰ τὴν ἄλλῃ ἄκρη,
περήφανη, καμαρωτὴ κι αὐτὴ φωνάζει : « ΣΤΡΕΥΕ ! »

'Η δεύτερη σηκώνεται ἀνάμεσα στὶς δυὸ των
καὶ δίνει θάρρος καὶ ζωὴ σ' αὐτοὺς, ποὺ τρέχουν πλάγια
καὶ λέγει στὸν καθένα των : « Βιάσου νὰ ξεπεράσῃς ! »

'Ιωάννης Πολέμης

10. Ο ΧΡΥΣΟΥΣ ΤΡΙΠΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

Ἐνῶ μερικοὶ Κῶοι ἔσυρον ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ δίκτυόν των, μερικοὶ Μιλήσιοι ἡγόρασαν ὅσα μὲ αὐτὸ ἐπρόκειτο ν' ἀνασυρθοῦν.

Ἀλλὰ τὸ δίκτυον μεταξύ τῶν ἰχθύων ἀνέσυρε καὶ ἓνα χρυσοῦν τρίποδα, τὸν ὁποῖον ἐλέγετο ὅτι ἡ Ἑλένη τοῦ Μενελάου εἶχε ρίψει ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

Ἐγεννήθη τότε φιλονικία μεταξύ τῶν πωλητῶν καὶ τῶν ἀγοραστῶν περὶ τοῦ χρυσοῦ τούτου τρίποδος. Διότι οἱ μὲν διετείνοντο, ὅτι μόνον ἰχθύς ἐπώλησαν, οἱ δὲ ὅτι ἡγόρασαν πᾶν τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ δικτύου. Ἀλλὰ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος διέλυσε τὴν διαφοράν, διότι, ἐρωτηθεῖσα ἡ Πυθία, ἀπήντησεν ὅτι ὁ τρίπους ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τὸν σοφώτατον πάντων.

Ὅθεν οἱ Κῶοι προθύμως προσέφερον τὸν χρυσοῦν τρίποδα εἰς τὸν Θαλῆν, ἃν καὶ Μιλήσιον, διότι αὐτὸν ἐσέβοντο περισσότερον μεταξύ τῶν τότε ἐπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Θαλῆς ὅμως δὲν ἐδέχθη τὴν προσφοράν, εἰπὼν ὅτι σοφώτερον τοῦ ἑαυτοῦ του θεωρεῖ τὸν Βίαντα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Βίας ἀπέστειλε τὸν τρίποδα εἰς ἄλλο ἐκ τῶν ἐπτὰ σοφῶν.

Τοιοιουτρόπως ὁ τρίπους περιῆλθε καὶ τοὺς ἐπτὰ σοφοὺς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχθη αὐτόν, διότι ἡ μετριοφροσύνη, θυγάτηρ τῆς ἀληθοῦς σοφίας, δὲν ἐσυγχῶρει εἰς κανένα ἐξ αὐτῶν νὰ νομισθῇ σοφώτερος τῶν ἄλλων.

Ὅθεν ὁ χρυσοῦς τρίπους ἀφιερώθη τότε ὑπὸ τῶν Κῶων εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα, ὡς τὸν σοφώτερον πάντων.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

11. ΟΡΚΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

« οὐ καταισχυνῶ ὅπλα τὰ ἱερά... »

Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὅπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιάσω
καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά κι ἐδῶ κι ὅπου κι ἂν λάχω.
Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω,
καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω.
Καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους,
θὰ κατατρέχω τὸν κακὸ, θὰ σφάζω τὸν προδότη,
κι ἂν ἴσως ψέματα μιλῶ, κολάστε με, θεοὶ μου !

« Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν », 1889, σελ. 22.

Κωστής Παλαμᾶς

12. ΠΩΣ ΕΣΩΘΗ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Όταν αποφασίσανε οἱ Ἕλληνες νὰ ἐλευθερωθοῦνε καὶ ἀρπάξανε τὰ ὅπλα, ἔτυχεν ὁ φοβερὸς Ὀδυσσεύς, ὁ γυιὸς τοῦ Ἀνδρούτσου, νὰ πολιορκῇ τὴν Ἀκρόπολι τῶν Ἀθηναίων, ὅπου εὐρίσκοντο κλεισμένοι οἱ Τούρκοι καὶ τὴν ὑπερασπίζοντο μὲ μεγάλη καρτεροφυχία. Τότε ἀκόμη καὶ ὁ πόλεμος ἐγένετο καθὼς εἰς τὸν καιρὸ τοῦ Ὀμήρου. Μάλιστα εἰς τὶς πολιορκίες ἐπροχωροῦσε ἀργά. Οἱ ἄνθρωποι ἐσκοτώνοντο μὲ τὴν ἡσυχία τους, δὲν ἐγνωρίζοντο ὅλα ἐκεῖνα τὰ καταστρεπτικά μέσα, ὅπου ἡ φιλανθρωπία τῶν ἐθνῶν καὶ ἡ Χριστιανοσύνη τῶν βασιλέων ἐφεύρηκαν μετὰ ταῦτα καὶ δὲν ἦτο σπάνιο κάπου νὰ βλέπης τὰ ἐναντία χέρια σταυρωμένα καὶ ἄνεργα διὰ τὴν ἔλλειψι ἀπὸ πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θὰ συνέβαινε βέβαια καὶ τὴν ἡμέραν, ὅπου ἔτυχε τὸ ἀκόλουθον συμβάν.

Ἐξύπνησαν κάποια παλληκάρια τοῦ Ὀδυσσέως πρῶι - πρῶι καὶ ρίχνοντας κατὰ τύχη τὰ μάτια ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολι, ροδοκόκκινη ἀπὸ τὸ πρῶτο γλυκοχάραγμα, ἔμειναν ἐκστατικοὶ βλέποντας τοὺς Τούρκους ἀνεβασμένους ἐπάνω στὸν Παρθενῶνα καὶ ἐργαζομένους μὲ μεγάλη βία νὰ χαλοῦν τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα μνημεῖα. Τόσο παράξενη καὶ ἀκατανόητη τοὺς ἐφάνη τέτοια ἀνωφελὲς βαρβαρότης, ὅπου ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Ὀδυσσεά. Ἀφοῦ ὁ στρατηγὸς ἐβεβαιώθηκε μὲ τὰ μάτια του, ἀπέλυσε τρία τέσσαρα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του νὰ πλησιάσουν στὴν Ἀκρόπολι καὶ νὰ ρωτήσουν τοὺς Τούρκους, γιατί ἔδειχναν τέτοιαν ἀγριότητα μὲ τὰ μάρμαρα, τὰ ὁποῖα δὲν τοὺς προξενοῦσαν καμμία βλάβη. Ἐπέταξαν μὲ μῖς ἐκεῖνοι οἱ γενναῖοι καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγην ὥραν ἔφεραν στὸ στρατηγὸ τὴν ἀπόκρισι, ὅτι οἱ τοῦρκοι, μὴ ἔχοντας ἄλλο μολύβι διὰ νὰ χύσουν βόλια καὶ ξανοίξαντες ὅτι μέσα εἰς ἐκεῖνα τὰ μάρμαρα εὐρίσκετο τοῦτο τὸ μέταλλο χωμένο ἐπίτηδες διὰ νὰ δίνη δύναμι καὶ σταθερότητα, εἶχαν αποφασίσει νὰ προστρέξουν εἰς ἐκεῖνο τὸ χαλασμό, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμο.

Τέτοια ἀπόκρισι ἐπροξένησε μεγάλη ἀπελπισία εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀφοῦ ἐστοχάσθησαν τί νὰ πράξουν διὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὸν ὀλεθρο τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου των, ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ ἀπεφάσισαν νὰ μηνύσουν εἰς τοὺς ἀποκλεισμένους νὰ παύσουν τὴν καταστροφὴν καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ τοὺς προμηθεύσουν ὅσο μολύβι τοὺς ἐχρειάζετο,

διὰ τὴν ὑπεράσπισίν τους. Οὕτω καὶ ἐγένετο. Ἐστερξαν οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες, δίδοντας εἰς τοὺς ἐχθροὺς βόλια, διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν, ἐξαγόρασαν μὲ τὸ αἷμα τους τὰ πολύτιμα ἐκεῖνα μάρμαρα, τὰ ὁποῖα ἦσαν προωρισμένα νὰ ζήσουν, διὰ νὰ ἴδουν καὶ πάλιν ἀναστημένο ὁλόγυρά τους ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τόσους αἰῶνας ἐφαίνετο βυθισμένο σὲ λήθαργο.

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

13. ΟΙ ΚΟΡΕΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Ὅταν μιλόρδος ἐπῆρε τὴ μιὰ ἀπὸ τὶς ἑξ κόρες τοῦ Κάστρου, ἄφησε παραγγελία στοὺς Τούρκους νὰ τοῦ κουβαλήσουν καὶ τὶς ἄλλες τὴ νύχτα. Ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ πήγαιναν νὰ τὶς βγάλουν, τὶς ἀκοῦν νὰ σκούζουν λυπητερά καὶ νὰ φωνάζουν τὴν ἀδερφή τους. Οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι ἔφυγαν καὶ μὲ κανένα λόγο δὲν ἤθελαν νὰ δοκιμάσουν νὰ τὶς βγάλουν. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο τὶς ἀκουγαν τὶς μαρμαρένιες κόρες νὰ κλαῖνε τὴ νύχτα γιὰ τὴν ἀδερφή τους, ποὺ τοὺς τὴν πῆραν.

« Παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ »

Νικόλαος Πολίτης

14. Η ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μεταξὺ τῶν πολλῶν προτερημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν μέγαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, ἦτο καὶ ἡ ἐγκράτεια. Πολὺ βασιλικώτερον ἐθεώρει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸ νὰ νικᾷ τὰ πάθη του, παρὰ τοὺς ἐχθροὺς του. Μὲ τὴν ἐγκράτεια σωζόμεθα ἀπὸ πλῆθος κινδύνων καὶ δυστυχιῶν καὶ ζῶμεν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς.

— Εἶναι πολὺ χειρότερον, ἔλεγεν ὁ Πυθαγόρας, νὰ εἴμεθα δοῦλοι τῶν παθῶν, παρὰ δοῦλοι τῶν τυράννων. Εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ εἶναι τις ἐλεύθερος, ἂν εἶναι δοῦλος τῶν παθῶν του καὶ κυριεύεται ἀπὸ αὐτά.

Ὅτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διώρισε βασιλίσσαν τῆς Καρίας τὴν Ἀδαν, αὕτη ὡς δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης της ἔστειλε πρὸς αὐτὸν καθ' ἡμέραν ποικίλα φαγητὰ

καὶ ζυμαρικά. Ἐπὶ τέλους δὲ τῷ ἔστειλε τοὺς καλυτέρους μαγείρους καὶ ἄρτοποιούς της, νομίζουσα ὅτι θὰ ἡὐχάριστει τὸν εὐεργέτην της.

Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὔτε τὰ ὠραία φαγητὰ τῆς Ἄδας ἐγεύετο, οὔτε τοὺς περιφήμους μαγείρους της ἐδέχθη, εἰπὼν ὅτι « πολὺ καλυτέρους μαγείρους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ παιδαγωγὸς τοῦ Λεωνίδας· αὐτοὶ δὲ ἦσαν ὁ πρωινὸς τοῦ περίπατος διὰ τὸ νοστιμώτατον γεῦμα τοῦ καὶ ἡ εἰς τὸ γεῦμα τοῦ ὀλιγοφαγία διὰ τὸ ὀρεκτικώτατον δεῖπνόν του ».

Ἐκστρατεύων δὲ κάποτε μετὰ τοῦ ἵππικοῦ τοῦ διὰ μέσου ξηρῶν καὶ ἀνύδρων τόπων, πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, βασιλέως τῆς Περσίας, ὑπέφερε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἵππεις τοῦ δίψαν μεγίστην. Κατὰ καλὴν δὲ τύχην ἀπήντησαν Μακεδόνας τινάς, οἱ ὅποιοι ἔφερον μακρόθεν ὀλίγον ὕδωρ. Οἱ Μακεδόνες, ὅτε εἶδον τὸν Ἀλέξανδρον πάσχοντα ἐκ δίψης, προθύμως τῷ ἔδωκαν νὰ πίνη. Ὁ Ἀλέξανδρος λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ στρέψας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς ἵππεις τοῦ καὶ παρατηρήσας, ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν ἔπαρκεῖ δι' ὅλους, χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίσῃ εἰς τὰ διψῶντα χεῖλη του, τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς Μακεδόνας, εἰπὼν ὅτι « δὲν ἀνέχεται αὐτὸς μὲν νὰ πίνη, οἱ δὲ Μακεδόνες τοῦ νὰ διψοῦν ».

Τὴν ἐγκράτειαν αὐτὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου θαυμάσαντες οἱ στρατιῶταί του καὶ ἐνθουσιασθέντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην του, ἐλησμόνησαν ἀμέσως καὶ τὴν δίψαν, καὶ τοὺς κόπους των καὶ κτυπήσαντες τοὺς ἵππους των ἐφώνησαν:

—Ἐμπρός ! Μὲ τοιοῦτον ἀρχηγὸν οὔτε δίψαν οὔτε κόπους αἰσθανόμεθα, ἀλλ' οὔτε ὅτι εἴμεθα θνητοὶ πιστεύομεν.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελάς.

15. ΖΗ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ;

Μέσ' στὸ πλατὺ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεύει.

Τριγύρα νύχτ' ἀπλώνεται

καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, ποὺ ἔλαφρά τὰ κύματα χαϊδεύει,
τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἀργοσαλεύει
σὰν νύφη, ποὺ ὅλο καὶ λυγᾷ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μά ξάφνω, σά νά κάρφωσε σ' άμμουδιαστό άκρογιάλι
 τίς δυό του άγκυρες μαζί,
 τò μπρίκι στέκει καί μπροστά στην πλώρη του προβάλλει
 Γοργόνα θαλασσόβρεχτη με άγριωπό κεφάλι.
 —'Ο βασιλιάς 'Αλέξανδρος απέθανε για ζή ;

Βροντολογά τò στόμα της καί τά νερά άναδεύει
 με την ψαρίσια της ουρά
 καί τò γυνάκειο της αυτί άπόκρισι γυρεύει.
 —'Ο βασιλιάς 'Αλέξανδρος στòν κόσμο βασιλεύει,
 ό ναύτης άποκρίνεται, ζωή νάχης, Κυρά !

'Αλλοίμονο, αν τής έλεγε, πώς είναι πεθαμένος
 άπό τά χρόνια τά παλιά !
 Εύθύς την ίδια τή στιγμήν ό ναύτης ό καημένος
 μαζί με τò καράβι του θά βούλιαζε πνιγμένος
 καί ή Γοργόνα θ' άρχιζε νά κλαίη τò βασιλιά.

Μά τώρα, πώμαθε πώς ζή, την άψι της αλλάζει
 καί μ' όμορφιές στολίζεται·
 γίνεται κόρη λυγρή, στά κύματα πλαγιάζει
 με δυό ματάκια όλόγλυκα τριγυρό της κοιτάζει
 κι άπ' τά ξανθά της τά μαλλιά τò πέλαγος φωτίζεται.

Τò μπρίκι πάλι ξεκινά καί σιγαλαρμενίζει
 στή θάλασσα τή γαλανή
 καί ή Γοργόνα στòν άφρό σά γλάρος φτερουγίζει.
 Λύρα κρατάει όλόχρυση καί παίζοντας άρχίζει
 νά τραγουδή στο πέλαγος μ' ουράνια φωνή !

Γεώργιος Δροσίνης

16. ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Α'

1

Τὰ Διονύσια τελεῖ
τῆς Ἀθηνᾶς ἡ φίλη πόλις
καὶ θεαταὶ ἐκεῖ πολλοὶ
ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἦλθον ὅλης.

2

Πολλὰ θεάματα αὐτῇ
θὰ περιλάβῃ ἡ ἡμέρα.
Ὡς μία παύση τελετῇ
ἀμέσως θ' ἄρχεται ἑτέρα.

3

Τῆς Ἀκροπόλεως ἐμπρὸς
τὸ μέγα θέατρον ἀνέρπει
καὶ ὑπεράνω του λαμπρὸς
ὁ Παρθενῶν τὸ βλέμμα τέρπει.

4

Δραματικὸς ἐκεῖ ἄγων
θὰ γίνῃ πάντας προσελκύνων,
κι εἰς τὸν νικῶντα χορηγὸν
θὰ δοθῇ τρίπους ὡς βραβεῖον.

5

Μ' εὐθύμους ὁ λαὸς φωνᾷς
κατὰ τὸ θέατρον προβαίνει.
Διψῶν μεγάλως ἡδονάς,
τὴν ὥραν κἄν δὲν περιμένει.

6

Πολλὰ ἐδώλια πληροῦν
οἱ πρέσβεις μόνοι τῶν συμμάχων,
ὅσοι ὡς φόρον θεωροῦν
τῆς Ἀκροπόλεως τὸν βράχον.

7

Οἱ ἄρχοντες, ἐγγὺς αὐτῶν,
ἐπὶ πυκνῶν πατοῦν στρωμάτων.
Ἀρχῆς σημεῖον φθονητόν,
στέμμα κοσμεῖ τὰ μέτωπά των.

8

Καὶ ὑπεράνω αἱ σειραὶ
τῶν ἐπιλοίπων Ἀθηναίων.
Εἰν' αἱ φωναὶ των τολμηραὶ
κι ἦθος ἐμφαίνουσι γενναῖον.

9

Οἱ δοῦλοι ὄρθιοι μακρὰν
βαναύσως παίζουν ἢ ληροῦσι
καὶ τὴν δουλείαν τὴν πικρὰν
ἐντὸς τῆς τύρβης λησμονοῦσι.

10

Ὅλων τὸ βλέμμα προσηλοῖ
αὐτὸς ἐδῶ ὁ νεανίας.
Ἔχει μορφήν περικαλλῇ
καὶ σῶμα ἐμπλεον μαγείας.

11

Εἰν' ἡ στολὴ αὐτοῦ χρυσοῦ
καὶ εἰς τὸ κάλλος του προσθέτει.
Ἀλκιβιάδῃ, εἶσαι σὺ
εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης ἔτι.

12

Ὁ Εὐριπίδης παρεκεῖ
τὸ νέον δράμα περιμένει.
Εἶναι τὸ ἦθος του γλυκὺ
καὶ νοῦν ὑπέρτερον ἐμφαίνει.

13

Θά ἴδ' ἡ δάφνη ποιητοῦ
 ἄλλου τὸ μέτωπον νά στέφῃ,
 χωρὶς τὸ μέτωπον αὐτοῦ
 νά συσκιάζουν φθόνου νέφη.

15

Ὁ ὄχλος ἀνυπομονῶν,
 ὅτι βραδύν' ἡ ὥρα βλέπει
 καὶ διὰ κρότων καὶ φωνῶν
 τέλος ν' ἀρχίσωσι προτρέπει.

16

Ἄλλ' αἴφνης γίνεται σιγὴ
 καὶ ἡ αὐλαία πίπτει ἄμα.
 Εὐδαίμων ὅστις χορηγεῖ !
 « Νεφέλα » λέγεται, τὸ δρᾶμα.

17

Χαῖρε, μέγαλε ποιητά !
 Εἰς τὴν σκηνὴν καθὼς ἐφάνης,
 ἀπὸ τὰ στόματα πετᾷ
 ὄνομα ἓν: « Ἀριστοφάνης ».

18

Ὅλων εὐφραίνει τὴν ψυχὴν
 τῆς στιχουργίας σου τὸ μέλος,
 κι εἰς πάντα στίχον σου τραχὺν
 ἄσβεστος ρήγνυται ὁ γέλως.

19

Πλὴν διὰ τί τοὺς θεατὰς
 τόση χαρὰ καταλαμβάνει ;
 Τί ὄνομ' ἄρα γε πετᾷς
 εἰς τὸν λαόν, Ἀριστοφάνη ;

20

Ἐχθρὸς ραγδαῖος τῆς τρυφῆς
 τὰ χαλαρὰ μαστίζεις ἤθη
 ἢ τοὺς ἀσήμεους συγγραφεῖς,
 οἵτινες φθεῖρουσι τὰ πλήθη ;

14

Ὡς πρὸς τὰ ἤθη θεωρῶν
 ἐπιβλαβεῖς τὰς κωμωδίας,
 κάθηται μ' ἤθος λυπηρὸν
 ὁ εὐσεβὴς ἐκεῖ Νικίας.

B'

21

Τῶν ἀναιδῶν δημαγωγῶν
 ἐμπαιζεις ἴσως τὰς μωρίας,
 ὅσοι τὸν φαῦλόν των ζυγὸν
 καλύπτουν μ' ἄνθη κολακείας.

22

Ἐκεῖ τὸν Κλέωνα ἰδέ,
 πῶς τρέμει ὄλος περιμένων
 νέον σου βέλος, αἰοιδέ,
 εἰς δηλητήριο βαμμένον.

23

Ἄλλ' ὄχι ! Τῆς σκηνῆς αὐτῆς
 ἡ μνήμη ἄς ταφῇ εἰς ζόφον.
 Ὑβρίζει μέγας ποιητὴς
 τὸν ἀρχηγὸν τῶν φιλοσόφων !

24

Ὁ ὄχλος ἐπληττε σκληρὰ
 καὶ ἀπητεῖτο παιδιὰ τις,
 καὶ τῷ ἐρρίφθη ὡς βορὰ
 μεγάλη δόξας, ὁ Σωκράτης.

25

Ναί, ὁ Σωκράτης ! Ἀγενεῖς
 μ' αὐτὸν γελῶσιν οἱ πολῖται.
 Αὐτὸς ἐπάνω τῆς σκηνῆς
 βαρβάρως τώρα κωμωδεῖται.

26

Εἰς σοφιστὴν, τῶν σοφιστῶν
 ἐχθρὸς ἐκεῖνος, μετεβλήθη,
 ἀπὸ ἀσέβειαν μεστὸν
 καὶ φενακίζοντα τὰ πλήθη.

27

'Αλλὰ μὴ χαίρης, ποιητά,
διὰ τὸ νέον τοῦτο στέμμα.
'Αν θάλλῃ τώρα, σ' ἀπατᾷ.
Ταχέως θὰ βαφῇ μὲ αἷμα !

Γ

29

Τῶν 'Αθηναίων ἡ ψυχὴ
εἰς τὸ δριμύ ἐθέλχθη δρᾶμα
καὶ ἀκροῶντ' ἐν προσοχῇ
τῆς στιχουργίας του τὸ νᾶμα.

30

Μάλιστα εἰς τῶν θεατῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πάντα χαίρει,
προσεκτικῶς ἐπικροτῶν
τὰ εὐτελῆ τοῦ ἔργου μέρη.

31

Πρεσβύτης οὗτος κεκυφώς,
εἶναι βαθεῖς οἱ ὀφθαλμοὶ του,
καὶ ἀπὸ μύχιόν τι φῶς
λάμπουσα φαίνεται' ἡ μορφή του.

32

Λευκὸν ἱμάτιον φορεῖ,
ἄνευ ματαίων κοσμημάτων,
πρὸς τὴν θυμέλῃν θεωρεῖ
ὄψιν γαλήνιον φυλάττων.

33

Εἶν' ὁ Σωκράτης. Εὐλαβεῖς
οἱ μαθηταὶ αὐτὸν κυκλοῦσι.
Μετὰ δικαίας συντριβῆς
τὴν ἀδικίαν θεωροῦσι.

34

Πρὸ πάντων δὲ ὁ Ξενοφῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους διαπρέπει.
Τὸν πέριξ ὄχλον ἀψηφῶν
ὀργῆς ἀκράτου ρίπτει ἔπη.

28

Μίσους ἀρχὰς εἰς τὸν λαὸν
ἐνσπείρει τὸ γλυκύ σου ῥῆγμα
καὶ ὀπισθὲν σου μειδιῶν
τὸ τοῦ Μελίτου βλέπω φάσμα.

35

'Εαυτοῦ πλέον δὲν κρατεῖ,
ζέσεως πλήρης ἀδαμάστου.
'Αλλ' ὁ Σωκράτης νουθετεῖ
καὶ καταστέλλει τὰς ὁρμὰς του.

36

Τοὺς ὀφθαλμούς των πρὸς αὐτὸι
ἔχουσι πάντες ἐστραμμένους
καὶ τὸν δεικνύουν πολιτῶν
ἄπειροι δάκτυλ' εἰς τοὺς ξένους.

37

Εἶδ' ὁ Σωκράτης τὸν λαόν,
νὰ τὸν ἰδῇ, ὅτι ἐπὶθεῖ,
καὶ γαληναίως μειδιῶν
ἐπὶ τῆς ἔδρας ἀνωρθώθη.

38

'Αντὶ μακρὰν τῶν θεατῶν
περιδεῖς ν' ἀποχωρήσῃ,
φαιδρὸς προσέφερ' ἑαυτὸν
κι εἰς εἰρωνείας καὶ εἰς μίση.

39

Τὸ πλήθος ἔπαυσε γελῶν
εὐθύς, κι εἰς σέβας ἐκινήθη.
'Ω ποιητὰ τῶν «Νεφελῶν»,
ὁ ὕβρισθεις ἐξεδικήθη.

40

Αὐτὸν καὶ μόνον εὐφημεῖ
ἡ πόλις ἅπασα συνάμα,
καὶ παραβλέπει — ὦ, τιμὴ !
χάριν τοῦ ἥρωος τὸ δρᾶμα.

41

Πλὴν τοῦ Σωκράτους ἀπαθὴς
ἔμειν' ἢ ὄψις ἢ γλυκεῖα.
Γνωρίζει ὅτι ἀσταθὴς
εἶναι τοῦ ὄχλου ἢ φιλία.

Δ'

43

Συμβάντων ἔμπλεοι αὐτοὶ
ἤδη ἐπέρασαν οἱ χρόνοι.
Καὶ ἤδη πάλιν τελετὴ
τοὺς Ἀθηναίους συνενώνει.

44

Τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἀγορὰ
πρὸς τί λαοῦ τοσούτου βρίθει ;
Καὶ πόθεν ἄραγ' ἡ χαρὰ,
ἥτις κατέλαβε τὰ πλήθη ;

45

*Ἄγγελος ἴσως φθὰς ταχὺς
νίκης ἐκόμισεν εἰδήσεις
καὶ διὰ τοῦτο εὐτυχεῖς
φαίνονται ἄπαντες ἐπίσης ;

46

*Ἄλλ' ὄχι, ἡ πόλις ἀφρονεῖ
κι ἔγκλημα εἶναι ἡ χαρὰ της.
Πάθη ἐξάσπας ἀγενῆ,
κώνειον πίνει ὁ Σωκράτης.

47

Δρόμον διέτρεξεν εὐρύν.
Πλὴν θῦμα ἀχρείων κατηγόρων,
σήμερον ἔτισε βαρύν
τῆς εὐφυΐας του τὸν φόρον.

48

Τοιαύτη ὑπῆρξ' ἡ ἀμοιβὴ
τῶν ὑψηλῶν του διδαγμάτων,
ὅσα μὲ χεῖρα εὐλαβῇ
τῆς λήθης ἔσωσεν ὁ Πλάτων !

42

Γέλως, τοὺς ἄλλους ἀπατῶν,
ἐπὶ τὰ χεῖλη του ἀνέβη.
Ὑπὸ τὸν θρίαμβον αὐτὸν
ἴσως τὸ κώνειον μαντεύει.

49

Διὰ τοῦ θεοῦ του νοὸς
κατὰ τῆς φύσεως παλαιῶν,
ἀκόμη δὲν ἦτο θεός,
ἀλλ' ἄνθρωπος δὲν ἦτο πλέον.

50

*Ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτὸν
τῆς Ἰουδαίας ἡ θρησκεία.
Κι ἐμάντευ' ἴσως τὸν Χριστόν,
ἐνῶ ἐλάτρευε τὸν Δία.

51

*Ὅταν προβαῖνῃ ἡ αὐγὴ,
ἐρυθριῶσα ἔτι κόρη,
πρὶν φωτισθῇ ἡ ἄλλη γῆ,
τὰ ὑψηλὰ φωτίζει ὄρη.

52

*Ὁ κοῦφος ὄχλος μὲ χαρὰν
διὰ τὸν θάνατον ὠμίλει
καὶ μίαν ὕβριν ἢ ἄραν
ὄλων ἐπρόφερον τὰ χεῖλη.

53

— Δὲν ἦτον φίλος τῶν θεῶν.
— Διαφθορεὺς τῶν νέων ἦτον.
— Ἐβλαπτε λίαν τὸν λαόν,
ψευδῇ σοφίσματα κηρύττων.

54

*Ὁ πέριξ ὄχλος μὲ θυμὸν
αὐτὰ καὶ ἄλλα ἐβλασφήμει,
νὰ μείνῃ μὴ ἐπιθυμῶν
ἀγνὴ τοῦ μάρτυρος ἡ μνήμη.

Ε'

55

Μακρὰν τῶν ἄλλων πολιτῶν
ἀνὴρ βαρὺς βαδίζει μόνος.
Εἰς πρώτην ὄψιν ἐπ' αὐτὸν
καταφανὴς εἶναι ὁ πόνος.

56

Τὸν ὀφθαλμόν του τὸν θολὸν
συχνὰ ὕψοι πρὸς τοὺς αἰθέρας
καὶ τότε φαίνεται λαλῶν
σιγὰ μὲ ὄν τι ἄλλης σφαίρας.

57

Εἶναι αὐτὸς ὁ ποιητής,
ὁ ἐξυβρίσας τὸν Σωκράτην.
Πρὸ τῆς πικρᾶς του τελευτῆς
θλίβεται σήμερον εἰς μάτην.

58

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν ἐτῶν
ἡ παλαιὰ ἐσβέσθη πλάνη
κι ἔνοχον βλέπει ἑαυτόν.
ὦ, σέ λυποῦμ' Ἀριστοφάνη !

59

Πλήρης θελγῆτρων δαφιλῶν,
ὅταν ἐποίεις τὰς « Νεφέλας »,
διὰ τὸ ἔργον τὸ καλὸν
ἴσως ἠγάλλεσο κι ἐγέλας.

60

Ἄλλ' ἂν σοὶ ἔλεγε κανεῖς,
ἐνῶ τὸν κάλαμον ἐκράτεις,
ὁποῖας ἔμελλε θανῆς
νὰ τύχη τώρα ὁ Σωκράτης.

61

Καὶ ὅτι σύ, ἀπατηθεῖς,
εἰς τὴν θανὴν του θὰ συντείνης,
μακρὰν θὰ ἔρριπτες εὐθύς
τὸν κάλαμόν σου μετ' αἰσχύνης.

62

Πλὴν τὸ ἠγνόεις, κι ἐκφυγὸν
μακρὰν ἐπέταξε τὸ βέλος.
Πρὸς παιδιὰν ἦν ὁ ἀγὼν
κι αἱματηρὸν ἔλαβε τέλος.

ΣΤ'

63

Ἐνῶ βαδίζει ἐμβριθὴς
κι εἶν' ἡ ὀδὺν του μεγάλη,
φωνὴ γλυκεῖα, συμπαθὴς
αἴφνης τὰ ὦτα του προσβάλλει.

64

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσεις,
κι ἔχουσι λῖαν τραγικὰς
αἱ κωμῳδίαί σου τὰς λύσεις ».

65

Ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ, τίς
ὁ τὰς μελέτας του ταράττων,
στρέφετ' εὐθύς ὁ ποιητής
καὶ βλέπει ὅτι εἶν' ὁ Πλάτων.

66

Ἀπὸ τοῦ φόνου τὴν σκηνὴν
μὲ βαρὺ βῆμα ἐπιστρέφει
καὶ τὴν ὀδύνην ἀλγεινὴν
εἰς τὴν καδίαν ἔτι τρέφει.

67

Πρὸ τῶν βημάτων του εὐρῶν Ἐὰν εὕρισκεσο παρῶν
τὸν ὕβριστὴν τοῦ διδασκάλου, κι ἔβλεπες θνήσκοντα ἐκεῖνον,
σκῶμα τῷ ἔρριψεν ὄβρον, θρῆνον θὰ ἦνους γοερὸν
δεῖγμα τοῦ πόνου τοῦ μεγάλου. μὲ τῶν ἐταίρων του τὸν θρῆνον.

68

Ἐπληξ' ἡ φράσις ἡ δεινὴ
τὸν δυστυχῇ Ἀριστοφάνη.
Ὡς ἡ ἀμείλικτος φωνὴ
τοῦ συνειδότος τῷ ἐφάνη.

69

Θέλων νὰ μάθῃ ἀκριβῶς
σκηνὴν ἀκόμη πλήρη ζόφου,
προσαγορεύει εὐλαβῶς
τὸν μαθητὴν τοῦ φιλοσόφου :

70

— Εἰπέ μοι, Πλάτων, θλιβεράς
ν' ἀκούσω θέλω ἀληθείας.
Ἐνῷ ἐξέπνεεν, ἀράς,
εἰπέ, μοι ἔστελλεν ἀγρίας ;

71

— Λόγοι γαλήνης ψυχικῆς
οἱ ἔσχατοί του ἦσαν λόγοι.
Κι εἰς φίλους κι εἰς ἐχθροὺς γλυκὺς,
ἐπίσης ἅπαντας ηὐλόγει.

72

Εἶχ' εἰς τὰ βάθη τοῦ νοός
ζωῆς μελλούσης προαισθήσεις.
Ἦτο ἀνέφελος ἡὼς
ὁ θάνατός του, ὄχι δύσις.

73

Ἐδίδασκ' ἔτι ἀπαθής,
ἐνῷ τὴν κύλικα ἐκράτει,
καὶ στοχασμὸς ἦτο βαθὺς
καὶ ἡ πνοή του ἡ ἐσχάτη.

74

Πῶς συνεχώρει ἐκ ψυχῆς
τοὺς ὕβριστὰς ἂν ἡκροᾶσο,
διὰ τοὺς στίχους τοὺς τραχεῖς
σὺ σεαυτὸν θὰ κατηρᾶσο.

76

Διότι εἶναι ἀγαθὴ,
Ἀριστοφάνη, ἡ ψυχὴ σου,
καὶ μὲ δακρύων θὰ πληθῇ
χοὰς ἀφθόνους ἡ κηλὶς σου.

77

Ἀλλὰ σ' ἀφήνω. Ἰερὸν
νὰ ἐκπληρώσω χρέος πρέπει,
ἀπὸ τὰς τύχας τῶν καιρῶν
τ' ἀθανάτα του σώζων ἔπη.

78

Θὰ τὰ συλλέξω, ποιητά,
μετ' εὐλαβοῦς ἐγὼ καλάμου,
κι εἰς τοὺς αἰῶνας θὰ πετᾷ
μὲ τ' ὄνομά του τ' ὄνομά μου.

79

Ὡς γλύπτῃς ὄνομα θνητοῦ
εἰς θεοῦ ἄγαλμα χαράττων,
ἐπὶ τὰ θεῖα ἔργα αὐτοῦ
τρέμων κι ἐγὼ θὰ γράφω «Πλάτων».

80

Ὁ τοῦ Σωκράτους προσφιλὴς
ὑπὸ λυγμῶν πικρῶν ἐπνίγη.
Κι ἐκεῖ νὰ κλαύσῃ συσταλεῖς
μετὰ τοῦ πλήθους ἀνεμίγη.

81

Σκοτία ἤδη ζοφερά
περικαλύπτει τὰς Ἀθήνας.
Καὶ εἰς τοὺς οἴκους τὰ πυρὰ
ἀμυδρὰς ρίπτουσιν ἄκτινας.

82

Τὸ πλῆθος φεύγει τὸ πολὺ
διατριβὰς ζητοῦν ἑτέρας,
καὶ φεῦγον ἔτι, ὁμιλεῖ
διὰ τὸ νέον τῆς ἡμέρας.

83

Καὶ ὅμως μόνος του μακρὰν
ὁ ποιητὴς ἐκεῖ βαδίζει
καὶ ἀκουσίως τὴν πικρὰν
ἀκόμη χλεύην ψιθυρίζει :

84

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσεις
κι ἔχουσι λίαν τραγικάς
αἱ κωμωδίαί σου τὰς λύσεις ».

Ζ'

85

Πέπλον ἐπίσημον σιγῆς
ἀπανταχοῦ ἡ νύξ ἐκτείνει.
Δὲν ρίπτει φῶς ἐπὶ τῆς γῆς
κρυμμεν' εἰς νέφη ἡ σελήνη.

86

Ἄλλ' ἐνῶ ἅπασα κοινῇ
ἡ ἡχηρὰ κοιμᾶται πόλις,
τίς ἡ σκιά ἡ σκοτεινή,
ἥτις ἐκεῖ ὁρᾶται μόλις ;

87

Εἶναι ἀνὴρ γονυπετῶν
ἐμπρὸς εἰς μάρμαρον ὥραϊον
κι ἐκεῖ ἐπάνω ἀναρτῶν
θάλλοντα στέφανον ἀνθέων.

88

Φθόγγους ἀτάκτους ἐκφωνεῖ,
πάντοτε λήγοντας εἰς θρήνους
καὶ εἰς τὸ πνεῦμ' ἀνακινεῖ
συλλογισμοὺς πολυωδύνους.

89

Ἡ Φοίβη πρὸς στιγμὴν χρυσῇ
ἐν μέσῳ λάμπει τῶν συννέφων. . .

Ἀριστοφάνη, εἶσαι σύ,
τὸ τοῦ Σωκράτους μνῆμα στέφων.

« Ἐργα »

Ἀλέξανδρος Βυζάντιος

17. ΔΗΛΟΣ

Ἐνα ταξίδι μὲ μιὰ φανταστικὴ μηχανή, ποὺ δὲ διασχίζει μόνο τὴ
θάλασσα, ἄλλὰ καὶ τοὺς αἰῶνας, εἶναι τὸ ταξίδι τῆς Δήλου. Ἀποβι-
βάζεται κανεὶς ἀπὸ τὸ πλοῖο στ' ἀκρογιάλια τοῦ νησιοῦ καὶ νομίζει,
πὼς βρίσκεται αἰῶνας πίσω.

Μόλις πατήση ό ταξιδιώτης τó πόδι του στην ξηρά, πληροφορείται ότι πριν από λίγες μέρες είχαν εκεί γεννητούρια.

— Βλέπετε εκεί επάνω μιá μικρή λίμνη, που γυαλίζει μέσα στα καλάμια ; Πληροφορεί τούς νεοφερμένους ταξιδιώτες ό ξεναγός τούς καθηγητής τής αρχαιολογίας. Λοιπόν, εκεί κοντά, κάτω από μιá φοινικιά γέννησε ή καμένη ή Λητώ.

Τόσο ήταν βέβαιο, ότι τó πράγμα είχε γίνει μόλις τώρα, ώστε πολλοί από τούς ταξιδιώτες νόμισαν, πώς άκουσαν και τís φωνούλες τού μωρού.

Τό μυστήριον αυτό τής Δήλου, όπου γίνεται κανείς σύγχρονος όλων τών αίωνων, που πέρασαν επάνω της, όφείλεται άποκλειστικά στην παρουσία όλων εκείνων τών πραγμάτων, που ήρθαν σ' άμεση έπαφή προς την ιδιαίτερη ζωή τών αρχαίων ανθρώπων.

Βέβαια, τά μάρμαρα τών ναών, τών κίωνων, τών αγαλμάτων, τών στοών, ό άπέραντος λευκός σωρός τών έρειπίων, που άπλώνεται έμπρός στον σημερινόν άνθρωπον, όλ' αυτά μās μιλούν για μιá πολύ μακρινή έποχή. Άλλά τó σπίτι, όπου έζησαν οί άνθρωποι, τά δρομαλάκια, όπου περπάτησαν, τά μαγαζιά, όπου έκαμαν τά ψώνια τούς, αυτά είναι κοντά, πολύ κοντά μās.

Μόλις άποβιβαστή κανείς στην ξηρά, βρίσκεται άμέσως έμπρός στις άποθήκες τού λιμένος, όπου άποβιβάζονταν τά πλούσια έμπορεύματα, που έφταναν άπ' όλα τά μέρη τού κόσμου.

Νά άκόμη άνάμεσα στους τοίχους μιá άποθήκη κι ένας μαρμαρινος λουτήρας. Δέν είναι λουτήρας όμως, είναι ένα είδος παναρχαίου κανταριού. Μόνον οί αρχαίοι χαμάληδες λείπουν, για νά πάρη ό τόπος όλη τή δαιμονισμένη κίνησι τού έμπορικού λιμανιού.

Έπάνω στο λόφο άπλώνεται ή πόλι. Είναι κι αυτή χτεσινή. Νομίζεις ότι ένας σεισμός χτεσινός τή γκρέμισε. Περπατεί κανείς στα δρομαλάκια της, μπαίνει στα σπίτια της, τριγυρίζει στα δωμάτιά τούς, πατεί ώραία μωσαϊκά τής κεντρικής αύλης τούς.

Αυτό τó σπίτι θά ήταν βέβαια κάποιου αρχαίου πλουσίου έφοπλιστοϋ. Έχει τά σήματά του χαραγμένα στο ψηφιδωτό τής εισόδου : μιάν άγκυρα κι ένα Τρίτωνα.

Σταθήκαμε και καμαρώναμε τó άρχοντόσπιτο.

— Κρίμα νά μñν είναι ό ίδιος ό οικοδεσπότης έδω νά μās περιποι-

ηθῇ ! εἶπε ὁ ὁδηγός μας. Ἐνα γλυκὸ κι ἓνα ποτήρι νερὸ θάξιζε ὅ,τι πῆς αὐτὴ τὴν ὥρα.

Ἐνας μικρός, πού μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει, πουλῶντας λουκούμια συριανὰ καὶ κρύο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιηθῇ, σὰ νὰ εἶχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμίαν μας καὶ σὰ νάθελε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν οἰκοδεσπότη.

— Λουκούμια καὶ νερό, κύριοι ! . . .

Τὰ δεχτήκαμε μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐχαρίστησι. Κάποιος τότε γύρισε πρὸς τὸ μικρὸ καὶ τοῦ εἶπε :

— Δὲ μοῦ λές, παιδί μου, ἀρχαῖος εἶσαι καὶ σύ ;

Ὁ μικρὸς δὲν κατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε, εἶπε. . .

Καὶ σὰν παιδί τοῦ πέμπτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἶχαμε φανταστῇ, μοίραζε ὁλόγυρα λουκούμια καὶ νερό. Πιστεύαμε ὅτι τὴν περιποίησι μᾶς τὴν ἔκανε ὁ φιλόξενος οἰκοδεσπότης. Τότε ἓνας ξένος, πού ἦταν μαζί μας στὴν ἐκδρομὴ, ἔβγαλε τὸ σημειωματάριό του καὶ σημείωσε :

« Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτας ὠραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸ νερό. . . »

— Ἀπὸ ποῦ πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου ; Ρωτήσαμε τότε τὸν μικρό.

— Ὅριστε ἡ σκάλα, κύριε ! μᾶς ἀπαντᾷ ὁ μικρός. Δὲν τὴ βλέπετε ;

Ἐμπρὸς ἦταν πραγματικὰ ἡ σκάλα, πού ἔφερνε στὸ ἐπάνω πάτωμα. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ παιδιακίστικα ὀρνιθοσκαλίσματα, πού βρίσκονται χαραγμένα στὸ σοβᾶ τοῦ τοίχου ; Δὲν ἀργεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ κανεὶς. Τὰ παιδιά τοῦ 450 π.Χ. εἶχαν τὴ κακὴ συνήθειαν, ὅπως καὶ τὰ σημερινὰ παιδιά, νὰ γράφουν ἀνοησίες ἐπάνω στοὺς τοίχους. Ὁ μικρὸς Ἑρμίας, λοιπόν, ἔπαιζε τὰ κότσια μὲ τὸ μικρούλη Δημήτριον — παιδιά πλουσίων πατέρων — καὶ ὁ Ἑρμίας ἔκλεβε τὸν ἄλλο, χωρὶς νὰ παίρνη εἶδησι. Κάποιος ἄλλος μικρὸς τότε, πού εἶχε μυριστητὴ τὴν ἀπάτη, ἔπιασε κι ἔγραψε ἐπάνω στὸν τοῖχο μὲ τὸ παιδικὸ ὕφος, μὲ ταυτολογίες καὶ ἐπαναλήψεις :

« Δημήτριος τυφλός, οὐδὲ βλέπει οὐδέν, παίζων ἀστραγάλους. Ἐκλεψεν αὐτῷ Ἑρμίας ἀστραγάλους ». Δηλαδή :

« Ὁ Δημήτριος εἶναι στραβὸς καὶ δὲ βλέπει τίποτε, ὅταν παίζει κότσια. Ὁ Ἑρμίας τοῦ ἔκλεψε κάμποσα κότσια ».

— Ἐσὺ τᾶγραψες, παιδί μου, αὐτά ; εἶπα στὸ παιδάκι μὲ τὰ συ-
ριανὰ λουκούμια.

Ὁ μικρούλης τὰ χρειάστηκε.

— Ὅχι, μπάρμπα ! φώναξε. Δὲν τᾶγραψα ἐγώ.

Καὶ ὅμως δὲν ἦταν καθόλου ἀπίθανο νὰ τὰ εἶχε γράψει αὐτό.
Στὴ Δῆλο γίνεται κανεὶς σύγχρονος ὅλων τῶν αἰώνων.

« Ἡμερολόγιον Ὀδοιπορικοῦ Συνδέσμου »

Παῦλος Νιρβάνας

18. ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ

— Ἀρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπήκες ;
Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
ἐδῶθε.

— Ἐχω ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
τρία ἀδέρφια, γιγιό, πατέρα Ὀλυμπιονίκης·

νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
καὶ γὼ νὰ καμαρώσω μέσ' στὰ ὥραϊα
κορμιά, ποὺ γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
παλεύουν, θαυμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.

Μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια·
στὸν αἰῶνα τὸ σόϊ μου θὰ φαντάζη
μὲ τῆς ἀντρεῖδας τὰ ἀμάραντα προνόμια.

Μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου.

« Ἔργα »

Λορέντζος Μαβίλης

19. ΔΕΛΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἐσένα, τὸν κιθαριστὴ τὸν κοσμοξακουσμένο
θὰ ψάλω τοῦ τρανοῦ Διός, Ἐσένα τὸ βλαστάρι,
τὰ λόγια Σου τ' ἀθάνατα θὰ τραγουδήσω ἐκεῖνα,
ποὺ φανερώνεις, ὦ Θεέ, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅλους

κοντὰ στὸ χιονοστέφανο τὸ βράχο ! Θὰ κηρύξω
τὸν μαντικὸν τὸν τρίποδα, ποὺ ὤρμησες καὶ πῆρες,
τὸν τρίποδα, ποὺ ὁ δράκοντας ὁ ἐπίβουλος κρατοῦσε
σφυρίζοντας, ἀλύπητος· καὶ πῶς μὲ τὸ δοξάρι
τοῦ τρύπησες τὸ παρδαλό, τὸ στριφογυρισμένο
κορμί ! Καὶ πῶς ἐκράτησες παράλυτο μπροστά Σου,
μ' ὅλη του τὴν παλληκαριά, τὸν ἄπιστο Γαλάτη * !
Τοῦ βροντεροῦ Διὸς 'Εσεῖς πανώριες θυγατέρες *,
ποὺ ὀρίζετε πυκνόδεντρο τὸν 'Ελικῶνα, ἔλατε,
καὶ μὲ τραγούδια καὶ χοροὺς ὑμνεῖτε, διαλαλεῖτε
τ' ἀδέρφι σας τὸ θεϊκό, τὸ χρυσομάλλη Φοῖβο.
'Απάνου κεῖ στοῦ Παρνασσοῦ τοὺς δίκορφους τοὺς θρόνους,
στὰ κρουσταλλένια τὰ νερὰ τῆς Κασταλίας προβάλλει
ἀνάμεσα στὰ Δελφικὰ τὰ πανηγύρια 'Αφέντης
τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουνοῦ, τοῦ μαντικοῦ τοῦ βράχου.
Καὶ χαῖρε, ὦ πολυδόξαστη μεγάλη χώρα, 'Αθήνα,
τῆς πολεμόχαρης θεᾶς λάτρισσα, ριζωμένη
σὲ γῆν ἀπάνου ἀσάλευτη γι' αὐτὴ σου τὴν λατρεία !
'Ο 'Ηφαιστος καὶ ἄραβικὸ θυμίαμα σκορπίζει
ψηλὰ - ψηλὰ ὡς τὸν 'Ολυμπο μαζί μὲ τὴ φωτιά Του.
Χίλια λαλήματα κι ὁ αὐλὸς ὁ λυγερός * κυλάει,
ὑμνοὺς κι ἡ γλυκερόφωνη χρυσὴ κιθάρα ἀπλώνει.
Τῶν 'Αθηναίων ὁ λαός, Θεέ, σὲ προσκυνάει.

« Σχολικὴ 'Ανθολογία »

Κωστής Παλαμάς

20. ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΗΡΩΙΣΜΟΙ ΕΙΣ ΤΟ BYZANTION

'Ο τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον διεξάγονται σήμερον οἱ πόλεμοι,
δὲν βοηθεῖ νὰ λάβωμεν πλήρη ἰδέαν τῶν καταστροφῶν, αἵτινες κατὰ
τοὺς μέσους χρόνους ἀνέμενον τοὺς κατοίκους τοῦ ἡττηθέντος κρά-
τους, ἅμα ὁ ἐχθρὸς εἰσέρχετο εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας κατελάμβαν-
εν. 'Ο φόνος, ὁ ἐξανδραποδισμὸς * καὶ ἡ ἀτίμωσις ἦσαν ἡ διαβολι-
κὴ τριάς, ἡ ὁποία μὲ τοὺς πολιορκητικοὺς κριοὺς ἐκλόνιζε καὶ συνέτρι-
βε τὰς πόλεις. 'Η θέσις τῶν γυναικῶν ἦτο τότε λίαν ὀδυνηρά. Καὶ
διὰ νὰ σχηματίσωμεν ἀμυδρὰν * ἰδέαν πόλεως παραδοθείσης ὡς

λείας εις τόν νικητήν αὐτῆς, ἃς ἀτενίσωμεν τήν ζωντανήν εἰκόνα, πού ἐζωγράφισεν Ἰωάννης ὁ Ἀναγνώστης, περιγράφων τήν ὑπό τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τόν ΙΕ' αἰῶνα.

Πανταχοῦ, διηγεῖται ὁ χρονογράφος, ἤκούοντο οἰμωγαί* καί ἔρρεον δάκρυα. Τά νήπια, ὅσα ἐφέροντο εἰς τήν μητρικήν ἀγκάλην, ἐκλαυμύριζον ἐλεεινά, ζητοῦντα τὰς μητέρας, πού ἔτρεχον θρηνοῦσαι καί δεικνύουσαι αἰμοσταγεῖς ἀπό τόν κοπετόν* παρειάς. Κύπτουσαι αἱ δυστυχεῖς μητέρες ἀνά μέσον τῶν συντριμμάτων ἡρεύνων, ὅπως ἀνακαλύψουν τὰ μικρά των. Οἱ ἄνδρες, βλέποντες τὰς γυναῖκάς των νά ἔχουν περιέλθει εἰς τήν ἐξουσίαν ἄλλων, ὠδύροντο καί αὐτοί, ἐνῶ ἄλλα πλήθη γυναικῶν ἐθεῶντο, περιερχόμενα τὰς σκηνάς, ὅπου ἡρώτων πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα μέ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, διὰ νά εὗρουν καί πάλιν τοὺς συζύγους των. Τόν μεγαλύτερον ὅμως θόρυβον τόν ἐπροξένουν τὰ παιδιὰ ὅλων τῶν ἡλικιῶν, πού δὲν ἤμποροῦσαν νά ὑποφέρουν τήν στέρησιν τῶν γονέων των.

Ἡ φρικιαστική μοῖρα, ἡ ὁποία ἀνέμενε τὰς γυναῖκας τῶν βυζαντινῶν πόλεων, ἔκαμεν αὐτὰς νά ἐγκαταλείπουν τὰς οἰκιακάς των ἀσχολίας καί εἰς ἡμέρας κοινῶν κινδύνων νά ἀναλαμβάνουν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τήν ὑπεράσπισιν τῶν τειχῶν.

Αἱ γυναῖκες τῆς Θεσσαλονίκης, κατὰ τήν μοιραίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν της, ἔδειξαν ἀνδρείαν ὄντως ἐπικήν*. Διότι καί γυναῖκες ἐξ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐπιφανῶν συμμετεῖχον τοῦ πολέμου ἀνδρικῶς, κομίζουσαι μέ ὅλην των τήν ψυχὴν ἐπὶ τῶν τειχῶν λίθους καί δοχεῖα πλήρη ζέοντος* ὕδατος, ὅπως ἐκσφενδονίζονται κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων ἐφόδους ἐχθρῶν. Πολλοὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτάς, λησμονήσασαί ὅτι ἦσαν γυναῖκες, ἐπεδείκνυνον ἐντελῶς ἀνδρικὸν θάρρος, ἰστάμεναι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρῶν καί προτρέπουσαι αὐτοὺς νά ἀγωνίζονται κατὰ τῶν ἐχθρῶν μέ ἀντοχήν καί γενναιότητα.

Δὲν φαίνεται δὲ νά περιορίζεται τὸ γυναικεῖον ἐνδιαφέρον, κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς, μόνον εἰς πολεμικὰς ἀσχολίας. Ἡ φιλαλληλία δὲν τὰς ἀπησχόλει καί τότε ὀλιγώτερον.

Βεβαίως, τήν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχον οὔτε οἱ σημερινοὶ Ἐρυθροὶ Σταυροὶ οὔτε αἱ ὠργανωμέναι ὑπηρεσίαι εἰς τοὺς στρατοὺς. Ἀλλ' ὥς ἄγγελοι παρηγορίας, ἀκόμη καί κατὰ τοὺς μακρινοὺς ἐκείνους αἰῶνας, δὲν ἔπαυον νά κύπτουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν τραυ-

ματιῶν, νὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὰς πρώτας βοηθείας καὶ νὰ τοὺς ἀνακουφίζουν ἀπὸ τὰς ἀλγηδόνας* τῶν ὀδυνηρῶν πληγῶν, ποὺ ἤνοιγον εἰς τὸ σῶμά των τὰ ἀγκιστρωτὰ βέλη καὶ αἱ βαρεῖαι λόγχαι.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὰ 1422, γυναῖκες τῆς πρωτευούσης, κατὰ τὴν ἀφήγησιν Ἰωάννου τοῦ Κανανοῦ*, ὅσαι δὲν μετέφερον πέτρας εἰς τὸ τεῖχος, ἐκρατούσαν « ὡὰ καὶ στουππία* καὶ τοὺς λαβωμένους ἰάτρευον ». Ἄλλαι, φορτωμέναι μεγάλα δοχεῖα πλήρη ἀπὸ νερὸ ἢ ἀπὸ κρασί, ἔσπευδον πρὸς τὰ μέρη, ὅπου ἐμαίνετο ἡ συμπλοκή, καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ χάλαζαν βελῶν, λίθων καὶ ἀκοντίων, μέσα εἰς τὰ δαιμονιώδη κρημνίσματα, τὰ ὁποῖα ὑφίσταντο τὰ ρηγνύμενα* τεῖχη, ἔδιδον νὰ δροσισθοῦν καὶ νὰ τονώσουν τὰς δυνάμεις των οἱ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἐξηντλημένοι ὑπερασπισταί, διὰ νὰ τρέξουν πάλιν καὶ νὰ τοξεύσουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν βέλη περιτυλιγμένα διὰ στουππίων ἀλειμμένων μὲ τὸ ὑγρὸν πῦρ.

Τὰ ἐπὶ τῶν τειχῶν τρεχάματα αὐτὰ τῶν γυναικῶν μιᾶς πόλεως ὑφισταμένης ἐπίθεσιν δὲν ἦσαν ἀκίνδυνα, παρατηρεῖ δὲ ὁ χρονογράφος, ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτὴν μερικαὶ γυναῖκες ἐκ τῶν εὐρισκομένων ἐκεῖ ἐπάνω « ἐλαβώθησαν μὲ σαγίττας ». Ὁ κίνδυνος ὁμως, ὁ ὁποῖος δὲν ἠπειλεῖ μόνον αὐτάς, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ των, τοὺς ἔδιδε πάντοτε θάρρος, ὡς φαίνεται, μεγαλύτερον ἐκείνου, ποὺ ἐνέπνεε κάποτε τοὺς συζύγους των. Διὰ τοῦτο ἀναδεικνύονται ἡρώιδες μυθικῶν χρόνων, ἐνεκα τοῦ μητρικοῦ των φίλτρου, ἐσήκωναν τὰ φορέματά των καὶ ἀνερριχῶντο* μέχρι τῶν ἐπισφαλεστέρων μερῶν τῶν προμαχῶνων κατὰ « τοὺς γνησίους αὐτῶν ἀδελφούς καὶ τέκνα καὶ τοὺς ὁμοζύγους κατεμπόδιζον μὴ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ τειχους τοῦ κάστρου ».

Ὁ ρόλος ὁ ἥρωικὸς τῶν γυναικῶν εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς πόλεις τὰς ὑφισταμένας ἐφόδους μαρτυρεῖται παρὰ τῶν ἱστορικῶν. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ εὐσεβὴς θρύλος διασωθεὶς μέχρις ἡμῶν παρὰ τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σύμφωνα πρὸς τὸν ὁποῖον, κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμήν τῆς τουρκικῆς ἐφόδου ἐναντίον τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἀγαρηνοὶ εἶδον μετὰ θάμβους νὰ περιπατῇ ἐπὶ τῶν προμαχῶνων μία γυναῖκα, στολισμένη μὲ φορέματα ἰόχροα*, ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ὁποίας ἐσκοτίσθησαν οἱ ἐπιτιθέμενοι, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Εἰς ἄλλην ἐποχὴν

προγενεστέραν, όταν οι Άβαροι έπολιόρκουν την Πόλιν, ή ίόχρωμος όπτασία έφάνη και πάλιν επί τών τειχών και, όταν ό έχθρός έξηφανίσθη από τόν όρίζοντα δεκατισθείς*, έτονίσθη έμπρός εις την εικόνα της ό θριαμβευτικός ψαλμός :

Τή ύπερμάχω Στρατηγῶ τὰ νικητήρια !

Μήπως κατά τὰ τέλη τοῦ ένάτου αιώνος δέν συνετρίβησαν τὰ πλοία τών Ρώσων, που είχον φράξει τόν Βόσπορον, χάρις εις την τρικυμίαν την έγερθείσαν μόλις ή καλύπτρα της έβυθίσθη εις τó γαληνιαίον παράλιον ;

Οὔτως επί κεφαλῇς τών άγωνιζόμενων γυναικῶν εύρίσκετο, κατά την πίστιν τοῦ λαοῦ, ή Παναγία, υπό την σκέπην τῆς όποιás είχε ταχθῇ ή Θεοφύλακτος*, και από τούς ναούς και τὰ μοναστήρια τῆς όποιás άνήρχοντο ὕμνοι λατρείας, χαιρετίζοντες την βλαστήσαν τó ρόδον τó άμάραντον, την τέξασαν τó μήλον τó εύοσμον.

«Η Βασίλισσα και αἱ Βυζαντιναὶ άρχόντισσαι », 1920 σ. 117 - 121.

Πλάτων Ροδοκανάκης

21. Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Άκόμη και σήμερα, όταν εισερχώμεθα εις τόν ναόν τῆς Άγίας Σοφίας, μένομεν έκθαμβοι. Τί θα ήσθανόμεθα, αν εισηρχόμεθα κατά την ὥραν τῆς λειτουργίας κατά την Βυζαντινήν έποχήν. . . Η μουσική ήτο ανάλογος πρὸς τó μεγαλειόν τῆς άρχιτεκτονικῆς της. Έκείνη ή μουσική, μέ την όποιαν οἱ Βυζαντινοὶ ὕμνουν τόν Θεόν κατόπιν από μεγάλας νίκας ή τόν παρεκάλουν εις τὰς δυσκόλους στιγμάς, ήτο άπλη, χωρὶς την σημερινήν τετραφωνίαν. Ητο όμως τόσον μεγαλοπρεπῆς, τόσον σοβαρά και κατανυκτική*, ὥστε έφερε συγκίνησιν εις τὰς καρδίας όλων.

Διὰ την κτίσιν τῆς Άγίας Σοφίας ὑπάρχουν πολλαὶ παραδόσεις. Μία ἐξ αὐτῶν είναι και ή εξῆς :

Ο Ίουστινιανὸς μίαν ήμέραν, πολὺ λυπημένος, ἔστεκεν εις τó μέσον τοῦ ναοῦ και παρηκολούθει τούς κτίστας, οἱ όποιοι είργάζοντο. Πέντε χιλιάδες έκτιζον εις την μίαν πλευράν και πέντε χιλιάδες εις την άλλην. Η οίκοδομή είχεν ὕψωθῇ άρκετά ! Πῶς νὰ είπη εις όλους εκείνους, ότι θα σταματήσει ή έργασία, διότι δέν είχε χρήματα νὰ τούς πληρώσῃ ;

Ἦδη εἰς πολλοὺς ἔχρεώσται τὰ ἡμερομίσθια. Καὶ ὅμως μὲ πόσον ζῆλον εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἔργον ! Μετὰ τὸν ἀγιασμόν εἶχε τοποθετήσῃ ὁ ἴδιος τὸν θεμέλιον λίθον, ἐπῆρεν ὁ ἴδιος ἀσβέστην μὲ τὰ βασιλικά του χέρια καὶ πρῶτος αὐτὸς ἤρχισε νὰ κτίζῃ.

Τώρα, μὲ σκυμμένην τὴν κεφαλὴν ἐσκέπτετο καὶ δὲν παρετήρησεν, ὅτι κάποιος τὸν ἐκοίταζε προσεκτικά . . . Ὡμοίαζε μὲ ἄρχοντα, διότι ἦτο πλουσιώτατα ἐνδεδυμένος.

Ὁ ἄγνωστος τὸν ἐπλησίασε.

— Δέσποτα Βασιλεῦ, τὸν ἔρωτᾷ, διατὶ εἶσαι τόσον λυπημένος ;

Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶπε τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ἐστενοχωρεῖτο.

— Μὴ στενοχωρῆσαι, Δέσποτα· ἀπαντᾷ ὁ ἄρχων. Στείλει τοὺς πιστοὺς σου ἀνθρώπους εἰς τὴν Χρυσὴν Πύλιν, ὅπου μένω, στείλει καὶ ζῶα. Θὰ σοῦ δανείσω ὅσα χρήματα χρειάζεσαι.

Ἔτσι καὶ ἐγινεν.

Ὅταν ἔφθασαν οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς τὴν Χρυσὴν Πύλιν, εἶδον ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν ἐνὸς ωραίου παλατίου τὸν ἴδιον ἐκεῖνον ἄρχοντα νὰ τοὺς περιμένῃ. Μόνος ἐβοήθησε νὰ φορτώσουν τὰ ζῶα μὲ βαρεῖς σάκκους. Ἦσαν ὅλοι γεμᾶτοι μὲ χρυσᾷ νομίσματα.

Ἔστειλεν ἀμέσως ὁ Ἰουστινιανὸς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν γενναῖον δωρητὴν, νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ ἔλθῃ, νὰ γνωρισθοῦν περισσότερο.

Ἐκπληκτοὶ ὅμως διεπίστωσαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅτι οὔτε παλάτι ὑπῆρχε πλέον εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν οὔτε ἄνθρωπος !

Ἦτο ἄγγελος, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς εἶχε στείλει. . .

Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ οἰκοδομή, τὴν ἐκαλλώπισεν* ἐσωτερικῶς ὁ Ἰουστινιανὸς πλουσιώτατα. Τὸν ἄμβωνα τὸν ἐστόλισε μὲ χρυσὸν καὶ μὲ πολυτίμους λίθους. Πλησίον τοῦ ἄμβωνος ἔφερε καὶ ἔστησε τὸ ἴδιον τὸ στόμιον τοῦ φρέατος, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς ἐκάθισεν, ὅταν ἐδίδασκε τὴν Σαμαρείτιδα.

Γύρο δὲ ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν ἐχάραξε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

« Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρονεν, Χριστέ, οἱ δοῦλοί σου Ἰουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα. Δέξου τα, Σὺ, ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς ».

« Ἡ Ἀσημένια Στέγη », 1922, σ. 14 - 17.

* Ἀρσινόη Παπαδοπούλου

22. ΘΟΥΡΙΟΣ ΥΜΝΟΣ

"Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
 μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά ;
 Σπηλιεὺς νὰ κατοικῶμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
 νὰ φεύγωμ' ἀπὸ τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;
 Νὰ χάνωμεν ἀδελφία, πατρίδα καὶ γονεῖς,
 τοὺς φίλους, τὰ παιδιὰ μας κι ὅλους τοὺς συγγενεῖς ;
 Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,
 παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιά καὶ φυλακή.
 Τί σ' ὠφελεῖ κι ἂν ζήσης καὶ εἶσαι στὴ σκλαβιά ;
 Στοχάσου πὼς σέ ψήνουν καθ' ὥραν στὴ φωτιά !
 Ἐλᾶτε μ' ἓνα ζῆλον σὲ τοῦτον τὸν καιρό,
 νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω στὸν Σταυρόν.
 Σᾶς κρᾶζει ἡ πατρίδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
 ζητᾷ τὴν συνδρομὴ σας μὲ μητρικὴ φωνή.

Απόσπασμα

Ρήγας Φεραῖος

23. ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἀπ' ἔξω μαυροφόρ' ἀπελπισιά,
 πικρῆς σκλαβιάς χειροπιαστὸ σκοτάδι,
 καὶ μέσα στὴ θολόχτιστη ἐκκλησιά
 (στὴν ἐκκλησιά, ποὺ παίρνει κάθε βράδυ
 τὴν ὄψι τοῦ σχολείου),
 τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ καντηλιοῦ
 τρεμάμενο τὰ ὀνειράτα ἀναδεύει
 καὶ γῦρο τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.
 Ἐκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ
 τοῦ σκλάβου ἡ ἀλυσόδετη πατρίδα.
 Βραχνὰ ὁ παπᾶς ὁ δάσκαλος ἐκεῖ
 θεριεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
 μὲ λόγια μαγικά·
 ἐκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγροικᾷ
 τὸν πόνο τῆς σκλαβιάς της, ἐκεῖ βλέπει
 τί ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

Κι ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
 ποὺ ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
 καὶ ρίχνει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾷ
 στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
 κι ἀπὸ τὴ σιγαλιά,
 ποὺ δένει στὸ λαιμὸ πνιγμοῦ θηλειά,
 κι ἀπ' τῶν προγόνων τὰ φθάρτα βιβλία,
 ποὺ δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,

ἓνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθὺς
 σὲ μελωδίες ἑνὸς κόσμου ἄλλου
 κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
 προφητικά τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
 μὲ μιὰ φωνὴ βαριά :

« Μὴ σκιαζεστε στὰ σκότη. Ἡ λευτεριά,
 σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι,
 τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρη ».

« Ἀλάβαστρα »

Ἰωάννης Πολέμης

24. ΚΛΕΦΤΙΚΟ

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε, τὰ καημένα.
 Κι ἓνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν παίζει, δὲ χορεύει.
 Μὸν τ' ἄρματα συγύραγε καὶ τὸ σπαθὶ τροχάει.
 « Τουφέκι μου περήφανο, σπαθί μου παινεμένο,
 πολλὲς φορές μὲ γλύτωσες, βόηθα κι αὐτὴ τὴν ὥρα,
 νὰ σ' ἀσημώσω μάλαμα, νὰ σὲ σμαρτώσω ἀσήμε ».

« Ἐκλογαὶ Ν. Πολίτου »

Δημοτικὸν

25. Ο ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΙ Ο ΚΙΣΣΑΒΟΣ

Ὁ Ὀλυμπος κι ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλώνουν,
 τὸ ποιοὺ νὰ ρίξη τὴ βροχή, τὸ ποιοὺ νὰ ρίξη χιόνι.
 Κι ὁ Κίσσαβος ρίχνει βροχὴ κι ὁ Ὀλυμπος τὸ χιόνι.
 Γυρίζει τότε ὁ Ὀλυμπος καὶ λέγει τοῦ Κισσάβου :

- Μὴ μὲ μαλώνης, Κίσαβε, μπρὲ τουρκοπατημένε,
 ποὺ σὲ πατάει ἡ Κονιαριά κι οἱ Λαρσινοὶ ἀγάδες.
 Ἐγὼ εἶμ' ὁ γέρο Ὀλυμπος, στὸν κόσμο ξακουσμένος·
 ἔχω σαράντα δυὸ κορφές κι ἐξήντα δυὸ βρυσούλες·
 κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο*, κάθε κλαδὶ καὶ κλέφτης.
 Κι ὅταν τὸ παίρνη ἡ ἄνοιξι κι ἀνοίγουν τὰ κλαδάκια,
 γεμίζουν τὰ βουνὰ Κλεφτιά καὶ τὰ λαγκάδια σκλάβους.
 Ἐχω καὶ τὸν χρυσὸν αἰτό, τὸν χρυσοπλουμισμένο,
 πάνω στὴν πέτρα κάθεται καὶ μὲ τὸν ἥλιο λέγει:
 — Ἦλιε μ' δὲν κροῦς τ' ἀποταχύ, μὸν' κροῦς τὸ μεσημέρι,
 νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, τὰ νυχοπόδαρά μου ;

Συλλογὴ Ν. Πολίτου

Δημοτικὸν

26. ΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ὁ πατέρας μου κατήγετο ἀπὸ ἓν χωρίον τῆς Παρνασσίδος. Εἶχεν ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν Ἀμφισσαν καὶ ἔκαμνεν ἐκεῖ τὸν πραγματευτὴν μέχρι τοῦ ἔτους 1807. Τότε ἠναγκάσθη ἑξαφνα νὰ φύγῃ διὰ νυκτὸς καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἰθάκην, διὰ τὸν ἐξῆς λόγον :

Ἐνας Τοῦρκος ἀγᾶς ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Ἀμφίσσης ἠγόρασε πολλὰς πραγματείας ἀπὸ τὸν πατέρα μου, τὰς ὁποίας δὲν ἐπλήρωσεν ἀμέσως, ἡρνήθη δὲ καὶ κατόπιν νὰ πληρώσῃ. Ὁ πατέρας μου ἐπέμενεν εἰς τὸ δίκαιόν του καὶ ἔφερε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Τοῦρκον δικαστὴν, τὸν κατῆν. Ἀλλ' ὁ ἀγᾶς, ζητῶν πάντοτε πρόφασιν, ἔθεώρησε τὴν ὑπόληψίν του προσβληθεῖσαν καὶ τόσον ἐξηγριώθη, ὥστε ἠπέιλησεν, ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα μου καὶ θὰ καύσῃ τὸ μαγαζί του. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤθελε πολὺ, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλήν του, ὁ πατέρας μου ἀνησυχῶν ὄχι τόσον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅσον περὶ τῆς μητρὸς του, τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ του καὶ ἐμοῦ, μᾶς ἐπῆρε μίαν νύκτα τοῦ Νοεμβρίου σκοτεινὴν, ἐπῆρε καὶ τὰς πολυτιμωτέρας πραγματείας του κατέβημεν εἰς τὸ Γαλαξειδίον καὶ ἀπ' ἐκεῖ διὰ τοῦ πλοίου ἐνὸς κουμπάρου του μετὰ δύο ἡμερῶν ταξίδιον ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἰθάκην.

Τότε ἤμην μόλις ὀκτῶ ἐτῶν, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλὰ τὸ δυσάρεστον ἐκεῖνο ταξίδιον. Εἰς τὴν Ἰθάκην εἶχαμεν πλήρη ἀσφάλειαν

καὶ συγγενεῖς ἐκεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα μου, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἀρχήν, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔστρωσαν αἱ ἐργασίαι τοῦ πατέρα μου καὶ ἐπῆραν καλὸν δρόμον. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐλάττωσε τὴν διαρκὴ λύπην, ποὺ τὸν κατεῖχεν, ὅτι ἄφησε τὴν πατρίδα του, καὶ ἔβραζε μέσα του κρυμμένον τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν Τούρκων, μῖσος πατροπαράδοτον, ποὺ τὸ ἐδυνάμωσεν ἡ τελευταία αὐτῇ περίστασις.

Εἰς τὴν Ἰθάκην ὁ πατέρας μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν ἀδελφόν μου Θανάσῃν καὶ ἐμέ. Ὁ Θανάσης ἦτο τρία ἔτη μικρότερός μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἤθελε νὰ γίνῃ παπᾶς· ἐμένα ἤθελε νὰ μὲ κάμῃ πραγματευτὴν, βοηθὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Μᾶς ἔστελλεν εἰς ἐνὸς γέροντος διδασκάλου τὸ σπίτι, ὅπου μαζί μὲ πέντ' ἑξ ἄλλα παιδιὰ ἐμανθάναμεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, κατὰ χῆσιν καὶ ἱστορίαν. Ὁ διδάσκαλος αὐτὸς δὲν ἦτον πολυμαθὴς καὶ σοφός, εἶχεν ὅμως πολὺ ζῆλον καὶ ἐκτὸς τούτου δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς μάθῃ ξερά γράμματα, ἀλλὰ ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο μεγάλα αἰσθήματα, ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμῃ κοντόν, σκυφτόν, μὲ τὰ ἄσπρα του γένηα, μὲ τὰ μικρά του μάτια καὶ τὰ μεγάλα γυαλιὰ εἰς τὴν μύτην, μὲ τὴν φαλακρὰν κεφαλὴν του, ποὺ τὴν ἐσκέπαζε διαρκῶς μαῦρος σκούφος. Τὸν ἐνθυμοῦμαι, πῶς ἤναπτεν ἡ ὄψις του ἡ γεροντική, πῶς ἐσπιθοβολοῦσαν τὰ μάτια του, ὅταν μᾶς ὠμιλοῦσε διὰ τὴν πατρίδα μας τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγεῖτο πῶς ἦτο μεγάλη εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους, πῶς αὕτῃ ἦτο πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν οἱ ἄλλοι ὅλοι ἦσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἑξαφνα καὶ ἐφαίνετο νεώτερος, ὅταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδα πολεμοῦντα εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Θεμιστοκλέα τρέποντα εἰς φυγὴν τὸν περσικὸν στόλον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον κατακτῶντα τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἐχαμῶνε τὴν κεφαλὴν καὶ δάκρυα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ μάτια του, ὅταν ἤρχετο ἔπειτα εἰς τὰ μαῦρα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας : τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὴν κατὰκτησιν τῶν Τούρκων.

— Ἐχάθη πλέον ἡ Ἑλλάς, ἔλεγε μὲ ἀναστεναγμόν, κατήντησε ταπεινὴ σκλάβα τῶν Τούρκων αὕτῃ ἡ βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆς.

Ἀλλ' ἑξαφνα ἀνεσθῆκωνε τὴν κεφαλὴν, ὥσάν νὰ ἤκουε μακρινὴν φωνήν, ἐκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλὰ πρὸς τὸν τοῖχον, ὥσάν νὰ

διέκρινε μακρινόν σημεῖον, καί με φωνήν ζωηράν καί με ὄψιν φωτισμένην ἀπό ἐνθουσιασμόν ἐπρόσθετεν :

—“Ὁχι, ὄχι ! δέν εἶναι μακριά ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ σπόρος τοῦ Ρήγα θά φυτρώσῃ καί σεῖς θά θερίσετε τόν καρπὸν ὄχι με δρέπανα, ἀλλά με σπαθιά. Νά εἰπῆτε τὸν θούριόν του τώρα καί ἔπειτα νά σχολάσετε.

Καί ὁ γέρων διδάσκαλος με φωνήν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν ἀπήγγελλε τοὺς φλογεροὺς στίχους, καί ἡμεῖς ὅλοι μαζί τοὺς ἐπαναλαμβάναμεν :

“Ὡς πότε, παλληκάρια, νά ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά !

Ἄλλὰ καί εἰς τὸ σπίτι ὁ πατέρας μου, ἂν καί δέν ἤξευρεν ἱστορίαν, μᾶς ὠμιλοῦσε ὅμως διὰ σύγχρονα ἢ χθεσινὰ πράγματα, διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770, διὰ τὸν ἥρωα Λάμπρον Κατσώνην καί τὸν μάρτυρα Ρήγαν Φεραῖον, διὰ τὰς φοβερὰς σκληρότητας τῶν Τούρκων. Μᾶς ἔλεγεν, ὅτι ἡ κατὰστασις αὐτὴ δέν ἤμπορεῖ νά διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολὺ καί ἴσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἦτο γραμμένον νά ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς. Καί ἡ μητέρα μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχὴν μας τὸ βράδυ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα νά προσθέτωμεν καί τὴν παράκλησιν:

— Παναγία μου, νά ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας !

Καί δέν ἠξεύρω διατί, ὅταν ἔλεγα τὰ λόγια αὐτὰ ἐμπρὸς εἰς τὰς εἰκόνας, ἤσθανόμην κάτι εἰς ὅλον μου τὸ σῶμα, ὡσὰν νά μ' ἔβρεχεν ἑξαφνα παγωμένον νερόν.

Ἀπὸ τὰ 1814 ἤρχισα νά βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἐργασίαν του. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ μαγαζί μας κάτω εἰς τὴν προκουμαῖαν καί μόνον ὅταν ἐνύκτωνε, ἐπηγαίναμεν εἰς τὸ σπίτι. Ἀνθρωποὶ πολλοὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μαγαζί· οἱ περισσότεροι διὰ ν' ἀγοράσουν πραγματείας, μερικοὶ διὰ νά ἰδοῦν τὸν πατέρα μου καί νά συνομιλήσουν ὀλίγον. Ἐγὼ ἅμα ἔβλεπα κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθὺς ἐκάρφωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καί ἂν μὲν ἔβλεπα ὅτι ἔρχεται διὰ ν' ἀγοράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νά τὸν περιποιηθῶ, ἂν ὅμως ἤρχετο μετὰ τὸν σκοπὸν ἀπλῆς ἐπισκέψεως καί συνομιλίας, ἐγύριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ μάτια μου δυσαρεστημένος, ὅτι ἤρχετο νά μᾶς χασομερήσῃ ἀδίκως.

Με μεγάλην περιέργειαν λοιπὸν εἶδα ἓνα πρῶτὸν τὸν πρῶτον ἄν-

θρωπον, πού ἐμβῆκεν εἰς τὸ μαγαζί μας. Ἦτον μεσόκοπος μὲ μαῦρα γένεια, σκεπασμένος μὲ μακρόν, χονδρὸν ἐπανωφόρι καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἐφοροῦσε καλογηρικὸν σκούφον. Ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ξένος καὶ ὅτι ἤρχετο ἀπὸ ταξίδι. Ἄμα τὸν εἶδα, εἶπα μέσα μου :

— Ἐδῶ θὰ κάνωμε καλὴ δουλειά !

Καὶ ἔτρεξα γελαστός νὰ τὸν προϋπαντήσω. Αὐτὸς ὅμως μοῦ λέγει μὲ σοβαρὸν ὕφος :

— Ποῦ εἶναι ὁ πατέρας σου;

— Ἐδῶ εἴμ' ἐγὼ νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εἰς ὅ,τι θέλετε. Προστάξτε !

— Καλὰ, παιδί μου, σ' εὐχαριστῶ, μὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἐπαναλαμβάνει μὲ σοβαρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

Ὁ πατέρας μου ἦτον ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ μαγαζιοῦ καὶ ἤνοιγε μερικὰ κιβώτια μὲ πανικά, πού μᾶς εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργέστην. Ἐτρεξα νὰ τοῦ φωνάξω, πειραγμένος ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, πού δὲν μ' ἔκρινεν ἄξιον ἐμένα, ἀλλὰ ἤθελε καὶ καλὰ τὸν πατέρα μου.

— Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ ξένος, ἄφησε τον εἰς τὴν ἐργασίαν του· πηγαίνω ἐγὼ καὶ τὸν εὐρίσκω. Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ βάθος.

Εἶδα ὅτι ἔδωκεν ἓν γράμμα εἰς τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸ ἐδιάβασε μὲ προσοχήν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μοῦ ἐφάνηκε ὅτι κάπως ἐταράχθηκε· ἀπλῶσε τὸ χέρι του εἰς τὸν ξένον καὶ εἶπε :

— Καθίστε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε :

— Δῆμο, ὅποιος μὲ ζητήσῃ, πὲς πῶς ἔχω δουλειά καὶ νὰ ξαναπεράσῃ. Τὸν νοῦν σου ἐνὶ στοῦ μαγαζι.

Τί ἔλεγον ἐκεῖ ὀπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἀγνωστος, δὲν ἤξεύρω. Θὰ ἦσαν ὅμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. Ὅταν ἐπὶ τέλους ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἐξῆλθεν ὁ ξένος διὰ νὰ φύγῃ, ἡ φυσιογνωμία τοῦ πατέρα μου μοῦ ἐφάνηκε πολὺ συλλογισμένη. Ὁ ξένος ἐπέρασε κοντά μου, ἐστάθηκεν ἐμπρὸς μου καὶ μ' ἐκοίταξε μέσα εἰς τὰ μάτια· ἔπειτα μ' ἐκτύπησε μὲ τὸ χέρι εἰς τὸν ὦμον καὶ εἶπε :

— Καρδιά, παλληκάρι μου !

Καὶ ἐχάθηκε . . .

‘Ο τρόπος, πού μου τὰ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἦτο παράξενος· τὸ ὄλον φέρσιμον τοῦ ἀγνώστου μ’ ἔβαλεν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν. Ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου :

— Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός ;

Καὶ ἐκεῖνος μου ἀποκρίθηκε ξηρὰ - ξηρὰ καὶ μου ἔκοψε κάθε ἄλλην ἐρώτησιν :

— “Ενας καλὸς πατριώτης· μου ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὸν δεσπότην μας τὸν Ἡσαΐαν.

Ἐκτοτε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, παρὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821. Ἐμβῆκε πάλιν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἓνα πρῶτὴ καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἐπῆρεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὦραν κλεισμένοι μαζί. Ἐπειτα ἐξῆλθε καὶ ἐστάθηκεν ὀλίγον ἐμπρὸς μου. Μοῦ ἐφάνηκεν, ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῇ καὶ γηράσει ἀπὸ τὸν καιρόν, πού τὸν εἶχα πρωτοῖδεῖ. Τὴν φορὰν αὐτὴν δὲν μ’ ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὦμον· μοῦ ἔδωκε τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε σιγαλά :

— Δῆμο, ὅ,τι σοῦ εἶπῃ ὁ πατέρας σου εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς πατρίδος !

Καὶ ἐχάθηκε πάλιν . . .

Τόσον μ’ ἐτάραξαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὥστε δὲν εἶχα νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω· τὸν ἔβλεπα καὶ ἐκείνον πολὺ συγχυσμένον καὶ μίαν στιγμὴν μοῦ ἐφάνη, ὅτι μὲ τὸ δάκτυλον ἐσφόγγισε τὰ δακρυσμένα μάτια του.

Τέλος πάντων τὸ βράδυ, ὅταν ἦταν ὥρα νὰ κλείσωμεν, μοῦ λέγει :

— Κλείσε ἀπὸ μέσα τὴν πόρτα, βάλε τὸν λύχνον ἐκεῖ κι ἔλα κάθησε νὰ σοῦ εἰπῶ.

Ἀφοῦ ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπεν, ἀρχίζει μὲ φωνὴν, πού ἔτρεμε ἀπὸ συγκίνησιν :

— Δῆμό μου, παιδί μου, ὅ,τι θὰ σοῦ εἰπῶ εἶναι μεγάλο μυστικόν. Ξεύρω τὴν καρδιά σου καὶ σοῦ τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικὸ δικό μας, εἶναι τῆς πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μοῦ ὀρκισθῆς, πῶς θὰ τὸ κρατήσης· ἂν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα. Λοιπὸν ἄκουσε· ὅλα εἶναι ἔτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρόν ἡ φωτιὰ θὰ ἀνάψῃ ἀπ’ ἄκρην σ’ ἄκρην· οἱ Τοῦρκοι θὰ διωχθοῦν καὶ ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ γυρίσωμεν πάλιν

εἰς τὴν πατρίδα μας, νὰ περάσωμεν ἐκεῖ τὰ ὑστερνὰ μας χρόνια, ἂν τὸ θελήσῃ ὁ Θεός ! Ὁ ξένος αὐτός, ποῦ εἶδες σήμερα, εἶναι ἕνας ἄξιος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπον εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τοὺς ἄλλους πατριώτας εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Ἑταιρείας. Σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας εἶναι νὰ συνενώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους πατριώτας, διὰ νὰ ἐργασθοῦν ὅλοι μαζί καὶ τὸ κατὰ δύναμιν καθένας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἡ Ἑταιρεία ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ χιλιάδας εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τί λὲς λοιπόν ;

Ὅσον ἄκουα αὐτά, τὸ αἷμα ἀνέβαινε εἰς τὴν κεφαλὴν μου, ἡ καρδιά μου ἐκτυποῦσε δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. Ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔπεσα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατέρα μου :

— Σ' εὐχαριστῶ, πατέρα ! ἐψιθύρισα.

Καὶ τὸν ἐκαταφιλοῦσα δακρυσμένος καὶ τὸν εὐχαριστοῦσα καὶ διὰ τὴν χαρμόσυνον αὐτὴν εἶδησιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, ποῦ μοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ ἱεροῦ μυστικοῦ. Ἐπειτα ἀνατινάχθηκα ἐπάνω· μία ἰδέα ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν μου :

— Πατέρα, ὅταν οἱ ἄλλοι θὰ πολεμοῦν ἐκεῖ, ἐγὼ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ στὸ μαγαζί ;

— Ὅχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δὲν θὰ τὴν κάμω εἰς ἐσένα καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Ἐγὼ εἶμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου ὁ Θανάσης μικρὸς καὶ ἀρρωστιάρης, ἐσὺ θὰ πᾶς γιὰ ὅλους μας, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Θὰ σὲ στείλω εἰς τὸν καπετὰν Πανουριᾶ. Πρὸς τὸ παρὸν ἡ μητέρα σου καὶ ὁ ἀδελφός σου νὰ μὴ μάθουν τίποτε. Σιωπὴ ! Ἄς πηγαίνωμεν τώρα στὸ σπίτι, νὰ μὴν ἀνησυχοῦν, ποῦ ἀργοῦμε. Εἶσαι ἄνδρας, δὲν εἶσαι πιά παιδί τώρα. Θάρρος καὶ φρόνησις, Δῆμό μου !

« Ὁ Μπάρμπα - Δῆμος »

Γεώργιος Δροσίνης

27. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

Ἐπέσανε τὰ Γιάννενα, σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,

ἐσβήσανε τὰ φῶτά τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.

Ἡ μάννα σφίγγει τὸ παιδί βαθιὰ στὴν ἀγκαλιά της,
γιατὶ εἶναι χρόνοι δίσεχτοι καὶ τρέμει μὴν τὸ χάσῃ.

Τραγουδί δὲν ἀκούγεται, ψυχὴ δὲν ἀνασαίνει.
 Ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος καὶ μνήμα τὸ κρεβάτι,
 κι ἡ χώρα κοιμητήριό κι ἡ νύχτα ρημοκκλήσι.
 Ἄγρυπνος ὁ Ἀλῆ - πασᾶς, ἀκόμη δὲν νυστάζει,
 κι εἰς ἓνα δέρμα λιονταριοῦ βρίσκεται ξαπλωμένος.
 Τὸ μέτωπό του εἶναι βαρὺ, θολό, συγνεφιασμένο
 καὶ τῷβαλεν ἀντίστυλο τὸ χέρι του, μὴν πέση.
 Χαϊδεύει μὲ τὰ δάχτυλα τὰ κάτασπρά του γένεια,
 ποὺ σέρνονται στοῦ λιονταριοῦ τῇ φοβερῇ τῇ χαίτῃ.
 Ἀγκαλιασμένα τὰ θεριά, σοῦ φαίνονται, πῶς ἔχουν
 ἓνα κορμὶ δικέφαλο· τὸ μάτι δὲν γνωρίζει
 ποιοὶ τάχα νὰν τὸ ζωντανὸ καὶ ποιοὶ τὸ σκοτωμένο.

« Ἑ ρ γ α »

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

28. ΤΗΣ ΔΕΣΠΩΣ

(25 Δεκεμβρίου 1803)

Ἀχὸς βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.
 Μήνα σὲ γάμο ρίχνονται, μήνα σὲ χαροκόπι ;
 Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι.
 Ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγρόνια.
 Ἀρβανιτιὰ τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλᾶ τὸν πύργο.
 — Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Σούλι.
 Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.
 — Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνησε κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,
 ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάνει.
 Δαυλὶ στο χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει.
 — Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μ' μαζί μου ἔλατε.
 Καὶ τὰ φυσέκια ἀνάψανε, κι ὅλοι φωτιά γενῆκαν.

Δημοτικόν

29. Ο ΒΥΡΩΝ ΣΤΗ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΗ ΑΘΗΝΑ

Στὰ 1810 ἡ σκλαβωμένη Ἀθήνα φιλοξενεῖ τὸ μεγάλο Ἀγγλο
 πσιπητὴ καὶ θερμὸ φιλέλληνα λόρδο Βύρωνα.
 Λίγα κιτρινιασμένα φύλλα ἀπόμειναν πιά στὴ μεγάλη κλημα-

ταριά, πού σκεπάζει ὅλο τὸ παζάρι· γῦρο στὸ συντριβάνι εἶναι τοποθετημένοι μεγάλοι πάγκοι, γιὰ νὰ χωροῦν τοὺς κατακτητὲς, πού κάθονται σταυροπόδι. Ὁ καφετζῆς πηγαينوέρχεται, κι αὐτοὶ καπνίζουν τὸ τσιμπούκι τους ἢ ρουφοῦν τὸ ναργιλὲ τους, εὐχαριστημένοι πού ἔχουν σκλάβα μιὰ τέτοια ὁμορφὴ χώρα.

Εἶδαν νὰ διαβαίνει ἀποκεῖ καὶ νὰ τοὺς περιεργάζεται ὁ Βύρων. Τὸν φώναξαν νὰ πάρῃ καφέ καὶ αὐτὸς δέχτηκε. Ἦταν ὅλοι εὐθυμοὶ καὶ γελαστοὶ καὶ ἀκόμη — σπάνιο πρᾶγμα γιὰ τοὺς κατακτητὲς — ἦταν ὁμιλητικοί.

Εἶπαν πολλὰ καὶ διάφορα. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἓνας εἶπε, πὼς τῇ νύχτα βρέθηκε σκοτωμένος ἓνας ἐπίσημος Ἀθηναῖος καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε ποιὸς τὸν σκότωσε.

— Μὴ σκοτίζετε γι' αὐτό, εἶπε εἰρωνικά ἓνας ἄλλος, θὰ τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια. . .

— Αὐτὸ θὰ εἶναι, αὐτὸ θὰ εἶναι !. . . εἶπαν κ' οἱ ἄλλοι, κι ἔβαλαν ὅλοι τὰ γέλια.

Ὁ Βύρων θύμωσε πολὺ. Σηκώθηκε σὲ λίγο κι ἔφυγε, χωρὶς καλὰ - καλὰ νὰ τοὺς χαιρετήσῃ. Εἶχε πάρει ὅμως τὸ μάτι του ἓνα χριστιανό, πού κοντοστεκόταν καὶ κρυφάκουγε τὴν κουβέντα τῶν κατακτητῶν.

Ἦταν ἓνα ὠραῖο καὶ εὐρωστο παλληκάρι ὁ νέος αὐτός. Πιὸ κάτω ὁ Βύρων τοῦ γνέφει νὰ σταθῇ.

— Εἶσαι Ἕλληνας ; τοῦ λέει.

— Naί, Μιλόρδε.

— Ἀθηναῖος ;

— Μάλιστα.

— Πῶς σὲ λένε ;

— Νικόλα Σαρῆ.

— Ἀκουσες τί ἔλεγαν οἱ ἀγᾶδες καὶ γελοῦσαν ;

— Τὸ ἄκουσα.

— Καὶ τραβᾷς τὸ δρόμο σου ; Στάσου !. . . Ὅχι ἔτσι ταπεινά.

Στάσου ἴσια ! Δυστυχισμένοι, πῶς καταντήσατε !

— Μᾶς τσάκισε ἡ σκλαβιά, Μιλόρδε, εἶπε ὁ νέος.

— Ἡ σκλαβιά αὐτὴ θηρίο εἶναι ;

— Μεγάλο καὶ φοβερό.

— Τότε σκοτῶστέ το.

— Ἐχει ἓνα σωρὸ κεφάλια.

— Καί σεις έχετε ένα σωρό χέρια.

— Τα χέρια τί ωφελοῦν σάν. . .

— Σάν δέν έχετε καρδιά ;

— Σάν δέν έχομε άρματα.

— Τα λιοντάρια έχουν άρματα :

Τότε ό Σαρής ήσυχα - ήσυχα καί μέ κάποια άξιοπρέπεια τοῦ λέει :

— Άκουσέ με, Μιλόρδε. "Αν σηκώση κανείς άπό μᾶς χέρι πάνω σέ κάποιον κατακτητή, δέ θά χαθῇ μονάχα αὐτός. Θά πάθῃ όλο του τό σοί. Θά πάθουν άθῶοι άνθρωποι. Καμμιά φορά κι όλη ἡ χώρα. "Επειτα τί νά κάμουν δυό καί τρεῖς άνθρωποι ;

— Φρόνιμα τὰ λές, δυστυχισμένη ραγιά ! Μά ἡ φρονιμάδα δέ χρησιμεύει πάντα. Φρονιμώτερο άπ' τῇ δειλία δέν ὑπάρχει στόν κόσμο. Πάντα ἔχει τό δίκιο της. Μά όταν σᾶς σκλάβωσαν οἱ κατακτητές, ἦταν φρόνιμο ; Τό άλυσοδεμένο χέρι πρέπει νά προσπαθῇ νά σπάσῃ τίς άλυσίδες του, ὅχι νά ζητᾷ βοήθεια άπό τόν οὐρανό. "Ενας άλυσοδεμένος σκλάβος σήκωσε μιᾶ φορά ψηλά τό χέρι του καί ζητοῦσε τήν προστασία τοῦ οὐρανοῦ καί ξέρεις τί ἔκαμε τότε ό οὐρανός ; "Ερριξε κεραυνό καί τό ἔκαψε. . . Όταν ένας κάμῃ τό χρέος του στήν πατρίδα του, τό κάνουν, χωρίς νά τό καταλάβουν, κι όλοι οἱ ἄλλοι μαζί. Φαίνεται, πώς ἡ φωτιά σας ἔσβησε πιά ! "Όλο κυπαρίσσια εἶναι γεμάτη ἡ "Αθήνα σας. Δέν εἶδα πουθενά μυρτιές ! . . . Δέ σᾶς άξιζει πιά οὔτε άγάπη, οὔτε ἐλπίδα !

“Ο Σαρής, όσο μιᾶ ό Βύρων, αλλάζει όλοένα ἔκφρασι στό πρόσωπό του. Καί τώρα σκεπάζει τό πρόσωπό του μέ τὰ δυό του χέρια καί κλαίει.

“Ο Βύρων αλλάζει άμέσως, μαλακώνει καί τόν πλησιάζει.

— Δυστυχισμένο παιδί ! . . Μην άλλάζῃς τό αἷμά σου σέ δάκρυα ! "Από τῇ σκλαβιά ὡς τήν ἐλευθερία καί τόν τάφο ἡ ἐκλογή εἶναι εὔκολη. Σώνει πιά. "Αν ἡ χώρα σας εἶναι σκλαβωμένη, τὰ βουνά σας κι ἡ θάλασσα εἶναι ἐλεύθερα. Τί ἔχετε νά φοβᾶστε ἐκεῖ ;

“Ο Σαρής προχωρεῖ δυό - τρία βήματα καί γυρίζει πίσω. Εἶναι τώρα ἄλλος άνθρωπος.

— Μιλόρδε ! Κάθε φορά, πού βρίσκεται σκοτωμένος κι άπό ένας χριστιανός - τό άκούσατε - οἱ κατακτητές μᾶς ἐμπαιζουν καί μᾶς λένε πώς τόν ἔφαγε ἡ Λάμια . .

— Λοιπόν ;

— Σοῦ ὀρκίζομαι, Μιλῶρδε, πῶς ἡ Λάμια θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τώρα νὰ τρώῃ καὶ κατακτητές.

Καὶ φεύγει. Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες.

Κι ὁ Βύρων ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος τραβᾷ μὲ βῆμα γοργό.

Ἀπὸ τότε, ἀλήθεια, βρίσκονταν συχνὰ σκοτωμένοι καὶ κατακτητές : Τοὺς σκότωνε ὁ Σαρῆς, ποὺ εἶχε γίνει ἀνάρτης καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του εἶχε πάρει τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς.

Δημήτριος Καμπούρογλου

30. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Κόβω γιὰ σὲ τὰ βάρια
τοῦ τραγουδιοῦ ἱερά,
στὸ μέτωπο στὰ πλέκω
στεφάνια γιορτερά.

Βωμὸς τὸ μέτωπό σου !
Θυμᾶσαι ; Μιὰ φορά
στὸ ᾔγγιζαν καὶ στ' ἐγίασαν
τῆς Δόξας τὰ φτερά.

« Στροφές »

Κωστῆς Παλαμᾶς

31. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΟΜΙΛΕΙ ΕΙΣ ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

« Παιδιά μου ! Εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὅπου ἐγὼ πατῶ σήμερα, ἐπατοῦσαν καὶ ἐδημηγοροῦσαν τὸν παλαιὸ καιρὸ ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἄνδρες μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ συγκριθῶ καὶ οὔτε νὰ φθάσω τὰ ἴχνη των !

Ἐγὼ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ἰδῶ, παιδιά μου, εἰς τὴν μεγάλην δόξαν τῶν προπατόρων μας, καὶ ἔρχομαι νὰ σᾶς εἰπῶ ὅσα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀγῶνός μας, καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτόν, ὁ ἴδιος ἐπαρτήρησα.

Εἰς τὸν τόπον, τὸν ὅποιον κατοικοῦμεν, ἐκατοικοῦσαν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡμεῖς καταγόμεθα καὶ ἐλάβαμε τὸ ὄνομα

τοῦτο. Αὐτοὶ διέφεραν ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τὴν θρησκείαν. Ἀφοῦ ὕστερα ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστός, οἱ λαοὶ ὅλοι ἐπίστευσαν εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν Του καὶ ἔπαυσαν νὰ λατρεύουν τὰ εἰδωλά. Δὲν ἐπῆρε μαζὶ Του οὔτε σοφοὺς, οὔτε προκομμένους, ἀλλὰ ἀπλοῦς ἀνθρώπους, χωρικούς καὶ ψαρᾶδες, καὶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἔμαθαν ὅλες τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου. Μολονότι καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ τύραννοι τοὺς κατέτρεχαν, δὲν ἠμπόρεσε κανένας νὰ τοὺς κάμῃ τίποτα. Αὐτοὶ ἐστερέωσαν τὴν πίστι.

Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, οἱ πρόγονοί μας, ἔπεσαν εἰς τὴν διχόνοιαν καὶ ἐτρώγονταν μεταξύ τους καὶ ἔτσι ἔλαβαν καιρὸ πρῶτα οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἔπειτα ἄλλοι βάρβαροι καὶ τοὺς ὑπέταξαν. Ὑστερα ἦλθαν οἱ Μουσουλμάνοι καὶ ἔκάμαν ὅ,τι ἠμποροῦσαν, διὰ νὰ ἀλλάξῃ ὁ λαὸς τὴν πίστιν του. Ἔκοψαν γλῶσσες εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐστάθῃ ἀδύνατον νὰ τὸ κατορθώσουν. Τὸν ἓνα ἔκοπταν, ὁ ἄλλος τὸν σταυρό του ἔκαμε.

Οἱ ἔμποροι καὶ οἱ προκομμένοι, μὴ ὑποφέροντες τὸν ζυγόν, ἔφευγαν καὶ οἱ γραμματισμένοι ἐπῆραν καὶ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα των, καὶ ἔτσι ἔμεινε ὁ λαός, ὅστις, στερημένος ἀπὸ τὰ μέσα τῆς προκοπῆς, ἐκατάντησεν εἰς ἀθλίαν κατάστασι. Καὶ αὕτη αὖξανε κάθε ἡμέρα χειρότερα.

Εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχισμένην κατάστασι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φυγάδες γραμματισμένους ἐμετάφραζαν καὶ ἔστελναν εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλία.

Καὶ εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ χρεωστοῦμε εὐγνωμοσύνη, διότι εὐθὺς ὅπου κανένας ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν λαὸ ἐμάνθανε τὰ κοινὰ γράμματα, ἐδιάβαζεν αὐτὰ τὰ βιβλία καὶ ἔβλεπε ποίους εἶχαμε προγόνους, τί ἔκαμεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀριστείδης καὶ ἄλλοι πολλοὶ παλαιοὶ μας καὶ ἐβλέπομε καὶ εἰς ποίαν κατάστασι εὕρισκόμεθα τότε. Ὅθεν μᾶς ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ τοὺς μιμηθῶμε καὶ νὰ γίνωμε εὐτυχέστεροι. Καὶ ἔτσι ἔγινεν καὶ ἐπροώδευσεν ἡ Ἑταιρεία*.

Ὅταν ἀποφασίσαιμε νὰ κάμωμε τὴν Ἐπανάστασιν, δὲν ἐσυλλογιστήκαμε οὔτε πόσοι εἴμεθα, οὔτε πῶς δὲν ἔχομε ἄρματα, οὔτε ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐβαστοῦσαν τὰ κάστρα καὶ τὰς πόλεις, οὔτε καὶ κανένας φρόνιμος μᾶς εἶπε « ποῦ πᾶτε ἐδῶ νὰ πολεμήσετε μὲ σταροκάραβα βατσελά* », ἀλλὰ ὡς μία βροχὴ ἔπεσεν εἰς ὅλους μας ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας.

Καὶ ὅλοι, καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ προεστοὶ καὶ οἱ καπεταναῖοι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι καὶ οἱ ἔμποροι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅλοι ἐσυμφωνήσαμε καὶ ἐκάναμε τὴν Ἐπανάστασι.

Εἰς τὸν πρῶτο χρόνο τῆς Ἐπαναστάσεως εἴχαμε μεγάλη ὁμόνοια καὶ ὅλοι ἐτρέχαμε σύμφωνα. Ὁ ἓνας ἐπῆγεν εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ἀδελφός του ἔφερνε ξύλα, ἡ γυναῖκα του ἐζύμωνε, τὸ παιδί του ἐκουβαλοῦσε ψωμί καὶ μπαρουτόβολα εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ ἂν αὕτῃ ἡ ὁμόνοια ἐβαστοῦσε ἀκόμη δύο χρόνους, ἠθέλαμε κυριεύσει καὶ τὴν Θεσσαλία καὶ τὴν Μακεδονία καὶ ἴσως ἐφθάναμεν καὶ ἕως τὴν Κωνσταντινούπολι. Τόσον ἐτρομάξαμε τοὺς Τούρκους, ὅπου ἄκουγαν Ἑλληνα καὶ ἔφευγαν χίλια μίλια μακριά. Ἐκατὸν Ἑλληνες ἔβαζαν πέντε χιλιάδες ἐμπρὸς καὶ ἓνα καράβι μίαν ἀρμάδα.

Ἀλλὰ δὲν ἐβάσταξεν. Ἦλθαν μερικοὶ καὶ ἠθέλησαν νὰ γένουν μπαρμπέρηδες εἰς τοῦ κασίδῃ τὸ κεφάλι. Μᾶς πονοῦσε τὸ μπαρμπέρισμά τους. Μὰ τί νὰ κάνωμε ; Εἴχαμε καὶ αὐτουνοῶν τὴν ἀνάγκη. Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ διχόνοια καὶ ἐχάθη ἡ πρώτη προθυμία καὶ ὁμόνοια. Καὶ ὅταν ἔλεγε τὸν Κώστα νὰ δώσῃ χρήματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἑθνους ἢ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν πόλεμον, τοῦτος ἐπρόβαλλε τὸν Γιάννη. Καὶ τοῦτο ἐγίνετο, ἐπειδὴ δὲν εἴχαμε ἓναν ἀρχηγὸ καὶ μίαν κεφαλὴ.

Ἰσως ὅλοι ἠθέλαμε τὸ καλὸ, πλὴν καθένας κατὰ τὴ γνώμη του. Ὅταν προστάζουμε πολλοί, ποτὲ τὸ σπίτι δὲν χτίζεται, οὔτε τελειώνει. Ὁ ἓνας λέγει ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸ μέρος, ὁ ἄλλος εἰς τὸ ἀντικρινὸ καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὸν βορρᾶ, σὰν νὰ ἦταν τὸ σπίτι εἰς τὸν ἀραμπᾶ καὶ νὰ γυρίζῃ καθὼς λέγει ὁ καθένας. Μὲ τοῦτο τὸν τρόπο δὲ κτίζεται ποτὲ τὸ σπίτι, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἓνας ἀρχιτέκτων, ὅπου νὰ προστάζῃ, πῶς θὰ γενῇ.

Παρομοίως καὶ ἡμεῖς ἐχρειάζομεθα ἓναν ἀρχηγὸ καὶ ἓναν ἀρχιτέκτονα, ὅστις νὰ προστάζῃ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ὑπακούουν καὶ νὰ ἀκολουθοῦν. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἴμεθα εἰς τέτοια κατάστασι ἐξ αἰτίας τῆς διχονοίας μᾶς ἔπεσε ἡ Τουρκία ἐπάνω μας καὶ κοντέψαμε νὰ χαθοῦμε. Καὶ εἰς τοὺς στερνοὺς ἑπτὰ χρόνους δὲν κατωρθώσαμε μεγάλα πράγματα.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἔρχεται ὁ βασιλεὺς, τὰ πράγματα ἡσυχάζουν καὶ τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ γεωργία καὶ οἱ τέχνες ἀρχίζουν νὰ προδεύουν καὶ μάλιστα ἡ παιδεία. Αὕτῃ ἡ μάθησις θὰ μᾶς αὐξήσῃ

καί θά μᾶς εὐτυχήσῃ. Ἀλλά διὰ νά αὐξήσωμεν, χρειάζεται καί ἡ στερéωσις τῆς πολιτείας * μας.

Πρέπει νά φυλάξετε τήν πίστι σας καί νά τήν στερεώσετε, διότι, ὅταν ἐπιάσαμε τὰ ἄρματα, εἶπαμε πρῶτα ὑπὲρ πίστεως καί ἔπειτα ὑπὲρ πατρίδος. Ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἔχουν καί φυλάττουν μιὰ θρησκεία.

Νά μὴν ἔχετε πολυτέλεια, νά μὴν πηγαίνετε εἰς τοὺς καφενέδες. Νά δοθῇτε εἰς τὰς σπουδὰς σας καί καλύτερα νά κοπιᾶσετε ὀλίγον δυὸ καί τρεῖς χρόνους καί νά ζήσετε ἐλεύθεροι εἰς τὸ ἐπίλοιπο τῆς ζωῆς σας, παρὰ νά περάσετε τέσσαρους - πέντε χρόνους τῇ νεότητά σας καί νά μέινετε ἀγράμματοι. Νά σκλαβωθῇτε εἰς τὰ γράμματα σας. Νά ἀκούετε τὰς συμβουλὰς τῶν διδασκάλων καί τῶν γεροντοτέρων καί, κατὰ τὴν παροιμία, « μύρια ἤξευρε καί χίλια μάθαινε ».

Ἡ προκοπὴ σας καί ἡ μάθησί σας νά μὴν γίνῃ σκερπάνι μόνον διὰ τὸ ἄτομόν σας, ἀλλὰ νά κοιτάζῃ τὸ καλὸ τῆς Κοινότητος, καί μέσα εἰς τὸ καλὸ αὐτὸ εὐρίσκεται καί τὸ δικό σας.

Ἐγώ, παιδιὰ μου, κατὰ κακὴ μου τύχη, ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, ἔμεινα ἀγράμματος καί διὰ τοῦτο σᾶς ζητῶ συχώρεσι, διότι δὲν ὁμιλῶ καθὼς οἱ διδάσκαλοί σας.

Σᾶς εἶπα, ὅσα ὁ ἴδιος εἶδα, ἤκουσα καί ἐγνώρισα, διὰ νά ὠφεληθῇτε ἀπὸ τὰ περασμένα καί ἀπὸ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς διχόνοιας, τὴν ὁποίαν νά ἀποστρέφεσθε καί νά ἔχετε ὁμόνοια. Ἐμᾶς μὴ μᾶς τηρᾶτε πλέον. Τὸ ἔργο μας καί ὁ καιρὸς μας ἐπέρασε. Καί αἱ ἡμέραι τῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία σᾶς ἀνοιξε τὸ δρόμο, θέλουν μετ' ὀλίγον περάσει. Εἰς σᾶς μένει νά ἰσάσετε καί νά στολίσετε τὸν τόπο, ὅπου ἡμεῖς ἐλευθερώσαμε. Καί διὰ νά γίνῃ τοῦτο, πρέπει νά ἔχετε ὡς θεμέλια τῆς πολιτείας τὴν ὁμόνοια, τὴν θρησκεία καί τὴν φρόνιμον ἐλευθερία.

Τελειῶνω τὸν λόγο μου.

Ζήτην ὁ βασιλεὺς μας Ὁθων ! Ζήτην οἱ σοφοὶ διδάσκαλοι ! Ζήτην ἡ ἑλληνικὴ Νεολαία ! »

« Ἱστορικὸν Λεύκωμα »

Γεώργιος Τερτσέτης

32. ΤΡΟΠΑΙΟ ΣΤΗ ΜΕΘΩΝΗ

Στὶς εἴκοσι ἑπτὰ τοῦ Ἀπρίλη τὰ καράβια τοῦ Μισοῦλη, ποὺ ἐπῆγαν νὰ φέρουν τρόφιμα καὶ νερὸ γιὰ τὸ στόλο, ἔμαθαν τὴν ἄλωση τῆς Σφακτηρίας. Ὁ ναύαρχος ἀπόμεινε ἀμίλητος καὶ συντριμμένος.

Σὲ δυὸ μέρες πέρασε ἔξω ἀπὸ τὸ Ναυαρίνο, νὰ ἰδῇ τί γίνεται. Ἄκουσε τὸ φοβερὸ κανονίδι, ποὺ ἐδούλευε ἀκατάπαυστα. Ὁ Ἱμπρατὴμ χτυποῦσε τὸ κάστρο. Ὁ Μισοῦλης φώναξε τοὺς καπετάνιους στὸ καράβι του.

— Ἡ καρδιά μου ραγίζει, τοὺς εἶπε, νὰ βλέπω τὴν καταστροφὴ καὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ δώσω βοήθεια. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀπελπιζώμαστε. Ὁ Θεὸς εἶναι μέγας. Θὰ μᾶς λυπηθῇ. Ἐχω τὴν γνώμη, πὼς πρέπει νὰ πᾶμε στὸ Μαραθωνήσι, νὰ κοιτάξωμε τίς ἐλλείψεις τῶν караβιῶν μας καὶ νὰ περιμένουμε νὰ μᾶς ἔρθουν μπουρλότα*. Τότε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ πασχίσωμε νὰ δώσωμε στὸν ἐχθρὸ κανένα δυνατὸ χτύπημα. Προσέχετε νὰ μὴν παραλύσουν τὰ πληρώματα. Ἡ ψυχὴ μᾶς ἀπόμεινε· ἂν τὴ χάσωμε κι αὕτη, ὁ ἀφανισμὸς μας θὰ γίνῃ τέλειος.

Οἱ καπετάνιοι συμφώνησαν.

Λίγο πρὶν χαράξῃ, πῆρε νὰ φυσῇ κάπως. Ὁ Μισοῦλης μὲ τὰ καράβια του ἀρμενίζει. Εἶναι σκοτάδι ἀκόμη κι ἔχει πέσει ὁμίχλη στὸ πέλαγο.

Ὁ ναύαρχος, προσμένοντας πάντα βοήθειες ἀπὸ τὴν Ὑδρα, γυρίζει καὶ ξαναγυρίζει στὸ μυαλό του τὸ πὼς θὰ δώσῃ τὸ χτύπημα. Θέλει νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ μπουρλότα.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, ὅταν ὁ Πιπῖνος κι ὁ Πολίτης ἐτοίμαζαν τὰ μπουρλότα καὶ τὰ πληρώματά τους, εἶδαν ἑξαφνα νὰ τοὺς ζυγώνῃ μιὰ μικρὴ κολῶνα караβιῶν. Ὅλοι ἀνάσαναν, ἅμα τὰ εἶδαν νὰ σηκώνουν τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία. Ἦταν ἡ βοήθεια, ποὺ πρόσμεναν ἀπὸ τὴν Ὑδρα.

Ἡ μορφή τοῦ Μισοῦλη φωτίστηκε ἀπὸ χαρὰ κι ἐλπίδα. Στὴ στιγμή πῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ χτυπήσῃ. Φώναξε τοὺς καπετάνιους τῶν μπουρλότων· βεβαιώθηκε, πὼς ὅλα ἦταν ἔτοιμα, κι ἔβαλε πλώρη γιὰ τὸ Νιόκαστρο*.

Ἐκεῖ ποὺ ἀρμένιζαν τὸ ἀπόγευμα στὰ ἀνοιχτὰ τῆς Σαπιέτζας, ἀπάντησαν ἓνα καράβι ἑφτανησιώτικο. Ὁ караβοκύρης, Θιακός,

τούς ζύγωσε για να τούς πῇ : « Ἄν πᾶτε για τὸν ἐχθρό, δὲν εἶναι πιά στο Νιόκαστρο· στά Μοθωκόρωνα τραβάτε. Αὐτοῦ εἶναι ἀραγμένος ».

Κι ἔτσι ἀπλοϊκὰ γυρίζει καὶ λέει στὸν Ἀντώνη Κριεζῆ :

— Μωρὲ δὲν πᾶτε νὰ τὸν κάψτε ;

Ὁ καπετὰν Ἀντώνης ἔβαλε τὰ γέλια· τρέχει νὰ τὸ πῇ στὸν Μιαούλη.

Ὁ ναύαρχος σηκώνει στή στιγμή τὸ σῆμα : « Ἀκολουθήτε τὰ κινήματά μου ! »

Κι ἔβαλε πλώρη για τὸ στενό, ἀνάμεσα Σαπιέτζας καὶ στεριᾶς, πρὸς τὴ Μεθώνη. Ἦταν ἀνήσυχος για τὴν τύχη τοῦ φίλου του καπετὰν Ἀναστάση Τσαμαδοῦ, τοῦ Σταύρου Σαχίνη καὶ τόσων Ὑδραίων. Ἔβλεπε, πὼς ἦταν ἀνάγκη νὰ βρεθῇ τρόπος νὰ σηκωθῇ τὸ πεσμένο φρόνημα τῶν ἀνδρῶν. Εἶχε κανόνισει νὰ μπῇ ἑξαφνα στο λιμάνι τῆς Μεθώνης, νὰ παραλύσῃ τὸν ἐχθρό μὲ τὴ ξαφνικὴ παρουσία του, νὰ μὴν προφτάσῃ νὰ κάμῃ τὸ παραμικρό.

Δὲν ἔχουν ζυγώσει στο λιμάνι ἀκόμα. Κατεβαίνει στὴν κάμαρά του. Ἀπὸ τὴ μιὰ της πάντα, πίσω ἀπὸ μιὰ μεγάλη κουρτίνα, εἶναι τὸ ἐκκλησάκι τοῦ καραβιοῦ. Μέσα στο μισόφωτο, ψηλὰ στο εἰκονοστάσι, φαντάζουν οἱ μορφὲς τῶν ἀγίων. Ἕνα καντήλι καίει σὲ τούτη τὴ σεπτὴ μοναξιά.

Ὁ Μιαούλης μπαίνει στο ἐκκλησάκι. Στέκεται μὲ τὸ κεφάλι γυρτὸ μπροστὰ στα εἰκονίσματα. Σταυροκοπιέται καὶ δέεται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του :

« Ταπεινὸς κι ἁμαρτωλὸς δοῦλός Σου εἶμαι, Κύριε· καὶ τὸ Γένος μου ἔχει μακρύνει πολλές φορές ἀπὸ τὸ δρόμο Σου. Μὰ κάμε τώρα τὸ ἔλεός Σου. Καὶ συμπόνεσε τὰ πάθη μας. Καὶ βοήθα νὰ συντρίψωμὲ τὸν Ἀγαρηνό* . . . »

Ἐκεῖ τὸν βρῆκε ὁ λοστρόμος του, για νὰ τοῦ δώσῃ τὴν εἶδησι, πὼς εἶναι ἀγνάντια στή Μεθώνη. Βρίσκεται στή στιγμή στο κατὰ-στρωμα, στὴν πρύμη, πάνω ἀπὸ τὸ δοιάκι, στή συνηθισμένη θέσι του, μὲ τὸ κιάλι καὶ τὴν τρόμπα - μαρίνα.

Μὲ τὴ χαρούμενη λαχτάρα τοῦ γερακιοῦ, πὺ ξανοίγει ἀπὸ ψηλὰ μπόλικο κυνήγι, βλέπει δάσος τὰ κατάρτια στο λιμάνι. Εἶναι ὡς εἰκοσιοχτὼ καράβια, δεκάξι πολεμικά, τὰ περισσότερα ἄλγερί-νικα, καὶ δώδεκα φορτηγά.

Μπαίνει στο λιμάνι σὰν κεραυνὸς μὲ γεμᾶτα πανιά, σηκώνοντας τὸ ἄλικο* σῆμα τοῦ πολέμου. Ἡ ναυαρχίδα καὶ τὰ καράβια του ἀδειάζουν τὶς μπαταριές τους στὸν ἀραγμένο ἔχθρο, πρὶν προφτάσῃ καλὰ - καλὰ νὰ καταλάβῃ τί γίνεται.

Ἦταν κάτι ἀφάνταστο ἢ σύγχυσι καὶ ἡ ταραχὴ στὰ δεμένα καράβια τῶν ἀραπάδων. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ πληρώματά τους εἶναι στὴ στεριά. Οἱ ἀξιωματικοί, ποὺ βρίσκονται ἐπάνω, τοὺς κράζουν μ' ἀπελπισμένα σήματα, νὰ τρέξουν νὰ βοηθήσουν. Ἄλλοι ἀκοῦν καὶ φτάνουν. Ἄλλοι φεύγουν. Κι ὅσοι βρίσκονται στὰ καράβια δὲ ξέρουν τί νὰ κάμουν. Ἄλλοι κόβουν τὶς ἀγκυρες, χωρὶς ὥστόσο νὰ εἶναι κι εὐκόλο νὰ κουνήσουν τὰ καράβια. Καὶ ἡ τρομάρα καὶ ἡ παραζάλη κυριεύει ὅλους, μεγάλους καὶ μικροὺς.

Ὁ Μιαούλης δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ συνέλθουν. Πάνω στὸ πρῶτο σάστισμα τοῦ ἔχθρου κάνει σημεῖο στὰ μπουρλότα νὰ προχωρήσουν. Προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο κι' ἔχουν ὅλα μπροστά τους πλούσια τροφή. Ἀγνάντια του στέκει ἡ «Ἀσία», περήφανη φρεγάδα, μὲ πενήντα τέσσερα κανόνια, ἓνα πολεμικὸ ἀπ' τὰ καλύτερα τοῦ Ἰμπραήμ· μιὰ ἄλλη φρεγάδα μὲ τριανταεξ κανόνια· δυὸ κορβέτες μὲ εἰκοσιεξ κανόνια ἢ κάθε μιὰ· καὶ τέλος τὰ πολεμικὰ μπρίκια.

Τὰ τέσσερα πρῶτα μπουρλότα μοιράζονται τὰ μεγάλα κομμάτια· τ' ἄλλα δυὸ πέφτουν μέσα στὰ μπρίκια καὶ τὰ φορτηγά. Στὸν καπνὸ καὶ στοὺς βρόντους τῶν κανονιῶν προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο τὰ καράβια τοῦτα τῆς καταστροφῆς. Ὅσοι πυροβοληταὶ βρέθηκαν στ' ἀραγμένα καράβια πᾶσχισαν νὰ χτυπήσουν μὲ τὰ κανόνια· μὰ γρήγορα παρατήθηκαν· οἱ μπάλες τους χτυποῦσαν τοὺς δικούς τους. Δὲν τοὺς ἀπόμεινε παρὰ ἡ φιλὴ φωτιά· μὲ τούτη δούλευαν. Μὰ τοῦ κάκου. Ἡ λύσσα τῶν μπουρλοτιέρηδων εἶναι τόση, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς κρατήσῃ τίποτε. Κανεὶς δὲ χάνει τὸ σκοπὸ του· καὶ τὰ ἐξ μπουρλότα ποὺ ὥρμησαν, καὶ τὰ ἐξ κόλλησαν στὶς φρεγάδες καὶ στὶς κορβέτες. Κι οἱ φλόγες ἄρχισαν ν' ἀνεβαίνουν σὲ λίγο καλὰ θρεμμένες.

Σὰν νὰ ἦταν ἀπὸ θέλημα Θεοῦ, σηκώθηκε ἐπάνω στὴν ὥρα δυνατὸς ἀέρας· κι ἐφυσοῦσε ἀπ' τὴν εἴσοδο γεμᾶτα κι ὀλόισα στὸ λιμάνι· καὶ δὲν ἄφηνε τὰ καράβια τοῦ ἔχθρου νὰ σηκώσουν πανιά. Καὶ τὰ ἔσπρωχνε νὰ πέφτουν τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Καὶ συδαύλιζε μὲ μανία τὶς φωτιές.

Όταν βράδυασε, όλα τὰ καράβια είχαν πάρει φωτιά, οὐτ' ἓνα δὲν εἶχε μείνει.

Οἱ βάρκες τῶν μπουρλότων είχαν γυρίσει στὰ καράβια. Κανείς δὲν ἔπαθε. Ὁ Μιαούλης ἔκαμε σημεῖο νὰ τὸν ἀκολουθήσουν· τραβήχτηκε καὶ στάθηκε στὶς μικρὲς βόλτες.

Νύχτωσε. Οὐρανός, στεριά, πέλαγο ἔφεγγαν ἀπ' τὴν τεράστια πυρκαϊά. Οἱ φλόγες ἀπὸ τὰ εἴκοσι ὀχτῶ καράβια ἔφτιαναν ἓνα πελώριο τόξο, τετράψηλο καὶ κυματιστό. Ἐγλειφαν ὅλο τὸ λιμάνι, σπίτια κι ἀποθήκες. Χυνόνταν μέσα σ' αὐτὴ τὴν πόλι κι ἀνέμιζαν ψηλά-ψηλά στὰ οὐράνια μὲ ἄπειρα πύρινα κρόσσια.

Ὁ ἄνεμος βογγοῦσε. Κάθε τόσο ἀκούοταν κι ἓνας φοβερός κρότος ἀπ' τὶς μπαρουταποθήκες τῶν караβιῶν. Σύννεφα πυκνὰ σκέπασαν σὲ λίγο τὴ Μεθώνη. Ὡς τὰ μεσάνυχτα ἔβλεπαν ἀπ' τὰ καράβια τοῦτο τὸ ἀτελείωτο πυροτέχνημα.

Ἀποτραβήχτηκαν. Πρῶι - πρῶι τοὺς ἔφεραν εἰδησι γιὰ τὸν χαμὸ τοῦ Τσαμαδοῦ καὶ τοῦ Σαχίνη. Ὁ Μιαούλης θλίβεται. Ἡ μόνη του παρηγοριά εἶναι, πῶς ἐκδικήθηκε τὸν ἐχθρὸ γιὰ τὸ θάνατό τους· Πρόσταξε νὰ γίνη μνημόσυνο γιὰ τὴν ψυχὴ τους καὶ δοξολογία γιὰ τὸ τρόπαιο στὴ Μεθώνη.

Ὁ Στόλος εἶχε ξαναῦρει τὸ θάρρος του!

« Ναύαρχος Μιαούλης »

Σπύρος Μελάς

33. ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Μεσάνυχτα ὁ πυρπολητὴς ἐγύρισε
κι ἐπήδησε ἀπ' τὸ γλήγορο καΐκι,
πιστὸς νὰ φέρῃ μὲ τὰ πόδια ὀλόγυμνα
στὴν ἐκκλησιὰ τὸ τάμα γιὰ τὴ νίκη.

Τὸ χέρι, ποὺ ἄτρομο ἔσπειρε τὸ θάνατο
μὲ τὸ δαυλὸ — τὸ φοβερὸ τὸ χέρι —
τώρα ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο
στὴν Παναγιὰν ἀνάφτει ἓνα ἀγιοκέρι.

« Πύρινη Ρομφαία »

Γεώργιος Δροσίνης

34. Τ Ο Φ Ι Λ Η Μ Α

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὅλους, ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστάνελλας, ἐχάιδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των ὀφθαλμούς, ἐχρύσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβὰς. Καὶ τώρα, δύνων ἐκεῖ κάτω μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργά - ἀργά, ὡς μέγα κλειόμενον ἔρρυθρόν ὄμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψη τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους.

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, ἐχλεύασαν τὴν ὀρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγχης.

Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτην μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ ὁ ἔσχατος κόκκος τῆς ἐσώθη, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὅπλου των ἡ κάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιγατάρι ἐσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσαν χαμαί, ἄψυχοι ναί, ἡττημένοι ὄχι. Κι ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ἐξηπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατῶν ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα αἰμοστάζον μὲ σφιχτὰ δάκτυλα.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἤχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῇ, ἐνῷ αἱ σημαῖαι του ἀναπεπταμέναι φρίσσουν εἰς τὸν ἀνεμον τῆς ἐσπέρας. Μυρμηκιᾶ ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ ὑψώματα ὁ συρφετός, καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμά του.

Ἦδη ὁ ἀρχηγός των ἔφθασεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου, ἀνέβη, ἐστάθη ἐπ' αὐτῆς, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκίνισαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησεν τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλῳ τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα, ἐκπληκτον, ἀναμετρᾷ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των, τοὺς βραχιόνάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὥραιάς των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ εἰς τὴν ὄψιν του νέφος τι

διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἑλαφρῶς, παλμὸς συσπᾶ τὰ χεῖλη του. *

— Κρίμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες!

Καὶ βλέπει, βλέπει γῦρο, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὥσάν νὰ μὴ πιστεύη, ὅτι ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες.

— Ποῖος εἶναι ὁ Παπαφλέσσας ;

Οἱ ὁδηγοὶ του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτώμα, διάβροχον, περιρρέμενον ἐκ τοῦ ἰδρώτος τοῦ ἀγῶνος, καταρρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστέ τον, πιάστε τον. . . Πλύντε τον, πλύντε τὸ παλληκάρι. . .

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του, κι ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγὴν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλόν καὶ τὸν ἰδρώτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ καπνοῦ, τὸν ἐσπόγγισαν, ἔτακτοποιήσαν τὰ ξεσχισμένα ἐνδύματά του κι ἐγύρισαν πίσω φέροντές τον. *

— Στήστε τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω. . .

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες αὐτόν, ὠδευσαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὑψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ, ὥσανεὶ ζῶντα. Ἐπειτα ἐτραβήχθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφήκαν μόνον, βασταζόμενον ὑπὸ τῆς ἰδίας του δυνάμεως. Τὸ πτώμα ἐναπέμεινε ἀκίνητον, μὲ προτεταμένον τὸν θώρακα καὶ ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν.

Τότε ὁ Ἰμπραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἴσταται καὶ βλέπει σιγηλὸς τὸ πτώμα τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἣτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην, αἱματόχρους, ὥσει βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὀρθιον νεκρόν.

Μιχαὴλ Μητσάκης

35. ΤΟ ΝΕΡΟ ΤΩΝ ΔΙΨΑΣΜΕΝΩΝ

Ὁ γέρο ἀγωνιστὴς ἐκοίταζε τὸ θολὸ νερὸ μέσα στὸ ποτήρι, ἀνεβοκατέβαζε τὰ κατάσπρα δασιά του φρύδια καί, κουνώντας τὸ κεφάλι του, εἶπε :

— Μωρέ, ποῦ κατάντησε τὸ δόλιο τὸ Μεσολόγγι μ' αὐτὸν τὸν θεο-

σκοτωμένο τὸ Δήμαρχο! Οὔτε στὸν «κλεισμόν» δὲν πίναμε τέτοιο νερό. . .

Ὁ γέρο ἀγωνιστὴς εἶχε τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν τέχνη ἀπὸ κάθε κουβέντα, μ' ἓνα πῆδημα νὰ φτάνη στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἐξοδο, καὶ χρεωστοῦσε μάλιστα χάρι σὲ μένα, πού, παιδάκι τότε λαίμαργο γιὰ ἱστορίες, ἤμουν ὁ πιὸ καλόβολος ἀκροατὴς του.

— Οὔτε στὸν κλεισμό, μωρὲ παιδί μου, μὰ τοῦτον τὸ σταυρό, νὰ τὸν κάμω καὶ νὰ βγῇ ἡ ψυχὴ μου.

Τὸν καιρό, πού ὁ Μπραίμης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό, πάντεχε, πῶς θὰ παραδοθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα ἢ θὰ σκάσωμε σὰν τὰ ποντίκια* ἐμεῖς ὁμῶς ἀνοίξαμε πηγάδια στὸν Αἰ - Νικόλα, στὶς τάπιες*, ὅπου βλέπαμε χῶμα γλυκό, καὶ βγάλαμε νερό. Θὰ πῆς κακὸ καὶ ψυχρό, ἀρμυρό, θολό, βαρὺ, μὰ κείνο μᾶς ἔφτανε, γιὰ νὰ μὴν κάμωμε τὸ χατήρι τοῦ Μπραίμη καὶ τοῦ Κιουτάγια. Αὐτοὶ μάθαιναν τί νερό πίναμε καὶ ἀποροῦσαν, πῶς ἀκόμα βαστάμε.

Μιά φορὰ κάμαμε ραΐ (ἀνακωχὴ) καὶ μᾶς στείλανε μέσα τρεῖς μπέηδες, νὰ μᾶς προτείνουν νὰ παραδοθοῦμε. Πολλὲς φορὲς τὸ ἔκαναν αὐτό.

Τὸ περισσότερο ὁμῶς ἤθελαν, νὰ ἰδοῦν τί νερό πίναμε, γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο θὰ κρατήσωμε ἀκόμα.

Ὁ Θανάσης ὁ Ραζηκότσικας ἦταν τότε πολιτάρχης. Αὐτὸς εἶχε θηλυκὸ μυαλὸ καὶ κατάλαβε τὸ σκοπὸ τους.

— Σταθῆτε, λέει, καὶ θὰ ἰδῆτε καὶ μένα.

Κράζει τὶς γυναῖκες, πού μᾶς ἔδιναν τὰ φουσέκια καὶ μᾶς ἔφερναν τὸ φαί, καὶ τὶς διατάζει νὰ βγάλουν νερό ἀπὸ τὸ καλύτερο πηγάδι, νὰ τὸ στραγγίσουν καλὰ, καὶ νὰ τὸ περάσουν πολλὲς φορὲς ἀπὸ πανὶ ἐξήντα νούμερο, καὶ ἅμα λαγαρίση καλὰ, νὰ γεμίσουν μ' αὐτὸ ἓνα ἀσκή. Κράζει καὶ τὸ Ντάγλα, πού ἦταν ἐξυπνος καὶ πιστὸς καὶ τὸν εἶχε στὸ σπίτι του ὁ πολιτάρχης, καὶ τὸν ὁρμηνεύει τί νὰ κάμη, σὰν ἔρθουν οἱ μπέηδες.

Ἦρθαν οἱ μπέηδες καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Κότσικα. Ἐκεῖ, πού εἶναι ἀκόμα τῶρα τὸ Κοτσικαῖικο, τότε ἦταν χαμηλὰ ἀκόμα τὸ ἐπάνω πάτωμα· τὸ εἶχαν χαλάσει οἱ μπόμπες καὶ οἱ ἴδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἶχαν ἀπογκρεμίσει.

Ἐκαμαν τεμενᾶδες, ρώτησαν « πῶς τὰ περνᾶμε » καὶ ὕστερα ἦρθαν στὴν κουβέντα.

— Καπετάν Θανάση, τοῦ λένε, τί περιμένετε ; δὲ βλέπετε, ποὺ εἶστε κλεισμένοι ἀπ’ ὅλες τὶς μεριές ; Νὰ παραδοθῆτε τώρα, καὶ κανεὶς δὲ θὰ σᾶς κατηγορήσῃ. Οἱ πασαῖδες σᾶς χαρίζουν τὴ ζωὴ καὶ τὸ βίό σας, νὰ ζήσωμε, ὅπως καὶ πρίν, ἡσυχοὶ καὶ ἀγαπημένοι.

‘Ο Ραζηκότσικας τοὺς λέει :

— Καὶ νὰ θέλαμε, μπέηδες μου, νὰ παραδοθοῦμε, εἶναι ντροπὴ μας τώρα, ποὺ περιμένομε ὥρα τὴν ὥρα τὸν καπετάν Μιαοῦλη, καὶ μᾶς φέρνει τοῦ κόσμου τὰ καλὰ.

Ψέματα τοὺς ἔλεγε.

Κάμαμε κι ἄλλες κουβέντες καὶ κάποια ὥρα οἱ μπέηδες καμώθηκαν, πὼς δῖψασαν καὶ ζήτησαν νερό.

‘Ο πολιτάρχης πρόσταξε τὸ Ντάγλα νὰ φέρῃ τ’ ἀσημένιο τάσι. ‘Ο Ντάγλας, ὅπως ἦταν ὀρμηνεμένος, εἶχε δυὸ ἀσκή, ἓνα μὲ τὸ καθαρό, ποὺ εἶχαν λαγαρίσει οἱ γυναῖκες, καὶ ἓνα μὲ τὸ νερό, ποὺ πίναμε.

Λύνει τὸ ἀσκὶ μὲ τὸ θολὸ νερὸ καὶ γεμίζει τὸ τάσι.

— Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ, τοῦ λέει ὁ πολιτάρχης, ἀπὸ τὸ νερό, ποὺ ἔχομε γιὰ τὰ ζᾶ μας δίνεις, στοὺς μπέηδες ;

Τοῦ δίνει ἓνα μπάτσο, δίνει καὶ μιὰ κλωτσιὰ στ’ ἀσκὶ καὶ χύνει ὅλο τὸ νερό.

‘Ο Ντάγλας λύνει τὸ ἄλλο ἀσκὶ, γεμίζει τρία τάσια μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ τὰ δίνει στοὺς μπέηδες.

‘Εκεῖνοι, σὰν βγῆκαν γελασμένοι, χαιρετᾶν καὶ φεύγουν. Πᾶνε στοὺς πασαῖδες καὶ λένε « τὸ καὶ τό, οἱ Μεσολογγίτες ἔχουν καθαρὸ νερὸ καὶ ἐκεῖνο τὸ θολὸ τῶχουν γιὰ τὰ ζᾶ τους καὶ τὸ χύνουν ἀλύπητα ». Οἱ πασαῖδες ἀπελπίστηκαν τότε, πὼς θὰ παραδοθοῦμε.

Τέτοιος ἦταν ὁ πολιτάρχης μας. Τώρα κάνομε δημάρχους καὶ μουλάρια.

‘Εσύ, μωρέ, νὰ γράψῃς αὐτά, σὰ μεγαλώσῃς, νὰ τὰ μάθῃ ὁ κόσμος· νὰ ἰδῇ πὼς τὸ βαστάξαμε τὸ Μεσολόγγι.

— Θὰ τὰ γράψω, μπάρμπα - Γεωργούλα.

Καὶ νὰ, ποὺ ἐκτελῶ τὴν ὑπόσχεσί μου, τώρα ποὺ ἔγινα κι ἐγὼ μπάρμπα - ‘Αντώνης.

« ‘Αναμνήσεις καὶ ‘Εντυπώσεις »

‘Αντώνης Τραυλαντώνης

36. ΑΠΑΝΤΗΣΙ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΜΠΡΑΗΜ

Ὅταν ὁ Ἰμπραήμ μὲ τὸν κεχαγιᾶ του ἔστειλεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν διαταγὴν νὰ προσκυνήσουν, διότι ἄλλως, καθὼς ἠπεῖλει, « θ' ἀκολουθήσῃ φωτιά καὶ τσεκούρι », ὁ Κολοκοτρώνης ἀπήντησεν, « ὄχι ἀπὸ μέρος του, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας » :

« Αὐτό, ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας, δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατὶ τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιώνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι, ὅπου ἐναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβώνουν· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα· ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπίτια, ποὺ μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἐπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ, ἐμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσῃς. Καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆ, ποὺ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ γῆ θὰ μένῃ δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ, πάντα πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς, πὼς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου, βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου ».

« Ἀπομνημονεύματα »

Γεώργιος Τερτσέτης

37. ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνὰ κι ὁ ἥλιος στὰ λαγκάδια,
λάμπουν καὶ τάλαφρά σπαθιά τῶν Κολοκοτρωναίων,
πῶχουν τάσῃμια τὰ πολλὰ, τὶς ἀσημένιες πάλες,
τὶς πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τὶς ἔξι τὰ τσαπράζια·
ὅπου δὲν καταδέχονται τὴ γῆ νὰ τὴν πατήσουν.
Καβάλλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλλα πολεμᾶνε,
καβάλλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
καβάλλα παίρν' ἀντίδερὸ ἀπ' τοῦ παπαῦ τὸ χέρι.
Φλωριά ρίχνουν στὴν Παναγιά, φλωριά ρίχνουν στοὺς ἄγιους,
καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.
« Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια ».

Δημοτικὸν

38. Η ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας πᾶσα συγκέντρωσις οἰασθῆποτε φύσεως ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ τελῶνται ἀγῶνες. Καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐξεῖλχθησαν ἀπὸ θρησκευτικὰς τελετὰς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελέσθησαν πρῶτην φορὰν τὸ 884 π.Χ. ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου, βασιλέως τῆς Ἡλίδος, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν πανήγυριν παμπελοποννησιακὸν χαρακτῆρα. Ἐκτοτε οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο τακτικῶς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν. Τὸ μεταξὺ δὲ ἐκάστης ἐορτῆς τετραετὲς διάστημα ἐκαλεῖτο Ὀλυμπιάς. Ἡ Ὀλυμπιάς ἐχρησιμοποιήθη ὡς κοινὴ χρονολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὰς Ὀλυμπιάδας ὁμοῦς ἐτακτοποίησε πρῶτος καὶ ἡρίθμησεν ὁ Ἥλειος Ἱππίας. Καθωρίζετο δὲ ἡ Ὀλυμπιάς μὲ τὸν αὐξοντα ἀριθμὸν τῆς καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ σταδιονίκου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὡς πρῶτη Ὀλυμπιάς καθωρίσθη ἐκείνη, ἡ ὁποία ἤρχισε τὸ 776 π.Χ., ὅτε νικητὴς τοῦ σταδίου ἀνεκηρύχθη ὁ Ἥλειος Κόροιβος. Οἱ ἀγῶνες, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐτελοῦντο κατὰ Ἰούλιον μῆνα. Μέγιστον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν. Προσῆρχοντο, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἀποικίας, διὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς ἀλκίμους ἀθλητὰς.

Ἀπὸ τοῦ Κόροιβου καὶ ἐντεῦθεν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν 293 φορὰς. Τὸ 394 μ.Χ., ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, οἱ περίλαμπροι παλαιοὶ ἀγῶνες κατηργήθησαν καὶ δὲν ἐτελέσθησαν πλέον.

Ἡ ἀνασύστασις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τὸ 1896 ἐθεωρήθη ὡς μέγα βῆμα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ μέγιστον γυμναστικὸν γεγονός τοῦ 19ου αἰῶνος. Τὴν ιδέαν τῆς ἀνασυστάσεως συνέλαβεν ὁ Γάλλος βαρῶνος ντὲ Κουμπερτέν καὶ τὴν ἐξέθεσε τὸ 1893 εἰς Παρισίους κατὰ τὸν ἐορτασμὸν τῆς πέμπτης ἐπετείου τῆς ἑνώσεως τῶν ἀθλητικῶν σωματείων τῆς Γαλλίας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1894 εἰς Παρισίους ἐγίνε διεθνὲς ἀθλητικὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τὸ θέμα τῆς ἀναβιώσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἐκυριάρχησε τῶν ἄλλων θεμάτων. Τὴν πρώτην αὐτὴν ἡμέραν ἠκούσθη καὶ ὁ ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος τότε προσφάτως εἶχεν ἀνευρεθῆ εἰς τὰ ἑρείπια τῶν Δελφῶν. Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο ἦτο ὁ συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς Δημήτριος Βικέλας.

Όταν ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις νὰ ἀνασυσταθοῦν οἱ περίφημοι ἀγῶνες διὰ τὸ ἔτος 1896, ὁ Βικέλας, ὡς μέρος τελέσεως αὐτῶν, προέτεινε τὰς Ἀθήνας. Καὶ εἶπεν εἰς τοὺς συνέδρους :

— Δὲν ἔχομεν τὰ μέσα νὰ τελέσωμεν ἑορτὰς μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλὰ τὸ ἐγκάρδιον τῆς ὑποδοχῆς θ' ἀναπληρώσῃ τὰς πολλὰς ἐλλείψεις μας. Δὲν θὰ παράσχωμεν εἰς τοὺς ξένους μας διασκεδάσεις ἀξίας τῆς περιστάσεως. Ἀλλ' ἔχομεν νὰ δείξωμεν τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιότητος, θὰ τοὺς ὀδηγήσωμεν ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ἐτέλουν τοὺς ἐνδόξους ἀγῶνάς των, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὴν Ἰσθμίαν, τοὺς Δελφοὺς, τὴν Ἐπίδauρον.

Τὸ συνέδριον ἐκθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν. Ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο τόσο ἀνθηρὰ καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Τρικούπη μὲ κανένα λόγον δὲν ἐδέχετο νὰ συνδράμῃ ὑλικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα, ὁ λαὸς εἶχε καταληφθῇ ἀπὸ θυέλλαν ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Πολυμελὴς τότε ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου ἀνέλαβε νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὅσῃ εἰς τὴν μεγάλην ἰδέαν. Τὸ οἰκονομικὸν ὅμως πρόβλημα πάντοτε δὲν ἦτο τόσο εὐκολον διὰ νὰ λυθῇ. Οἱ ἔρανοι, οἱ ὅποιοι ἔγιναν, δὲν ἦταν τόσο ἱκανοποιητικοί. Ἐχρειάζετο κολοσσιαῖον ποσόν, διὰ νὰ παρουσιασθῇ τὸ στάδιον, τὸ ὅποιον τότε ἦτο ἀκαλλιέργητος ἀγρός, πλήρης μαρμαρίνων συντριμμάτων, ὅπου παῖδες διεξῆγον τὰ διάφορα παιγνίδια των.

Εὐτυχῶς, ἐν ἐκ τῶν μελῶν τῆς δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς, ὁ Γεώργιος Ρώμας, προτείνει ν' ἀποσταλῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ μέγας φιλόπατρις Τιμολέων Φιλήμων, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Ἑθνους Γεωργίου Ἀβέρωφ. Ὁ Διάδοχος ἐνθουσιάζεται μὲ τὴν πρότασιν καὶ ἀποστέλλει τὸν Φιλήμονα εἰς Ἀλεξάνδρειαν κομιστὴν ἰδιογράφου ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ἀβέρωφ. Ὁ γενναῖος ἐθνικὸς χορηγός, εὐθὺς ὡς ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν, ἐδῆλωσεν, ὅτι ἀναλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν δαπάνην διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Παναθηναϊκοῦ σταδίου. Καὶ μειδιῶν ἔδειξε τότε εἰς τὸν Φιλήμονα ἓν παλαιὸν φύλλον τῆς ἐφημερίδος « Αἰὼν » τοῦ 1872, εἰς τὸ ὅποιον ὁ ἴδιος ὁ Φιλήμων, ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἄλλας γενναιοδωρίας τοῦ Ἀβέρωφ, εἶχε γράψει : « Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ θὰ καταστῇ ὁ πρῶτος Ὀλυμπιονίκης, ἀνασυνιστῶν τοὺς

άγώνας τής αρχαιότητος διά τών γενναίων χορηγιών του ».

Μετά τήν έπιστροφήν του Φιλήμονος, ή έπιτροπή άμέσως άνελαβε τήν φροντίδα τής άνοικοδομήσεως του σταδίου επί σχεδίων του αρχιτέκτονος 'Αναστασίου Μεταξά. Καί τó στάδιον μετ' όλίγον ύψοϋτο άρκετά ύπέρ τήν επιφάνειαν του έδάφους, κατάλευκον έκ πεντελησίου μαρμάρου μεγαλούργημα. Συγχρόνως ή έπιτροπή απέστειλεν άνά τήν ύφήλιον προσκλήσεις συμμετοχής διά τούς πρώτους 'Ολυμπιακούς άγώνας τής νεωτέρας 'Ελλάδος. /

Οί άντιπρόσωποι του παγκοσμίου άθλητισμού, οί όποιοι έφίλοδόξησαν ώς ύψιστην τιμήν τήν άπόκτησιν ένός στεφάνου άπό κότινον, έσπευσαν άθρόοι προς τήν φωνήν τής 'Ελλάδος, τής μεγάλης Μητρός του πολιτισμού.

Καί οί πρώτοι νέοι 'Ολυμπιακοί άγώνες έτελέσθησαν έν 'Αθήναις μέ πᾶσαν μεγαλοπρέπειαν. Τήν Κυριακήν του Πάσχα του 1896 έγιναν τά άποκαλυπτήρια του άνδριάντος του 'Αβέρωφ, παρά τήν είσοδον του σταδίου. Τήν δ' έπομένην, ή όποία ήτο καί ή 25η Μαρτίου, ήρχισαν οί άγώνες. 'Ο 'Ελληνικός λαός, ό εύγενής καί έκ κληρονομικότητος φίλαθλος, μέ τó άγωνιστικόν του πνεύμα έχάρισεν είς τούς ξένους συγκινήσεις, τās όποίας οϋτοι ήγνόησαν κατά τās έπομένας 'Ολυμπιάδας.

Τó στάδιον, έπειδή τó προϋπολογισθέν ποσόν είχεν έξαντληθῆ, πριν άκόμη άποπερατωθῆ τó έργον, κατά τó άνω αύτου διάζωμα είχε συμπληρωθῆ διά σανίδων. Τό 1899 ό έθνικός εύεργέτης άπέθανε. Διά διαθήκης του όμως ώριζε τó έν πέμπτον τής περιουσίας του νά διατεθῆ άποκλειστικώς διά τήν άποπεράτωσιν του σταδίου. Τοιούτοτρόπως τó μέγα έργον συνεπληρώθη τάχιστα.

Στέλιος Σπεράντσας

39. Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Είς του Σαϊτονικολῆ έμοίραζαν τούς πρώτους σισανέδες, πού έφερε τó « Πανελλήνιον ». Μαζί μέ τούς άλλους έπῆγε καί ό 'Ανδρουλιός νά πάρη, άλλ' ένῶ έφθασεν έκ τών πρώτων, έπλησίασε μέ τούς τελευταίους, όταν έμεναν άκόμη τέσσαρα ῆ πέντε μόνον τουφέκια καί οί άπαιτηται ήσαν δεκαπέντε καί περισσότεροι. 'Ο 'Αναγνώστης ό Πλατῆς, καθήμενος, κατέγραφεν έκείνους, πού έλάμβανον όπλα,

ὁ δὲ Σαΐτονικολῆς, ὄρθιος, τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχήν :

— Καλορρίζικο ! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾷς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ !
Καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

‘Ο Ἀνδρουλιός, ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος* καὶ ἀπωθῶν ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε· ἀλλ’ ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαΐτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου εἶχον τοποθετηθῇ τὰ ὅπλα, καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισανέν. “Ηνοίγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχήν καὶ ὁ Ἀνδρουλιός ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαΐτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ :

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καημένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος ; τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, πού ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός. ‘Εσύ, τί νὰ σοῦ πῶ ; . .

‘Ο Σαΐτονικολῆς ἤθελε νὰ εἴπῃ : ‘Εσύ τί νὰ τὸ κάμῃς ;

Καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρῶτος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ’ ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ ἔβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ. ‘Ο Σαΐτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν, ἀλλ’ ἦτο πλέον ἄργά, διότι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχήν.

— Τὸ πίστεψες αὐτό, πού σοῦπα, Ἀνδρουλιό, κι ἀφήκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι ; ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. ‘Εγὼ σὲ θαρροῦσα γιὰ πιὸ ξυπνητό. ‘Ακοῦς, ν’ ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα, πού τὸν πῆρε ἄλλος. ‘Εχω μιὰ παλιολαζαρίνα ἐγώ. . . κάνει κι αὕτῃ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμειδία* μάλιστα τῶρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδιάμα του, ἀλλ’ εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια ἐκυλίοτο ἐν δάκρυ.

‘Ο Ἀνδρουλιός ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντός, μὲ παχὺ ξανθὸν μουστάκι καὶ μὲ κνήμας ἰσχνάς.

‘Αλλ’ ἄς μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον* ὑποκείμενον. ‘Ολίγοι ἦσαν φιλόπονοι ὥσάν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. Ἀμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο*

ἐπί τινας μῆνας τὸν κτίστην, εὔρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὅποιον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδερφοῦ του. Ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ ἐκτελῇ χρέη νεωκόρου, νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας, νὰ φέρῃ φωτιὰν διὰ τὸ θυμιατόν, νὰ ἀνάβῃ καὶ νὰ περιποιῇται τὰ κανδήλια, νὰ βοηθῇ τὸν ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἔλυπετο δέ, διότι δὲν ἐγνώριζε γράμματα, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῇ χρέη ψάλτου, ἀλλ' ὅπως δὴποτε καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαυε νὰ συνοδεύῃ μὲ σιγανὸν μουρμούρισμα τὴν ψαλμωδίαν.

Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς αὐτά, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος, καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρόν, φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐνέπνεε, δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνέτελει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτική, καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυνεν εὐστροφίαν καὶ ἐχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χεῖλη, διὰ νὰ μὴ ξεκαρδιοῦν.

Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιός, καὶ ὅταν φανερὰ ἐβλεπεν, ὅτι τὸν ἐχλεύαζον*, δὲν ὠργίζετο, οὐδὲ ἐδυσθύμει*. Ἐνίοτε μάλιστα συνεμερίζετο* τοὺς γέλωτας τῶν ἄλλων, ὡς διὰ νὰ διασκεδάσῃ περισσότερον τοὺς θεατάς.

Δὲν γνωρίζω, ἂν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων του ἤθελε νὰ ἐπιδείξῃ παλληκαρισμόν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσε φιλονικίαν καί, ἂν κάποτε ἄλλοι τὸν προεκάλουν, αὐτὸς ὑπεχώρει.

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ Ἐπαναστασις καὶ ἠκούσθη, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἐγέλασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει ἡ Τουρκία! Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι, ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος μ' ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλαιμα καὶ ὅτι εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡς εἶδομεν, καὶ αὐτὸς ὁ Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν ιδέαν. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιός δὲν ἐμνησικακήσε*· μετὰ τινος ὥρας μάλιστα ἐφαί-

νετο, ὥς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ φράσιν. Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν* ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τί γέλια ἔγιναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μᾶκρος τριῶν πτήχεων!

— Μωρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι, εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχεν ἀναμειχθῆ ἴσως μὲ ξενοχωριανούς ἢ πιθανώτερον εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανείδον καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησεν μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τουλάχιστον ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολὴν.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη. Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὀρθίος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἀπὸ ἀγνοίαν τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι*. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲν μὲ πιάνει μπάλα, εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλα ; Πῶς τὸ κατέχεις* ;

— Ἐχω τίμιο ξύλο.

— Ἀλήθεια ;

— Ἐχω αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ; Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του, ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του.

Μετὰ τινὰ καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί· θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβροῇται ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγουν διὰ ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὁ ὁποῖος πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δὲ ἐκεῖνο καὶ ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη! τοῦ ἐφώναξε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσῃς στοὺς Τούρκους.

Ὁ φορὼν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ'

όταν έπλησίασεν, ό 'Ανδρουλιός διέκρινεν ότι ήτο Κιρκάσιος. Δέν έπρόφθαγεν όμως νά τό καλοσκεφθή και εκείνος, τόν όποϊον κατ' άρχάς είχε νομίσει ώς έθελοντήν, ώρμησε κατ' αύτοϋ μέ τήν λόγχην.

"Οπισθεν τοϋ 'Ανδρουλιού ήτο κρημνός, στρωμένος μέ χαλίκια, ή δέ άπόστασις μεταξύ αύτοϋ και τοϋ Κιρκασίου ήτο τόσον μικρά, ώστε δέν έλαβε καιρόν νά στρέψη κατά τοϋ έχθροϋ τήν μακράν λαζαρίαν.

'Η λόγχη έπήρχετο κατά τοϋ στήθους του, άλλ' ό 'Ανδρουλιός συγχρόνως έρρίπτετο είς τόν κρημνόν μέ μίαν αναφώνησιν :

— Θεέ μου!

Και μετά πατάγου, παρασύρων τοϋς χάλικας, κατεκυλίσθη είς τόν κρημνόν, προπορευομένης μέ τόν μεταλλικόν της θόρυβον τής λαζαρίνας. Είς τό κάτω μέρος έμεινεν άκίνητος. 'Ο δέ Κιρκάσιος, άφοϋ επί τινας στιγμάς τόν έβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα έζήτει μέρος δια νά κατέλθη μέχρις αύτοϋ και νά τόν αίχμαλωτίσθ ή νά τόν άποτελειώσθ. 'Επί τέλους εύρε μονοπάτι και ήρχισε νά καταβαινθ, άλλά μετ' όλίγον εκινήθη και ό 'Ανδρουλιός. 'Ο Θεός είχε βοηθήσει, ώστε μόνον άσημάντους τινάς εκδοράς και έλαφράν ζάλην είχε πάθει. 'Αλλά μόλις έσηκώθη, ήκούσθη πυροβολισμός και μία σφαίρα έπέρασε πλησίον του. 'Η λαζαρίνα ήτο ένώπιόν του και ό 'Ανδρουλιός τήν ήρπασεν, έρριψε ταχύ βλέμμα είς τήν πιάστραν και κρά - κράκ τήν έστριψε κατά τοϋ Κιρκασίου. Νέος πυροβολισμός άντήχησεν είς τήν χαράδραν και ό Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τών ποδών τοϋ 'Ανδρουλιού νεκρός. . .

Τήν έπιοϋσαν* έξαφνα ένέσπειρε πανικόν είς τό χωριό ή κραυγή « Τούρκοι! Κερκέζοι! ».

'Ο κόσμος έγινεν άνω κάτω και άλλοι μέν έτρεχον νά πάρουν τά τουφέκια των, άλλοι νά προφυλάξουν τά παιδιά των, άλλοι νά άποκρούσουν τήν είσβολήν. 'Αλλ' άντι Τούρκων και Κιρκάσιών είδον ένα μόνον Κιρκάσιον, όστις παραδόξως έφερεν έπ' ώμου δύο τουφέκια, έννευε* δέ μακρόθεν καθησυχαστικώς και έφώναζεν έλληνιστί :

— Μωρ' έγώ 'μαι! 'Εγώ 'μαι! Μή φοβάσθε!

Δύνασθε νά φαντασθήτε τόν θαυμασμόν και έπειτα τήν εύθυμίαν τών χωριανών, όταν άνεγνώρισαν τόν 'Ανδρουλιόν έντός τοϋ Κιρκασιανού ίματισμοϋ, ό όποϊος, σημειώσατε, τοϋ ήρχετο όλίγον μακρϋς και ύπερ τό δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυκασιανὸν ἱματισμὸν τοῦ, τοῦ ὁποῖου τὸ στήθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετὰν Σαΐτονικολῆν καὶ ὁ Ἄνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κίρκασίου, λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ ᾗξης τοῦ λόγου σου, καπετὰν Νικολῆ.

Ὁ Σαΐτονικολῆς παρατήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὥραϊον καὶ ἑλαφρὸν ὄπλον. Ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρὸς τὸν Ἄνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— Ὅχι! ὅχι! Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τόχης.

Ὁ Ἄνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἄνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

« Ὅταν ἤμουν δάσκαλος »

Ἰωάννης Κονδυλάκης

40. ΗΡΩΙΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Α'

Ὁ ἀρχηγός, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου ἀνεμίνησε τόσας νίκας, ἡ δὲ ἀνδρεία του ἐγέννα τόσας ἐλπίδας, ἐκάθητο σύννους καὶ κατηφὴς πρὸ οἰκίσκου, τὸν ὁποῖον εἶχε μεταβάλει εἰς ἀρχηγεῖον, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν παλληκαριῶν του. Ἡ σκυθρωπότης του ἀντεκατοπτρίζετο ἐπὶ τῶν προσώπων των καὶ ἡ σιωπὴ του ὠμίλει καὶ ἔλεγε λόγους θλιβεροὺς εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου. Δὲν εἶχον πλέον τροφάς, δὲν εἶχον πλέον πολεμοφόδια. Ὁ ἐχθρὸς, προσλαβὼν ἐπικουρίας, ἀφοῦ ἔκλεισε πᾶσαν ὁδὸν σωτηρίας, ἠπειλεῖ ἤδη καὶ τὸ χωρίον, τοῦ ὁποῖου ἐτάχθησαν φρουροί.

— Ἐναν ἄνθρωπο νὰ εἶχα γιὰ πέταμα. . . εἶπε τέλος ὁ ἀρχηγός συνεχίζων σκέψιν, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἐνεκυμῶνει ἡ κεφαλὴ του.

— Ἐναν ἄνθρωπο ; Καὶ τί εἴμαστε ;

— Καὶ δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ μᾶς ἄξιος ; ἡρώτησαν τὰ παλληκάρια τὸν ἀρχηγόν των.

— Για πέταμα ; "Οχι! άπήντησε δια βαρείας φωνής ό άρχηγός, περιβάλλων όλους όμοϋ δι' ήδέος και φιλοστόργου βλέμματος. Με- τὰ μικράν δέ σιωπήν, προσέθηκε :

—'Αφῆστε νά συλλογιστώ άκόμη.

Θρησκευτική σιγή έπηκολούθησε, διακοπτομένη πότε και πότε ύπό θορυβώδους φυσήματος, δια τοϋ όποίου ό άρχηγός εξέπεμπεν έκ τοϋ στόματός του τόν καπνόν τοϋ βραχέος τσιμπουκίου του και την έντὸς τοϋ στήθους του κοχλάζουσαν βαρυθυμίαν.

—'Ας περάση και άπόψε, είπε τέλος έγειρόμενος. "Εχει ό Θεός. "Ας πάη καθένας στη θέσι του. "Ολοι -όλοι άπομείναμε είκοσιδύο. "Οποιος κάμη τίποτε χωρίς τη διαταγή μου, είναι σαν νά σκοτώνη δέκα χριστιανούς. Συλλογισθήτε πόσοι κρέμονται άπό μᾶς!

Και στραφείς έπροχώρησε με βῆμα βραδϋ πρὸς τὸ έσωτερικόν τοϋ οικίσκου.

'Ο λόφος, επί τοϋ όποίου εξετείνετο τὸ χωρίον, ήτο δυσπόρθητος. Οί έχθροί τὸ έγνώριζον καλῶς και δέν έτόλμων νά κάμουν τρίτην έφοδον, άφοϋ τόσον άκριβὰ είχον πληρώσει τὰς δύο προγενεστέρας. "Εκριναν φρονιμώτερον νά καταβάλουν τοὺς χριστιανούς δια τῆς πείνης και όχυρωθέντες εις τὰς πέριξ διόδους άνέμενον τὸ άποτέλεσμα τοϋ άποκλεισμοϋ.

'Ο άρχηγός, έννοήσας τὸ σχέδιον, έμαίνετο ὡς λέων έν κλωβῷ. Νά άποτολήμηση ταχείαν κάθοδον, θά ήτο τὸ αὐτὸ ὡς νά ὠδήγει τοὺς όπλίτας του εις βεβαίαν παγίδα. Νά περιμένη ; 'Απὸ δύο ήμερῶν εις εκείνους μὲν είχε διανείμει τέταρτον σιτηρεσίον, αὐτὸς δέ δέν έφαγε καθόλου.

Και τί θά έλεγον οί καλοθεληταί του, όταν θά έμάνθανον, ότι έκ τῆς άδεισιότητός του βέβαια και αὐτὸς έπεσε και τοὺς ανθρώ- πους του κατέστρεψε, χωρίς νά παρεμποδίση την πρόοδον τοϋ έχθροϋ ;

— Βέβαια, τὰ λόγια είναι εύκολα!... έμονολόγει χαμηλοφώνως. Αὐτὸ θά ποῦνε, ὡς είμαι και σκοτωμένος. "Εκείνη ή μαίμοϋ, ό Κοντο- νικόλας, πού δέν είναι για τίποτε άξιος, θά κάμη τη φωνή μου — θαρρῶ πῶς τὸν βλέπω — και θά λήη ὅ,τι τοὺς είπα, σαν τοὺς άποχαιρε- τοῦσα : « "Εννοια σας! "Εγὼ θά είμαι εκεί! » Νά τώρα...

Και άνοιξας τοὺς δακτύλους τῆς δεξιᾶς χειρὸς κατέφερε βαρέως την παλάμην επί τοϋ προσώπου του.

Β'

— Γιατί βαρυβογγᾷς ἔτσι, καπετάνιο μου ; ἠρώτησε πλησιάζουσα γραῖα ἐξηκοντοῦτις περίπου, βραχύσωμος καὶ ἰσχνή. Σὲ βλέπω καὶ ραγίζεται ἡ καρδιά μου.

— "Α! ἐσὺ εἶσαι, κερά - Χρυσῇ ;

— "Εγώ, γυιέ μου.

— "Αμ' τί νὰ ἔχω ; Δὲν τὰ βλέπεις καὶ τοῦ λόγου σου ; "Εχαθήκαμε, κερά - Χρυσῇ !

— "Εχει ὁ Θεός, παιδί μου. . .

— Τὸ ξέρω, μά. . . πρέπει νάχωμε καὶ μεῖς.

Καὶ ἐκτύπησε διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλὴν του.

— Καὶ μήγαρις εἶναι δικό σου τὸ φταίξιμο ;

— Μὴ κοιτάξης τί εἶναι, τί θὰ ποῦνε. . .

— Μπορῶ νὰ σὲ ρωτήσω ἓνα λόγο, σὰν μάννα σου, ποῦ εἶμαι στὰ χρόνια ;

— Στοὺς ὀρισμούς σου, κερά - Χρυσῇ, ρώτα.

— Εἶπες πρωτύτερα στὰ παλληκάρια. . . ἤμουνα στὴν πόρτα καὶ τ' ἄκουσα. . . εἶπες, πὼς ἂν εἶχες ἓναν ἄνθρωπο γιὰ πέταμα. . .

— Αἱ ! Τί ! Ξέρεις κανένα ; ἀνέκραξεν ἀνορθούμενος ὁ ἀρχηγός.

— Παιδί μου. . . Μὴ θυμώσης. . . Δὲν κάνω ἐγώ ; . . . ἠρώτησε μετὰ δειλίας ἐκφέρουσα ἐκάστην συλλαβὴν ἡ γραῖα.

Ὁ ἀρχηγὸς κατέπεσεν ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο, μετὰ προφανοῦς ἀπογοητεύσεως.

— "Ω ἀδελφή, εἶπα ἄνθρωπο, δὲν εἶπα γυναῖκα. "Ασε με στὸ χάλι μου, κερά - Χρυσῇ, δὲν εἶναι δική σου δουλειά. . .

Καὶ περιτυλιχθεὶς ἐντὸς τῆς κάπας τοῦ ἐστράφη ἀντιθέτως, ὅπως κοιμηθῇ δῆθεν. Ἀλλὰ ποῦ νὰ κοιμηθῇ ; Τὸν ἔβλεπε συστρεφόμενον ἐπὶ ὦραν καὶ πλέον ἡ κερά - Χρυσῇ, τὸν ἤκουσε φυσῶντα καὶ στεναζόντα καὶ ἔρραγιζετο πράγματι ἡ συμπαθὴς τῆς καρδιά.

Αἴφνης ἡ βαρεῖα φωνὴ τοῦ ἠκούσθη εὐκρινῶς λέγουσα :

— "Επήγαινα ἐγώ, μὰ ὕστερα ; Θὰ τοὺς κατάκοβαν ὅλους. Νὰ ἀφήσω χωρὶς σκύλο τὸ μαντρί ;

Τὸ σῶμά του ἐν τούτοις δὲν ἐκινεῖτο.

— Θὰ παραμιλᾷ, ἐσκέφθη ἡ γραῖα, καὶ ἐπλησίασεν ἡρεμα.

— . . . Νὰ τόνε στείλω, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ ἀρχηγός, ν' ἀνεβῇ

εις τόν γκρεμισμένο πύργο καί νά σηκώση ἐπάνω μιὰ σημαία μέ σταυρό. Βέβαια δέν θά γύριζε, μά οἱ Τοῦρκοι τὸ πρωί, γιὰ νά μὴ βρεθοῦν ἀνάμεσα σέ δυὸ φωτιές, θά μ' ἄδειαζαν τὴ ρεματιά καί θά γλύτωνα. . .

—“Α! Αὐτὸ ἦταν. . . εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ κερά - Χρυσὴ καί ἀνέμεινε ν' ἀκούσῃ ἀκόμη.

Ἄλλ' ἤδη ὁ ἀρχηγὸς ἐκοιμᾶτο καί δέν παρελήρει πλέον.

Ἡ κερά - Χρυσὴ ἦτο ὁ μόνος θῆλυς κάτοικος τοῦ χωρίου, ἀρνηθεῖσα νά ἀκολουθήσῃ τὰ λοιπὰ γυναικόπαιδα καί παραμείνασα, ἵνα περιποιῇται τὸν καπετάνιον, πρὸς τὸν ὅποιον ἔτρεφε μητρικὴν στοργήν. Ἀπὸ δύο ἡμερῶν συνεμερίζετο ἀγογγύστως τὴν αἰτίαν του, αὐπνος δὲ ἐφρούρει αὐτόν, ὡς ὁ ἄριστος τῶν ὑπασπιστῶν.

Γ'

Ἦδη ὑφαρπάσασα τὸ σχέδιον, ὅπερ ἡδυνάτει ἐκεῖνος νά ἐκτελέσῃ, ὑπὸ παραδόξου κατείχετο ταραχῆς. Ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ Θεὸς τῆς τὸ ἀπεκάλυψεν, ἵνα αὐτὴ τὸ ἐκτελέσῃ. Ἐνόμιζεν, ὅτι εἰς τὰς χεῖράς της ἦτο ἡδὴ ἡ ζωὴ ὅλων, ὅτι πᾶσα στιγμή βραδύτητος θά κατέστρεφε τὸ σχέδιον.

— Θὰ χαθῶ, ἐσκέπτετο, μά θά σώσω εἴκοσι παλληκάρια καί τὸν ἀρχηγό. Εἶδες τί εἶπε ; Καθένας τους ἀξίζει γιὰ δέκα. Θεέ μου, δώσε μου φῶτισι καί δύναμι.

Ἦνοιξε μικρὸν σακκίδιον, ὅπερ περιεῖχε ὅλας τὰς ἀποσκευὰς τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀνέστυρεν ἐξ αὐτοῦ μικρὰν κυανὴν σημαίαν, φέρουσαν λευκὸν σταυρόν, καί ἡσπᾶσθη αὐτόν.

— Θεέ μου, δώσέ μου φῶτισι καί δύναμι, ἐπανέλαβε καθ' ἑαυτὴν, νά κάμω ἓνα τόσο μεγάλο καλὸ, ποῦ μήτε τὸ ὠνειρεύτηκα ποτέ μου.

Καί ἐξηλθεν ἀκροποδητὶ ἐκ τῆς ἐτέρας θύρας τοῦ οἰκίσκου.

Ὁ Θεὸς τὴν περιέβαλε διὰ νέφους, ὥστε νά διέλθῃ ἀπαρατήρητος διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν ; Ὁ Θεὸς ἐνίσχυσε τοὺς τρέμοντας πόδας τῆς πρεσβύτιδος καί τῆς ἔδωκε πτερὰ νά τὴν φέρουσιν μακρὰν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ παρακειμένου λόφου ; Ὁ Θεὸς τὴν ἐβοήθησε ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ γκρεμισμένου πύργου καί νά ὑψώσῃ ἐπὶ κλάδου τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ καί τῆς σωτηρίας ; Ὁ Θεὸς ἔπεμψε τοὺς ἀγγέλους του νά τὴν παραλάβουν ὡς ψυχὴν δικαίου καί νά τὴν ἐπαναφέρουν διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν πάλιν, ζῶσαν, μετὰ

δίωρον κοπιώδη ὁδοιπορίαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν τῷ οἰκίσκῳ, ὅπου ἀκόμη ἐκοιμάτο ὁ ἀρχηγός ; Ὁ Θεὸς βέβαια, ὁ ἀρωγὸς πάσης ἀγαθῆς πράξεως τῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομά του.

Τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου προηγέθη ἡ ἔγερσις τοῦ ἀρχηγοῦ. Μὲ βαρεῖαν τὴν κεφαλὴν ἐξῆλθεν οὗτος εἰς τὴν ὁδὸν καί, ὡς ἐβλεπε καθ' ὅλην τὴν νύκτα τὸν γκρεμισμένον πύργον, πρὸς αὐτὸν ἐστράφη πάλιν τὸ πρῶτόν του βλέμμα.

— Ὁνειρεύομαι ; εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ πιστεύσῃ εἰς ὅ,τι ἐβλεπεν. Ὁνειρεύομαι ἀκόμη ; Κύριε, ἐλέησον !

Καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, διευθύνων ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ὁράσεώς του ἐπὶ τοῦ κυανολεύκου ὑφάσματος, ὅπερ σειόμενον ὑπὸ τῆς πρωϊνῆς αὔρας διεγράφετο ἤδη εὐκρινῶς ἐπὶ τοῦ ροδόχρου οὐρανοῦ.

— Κώστα ! Φραγγιό ! Μιχάλη ! ἀνέκραξε.

Μετ' ὀλίγα λεπτά οἱ πλεῖστοι περιεκύκλουν τὸν ἀρχηγόν των.

— Δέτε, εἶπε δεικνύων τὴν σημαίαν' ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε! . .

Ὅτε κατόπιν ἐσώθησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσουν τὸ θαῦμα, οὐδεὶς ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τὴν κερά - Χρυσῆν. Ἐκείνη δέ ; Ἐκείνη ἐντράπη καὶ νὰ ὁμιλήσῃ. Δὲν τῆς εἶπεν ὁ ἀρχηγός, ὅτε ἐκείνη προσεφέρετο : « δὲν εἶναι δική σου δουλειά » ; Δὲν εἶπε μετέπειτα εἰς τοὺς ἄλλους : « Ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσεν ».

Ἰωάννης Δαμβέργης

41. ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΝΤΕΠΙΤΙΘΕΝΤΑΙ

Προτοῦ ὁ πόλεμος μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων κηρυχθῇ τὸ θέρος τοῦ 1913, οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν αἰφνιδιαστικὰς ἐπιθέσεις κατὰ διαφόρων ἐλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, ἀκόμη καὶ ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης.

... Ἡ μεραρχία εἶχε κινήσει ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπιούσης* τῆς πρωτακούστου μάχης, ποὺ διεξήχθη* ἀπὸ παραθύρου εἰς παράθυρον καὶ ἀπὸ τῶν δρόμων καὶ πλατειῶν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν οἰκημάτων. Εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν Ἑγνατίαν ὁδὸν ἀνάμεσα ἀπὸ πεζοδρόμια ἐπευφημοῦντα. Οἱ στρατιῶται ἐτραγουδοῦσαν :

« Τί ζητοῦν οἱ Βούλγαροι
 στή Μακεδονία ; . . .
 Τί ζητοῦν οἱ βάρβαροι
 στὸν Ἑλληνισμό ; . . . »

Καὶ τώρα ἐβάδιζαν, γιὰ νὰ τοὺς διώξουν. Ἔτσι ἔφθασεν ἡ μεραρχία εἰς τὸ Ἀϊβάτι*. Μετὰ ὀλιγώωρον ἀνάπαυσιν, τὴν αὐγὴν τῆς ἄλλης ἡμέρας, εἶχε ξεκινήσει διὰ τὸ Δριμίγκλαβα. Καὶ ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ μάτια τῶν στρατιωτῶν τὸ Κιλκίς, ὁ ἥλιος ἐπύρωνε τὰ ὑψώματα τοῦ Ἀλμπάνκιο καὶ ἄστραφτεν ἀριστερά, εἰς τὸ βάθος τοῦ χρυσοκιτρίνου κάμπου, ὁ Ἀξιός. Γύρο ἀπὸ τὸν κωνοειδῆ λόφον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς ἐγεννῶντο καὶ διελύοντο αἱ μικραὶ λευκαὶ τολύπαι* τῆς ἐκρήξεως τῶν ἑλληνικῶν βολιδοφόρων.

Μαγνήτης ἀληθινὸς ἔσυρεν ἀκαταμάχητα κατ' ἀπάνω του τὴν ὀργὴν τὴν ἑλληνικὴν. Ἔτρεχεν ὁ ἰδρῶς ποτάμι ἀπὸ τὰ ὀρειχάλκινα πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ἀλλ' αἱ στάσεις ἦσαν σύντομοι. Τὰ μάτια ἀστραποβολοῦσαν. Τὰ στήθη ἐσυγκρατοῦσαν τὴν παντοδυναμίαν των, γιὰ νὰ τὴν ἐξαπολύσουν παντοδύναμον κατὰ τῆς φωλεᾶς ἐκείνης τῶν κοιμητηρίων. Τὰ συντάγματα ἐπροχωροῦσαν. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος πρὸς βορρᾶν τὸ κανόνι ἐκαλοῦσε μὲ ἀκαταμάχητον μανίαν :

— Ἐλᾶτε! ἐλᾶτε! τρέξτε! πετάξτε! Σᾶς περιμένει ἡ Δόξα! Ὁ Θάνατος! Ἡ Νίκη! Ἐμπρός! Ἐμπρός!

Οἱ Βούλγαροι, συνηθισμένοι εἰς εὐκόλους αἰφνιδισμούς, ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἤρκει μία νυκτερινὴ προέλασις των, γιὰ νὰ μᾶς ἀπωθήσῃ* εἰς τὴν γραμμὴν ἀμύνης τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ ὅταν τὴν νύκτα, κάτω ἀπὸ τὰ ἄστρα, ποὺ ἐμάρμαιραν* θριαμβευτικά, ὁ χεῖμαρρος τῆς βουλγαρικῆς δολιότητος ἐπροχωροῦσεν ἀπὸ τὸ Ἀλμπάνκιο πρὸς τὰ πρηνῆ, ποὺ ἀνέβαιναν ἐλαφρὰ κατὰ τὸ Δριμίγκλαβα, συνήντησε τὸν κυματοθραύστην τῶν ἑλληνικῶν στηθῶν.

Πῶς ἔγινε τὸ πρᾶγμα, κανεὶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ περιγράψῃ. Μέσα εἰς ὀλίγας στιγμὰς ἠκούσθη κατ' ἀρχὰς ὁ ξηρὸς διακεκομμένος κρότος τῶν πυροβολισμῶν τῶν προφυλακῶν. Ἐπειτα ἐπηκολούθησε δαιμονιώδης συμφωνία φωνῶν, ζητωκραυγῶν, ἐκτυρσοκροτήσεων, ἀλαλαγμῶν, κτυπημάτων, παραγγελμάτων, θόρυβος κυλιόμενων χαλικίων, δοῦποι πετάλων, ὅλα αὐτὰ κάτω ἀπὸ ἄστρα, ποὺ ἐμάρ-

μαιρον θριαμβευτικά καὶ μέσα εἰς τὰς φωτεινὰς ἀναλαμπάς. Ἐξαφνα ἡ μεραρχία ἡσθάνθη ἑκτασιν ἀνοικτὴν ἐνώπιόν της· ὁ σάλαγος εἶχε κοπᾶσει ἀποτόμως, ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὰ χαρακώματά του καὶ ἡ αὐγὴ ἐπρόβαινε τώρα χρυσορρόδινη ἀπὸ τὰ δεξιὰ ὑψώματα μὲ κάποιες μακρόσυρτες αἱματόχρυσες πινελιές εἰς τὸ αἶθριον οὐρανόν, ὅπου ἔσβηναν τρέμοντα τ' ἄστρα.

Πίσω ὠρθώνετο γλαυκὴ ἡ σιλουέττα* τοῦ βουνοῦ τοῦ Δριμί-γκλαβα μὲ τὰς δύο ὀξείας κορυφάς. Ἀπὸ τὰ δεξιὰ ἔφθανε τὸ μούγκρισμα τοῦ κανονιοῦ· ἐπολεμοῦσαν ἐκεῖ αἱ μεραρχίαι τοῦ δεξιοῦ μας. Τὰ στεφάνια τοῦ καπνοῦ τῶν βολιδοφόρων μας ἔζωναν τώρα στενότερα τὸν λόφον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς. Ἀριστερὰ ἐφαίδρυνε τὸν ξανθὸν κάμπον τῶν σπαρτῶν ἓνα δροσερώτατον πυκνὸ-δενδρον δάσος. Τὸ ἀριστερόν τῆς μεραρχίας ἠνοίχθη πρὸς τὰ ἐκεῖ· τὸ ὑπεδέχθησαν αἱ ἐχθρικαὶ ὀβίδες· ἀτάραχον ὥρμησε πρὸς τὰ δένδρα. Μετὰ τινα ὥραν μία μαύρη πυκνὴ γραμμὴ φυγάδων ἐβγῆκεν ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τοῦ δάσους καί, ἐλισσομένη ὥσάν φίδι πληγωμένο μέσα εἰς ἓνα ρέμα, πλαισιούμενον ἀπὸ καλαμιές, ἔσπευδε πρὸς τὸ Κιλκίς.

—Ἐτσάκισαν! Ἐτσάκισαν στὸν δεξιόν τους!

Ἡ ἀναφώνησις αὕτη τοῦ ἀξιωματικοῦ ποῦ παρηκολούθει μὲ τὰς διόπτρας τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀριστεροῦ μας, ἐπενήργησεν ὡς κέντρισμα εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ κέντρου. Ἐνα γιγαντιαῖον ἄλμα πρὸς τὰ ἐμπρός. Νά τὸ πρῶτον ἐχθρικὸν χαρακῶμα! Μία ἑλαφρὰ λάμψις, μία ἑλαφροτέρα καταχνιὰ καπνοῦ καὶ ἓνας βαρὺς κρότος συμπτυσσοκροτήσεως ἀπλώθη διὰ μιᾶς εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ χαρακώματος.

Δύο, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι στρατιῶται κάνουν μίαν ἐξαφνικὴν στροφὴν περὶ ἑαυτοὺς καὶ πέφτουν. Οἱ λόχοι ὁρμοῦν πρὸς τὸ χαρακῶμα ὅπως ὁ Σιμούν. Μιὰ ἀστραπὴ λογχῶν, ἓνα πανδαϊμόνιον φωνῶν καὶ τὸ χαρακῶμα τὸ βουλγαρικὸν εἶναι δικό μας. Τὸ σύνταγμα προχωρεῖ. Ὁ ἥλιος φλέγει τώρα, ἀλλὰ κανεὶς δὲν αἰσθάνεται τὴν φλόγα του. Ἀπὸ ὑψώματος εἰς ὑψωμα, ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀπὸ χάνδακος εἰς ρεματιὰν διεξάγεται τὸ θανάσιμον κυνηγητό. Αἱ ὀβίδες τοῦ ἐχθροῦ ἐκρήγνυνται ἐμπρός, ὀπίσω, δεξιὰ, ἀριστερά, ἀπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν προελανόντων. Ὁ ἐχθρὸς ἐγκαταλείπει τὰ χαρακώματά του καὶ φεύγει· φεύγει πρὸς τὸ Κιλκίς.

Πρὸς δυσμὰς ἀναλύονται εἰς ἀχνοκύανον ἀτμόν, κάτω ἀπὸ χρυσὴν βροχὴν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, τὰ ὑψικάρηνα βουνὰ τῆς Καρατζόβας. Τὸ κανόνι μαίνεται γῦρο ἀπὸ τὸ Κιλκίς. Ἐνας διαγγελεὺς φέρνει τὴν εἶδσιν ὅτι ἡ πέμπτη μεραρχία προελαύνει μὲ μεγάλας θυσίας, ἀλλὰ νικᾷ. Κάτω πρὸς τὸν κάμπον, διακρίνεται μακρὰ συνοδεία, ποὺ βραδυπορεῖ παραλλήλως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Εἶναι οἱ τραυματίαι μας. Τὸ θέαμα ἐξοργίζει τοὺς μαχητὰς καὶ μία φρικιώδης βλασφημία συνταράσσει τὰς ἑλληνικὰς γραμμὰς καὶ πνίγεται ἀμέσως εἰς ἓνα ἀλαλαγμόν :

— Ἐμπρός, παιδιά! Ἐμπρός! Πιαστοὺς!

Ὁ κάματος εἶναι λέξις χωρὶς σημασίαν. Ἀγρία χαρὰ καὶ ἀκαταμάχητος λύσσα σπρώχνει, συναρπάζει, φτερώνει, ἐξαϋλώνει, θεοποιεῖ, φλογίζει, πυρακτώνει*, μεθᾷ τὶς καρδιές, περιδινεῖ* τὶς ψυχές, κάμνει θεοὺς τοὺς ἀνδρείους, ἥρωας τοὺς ἀδυνάτους καὶ καλεῖ πρὸς τὰ ἔμπρός, ἔμπρός, τὴν ἑλληνικὴν λαίλαπα.

Ἐκοιμήθη κανεὶς τὴν νύκτα; Τὸ κανόνι ὠρύετο πρὸς βορρᾶν, βαθεῖοι ἀντίλαοι ὑπόκωφοι ἀπὸ τὰ δεξιὰ κάμνουν τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἀνασκιρτοῦν κάθε στιγμὴν.

— Μάχονται στὸν Λαχανᾶ! Θὰ τσακίσουν καὶ ἀπ' ἐκεῖ!

Ὅταν ἐξημέρωσε τὸ Κιλκίς ἐκαίετο. Κάτω ἐλαμπύριζεν ὁ Γαλλικός, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο νὰ γράφουν μίαν αἵματηρὰν ἐποποιίαν * οἱ στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος.

« Πόλεμος Ἑλλάδος Βουλγαρίας »

Νικόλαος Καρβούνης

42. Ο ΓΥΦΤΟΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ἀπρίλης ἦταν· χαρούμενος ὁ ἥλιος ἀσήμωνε τοῦ Στρυμόνος τὰ διάπλατα νερὰ καὶ μὲ ὀρμὴ γονιμοποιοῦσε τὴν ὁμορφὴν, τὴν πλούσια, τὴν ἐλευθέρην γῆ τῆς Ἀνατολικῆς μας Μακεδονίας. Τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο περάσαμε τὰ χωριά της τὰ δροσερὰ κι εὐτυχισμένα καὶ φτάσαμε στὸ χωριό, ὅπου ἔμελλε νὰ περάσωμε τὴ νύχτα μας. Πηγαίναμε μὲ τὸ πέμπτο στρατοδικεῖο ἐκστρατείας ἀπὸ τὸ Μακὲς τῶν Σερρών στὴ Μουσθαίνην τοῦ Παγγαίου.

Τὴν ἰδιαίτερη συντροφιά μου ἀποτελοῦσαν ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου μας, ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος καὶ ὁ ἀντεισηγητής,

ὁ μόνος μεταξύ μας νέος, ὁ Θανάσης Π. . . , συμπολίτης μου καὶ φίλος μου ἐξαιρετικὰ ἀγαπημένος. *

Καταλύσαμε σ' ἓνα ἀπέραντο παλιὸ τουρκόσπιτο, ὅπου τὴν ὥρην κατοικοῦσε πολυάνθρωπη οἰκογένεια προσφύγων καλομίλητων καὶ νοικοκυρεμένων.

Τὴν ἄλλη μέρα, περιμένοντας καὶ τ' ἄλλο προσωπικό, μέινουμε στὸ ἴδιο χωριὸ καὶ θελήσαμε νὰ τὸ γνωρίσουμε, γυρίζοντας τὰ στενὰ καὶ σκιερὰ του μονοπάτια.

Ἦταν ἄλλοτε χωριὸ καθαρὰ τουρκικό, μὰ τὴν ὥρην ἀπὸ τὸν κατκτητὴ πεντακοσίων χρόνων ἄλλο ἴχνος δὲν ἔμεινε παρὰ δυὸ τρία τζαμιά.

Στὸ μεσοχώρι βρήκαμε καθισμένους στὸ πεζούλι νὰ δροσίζονται ἀπὸ τὸν ἴσκιο τὸ βαθὺ ἐνὸς πλατάνου καὶ τὸ νεράκι, ποὺ κελάρυζε σὲ ἓνα πλατὺ καὶ καθαρὸ αὐλάκι, λίγους γέρους καθαρούς, ἂν καὶ φτωχοντυμένους.

Προσηκώθηκαν, τοὺς εἶπαμε νὰ καθίσουν καὶ πιάσαμε κουβέντα.

Ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς εἶχε κάτι τὸ ἐνδιαφέρον νὰ ρωτήσῃ. Ἐγὼ ρώτησα, ποῦ εἶναι τὸ σχολεῖό τους. Μοῦ ἔδειξαν ἓνα σπῆτι ψηλὸ στερεό, μὲ ἓναν ἀπέραντο κῆπο· μᾶς εἶπαν, ὅτι ἦταν ἄλλοτε τούρκικο σχολεῖο.

— Καὶ τί ἔχετε ; δάσκαλο ἢ δασκάλα ; ρώτησε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Οὔτε δάσκαλο οὔτε δασκάλα, εἶπε ὁ πιὸ ὁμιλητικὸς ἀπὸ τοὺς γέρους, ἴσως ὁ πρόεδρος.

— Γιατί ;

— Γιατί ἔτσι· γιατί δὲν μᾶς ἔστειλε ἡ Κυβέρνησις.

— Ἄκου τα, κύριε ἐκπαιδευτικὲ σύμβουλε· μοῦ εἶπεν ὁ πρόεδρος.

— Ἰσως, εἶπα, ἐπειδὴ εἶναι ὅλοι ἑλληνόφωνοι ἐδῶ καὶ ἔχομε μεγάλη ἔλλειψι ἀπὸ δασκάλους, νὰ προτιμήθηκαν τὰ ξενόφωνα χωριά.

— Μὰ δὲ μοῦ λές, πατριώτη, ἐδῶ κοντὰ κανένα ἄλλο χωριὸ δὲν ἔχει δάσκαλο νὰ στέλνεται τὰ παιδιὰ σας ;

Κάπως κρύα μᾶς ἀπάντησε ὁ γέρος :

— Εἶναι δάσκαλος ἐκεῖ καὶ μᾶς ἔδειξε λίγο πιὸ πέρα ἓνα συνοικισμό, ποὺ φαινόταν πολὺ μικρὸς καὶ πολὺ φτωχός· ἦταν ἓνα μεγάλο κονάκι μὲ τὴν ἀποθήκη του καὶ γῦρο ἀπὸ αὐτὸ μερικὰ καλυβόσπιτα.

— Καὶ γιατί λοιπὸν δὲν στέλνεται ἐκεῖ τὰ παιδιὰ σας, ἀφοῦ εἶναι τόσο κοντὰ ;

- ‘Ο γέρος δέν άπάντησε.
- Μίλα βρέ· τοῦ εἶπε μέ ἄγριο ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος, γιατί δέν τὰ στέλνετε ἐκεῖ στοῦ σχολεῖο ;
- Γιατ’ ἔτσι.
- Τί θά πῆ γιατί’ ἔτσι ;
- Νά, γιατί αὐτό εἶναι Γυφτοχώρι· στοῦ Γυφτοδάσκαλο θά στείλωμε τὰ παιδιά μας ;
- Μᾶς γεννήθηκε περιέργεια.
- Πᾶμε τὸ δειλινὸ σ’ αὐτὸ τὸ Γυφτοχώρι ;
- Πᾶμε.
- Καὶ κοίταξε καλά, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἂν εἶναι κανένας καλὸς δάσκαλος καὶ δέν τὰ στέλνετε, τώρα, ποῦ θά περάσῃ ὁ στρατηγός, θά σᾶς δέσῃ ὅλους.
- Τί καλὸς, καπετάνιο μου ; Γυφτοδάσκαλος, τί ἄλλο νὰ σοῦ πῶ !

Ἦταν ἀκόμη ζέστη, ὅταν πήραμε τὸ δρόμο γιὰ τὸ Γυφτοχώρι, ὅπως μᾶς τὸ εἶχαν ὀνομάσει.

Στὸ δρόμο μάθαμε, πὼς ὠνομαζόταν Πύργος· καὶ τὸ μάθαμε ἀπὸ ἕνα μεγάλο παιδί, ποῦ πῆγαινε ἐκεῖ μέ ἕνα κουτὶ κρεμασμένο στοῦ λαιμοῦ του.

- Καὶ σὺ εἶσαι ἀπὸ τὸν Πύργο ; τὸν ρωτήσαμε.
- ‘Α! μπᾶ! μᾶς εἶπε μέ κάποια ἀποστροφή. ‘Εγὼ εἶμαι πρόσφυγας.
- Καὶ τί πᾶς νὰ κάμῃς στοῦ Γυφτοχώρι ;
- Πάω, τώρα ποῦ θά σκολάσουν τὰ γυφτόπουλα, νὰ τοὺς πωλήσω σταφίδες.
- ‘Α! γι’ αὐτὸ πᾶς! γιὰ νὰ μάθῃς γράμματα δέν πᾶς! Καὶ πὼς σὲ λένε ;
- Εὐρυβιάδη.
- Τίνος εἶσαι ;
- ‘Εκείνου τοῦ Χαρίση πῶχει τὸ μαγαζὶ στοῦ σχολεῖο, ποῦ περάσατε καὶ ρωτήσατε γιὰ τὸ δρόμο.
- Καλά· στάσου νὰ μᾶς δείξῃς καὶ μᾶς τὸ δρόμο γιὰ τὸν Πύργο.
- ‘Ο ἥλιος ἔγερνε στὴ δύση του· τὰ κοπάδια γύριζαν ἀπὸ τῖς βοσκές, τὰ σιτάρια ἦτανε μεστωμένα καὶ οἱ βρίζες ἦτανε ψηλότερες ἀπὸ τὸ ἀνάστημά μας. Εὐτυχισμένη χώρα· ὕστερα ἀπὸ τόσα

βάσανα είχε ακόμα κοπάδια και σιτάρια, είχε ακόμα πλούτο και χαρά.

— Νά, εκείνο είναι τὸ σχολειό, μᾶς εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης.

— Μὰ τώρα ἔχουν σχολάσει τὰ παιδιὰ, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— "Α! μπᾶ! εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης, ἂν δὲν πέσει ὁ ἥλιος, δὲ σκολάει ὁ Γυφτοδάσκαλος.

Καὶ ἀλήθεια· ὁ χαρωπὸς ἐκεῖνος θόρυβος, ποὺ χαρακτηρίζει τὸ σχολεῖο, μᾶς εἰδοποίησε ἀπὸ μακριά, ὅτι ὁ Γυφτοδάσκαλος ἐργαζόταν ακόμα.

— « Συμμαλὶα τις μὲ φθάνει, ἁρμονία γλυκυτάτη », εἶπε ὁ πρόεδρος, ποὺ εἶχε διαβάσει καὶ θυμόταν πολλὰ ποιήματα τῶν παλαιότερων χρόνων.

Τὸ σχολεῖον ἦταν ἓνα εὐρύχωρο καὶ στερεὸ ἀπλὸ κτίριο μὲ κῆπο στὶς τρεῖς πλευρὲς του· ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ μπήκαμε μὲ τὴν ἱεραρχικὴ πάντα τάξι.

— Μᾶς ἐπιτρέπεις, δάσκαλε ; ρώτησε ὁ πρόεδρος μπαίνοντας.

— Ὅριστε, καπεταναῖοι μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸ μάθημά του.

Μέσα τὸ σχολεῖο δὲν ἦταν πλούσιο, ἀλλὰ καὶ τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε ἀπὸ τὰ ὄργανα πρώτης ἀνάγκης.

Στὰ θρανία του, χοντροκομμένα, ἀλλὰ ἄνετα, κάθονταν καμμιὰ τριανταριὰ παιδάκια μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀγόρια καὶ κορίτσια, ὅλα βαθιὰ μελαχροινὰ, μὲ κατὰμαυρα ζωηρὰ μάτια καὶ μὲ καθαρὰ τὰ χέρια τους, τὰ πρόσωπά τους, τὰ φτωχικὰ φορέματά τους.

Ὁ δάσκαλος ἦταν γέρος, ἀλλὰ καλοστεκούμενος, μὲ φορέματα ἐγχώρια, μὲ ἓνα ζευγάρι ματογυᾶλια στὴν ἄκρη ἀπὸ τὴ χοντρή του μύτη καὶ μιὰ χοντρή ξύλινη ρίγα στὸ χέρι· στεκόταν πολὺ κοντὰ στὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἔκανε ἀριθμητικὴ ἀπὸ μνήμης.

"Εδῶσε ἓνα πρόβλημα τόσο σύνθετο, ποὺ ἐγὼ ἀμέσως σχημάτισα τὴν ἰδέα, πὼς ἀπὸ μέθοδο δὲν ἔνοιωθε πολλὰ πράγματα ὁ Γυφτοδάσκαλος. Μ' ὅλα ταῦτα λίγα παιδάκια ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σήκωσαν τὰ μελαψὰ χέρια τους. "Ενα κοριτσάκι, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα μὲ μάτια ποὺ ἄφηναν ἀστραπὲς, εἶπε ἀμέσως τὴν ἀπάντησι μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

— Σιωπὴ, Θεσσαλονίκη, τῆς εἶπε ὁ δάσκαλος, γιατί θὰ σὲ δείρω.

— Γιατί τὴν καμένη; ρώτησε ὁ Θανάσης.

— Γιατί δέν άφήνει άλλον νά μιλήση.

‘Η Θεσσαλονίκη έκρυσpe τὸ πρόσωπο στὰ χέρια της επάνω στο θρανίο καί έκλαιε· ὡς τόσο μέ τὸ ένα της ματάκι κοίταζε γελαστά τὸ Θανάση μέ εὐγνωμοσύνη.

Τὸ ένα πρόβλημα άκολουθήσε άλλο καί τὰ παιδιά άπαντοῦσαν, άν ὄχι πάντα μέ ὀρθότητα, αλλά πάντα μέ σκέψι καί μέ ζωηρότητα πνεύματος.

Νόμισα, πὼς θά εἶχε κάποια ειδικότητα στη λογιστική ὁ δάσκαλος ἢ κάποια ιδιοφυία τὰ παιδιά, καί ζήτησα νά διαβάσουν· ὕστερα ζήτησα νά ποῦν ‘Ιστορία, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, νά μᾶς δείξουν τὴ γραφή τους, επίασα κουβέντα μέ τὰ μικρά, ρώτησα γιά τὸ χωριό τους, γιά τὴν πατρίδα τους. ‘Εκαμα δηλαδή μιὰ επιθεώρησι άρκετά επαγγελματική καί τὸ συμπέρασμα ἦταν, πὼς ὅλοι μας πέφταμε άπό θαυμασμό σέ θαυμασμό, ὅσο πού άρχισαν νά ὕγραίνωνται τὰ μάτια ὄλων μας καί ὁ καθένας προσπαθοῦσε νά κρύψει άπό τὸν άλλον τὴν συγκίνησί του.

‘Ο δάσκαλος μ’ άφησε ελεύθερον· άκολουθοῦσε μόνον μέ τὰ μάτια ζωηρεμένα τώρα σὰ μάτια νεανικά, πότε τὰ παιδιά του καί πότε έμένα. Τὰ ρώτησα :

— ‘Εκτὸς άπό τὴν ελληνική, ξέρετε άλλη γλῶσσα;

— Ξέρομε, άπάντησε μονάχα ἡ Θεσσαλονίκη.

‘Ο δάσκαλος πῆγε κοντά της σιγά - σιγά.

— Καί πὼς τὸ λένε τὸ ψωμί σ’ αὐτὴ τὴ γλῶσσα;

— Μαρό· εἶπε ἡ Θεσσαλονίκη.

— Σιωπή! εἶπε μέ ὀργή ὁ δάσκαλος· καί ἡ ρίγα του μ’ έναν ξηρὸ κρότο στο θρανίο συμπλήρωσε τὴν παιδαγωγική τοῦ Γυφτοδασκάλου.

— Ξέρουν καί τραγούδια, δάσκαλε;

— Πὼς δέν ξέρουν; θέλετε τροπάρια εκκλησιαστικά;

— Τὸν ὕμνο στὴν ‘Ελευθερία τὸν ξέρουν ;

— Τί θά πῇ αὐτό ; τὸν ὕμνο δέ θά ξέρουν ; Τὸν ἤξεραν καί τὸν τραγουδοῦσαν οἱ μαννάδες τους στὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς καί δέ θά τὸν ξέρουν αὐτά ;

Τὰ παιδάκια σηκώθηκαν, διώρθωσαν τὰ φτωχικά τους φορέματα, ὁ δάσκαλος έβγαλε μιὰ σκούφια, πού φοροῦσε στο φαλακρὸ του κεφάλι, βγάλαμε καί μεῖς τὰ πηλίκια καί σταθήκαμε σέ προσοχή.

Ὁ δάσκαλος χτύπησε μιὰ ρίγα στὸ θρανίον καὶ τὰ γυφτόπουλα εἶπαν τὸν ὕμνον· εἶπαν πολλὰς στροφές, ἔλεγον ὅλα τὰ λόγια σωστά καὶ ἡ μουσικὴ τοὺς δὲν ἦταν πολὺ παράτονη· μόνο πού ὁ δάσκαλος χτυποῦσε πολὺ συχνὰ τὸ θρανίον μέ τῇ ρίγα καὶ κινεῖσε τόσο ζωηρὰ τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του, ὥστε τοῦ λύθηκε μιὰ καλτσοδέτα, ἀλλὰ δὲν ἔσκυψε νὰ τὴ δέσῃ· εἶχε ἰδρώσει καὶ μεῖς δὲν κοιτάζαμε πιά νὰ κρύψωμε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον τὰ μάτια μας τὰ δακρυσμένα.

Ἡ Θεσσαλονίκη μὲ μιὰ δυνατὴ καὶ γλυκεῖα φωνή, ἀρκετὰ ἀρμονική, πρωτοστατοῦσε καὶ μὲ τὸ στόμα της καὶ μὲ τὰ μάτια της.

Ὁ δάσκαλος τὴ χάιδεψε, ὅταν τελείωσε, καὶ τῆς εἶπε:

— Γιὰ τελευταία φορὰ θὰ σοῦ συγχωρήσω τὸ μεγάλο ἔγκλημα, πού ἔκαμες σήμερα Θεσσαλονίκη.

— Ἄν τὸ ξανακάνω, δάσκαλε, νὰ μὲ σκοτώσῃς.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη, φτάνει νὰ τὸ πῶ τῆς Μαρίας.

— Ἡ Μαρία, πού τὴ φοβέρισες, ποιά εἶναι; ρωτήσαμε.

— Ἡ μάννα της· ἔτσι ἦταν καὶ κείνη ζωηρή· μὰ τώρα ἐγινε ἡ καλύτερη νοικοκυρά.

— Τὴν εἶχες μαθήτρια καὶ τὴ μητέρα της;

— Καὶ τὴ μητέρα τῆς μητέρας της· ἔχω σαράντα χρόνια δάσκαλος σ' αὐτὸ τὸ χωριό· νά, σὲ τρεῖς μῆνες κλειοῦν σαράντα χρόνια ἐδῶ, πού βλέπετε.

— Καὶ ποῖος σὲ πληρώνει;

— Οἱ χωρικοί· ποῖος θὰ μὲ πλήρωνε; ὁ ἀγᾶς, πού εἶχαμε, πού μᾶς ἔβγανε ἀπὸ τὴ λειτουργία μὲ τὸ βούρδουλα, γιὰ νὰ μᾶς στείλῃ νὰ θερίσωμε τὴν Κυριακή; Οἱ χωρικοὶ οἱ καημένοι μούδιναν μιὰ λίρα τὸ μῆνα καὶ τὸ ψωμί μου καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχαν κι αὐτοί. Φτωχόκοσμος, βλέπεις, τὸ χωριό ἦταν τσιφλίκι· δὲν εἶχαν δικά τους χωράφια. Κι ἔπειτα εἶναι ἐργατικοὶ πολὺ καὶ οἰκονόμοι· ξέρουν καὶ τὴν τέχνη· πλέκουν καλάθια. Τώρα, δόξα νάχῃ ὁ Θεὸς, πού ἀπόχτησαν χωράφια, ζοῦν καλύτερα, μοῦ αὔξησαν καὶ μένα τὸ μισθό μου.

— Μὰ τώρα δὲ σὲ πληρώνει ἡ Κυβέρνησι; ρώτησε ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος.

— Ὅχι, δυστυχῶς δὲν ἀναγνωρίστηκα· νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶχα καὶ κανένα προσόν· δὲν ἔχω οὔτε ἀπολυτήριον σχολαρχείου· πῶς ν' ἀναγνωρισθῶ;

— Καὶ τὰ γράμματα ποῦ τάμαθες λοιπόν;

— Ποιά γράμματα, καπετάνιο μου; τὰ σπουδαία γράμματα, πού ξερω; "Ε ! σαράντα χρόνια κάνω τὸ δάσκαλο· πήγαινα καὶ καμμιὰ φορά καὶ στὴν Καβάλα, καὶ πρὸ πάντων στὶς Σέρρες, ὅπου εἶχαμε ἕνα μεγάλο παιδαγωγό, τὸ Μαρούλη· μὲ προστάτευε πολὺ καὶ μ' ὠδηγοῦσε. "Ε ! ἔτσι κάτι ἔμαθα. Τὸν ὕμνο τὸν διάβασα σ' ἕνα βιβλίο καὶ τὸν ἔμαθα ὅλον ἀπ' ἑξω· ἔπειτα ἄκουσα νὰ τὸν ψάλλῃ μιὰ δασκάλα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, πού εἶχαν στὸ Πράβι· τὸν δίδασκε κρυφὰ στὴ Μητρόπολι. "Ε ! ἔτσι κάτι πῆρα· τώρα καλὰ - καλὰ ἡ δουλειὰ ἔγινε· αὐτὸ μποροῦσα, αὐτὸ ἔκαμα.

— "Ω ! καὶ ἔκαμες τόσα πολλὰ, φτωχέ μου δάσκαλε ! Σχόλασε τώρα τὰ παιδιὰ, νὰ μὴν περιμένουν.

— "Α ! δὲν τὰ μέλει· τοὺς ἀρέσει πολὺ νὰ βλέπουν Ἕλληνες ἀξιωματικούς καὶ ν' ἀκοῦν τίς κουβέντες τους ! "Α ! δόξα νάχῃ ὁ μεγαλοδύναμος· ζήσαμε καὶ τὸ εἶδαμε· φτάνει αὐτό. "Ελα τώρα, προσευχή καὶ νὰ φύγετε· καὶ φρόνιμα στὸ δρόμο, καὶ σύ, Θεσσαλονίκη, εἶπαμε ἄλλῃ φορά...

— "Εννοια σου, δάσκαλέ μου, ἔννοια σου. ,

Στὴν πόρτα στεκόταν ὁ Εὐρυβιάδης μὲ τὸ κουτί του καὶ διαλάουσε τίς σταφίδες του. Μὰ δύο μόνο παιδάκια εἶχαν πεντάρες, γιὰ ν' ἀγοράσουν· τὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη. "Εφαγε κι αὐτὴ, μοίρασε καὶ στὰ μικρά, πού τὴν τριγύρισαν.

Αὐτὸ ἔφερε μιὰ ἔμπνευσι στὸν ἀντεπίτροπο.

— Πόσο θέλεις, Εὐρυβιάδη, γιὰ ὅλο τὸ κουτί σου; ρώτησε τὸ προσφυγόπουλο.

— Τρεῖς δραχμές, πάρε το δυόμιση.

Ὁ ἀντεπίτροπος πλήρωσε, δώσαμε κάτι καὶ οἱ ἄλλοι καὶ πήραμε ὅλη τὴ σταφίδα καὶ τὴ μοιράσαμε στὰ παιδιὰ !

Τὸ τί ἔγινε, ὁ καθένας τὸ φαντάζεται· πόση εὐτυχία σκόρπιζε ἡ μαυρομμάτα τοῦ Μοριᾶ στὰ μαυρομμάτικα ἐκεῖνα γυφτόπουλα ! Στὸ τέλος μᾶς ἔκαμαν διαδήλωσι σωστὴ φωνάζοντας ζήτη. ,

— Θέλετε τώρα νὰ ἰδῆτε καὶ τὸ χωριό μας; μᾶς ρώτησε ὁ δάσκαλος.

— "Ακοῦς, δὲ θέλομε;

— "Εχομε καὶ μιὰ παλιά ἐκκλησία καὶ ἕνα ἀγίασμα καὶ ἕνα Εὐαγγέλιο θαυματοργό· πᾶμε νὰ τὰ ἰδῆτε πρὶν νυκτώση.

Πήγαμε. Στὸ δρόμο κουβεντιάζοντας μάθαμε πὼς ὁ δάσκαλος λεγόταν Γεώργιος Οἰκονομίδης — σὰν τί μπορεῖ νὰ πῇ ἕνα τέτοιο

ὄνομα ! — πὼς ἦταν ψάλτης, παντρεμένος μὲ πέντε παιδιὰ καὶ ὅτι τὰ δύο ἀπ' αὐτά, τὰ μικρότερα, ἦταν στρατιῶτες, καθὼς καὶ ἓνα ἐγγόνι του ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο κορίτσι του, ἄλλα στὴν παλιὰ Ἑλλάδα καὶ ἄλλα στὴν Ἑπείρο. Μάθαμε ἀκόμα, ὅτι τὸ σχολεῖο τὸ εἶχαν χτίσει μὲ τὰ χέρια τους οἱ χωρικοί, ὅτι τὰ θρανία καὶ τοὺς πίνακες τὰ εἶχε φτιάσει μὲ τὰ χέρια του ὁ δάσκαλος, ὅτι τὸν τόπο καὶ τὴν πέτρα τὰ εἶχε παραχωρήσει ἓνας παλιὸς ἀγῶς, πληρώνοντας ἔτσι τὴν θεραπεία τῆς γυναίκας του, ποὺ τὴ χρωστοῦσε στὸ ἀγίασμα τῆς ἁγίας Μαρίας.

Μπήκαμε στὴν ἐκκλησίαν· μιὰ ἐκκλησία παλιά, βαθεῖα, σκοτεινὴ, σωστὴ δουλείας ἐκκλησία καὶ γιὰ τοῦτο πιὸ ἐπιβλητικὴ, πιὸ κατανυχτικὴ.

Ὁ δάσκαλος μᾶς ἔδειξε τὸ θαυματουργὸ Εὐαγγέλιο. Ἦταν ἓνα Εὐαγγέλιο παλιό, ποὺ τὰ ξώφυλλά του ἦταν στολισμένα βαριά μὲ ἀσημί καὶ μὲ χρυσάφι. Φιλήσαμε μὲ ἀληθινὴ εὐλάβεια τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Γυφτοχωριοῦ καὶ μπήκαμε ἀπὸ κεῖ στὸν περίβολο, ποὺ ἀποτελοῦσε ὅλο σχεδὸν τὸ χωριό.

Στὴ μέση ἡ μεγάλη σιταποθήκη τοῦ ἀγῶ καὶ γῦρο τὰ καλυβόσπιτα τῶν ραγιάδων. Γυναικοῦλες καὶ γέροι κάθονταν στὶς πορτοῦλές τους καὶ ἐπλεκαν καλάθια· παιδιὰ πλῆθος φτερουγίζαν στὸν ἐλεύθερο χώρο, ποὺ ἦταν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ σιταποθήκη καὶ τὰ καλυβόσπιτα καὶ θορυβοῦσαν σὰ σπουργίτια· σταθήκαμε σὲ μιὰ πορτούλα καὶ καλησπερίσαμε μιὰ γριά καὶ μιὰ νέα, ποὺ ἐπλεκε κάλτσα.

— Ἐσὺ δὲν πλέκεις καλάθια;

— Ἐ ! Δόξα σοι ὁ Θεὸς ἐπλεξα κι' ἐγὼ πολλά !

— Αὐτὴ, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι ἡ Μαρία, ποὺ ἀκούσατε, ἡ μητέρα τῆς Θεσσαλονίκης.

— Ἄ ! νὰ σοῦ ζήσει, κυρα - Μαρία, εἶναι τόσο ξευπνο κοριτσάκι καὶ τόσο ὁμορφο, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήσει ! εἶπεν ἡ κυρα - Μαρία, καὶ τὰ κατάμαυρα μάτια τῆς ἄστραψαν ἄγρια· ἂν δὲν μάθη γνῶσι, κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήσει· ἢ λέτε, πὼς δὲν τᾶμαθα ἐγὼ τὰ παλιόλογα, ποὺ εἶπε στὸ σχολεῖο μέσα; Ἀλλὰ ποῦ εἶναι τὴν ; Τὸ κατάλαβε καὶ τράβηξε κάτω στὸ χωράφι, στὸν πατέρα τῆς· μὰ κάποτε θῆρη καὶ θὰ λογαριαστοῦμε.

Καὶ δάγκασε μὲ μανία τὸ δάχτυλό τῆς ἡ Μαρία.

— Μὰ τί εἶπε; ρωτήσαμε μὲ ἀπορία.

— Αὐτό, πού σ'ἔειπε, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, πὼς λένε τὸ ψωμί· ἐδῶ δὲν ἐπιτρέπουμε αὐτὴ τὴ γλῶσσα, ἀλλὰ καμμιά φορά τὴν ἀκοῦν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τοὺς γέρους.

— Ποιούς γέρους, δάσκαλε; ρώτησε μὲ θυμὸ ἡ γριά, ἡ μάννα τῆς Μαρίας· δὲν ξέρεις τί λὲς τοῦ λόγου σου καὶ νὰ μὲ συμπαθῆς· ποίος μιᾶ σπίτι μας ἄλλη ἀπὸ τὴ γλῶσσά μας!

— Μὰ δὲ σοῦ εἶπα, χριστιανή μου, στὸ σπίτι σας, μὰ νά, οἱ πολὺ γέροι τὴ θυμοῦνται, βλέπεις, ἀκόμα...

Τὴ στιγμή ἐκείνη ἐγινε τριγῦρό μας, μιὰ μικρὴ τρικυμία· ἓνα κοριτσάκι ὥρμησε μὲ φωνὲς καὶ κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὸ δάσκαλο καὶ μιὰ γυναῖκα ἀγριεμένη τὸ κυνηγοῦσε.

— Θὰ σὲ σκοτώσω, μὲ τὰ παλιόλογα πού λὲς...

Γνωρίσαμε ἀμέσως τὴν κακομοίρα τὴν Θεσσαλονίκη καὶ τὴ φοβερὴ τὴ μάννα της καὶ καταλάβαμε, πὼς πλήρωνε ἀκριβὰ τὸ «μαρό», πού μᾶς εἶχε πῆ. Τὴν κρύψαμε λοιπόν, ὅσο μπορούσαμε, ἀλλὰ ἡ Μαρία ἦταν ἀκαταμάχητη. Καὶ τότε, σὰν ξεθύμανε, γέλασε λίγο καὶ γύρισε καὶ ἔφυγε μὲ βάδισμα θριαμβευτικό.

Ὅταν φύγαμε ἀπὸ τὸ Γυφτοχώρι καὶ ἀποχαιρετήσαμε τὸ Γυφτοδάσκαλο, εἶχαμε ἀκόμα τὸ γέλιο στὸ στόμα καὶ τὰ δάκρυα στὰ μάτια, ἀλλὰ σωπαίναμε :

— Ἐγώ, μοῦ εἶπε κάποια στιγμή ὁ Θανάσης, ἂν ἦμουν σὰν ἐσένα, γυρίζοντας στὴν Ἀθήνα θὰ ἔκανα μιὰ ἐγκύκλιο σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους τῆς Μακεδονίας καὶ θὰ τοὺς φοβέριζα, πὼς, ἂν δὲν γίνουν ὅλοι σὰν τὸ Γυφτοδάσκαλο, θὰ τοὺς παύσω.

— Κι ἐγώ, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἀντὶ γιὰ ὅλα αὐτά, θὰ ἔκανα σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς Ἑλληνες μιὰ ἐγκύκλιο μὲ μιὰ μόνη λέξι, πού περιλαμβάνει κάθε συμβουλὴ καὶ κάθε σύστημα καὶ φιλοσοφία.

— Δηλαδή ;

— Τὴ μαγικὴ λέξι, πού ἄφησε γιὰ διαθήκη του στὴν ἀνθρωπότητα ὁ Σεπτίμιος Σεβήρος: « Λαμφορέμους ».

Ἄς ἐργαζώμεθα.

Ἀντώνιος Τραυλαντώνης

43. ΘΟΥΡΙΟΝ

Ἡ λόγχη μου ἔχει ἀνάψει κι ἀστράφτει ἀπὸ ψυχὴ !
 Ὕκου ! Ἡ φωνὴ τοῦ Γένους σὰν πόλεμος ἤχει.
 Μοῦ γνέφει ὁ Βασιλιᾶς μου σ' ἄλογο, ὀρθός, λαμπρός !
 Γιὰ μᾶς, γιὰ τὰ παιδιὰ μας, γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐμπρός !

Χαρὰ στὸν ποὺ χυμήξη, γεράκι ὀρμητικό,
 καὶ νικητήρια κράξη σὲ πρόχωμα ἐχθρικό.
 Στῆς φλόγας τὸ μεθύσι, στῶν κανονιῶν τὴ βοή,
 χίλιες ζωὲς θὰ ζήση ἀφήνοντας μιὰ ζωὴ !

Τῆς νιότης τῶν Ἑλλήνων ἡ θύελλα σὰν κινᾷ,
 τί χαμηλὰ εἶν' τὰ ὕψη, τί κάμποι τὰ βουνά !
 Σὲ τέτοια ὁρμὴ προσμένω τὴ νέα μου τὴν καρδιά
 νὰ τήνε κάψῃς, τοῦ Ἕθνους ἀθάνατη φωτιά !

« Στρατιωτικὰ τραγούδια »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

44. ΟΧΙ, ΠΟΤΕ ΣΚΛΑΒΑ ΖΩΗ !

Εἶπεν ὁ νέος ἀνταριασμένος :
 — Ὅχι, ποτὲ σκλάβα ζωὴ !
 Καὶ τοῦ χαλύβδωσε τὸ μένος
 καρδιά καὶ σῶμα καὶ ψυχή.

Κι ὅπως οἱ πρόγονοί του, νά τον,
 γράφει καὶ πάλι μὲ ἀστραπές,
 μέσ' στὸ βιβλίο τῶν ἀθανάτων,
 καινούργιες πράξεις ἥρωικές.

Γειά σου, παλληκαράκι, γειά σου !
 ξεπεταρούδι, χρυσαιτέ !
 Πολέμα γιὰ τὴ λευτεριά σου,
 καὶ δὲ θὰ ξεχαστῇς ποτὲ !

Καὶ ζωντανὸ καὶ ἀποθαμένο,
 ἢ Ἑλλάδα μπρὸς σου, ποιά τιμή!
 Μὲ τὸ δεξί της ὑψωμένο
 θὰ σκύβῃ καὶ θὰ σ' εὐλογῇ.

« Σπαθὶ καὶ λύρα »

Μιλτιάδης Μαλακάσης

45. ΝΙΚΗ

Παιδιά μου, ὁ πόλεμος γιὰ σῶς περνάει θριαμβευτής,
 τῶν ἀδικῶν ὁ πόλεμος δὲν εἶν' ἐκδικητής·
 εἶναι ὁ θυμὸς τῆς ἀνοιξης καὶ τῆς δημιουργίας.
 Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀβασίλευτη, μὲ δάφνες καὶ μὲ κρίνα
 τῆς νίκης. Παντοδύναμος τὴν ἔπλασε τεχνίτης.
 Ἡ δόξα τὸ καμάρι της· ἡ ἀλήθεια εἶναι δική της.
 Κι ἂν εἶναι, καὶ στὸν πόλεμο μέσα, ἡ ζωὴ θυσία,
 ὁ τάφος εἶναι πέρασμα πρὸς τὴν ἀθανασία !

Κωστής Παλαμᾶς

46. ΠΙΝΔΟΣ

Τῶν προγόνων βλαστοί, μ' ἄτσαλénια κορμιά,
 τοῦ πολέμου περνῶντας τὴ φρίκη,
 τῆς καρδιάς μας τὴ φλόγα τὴ φέραμε μιὰ
 ὥς ἐκεῖ, ποῦ μᾶς πρόσμενε ἡ Νίκη.

Μὲ τὴ λόγχη χαράξαμε ἀδρὸ στὰ βουνά
 τ' ὄνομά μας — γαλάζιο λουλούδι —,
 νὰ τὸ πάρῃ ὥς στὰ πέρατα ὁ θρῦλος ξανά,
 στοὺς λαοὺς νὰ τὸ κάνῃ τραγούδι.

Προσταγὴ στὴ φυλὴ μας, σὰν νόμος βαρειά,
 τὸ παλιὸ ν' ἀναστήσωμε θᾶμα.
 Νᾶναι αἰώνια σὲ τούτῃ τὴ γῇ ἡ λευτεριά,
 κάποιας μοίρας ὀρίζει τὸ τάμα.

Μάννα 'Ελλάδα, δική σου μιὰ σάλπιγγα ήχεί,
 λες άκόμα στής Πίνδου μιὰ κόχη,
 στους λαούς νά θυμίζη, γεμάτο ψυχή,
 τὸ τρανό, πού ξεστόμισες «'Όχι».

« Γαλάζιες Ρίμες »

Στέλιος Σπεράντζα:

47. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΛΑΤΤΩΜΑ

“Ολοι βεβαίως γνωρίζετε, κατ’ όνομα τούλάχιστον, τόν μεγάλον ‘Αγγλον ποιητήν, ό όποίος ήγάπησε τόσον τήν πατρίδα μας, ώστε ν’ άφιερώση εις τόν άγώνά της και ζωήν και περιουσίαν. “Ολοι γνωρίζετε, ότι ό Βύρων κατήλθε τῷ 1823 εις τήν ‘Ελλάδα, διά νά συμπολεμήση μέ τούς ήρωικούς ‘Ελληνες, και ότι άπέθανεν εις τὸ Μεσολόγγι, άπό κρυολογήματα, πρίν προφθάση νά ίδη τὸ όνειρόν του πραγματοποιούμενον.

Δέν ήτο αὐτή ή πρώτη φορά, κατὰ τήν όποίαν έπεσκέπτετο τήν κλασσικήν* γήν. Κατὰ τήν νεότητά του έκαμεν άλλα δύο ταξίδια εις τήν ‘Ελλάδα.

Μία κρίσις τοῦ Βύρωνος περί τῶν νέων ‘Ελλήνων, ύπάρχουσα εις έπιστολήν του γραμμένην, νομίζω, άπό τὸ Μεσολόγγι, μοῦ έκαμε τήν μεγαλυτέραν έντύπωσιν: « Οί “Ελληνες — έγραφεν ό μέγας φιλέλλην — έχουν ανάγκην άπό πολλά πράγματα· πρό πάντων άπό όμόνοιαν και πειθαρχίαν ». Και παρακάτω έξηγοῦσε διά ποίους λόγους, κατὰ τήν γνώμην του, οί “Ελληνες οὔτε όμονοοῦν, οὔτε πειθαρχοῦν εύκόλως, συμπεραίνων ότι ή άνυποταξία και ή άπειθαρχία είναι τὸ κυριώτερον γνώρισμα τοῦ χαρακτήρός των. Οὔτως είπειν*, τὸ έθνικόν των έλάττωμα.

Αὐτό, καθώς σᾶς είπα, μοῦ έκαμεν έντύπωσιν, διότι μολονότι παρήλθεν όλόκληρος σχεδόν αἰών άπό τήν έποχήν, πού τὸ έγραφεν ό Βύρων, μολονότι ή ‘Ελλάς, έλευθέρα έκτοτε, έκαμε τόσας προόδους και μολονότι οί ήρωικοί “Ελληνες, οί άξεστοί*, οί άγράμματοι, οί ήμιάγριοι τοῦ καιροῦ εκείνου, έξεπαιδεύθησαν, έλεπτύνθησαν, έξεπολιτίσθησαν, έν τούτοις διατηροῦν τὸ γνώρισμά των, τὸ έλάττωμά των.

Είμαι, άγαπητοί μου, μία πικρά αλήθεια. Μικροί και μεγάλοι οί “Ελληνες οὔτε όμονοοῦμεν, οὔτε πειθαρχοῦμεν. Δέν άναγνωρί-

ζομεν κανένα ανώτερόν μας, κανένα καλύτερόν μας. Μόλις κρατοῦμεν τήν Ιεραρχίαν* ἐκείνην, άνευ τῆς όποίας κοινωνία δέν ὑπάρχει.

Πόσον εἶναι κακόν καί ὀλέθριον δέν εἶναι ανάγκη νά σᾶς τὸ εἶπω. Τὸ ἐννοεῖτε, ὅπως τὸ ἐννοοῦμεν ὅλοι. Καὶ ὅμως δέν βάζομεν τὰ δυνατὰ μας νά τὸ κόψωμεν. Συλλογίζομαι ὅτι, ἂν κατὰ τύχην, ὅταν εἶχα τήν ὠραίαν, τήν τρυφεράν ἡλικίαν σας, ἀνεγίνωσκα τήν κρίσιν τοῦ Βύρωνος, θά μοῦ ἔκαμνε μεγάλην ἐντύπωσιν καί θά κατέβαλλα πᾶσαν προσπάθειαν, διὰ νά εἶμαι ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερον πειθῆνιος* εἰς τοὺς ἀνωτέρους μου καί πειθαρχικός. Πρέπει νά μάθῃ κανεῖς πρῶτα νά ὑπακούῃ, διὰ νά ἡξεύρῃ κατόπιν νά διατάσῃ. Δι' αὐτὸ ἐσυλλογίσθην νά σᾶς ὁμιλήσω σήμερον καί νά σᾶς ἀναφέρω τήν κρίσιν τοῦ Βύρωνος.

Ἐν τούτοις, ὅταν εἶπα πρὸ ὀλίγου εἰς ἓνα φίλον μου: « Θὰ τὸ γράψω στὰ παιδιὰ τῆς Διαπλάσεως », ὁ φίλος μου μὲ ἀπέτρεψε*. « Μή, μοῦ εἶπε, διότι ἡξεύρεις τί θὰ πάθῃς; Θὰ ἰσχυροποιήσῃς τήν ἔμφυτον* ἀνυποταξίαν καί ἀπειθαρχίαν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Εἰς τὸ ἐξῆς θὰ δικαιολογοῦνται λέγοντες μὲ καμάρι: « Μπα ! εἶναι τὸ ἐθνικόν μας ἐλάττωμα !... »

Ἡ παρατήρησις αὕτῃ μὲ ἔκαμε νά σκεφθῶ: Μήπως ὁ φίλος μου ἔχει δίκαιον; Ἄλλ' ὅχι ! Αὐτὸς δέν ἤμπορεῖ νά γνωρίζῃ τόσον τοὺς Ἑλληνοπαίδας, ὅσον ἐγώ, ποὺ ἐπικοινωνῶ μαζί των τόσα χρόνια ! Οἱ Ἑλληνοπαῖδες δέν εἶναι καί τόσον ἀνόητοι, διὰ νά καυχηθοῦν δι' ἓνα ἐλάττωμα, εἴτε ἀτομικόν εἴτε ἐθνικόν. Ἀπεναντίας, ὁσάκις τοῦ λοιποῦ θὰ αἰσθάνωνται τὸ αἷμά των νά βράζῃ καί νά ἐξωθῇ πρὸς τήν διχόνοιαν, πρὸς τήν ἀπειθαρχίαν, θὰ ἐνθυμούνται, εἶμαι βέβαιος, τοὺς λόγους τοῦ Βύρωνος καί θὰ ὁμονοοῦν καί θὰ ὑποτάσσωνται !

« Περιοδικὸν Διάπλασις »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

48. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Τὸ ἐπεισόδιο, ποὺ θ' ἀφηγηθοῦμε, εἶναι ἐξακριβωμένο καί αὐθεντικό. Ἐγινε στὰ 1940 σὲ κάποιο χωριὸ τῆς Κύπρου.

Ὁ γάμος εἶχε τελειώσει στὴν ἐκκλησίᾳ καί ἡ γαμήλιος πομπή, μ' ἐπικεφαλῆς τοὺς νεονύμφους καί τοὺς «κουμπάρους» (στὴν Κύπρο οἱ κουμπάροι εἶναι πολλοί, κάποτε καί δέκα καί εἴκοσι ζεῦ-

γη), περνούσε τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, κατευθυνομένη στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Σὲ κάποιον δρόμον ἡ πομπὴ συναντήθηκε μὲ τρεῖς ἀγνώστους κυρίους, πού, ὅπως φαίνονταν ἀπὸ τὸ ντύσιμό τους, εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν πόλιν. Ἐνας χωρικός ἀποσιπῶσθηκε ἀπὸ τὴν πομπὴ καὶ μὲ τὴν προθυμίαν τῆς παντοτινῆς ἑλληνικῆς φιλοξενίας ρώτησε τοὺς τρεῖς πολῖτες τί ἤθελαν. Σὲ λίγο ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἐνῶ ἡ πομπὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ προχωρῇ, ἐμαθεύτηκε ὁ λόγος τῆς ἐπισκέψεώς των, πού ἔφθασε στὸ τέλος καὶ στ' αὐτιά τῆς νύφης. Ἀμέσως ἐκίνηθη σταμάτησε καὶ μαζί της σταμάτησαν κι ὅλοι οἱ ἄλλοι.

— Τί ζητοῦν ; εἶπε ἡ νύμφη. Ἐράνους γιὰ τὸν πόλεμον ;

Καὶ μὲ μιᾶς σηκώνει τὸ λευκὸ της πέπλο, βγάζει τὰ σκουλαρίκια ἀπὸ τ' αὐτιά της καὶ καλῶντας κοντά της τοὺς τρεῖς κυρίους, τοὺς τὰ δίνει.

— Δὲν ἔχω λεπτὰ, εἶπε.

Τότε, μὲ μιᾶς, χωρὶς καμμιά συνεννόησι, ἐντελῶς αὐθόρμητα, ἀδίστακτα καὶ πρόθυμα, ἄρχισαν ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νὰ προσφέρουν, ἐκεῖ, καταμεσῆς τοῦ δρόμου, ὅ,τι μπορούσαν. Οἱ τρεῖς ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὴν πόλιν ἔκλαιαν. Ὅλων τὰ μάτια εἶχαν βουρκώσει.

Ἀφηγηθήκαμε πλατύτερα τὸ ἐπεισόδιον αὐτό, γιατί εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τῶν αἰσθημάτων, πού δονοῦν καὶ τὴν ἔθνικὴ Κυπριακὴ ψυχὴ, ὅπως καὶ γενικώτερα τὴν πατριωτικὴ ψυχὴ ὅλου τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἡ Κύπρος, πάντα βαθύτατα ἑλληνικὴ στὴν ψυχὴ καὶ στὸ φρόνημα, ἔλαβε μέρος σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἔθνους, πότε πιὸ ἐνεργητικὰ καὶ πότε πιὸ παθητικά, πάντοτε αὐθόρμητα καὶ πρόθυμα, συμβαδίζοντας πιστὰ καὶ ἀναπόσπαστα μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα τὸν μακραῖωνα δοξασμένο δρόμον της.

Ἔτσι καὶ τώρα δὲν ἦταν δυνατόν νὰ ὑστερήσῃ ἡ Κύπρος στὴ γενικὴ ἔκρηξι τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τῆς αὐτοθυσίας τῆς φυλῆς μας ἐνώπιον τῆς ὑπούλου ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς χώρας μας. Καὶ μόλις ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιβουλὴ, ὁ Κυπριακὸς λαὸς ἐξηγέρθη καὶ αὐτὸς μαζί μὲ ὅλον τὸν Ἑλληνισμό καὶ ἐξεδήλωσε κατὰ τρόπον ἀληθινὰ μεγαλειώδη τὴν ἀλληλεγγύη του μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα.

Σε πολλές χιλιάδες άνέρχονται οί έθελονταί, πού έσπευσαν ά- μέσως νά γραφούν, γιά νά πολεμήσουν έναντίον τοϋ έχθροϋ.

Καί οί έθνικοί έρανοι, πού άρχισαν άπό τίς πρώτες μέρες τοϋ πολέμου μέ άφάνταστον ένθουσιασμό, σ' όλες τίς πόλεις και τά χωριά τής Μεγαλονήσου, έφθασαν σε χιλιάδες λίρες.

Έξ άλλου, οί γυναίκες τής Κύπρου έπλεκαν διαρκώς κι αυτές, όπως όλες οί Έλληνίδες, μάλλινα είδη γιά τούς στρατιώτες μας, ύπήρξαν δε τόσο πρόθυμες και σημαντικές οί ιδιαίτερες προσφορές τών Κυπρίων στόν Έλληνικό Έρυθρό Σταυρό, ώστε νά δημοσιεύση ιδιαίτερην εύχαριστήριον ανακοίνωσι στόν Τύπο, γιά νά τονίση τό γεγονός και νά τό προβάλλη ως παράδειγμα πρós μίμησην.

“Ολ’ αυτά σημειώνονται, όχι γιά νά εξάρουν τόν Κυπριακό πατριωτισμό, ό όποίος είναι γνωστότατος και έξεδηλώθη πάντοτε σε κάθε έθνική περιπέτεια κατά τόν θερμότερο και έντονότερο τρόπο. Οί γραμμές αυτές γράφονται, γιά νά δώσουν μίαν άκόμα εικόνα τής βαθυτάτης έθνικής άλληλεγγύης και τής άδιαρρήκτου έθνικής ένότητας, πού συνδέουν όλα τά τμήματα τοϋ Έλληνισμού. Αυτή είναι ή άληθινή έθνική ψυχή τής Έλληνικής φυλής.

« Νεολαία »

Μελής Νικολαΐδης

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

— Χαρά στα βρά τὰ νύκτα, χαρά καὶ στοὺς γονεὺς τοῦ !

«Ὁ Θεοφάνης καὶ γυνὴ καὶ τὴ σελήνη» Εὐφάνης Κρυπάλης

1. Ο ΓΑΜΟΣ

Τοῦ ποιοῦ 'ν' τὸ συμπεθερικό, τοῦ ποιοῦ 'ν' αὐτὸ τὸ ψίκι,*
ποὺ κατεβαίνει ἀπ' τὰ βουνὰ πεζούρα καὶ καβάλλα,
μὲ τὰ ψηλὰ τὰ φλάμπουρα, μὲ τὰ διπλὰ παιγνίδια,
μὲ τὰ τραγούδια τὰ πολλὰ, μὲ τὰ βαριά τουφέκια,
σὰν νὰ σηκώθῃ ὁ βασιλιάς καὶ σύναξῃ τ' ἀσκέρια
κι ὅλον τὸν κόσμον κάλεσε νὰ πάῃ νὰ πολεμήσῃ...

- Ὁ Φλώρος κάνει τὴ χαρά, παντρεύει τὸν υἱό του,
τὸ γυιό του τὸ μονάκριβο, τὸ μοσχαναθρεμμένο,
κι ὅλο τὸν κόσμον κάλεσε κι ὅλο τ' ἀρχοντολόγι.
Τρεῖς χρόνους γράφαν τὰ προικιά καὶ τρεῖς τὰ πανωπροίκια
καὶ τρεῖς ὅπου συνάζονταν καὶ χάλναγαν τὸν κόσμον.
Πᾶν τὰ παιγνίδια ἀπὸ μπροστά, τὰ φλάμπουρα ἀπὸ πίσω,
κι ἀράδ' ἀράδ' ἀπὸ κοντὰ πάνουν οἱ συμπεθέροι.
Καὶ μέσ' στὸ ψίκι ἀνάμεσα πᾶν ὁ γαμπρὸς κι ἡ νύφη
καβάλλα σ' ἄλογα ψαριά καὶ χρυσοσελωμένα.
Λάμπουν τ' ἀσήμια τοῦ γαμπροῦ καὶ τὰ χρυσὰ τῆς νύφης.
Δεξιά - ξερβὰ παίζουν νουνὸς καὶ βλάμης τ' ἄλογά τους,
κι ὅλο κοιτᾷ τὰ νιόγαμπρα κι ὅλο χαμογελᾷνε.
Πάει ὁ γαμπρὸς σὰν ἀετός, ὀρθὸς χαμηλωμένος,
κι ἡ νύφη πάει σὰν πέρδικα, γλυκειά, χαμηλομάτα.
Βγαίνει στήν πόρτα νὰ δεχτῇ τὴ νύφη ὁ γερο - Φλώρος
καὶ χύνει σίκλους τὸ κρασί, τὸ ρύζι χοῦφτες χύνει.
Τήνε φιλεῖ στὰ μάγουλα, τήνε φιλεῖ στὰ μάτια,
κι εὐχεται καλορρίζικα κι εὐχεται γεννητούρια.
Στὶς μαρμαρόστρωτες αὐλὲς πεζεύει ὅλο τὸ ψίκι.
*Ὁξω τὸ στρώνουν στὸ χορὸ καὶ μέσα στεφανώνουν
καὶ στὰ τραγούδια τὰ πολλὰ καὶ στὰ πολλὰ τουφέκια,
ἄλλοι χρυσὲς δίνουν εὐχὲς κι ἄλλοι καλοτυχίζουν.
— Χαρὰ στὰ δυὸ τὰ νιόπαντρα, χαρὰ καὶ στοὺς γονιούς τους !

« Ὁ Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

2. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ

Τὸ σπῑτί, πὸὺ γεννήθηκα, ἴδιο στὴν ἴδια στράτα,
 στὰ μάτια μου ὅλο ὑψώνεται καὶ μ' ὅλα του τὰ νιάτα.
 Κι ἀπείραχτο κι ἀνέγγιχτο στὴ μοῖρα ἀγνάντια στέκει,
 κι ἀπὸ τὸν κῆπό του γιὰ μὲ χλωρὰ στεφάνια πλέκει.
 Ἀπὸ τὴν ἰσκιερὴ ἐμπατὴ στὴ φωτισμένη σάλα
 μὲ τ' ἀκριβὸ ρολοῖ χρυσὸ στὴν κρουσταλλένια γυάλα,
 ὅλα βαλμένα ρυθμικά, γιορτιάτικα ντυμένα,
 πρόσωπα, ἀντικείμενα, μὲ καρτεροῦν ἐμένα.
 Τὸ σπῑτί, πὸὺ γεννήθηκα — κι ἄς τὸ πατοῦν οἱ ξένοι —
 στοιχειό, καὶ σὰν ἀπάτητο, μὲ ζῆ καὶ μὲ προσμένει.

« Τὰ παράκαιρα »

Κωστῆς Παλαμᾶς

3. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Ὑπνε μου, πάρε τὸ παιδί, νὰ μοῦ τὸ σεργιανίσης
 στὰ ρόδα τῶν περιβολιῶν, στὰ κρύα νερὰ τῆς βρύσης.
 Πάρ' το καὶ δεῖξέ του νὰ βρῇ τῶν παλατιῶν τὴ στράτα,
 ποῦναι τοῦ ρήγα οἱ θησαυροὶ μὲ τὰ κωνσταντινᾶτα.
 Καὶ χάρισέ του τὰ κλειδιά, ν' ἀνοίξη καὶ νὰ πάρῃ
 μαργαριτάρι ἀτρύπητο, σπυρὶ μαργαριτάρι.

Κοιμήσου, φῶς μου, κι ὁ Χριστὸς σοῦ παραστέκει πλάι.
 Κοιμήσου κι ἡ μαννούλα σου τὴν κούνια σου κουνάει.
 Τὴν κούνια σου τὴν ἔστρωσα μὲ μαλακὸ σεντόνι,
 πὸὺ τὸπλυναν καὶ τὸκαναν Νεράιδες σὰν τὸ χιόνι.
 Στὸ πάπλωμά σου κέντησα αἰτούς, νὰ σὲ στολίζουν,
 γαρύφαλλα τῆς Βενετιάς, νὰ σοῦ μοσκομυρίζουν.
 Σοῦ κέντησα μιὰ Παναγιά στ' ἀχνὸ προσκέφαλό σου
 κι ἀκόμα τὴν Ἅγια Σοφία, νᾶχης στὸ μάγουλό σου.

« Ὅταν φύγουν οἱ ὥρες »

Στέλιος Σπεράντσας

4. ΠΩΣ ΓΕΝΝΩΝΤΑΙ ΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Ὅταν, μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας, μέσα εἰς ἀνοικτὸν ἔδαφος καὶ εἰς καθαρὸν καὶ μυρωμένον ἀέρα τῆς πλαγιᾶς, ἐπιστρέφῃ ὁ γέρος, τὴν ὥραν ποὺ ἀρχίζει νὰ γέρῃ ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὸ πράσινον ἀμπέλι του καὶ ἀπὸ τὸ κόκκινον χωράφι του εἰς τὸ μικρὸν τοῦ χωριό... τότε, μετὰ τὸ λιτὸν καὶ ὑγιεινὸν δεῖπνον, ποὺ τοῦ παρεσκεύασεν ἡ γυναικὰ του, ἀφοῦ δοξάσῃ εἰς τὸ τέλος τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος δὲν φροντίζει μόνον διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, πίνει καὶ ἄλλη μιά, κροταλίζει καὶ τὴν γλῶσσάν του, καὶ κατόπιν βγαίνει καὶ κάθεται εἰς τὸ πεζούλι τῆς χαμοκέλλας του, ἕως τὴν ὥραν ποὺ θὰ κουνιάσουν οἱ κότες του καὶ θὰ ποθήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἀχυρόστρωμά του.

Νάτος ! Ἡσυχος - ἡσυχος, μόνος καὶ ἀκίνητος, κρατεῖ μὲ τὰ δύο του χέρια τὸ ραβδί του, στηριγμένον εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὴν ἄκρην του ἀκουμπᾷ τὸ πηγούνι του. Ὁμοιάζει μὲ ἀπτικὸν νεκρικὸν ἀνάγλυφον. Ἄλλ' ἂν φαίνεται θλιμμένος, θλίψιν δὲν ἔχει κατὰ βάθος. Εἶναι μόνον συλλογισμένος.

Βλέπει καὶ κρίνει. Χωρὶς νὰ ἐκδηλώνῃ τοῦτο, διὰ τῆς κινήσεως τῶν ματιῶν του παρατηρεῖ πάντας, πάσας καὶ τὰ πάντα, ποὺ διέρχονται ἐντὸς τῆς ὀπτικῆς του ἀκτίνος. Παρακολουθεῖ τὰς διαφόρους σκηνὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀδιαφορῶν ἂν τὰ πρόσωπα τῶν σκηνῶν αὐτῶν εἶναι ἄνθρωποι ἢ ζῶα. Κουνεῖ τὸ κεφάλι του, χαμογελᾷ, καὶ κάπου - κάπου ἐκστομίζει καὶ κάποιαν ἑκφρασίαν. Ἡ ἑκφρασίς αὕτη εἶναι ἡ παροιμία.

Βλέπει τώρα τὸν συμπτέθερόν του τὸν Θανάση, ποὺ τρέχει δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἐπάνω καὶ κάτω, ψάχνοντας ναῦρη τὸν γαῖδαρό του. Ὁ γέρος εἶχε παρατηρήσει, ὅτι τὸν ἐξεσαμάρωσε, τοῦβαλε εἰς ἓνα κουρούπι*πίτουρον, εἰς ἓνα ἄλλο νερόν, καὶ ἔφυγεν. Ὁ γέρος ὅμως-εἶχε παρατηρήσει καὶ κάτι ἄλλο· ὅτι τὸ ζῶον ἦτο λυτόν, ὅτι ἀνέμιζε τὴν οὐράν του, καὶ ὅτι ἅμα ἡ μυῖγα τοῦ ἐχώθη καὶ εἰς τὸ ροθούνι, ἄρχισε τὶς κλωτσιές.

Καὶ τώρα, ποὺ ἀπελπισμένος ὁ Θανάσης τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέγει : « Νὰ μὴν εἶδες, συμπτέθερε, κατὰ ποῦ ἔκαμε ὁ γαῖδαρός μου ; », ὁ γέρος, ἀντὶ ἀπαντήσεως ἄλλης, τοῦ ἐκστομίζει, ἐμμέτρως μάλιστα, τὸ ἑξῆς :

« Κάλλιο γαῖδουρόδενε, παρὰ γαῖδουρογύρευε ».

Καί όταν βλέπη νά κατηφορίζη ό γείτονάς του ό Σιδέρης μέ τò ταγάρι είς τόν ώμον, πού κάπου χασομέρησε καί τώρα μόλις φθάνει είς τò χωριό, ίδρωμένος καί μέ τή γλώσσα του έξω από τήν τρεχάλα, τόν κοιτάζει μόνο καί χαμογελά. Καί έκείνος τού λέγει πρῶτος:

— Μήν τὰ γυρεύεις, γείτονα. Ξέχασα τò ταγάρι μου κρεμασμένο στòn πεῦκο, καί γύρισα πίσω πάλι, γιά νά τῶβρω. Μιά ὥρα δρόμο !

Καί ό γέρος μέ κίνησιν τῆς κεφαλῆς καί μέ μορφασμόν χαρακτηριστικόν τού άπαντᾶ :

«Όποιος δέν ἔχει μυαλό, ἔχει ποδάρια ».

Αί παροιμίες, τὰς όποιás άπό αἰώνων δημιουργεῖ ό λαϊκός νοῦς — έκδηλώσεις δυνατὰς καί συμπετυκνωμένας τού ὑπό τήν τέφραν τῆς άμαθείας σφζομένου ἑλληνικοῦ πνεύματος — όμοιάζουν σάν τò ἑξαφνικόν καθρέπτισμα ἡρέμου ρυακίου. Τò νερό τού ρυακίου αὐτοῦ κατηφορίζει, αἰώνας τώρα, καθαρόν καί διαυγέστατον, άπό τήν παντοτεινήν καί άστέρευτον πηγὴν τού ἑλληνικοῦ κορφοβουνιοῦ μέσα είς λεῖα πέτρινα αὐλάκια — τὰ όποία τò ἴδιο τò νερό ἔσχημάτισε τρέχοντας ανάμεσα είς τούς βράχους, — χώνεται κατόπιν μέσα είς τὰ βάτα καί τούς άγριοκισσοὺς τῆς ρεματιᾶς, καί πάλιν ἀναφαίνεται κάπου - κάπου, ὡς διὰ νά σκορπισθῇ ἐπάνω του τού ἡλίου ἡ ζωὴ καί τού φεγγαριοῦ ἡ παρηγορία. Όσάκις τò ἑλληνικόν πνεῦμα ἀναφαίνεται, δημιουργεῖται ἓνα ποίημα, ἓνα τραγούδι, μία παροιμία.

Όλοι αἱ παροιμίες, ὅσαι δέν εἶναι λείψανά λησμονημένων μεγαλυτέρων ἔργων, πάντοτε ἔχουν καί άπό μίαν άφορμήν, ἡ όποία τὰς ἐγέννησεν. Αὐτὴν τήν άφορμήν τὰς περισσοτέρας φορὰς τὴν ἐπῆρε μαζί του είς τόν τάφον ό γέρος, πού τὰς ἐδημιούργησε. Καί ψάχνουν νά εὔρουν, μέ τήν κρίσιν, μέ τήν σύγκρισιν, μέ τήν φαντασίαν, ἀνεπιτυχῶς πολλάκις ὅ,τι ό γέρος μέσα άπό ἓνα εἰρωνικό χαμόγελο θά ἡμποροῦσε νά ἐξηγήσῃ άπλούστατα μέ δύο μόνον λέξεις.

Ἐφημερίς « Ἀκρόπολις »

Δημήτριος Καμπούρογλου

5. ΤΟ ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ

— Σᾶς παρακαλῶ, μίαν ὑπογραφήν, κύριε.

Κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι τοῦ συμβολαιογράφου κάθονται τρία πρόσωπα· ἓνας γέρος χωρικός, ἡ γυναῖκα του καὶ ἓνα καλοδεμένο παλληκάρι, χωρικός κι αὐτός. Ὁ γέρος ἔχει μεγάλα γαλανά μάτια, γεμᾶτα ἀπὸ ἄγνοιαν ὄλων τῶν πραγμάτων, ποὺ εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ χωραφιοῦ του. Ἡ γυναῖκά του εἶναι συνηθισμένος τύπος γραίας χωρικῆς, ἡλιοκαμένη καὶ λιπόσαρκος.

Ὁ συμβολαιογράφος, μὲ τὰ γυαλιὰ κατεβασμένα εἰς τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς μύτης του, διαβάζει τὸ συμβόλαιον· ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς τῆς γραίας πρὸς τὸ παιδί, ἐνὸς σπιτιοῦ, ποὺ τὸ εἶχεν ἀπὸ κληρονομιά.

— Δὲν μᾶς λέτε δά, νὰ ξεύρωμε καὶ μεῖς, γιὰ ποιά αἰτία χαρίζει ἡ κυρά στὸ παιδί τὸ σπίτι;

— Καλύτερα νὰ σᾶς τὴν πῆ ἢ ἴδια ἡ κουμπάρα ἀπὸ δῶ, ἀπαντᾷ ὁ συμβολαιογράφος μὲ ἑλαφρὸν χαμόγελο στὰ χεῖλη του. Πές του τα ἐσύ, κερά κουμπάρα· καλὸ εἶναι νὰ τὰ ξέρη καὶ ὁ μάρτυρας, ποὺ θὰ ὑπογράψῃ, τῆς λέγει.

Σηκώθηκε αὐτὴ τότε, πλησίασε περισσότερο στὸ τραπέζι, ἀκούμπησε καὶ μὲ τὰ δύο της τὰ χέρια ἐπάνω. Ξερόβηξε, ξεροκατάπιε, κοκκίνισε ὅπωςδὴποτε, ἴδρωσε, σκουπίστηκε καὶ ἄρχισε:

— Τὸ παιδί αὐτὸ δὲν τὸ 'χω γενιά· οὔτε συμπεθεριά δὲν ἔχομε.

— Ἐχει πατέρα, ἔχει καὶ μάννα;

— Καὶ πατέρα ἔχει καὶ μάννα.

— Ἐσεῖς δὲν ἔχετε παιδιά;

— Ἐχομε δύο· κορίτσι δὲν ἔχομε.

— Μά, τότε, γιατί χαρίζεις στὸν ξένο τὸ σπίτι;

Ἡ χωρική ἐστενοχωρήθη· κοίταξε τὸν ἄντρα της, παρετήρησε γυρὸ της (ὁ συμβολαιογράφος ἔκανε πὼς ἐπρόσεχεν ἄλλου) καὶ μὲ φωνὴν δυνατωτέραν τῆς συνήθους, φωνὴν ποὺ μεταχειρίζεται ὁ χωρικός, ὅταν τὸν ἀναγκάζῃ νὰ πῇ κάτι, ποὺ δὲν τὸ πολυθέλει, καὶ τὸ ἀποφασίσῃ στὰ τελευταῖα, ἄρχισε νὰ λέγῃ:

— Τὰ παιδιά μας τὰ καλοπαντρέψαμε. Καὶ πήρανε κι ἡύρανε. Αὐτουνοῦ τοῦ κακομοίρη (καὶ ἔδειξε τὸ παιδί) ὁ πατέρας ἦτανε κι αὐτὸς καλὸς νοικοκύρης· εἶχε σπίτια, εἶχε ἀμπέλια, εἶχε ζᾶ, εἶχε κάρρο...

μά έπαθε ζημιές και τοῦ τὰ πουλήσανε οὔλα. Τώρα καθόντουνε μέ νοίκι· άκοῦς, μέ νοίκι. Μοῦ λέει ὁ άντρας μου, σάν έμαθε τή συμφορά, πού τοὺς βρήκε: « Γυναίκα, τί θ' άπογίνη ὁ γείτονας δίχως σπίτι, ποῦχει και παιδι και τρία κορίτσια τῆς παντριάς; » Ἡθελα νά τοῦ πῶ τὸ καλό, πού μοῦρθε στο νοῦ μου· ἤθελε νά μοῦ τὸ πῆ κι αὐτός, μά φοβηθήκαμε, μήν άποπάρη ὁ ένας τὸν άλλον. Ξεθαρρεύτηκα έγώ και τοῦ λέω : « Ἄντρα, σάν πεθάνωμε, σέ ποιὸν άπό τὰ παιδιά μας θ' άφήσωμε τὸ σπίτι, ποῦχω κληρονομιά; ». « Σ' ὅποιον άπό τοὺς δυὸ τ' άφήσωμε, θά βαρυκομάη ὁ άλλος », λέει ὁ γέρος μου. « Νά τ' άφήσωμε και στοὺς δυὸ, θά μαλώσουν », τοῦ λέω έγώ. « Νά τὸ πουλήσωμε, τί θά πιάσωμε και τί νά τὰ κάνωμε τὰ λεφτά ; Δόξα νάχη ὁ Μεγαλοδύναμος, έχομε νά φάμε », μοῦ λέει αὐτός. « Ξέρεις, τί συλλογίστηκα ; τοῦ λέω έγώ· νά τὸ δώσουμε γιά τὴν ψυχὴ μας στο παιδι τοῦ γείτονα ». « Καλά λές, γυναίκα, μοῦ λέει. Ἔτσι νά κάμωμε· θά μαζώξη τὴ φαμελιά του μέσα, θάχη κι αὐτὸς μιὰ μέρα δικό του σπίτι και θά μάς συχωρνάη ». Αὐτὸ εἶναι, γκρ...γκρ... μέ κάνατε και τὸ εἶπα ».

Ξεροκατάπτε πάλι, σφούγγισε τὸν ιδρωτά της και ξανακάθισε στὴ θέσι της.

Δημήτριος Καμπούρογλου

6. ΟΙΚΟΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΚΛΕΠΤΗΣ

Οἰκοκύριος, άπλούστατος τὸν νοῦν, έσηκώθη μίαν τῶν νυκτῶν άπό τὴν κλίνην και έπρόβαλεν εἰς τὸ παράθυρον, νά μάθῃ πόθεν ἤρχετο ὁ άκούμενος κτύπος. Και ὡς εἶδε κλέπτην πριονίζοντα τὴν θύραν του· άνθρωπε, έφώναξε, τί κάνεις αὐτοῦ; Δέν βλέπεις, τὸν άπεκρίθη ὁ κλέπτης, ὅτι σημαίνω λύραν ; Και διατί δέν άκούω λύρας ἤχον, εἶπε πάλιν ὁ οἰκοκύριος. Αὔριον, άπεκρίθη ὁ κλέπτης, θέλεις τὸν άκούσει. Τὸν έκαλονύκτισεν ὁ οἰκοκύριος και στρέψας εἰς τὴν κλίνην του έπεσεν εἰς ὕπνον βαθύτατον. Τὸ δὲ πρωινὸν έξυπνήσας, πλὴν τῆς κλίνης, άλλο τίποτε δέν εὔρεν εἰς τὸν οἶκόν του.

Τόσην πάσχουσι τυφλότητα πολλοί, ὥστε δέν αἰσθάνονται μηδὲ παρόντα τὸν κίνδυνον.

« Γινώμι »

Ἄδαμάντιος Κοραΐς

7. Η ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΧΤΡΑ

Μεγάλην ἐξέφρασεν ἑκπληξιν ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦσα τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1878 τὴν θεῖα - Ἀχτίτσα φοροῦσαν καινουργῇ μανδήλαν καὶ τὸν Γέρον καὶ τὴν Πατρῶναν μὲ καθαρὰ ὑποκαμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δέ, διότι ἦτο γνωστότατον, ὅτι ἡ θεῖα - Ἀχτίτσα εἶχεν ἰδεῖ τὴν προῖκα τῆς κόρης τῆς πωλουμένην πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χήρα καὶ διότι ἀνέτρεφε τὰ δύο ὄρφανὰ ἔγγονά της, μετερχομένη ποικίλα * ἐπαγγέλματα. Ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ὥκτιρε * τὰς στερήσεις τῆς γραιας καὶ τῶν δύο ὄρφανῶν, ἀλλὰ μήπως ἦτο καὶ αὕτη πλουσία, διὰ νὰ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀρωγός * καὶ παρήγορος;

Εὐτυχὴς ὁ μακαρίτης μπάρμπα - Μιχαλῖος, ὅστις προηγήθη εἰς τὸν τάφον τῆς Ἀχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἦτο καλῆς ψυχῆς, — ἃς εἶχε ζωὴ ! — ὁ συχωρεμένος. Τὰ δύο παιδιὰ, ὁ Γεώργης καὶ ὁ Βασίλης, ἐπνίγησαν βυθισθείσης τῆς βρατσέρας των τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1864. Ἡ βρατσέρα ἐκείνη ἀπωλέσθη αὐτάνδρος * — τί φρίκη ! τί καημός ! — Τέτοια τρομάρα καμμιᾶς καλῆς χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

Ὁ τρίτος ὁ γυιὸς της, ὁ σουρτούκης *, ἐξενιτεύθη καὶ εὕρισκετο, ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μήπως τὸν εἶδε; Μήπως τὸν ἤκουσεν; Ἄλλοι πάλιν πατριῶτες εἶπαν, ὅτι ἐνυμφεύθη εἰς ἐκεῖνα τὰ χῶματα, κι ἐπῆρε, λέει, μιὰ φράγκα, πού δὲν ἤξευρε νὰ μιλήσῃ ρωμαίικα. Μὴ χειρότερα ! Τί νὰ πῇ κανεῖς. Ἡμπορεῖ νὰ καταρσῇ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάχνα του;

Ἡ κόρη της ἀπέθανεν εἰς τὸν δεύτερον τοκετόν, ἀφείσα αὐτῇ τὰ δύο ὄρφανὰ κληρονομίαν. Τί νὰ κάμῃ; Ἐβαλε τὰ δυνατά της κι ἐπροσπαθοῦσε ὅπως - ὅπως νὰ ζήσει τὰ δύο ὄρφανὰ. Τί ἀξιολύπητα τὰ καημένα !

Κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους ἐβοτάνιζεν, ἀργολογοῦσεν, ἐμάζωνεν ἑλιές, ἐξενοδούλευεν. Ἐμάζωνε κούμαρα καὶ τὰ ἐβγαζε ρακί. Μερικὰ στέμφυλα ἀπ' ἐδῶ, κάμποσα κότσια ὄραβοσίτου ἀπ' ἐκεῖ, ὅλα τὰ ἐχρησιμοποιοί. Εἶτα *, κατὰ Ὀκτώβριον, ἅμα ἤνοιγαν τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἔπαιρνε ἓνα εἶδος πῆχυν, ἐν πενηντάρι ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κι ἐγύριζεν εἰς τὰ ποτόκια *, ὅπου κα-

τεστάλαζον αἱ ὑποστάθμῃ* τοῦ ἐλαίου, κι ἐμάζωνε τήν μούργα. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὠκονόμει ὅλον τὸν ἐνιαύσιον ἔλαιον τοῦ λυχναριοῦ της.

Ἄλλὰ τὸ πρῶτιστον εἰσόδημα τῆς θεῆς Ἀχτίτσας προήρχετο ἐκ τοῦ σταχομαζώματος. Τὸν Ἰούνιον, κατὰ ἔτος, ἐπεβιβάζετο εἰς πλοῖον, ἐπλεεν ὑπερπόντιος καὶ διεπεραιοῦτο εἰς Εὐβοίαν. Ἐκεῖ μετ' ἄλλων πτωχῶν γυναικῶν ἡσχολεῖτο συλλέγουσα τοὺς στάχους, τοὺς πίπτοντας ἀπὸ τῶν δραγμάτων τῶν θεριστῶν, ἀπὸ τῶν φορτωμάτων καὶ κάρρων. Κατ' ἔτος οἱ χωρικοὶ τῆς Εὐβοίας καὶ τὰ χωριατόπουλα ἔρριπτον κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὸ σκῶμμα*: «Νά! οἱ φ'στάνες! Μᾶς ἤρθαν πάλι οἱ φ'στάνες!» Ἀλλ' αὕτη ἔκυπτεν ὑπομονητικῇ, σιωπηλῇ, συνέλεγε τὰ ψιχία ἐκεῖνα τῆς πλουσίας συγκομιδῆς τοῦ τόπου, ἀπήρτιζε τρεῖς ἢ τέσσαρας σάκκους, ὁλόκληρον ἐνιαυσίαν ἔσοδειαν δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὰ δύο ὀρφανὰ, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐμπιστευθῇ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰς φροντίδας τῆς Ζερμπινιώδ, καὶ ἀποπλέουσα ἐπέστρεφεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον χωρίον της.

Πλὴν ἐφέτος, δηλ. τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀφορία εἶχε μαστίσει* τὴν Εὐβοίαν. Ἀφορία εἰς τὸν ἐλαιῶνα τῆς μικρᾶς νήσου, ὅπου κατ'ὥκει ἡ θεῖα - Ἀχτίτσα. Ἀφορία εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ εἰς τοὺς ἀραβοσίτους, ἀφορία σχεδὸν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κούμαρα, ἀφορία πανταχοῦ.

Εἶτα, ἐπεὶ οὐδὲν κακὸν ἔρχεται μόνον, βαρὺς χειμῶν ἐνέσκηπεν εἰς τὰ βορειότερα ἐκεῖνα μέρη. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς χωρὶς σχεδὸν νὰ πνεύσῃ νότος καὶ νὰ πέσῃ βροχή, ἤρχισε νὰ χιονίζει. Μόλις ἔπαυεν εἰς νιφετὸς* καὶ ἤρχιζεν ἄλλος. Ἐνίστε ἔπνεε ξηρὸς βορρᾶς, σφίγγων ἔτι μᾶλλον τὰ χιόνια, τὰ ὁποῖα δὲν ἔλειωναν εἰς τὰ βουνά. «Ἐπερίμεναν ἄλλα».

Ἡ γραῖα μόλις εἶχε προλάβει νὰ μεταφέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων της ἀπὸ τῶν φαράγγων καὶ δρυμῶν ἀγκαλίδας τινὰς ξηρῶν ξύλων, ὅσαι μόλις θὰ ἤρκουν διὰ δύο ἐβδομάδας ἢ τρεῖς, καὶ βαρὺς ὁ χειμῶν ἐπέπεσε. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου μόλις ἐπῆλθε μικρὰ διακοπὴ, καὶ δειλαὶ τινες ἀκτῖνες ἡλίου ἐπεφάνησαν ἐπιχρυσοῦσαι τὰς ὑψηλότερας στέγας. Ἡ θεῖα - Ἀχτίτσα ἔτρεξεν εἰς τὰ «ὀρμάνια», ἵνα προλάβῃ καὶ εἰσκοίμῃ καυσόξυλά τινα. Τὴν ἐπαύριον ὁ χειμῶν κατέσκηπεν* ἀγριώτερος. Μέχρι τῶν Χριστουγέννων οὐδεμία ἡμέρα, εὐδίας*, οὐδεμία γωνία οὐρανοῦ ὀρατὴ, οὐδεμία ἀκτὶς ἡλίου.

Κραταῖος καὶ βαρύπνοος βορρᾶς, «χιονιστής», ἐφύσα κατὰ τὰς

παραμονάς τῆς ἐγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἦσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὁδῶν καὶ τὰ χιονοβολήματα ἔπαυσαν. Ὁ χειμῶν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων*. Ἀπὸ τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὠριμοὶ καρποὶ σπιθαμιαῖα κρύσταλλα, τὰ ὅποια οἱ μάγκαι τῆς γειτονιάς δὲν εἶχον πλέον ὄρεξιν νὰ τρώγουν.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 23 ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περιχαρής*, διότι ἀπὸ τῆς αὔριον ἔπαυον τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσῃ τὸν « φύλακα »* ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος, πεινασμένος, ἤνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ' οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὔρεν ἐκεῖ. Ἡ γραῖα εἶχεν ἐξέλθει, ἴσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. Ἡ ἀτυχὴς Πατρώνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας, ἀλλ' ἡ ἐστία ἦτο σβεστή. Ἐσκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ της (ἦτο μόλις τετραετὲς τὸ πτωχὸν κοράσιον), ὅτι ἡ ἐστία ἔχει πάντοτε τὴν ιδιότητα νὰ θερμαίνει, καὶ ἄς μὴ καίῃ. Ἀλλ' ἡ στάκτη ἦτο ὑγρά. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακέισης* ἴσως διὰ τινος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἡλίου, εἶχον ρεῦσει διὰ τῆς καπνοδόχου. Ὁ Γέρος, ὅστις ἦτο ἐπταετής, μόλις ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ, διότι δὲν εὔρισκε ψυχίον τι πρὸς κορεσμόν τῆς πείνης του, ἤνοιξε τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαμῶν μήκος. Ὁ οἰκίσκος ὅλος, χθαμαλός, ἡμιφάνωτος*, μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχεν ὕψος δύο ἴσως ὀργυιῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Ὁ Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐρείσματος* τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυροφύλλου ἀνοικτοῦ, ἐστυλῶθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὀροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιὰν καὶ ἀπέσπασεν ἐν κρύσταλλον ἐκ τῶν κοσμοῦντων τοὺς « σταλαγμοὺς »* τῆς στέγης. Ἦρχισε νὰ τὸ ἐκμυζᾷ* βραδέως καὶ ἡδονικῶς* καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πατρώναν νὰ φαγῇ. Ἐπείνων τὰ κακόμοιρα.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμα τι τυλιγμένον εἰς τὸν κόλπον της. Ὁ Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας, ὅτι ποτὲ ἄνευ αἰτίας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμης του, ἀναπηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στήθος της, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα καὶ ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρτου εἶχεν « οἰκονομήσει » καὶ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἡ καλὴ, καίτοι ὀλίγον αὐστηρὰ, μάμμη, τίς οἶδεν* ἀντὶ ποίων ἐξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων*!

Καὶ τί δὲν ἤθελεν ὑποστῆ, πρὸ ποίας θυσίας ἡδύνατο νὰ ὀπι-

σθοδρομήση, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δύο τούτων παιδίων, τὰ ὅποια ἦσαν δις παιδιά δι' αὐτήν, καθόσον ἦσαν τέκνα τοῦ τέκνου της ! Ἐν τούτοις δὲν ἤθελε νὰ δεικνύῃ αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν καὶ « ἡμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε ». Ἐκάλει τὸν ἄρρενα « Γέρον », διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς γέρου της, τοῦ μακαρίτου μπάρμπα - Μιχαλιοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τῆς ἐπὶ ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον θῆλυ τὸ ἐκάλει Πατρῶναν θωπευτικῶς, μὴ ἀνεχομένη νὰ ἀκούῃ τὸ Ἄργυρῳ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης της, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὄρφανόν. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου, οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένεμεν εἰς τὰ δύο πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

Ἡ ταλαίπωρος γραῖα ἔστρωσε διὰ τὰ δύο ὄρφανά, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴ πλησίον των, τοῖς εἶπε νὰ φυσήσωσι ὑποκάτω τοῦ σκεπασμάτος των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη, ψευδομένη, ἀλλ' ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ, ὅτι αὔριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ ψωμί καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσαν ἐπὶ τοῦ πυρὸς, καὶ ἔμεινεν ἄνπνος πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἀναλογιζομένη τὴν πικρὰν τύχην της.

Τὸ πρωί, μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἦτο παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων), ὁ παπᾶ - Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης της, ἐπαρουσιάσθη αἴφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ* οἰκίσκου.

— Καλῶς τὰ ἐδέχθη, τῆς εἶπε μειδιῶν.

« Καλῶς τὰ ἐδέχθη » αὐτὴ ! Καὶ ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε τίποτε ;

— Ἐλαβα ἓνα γράμμα διὰ σέ, Ἀχτίτσα, προσέθηκεν ὁ ἱερεὺς, τινάσσων τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον του καὶ τὸ σάλι του.

— Ὅριστε, δέσποτα ! Καὶ μακάρι ἔχω τὴ φωτιά, ἐπιθύρισε πρὸς ἑαυτήν, ἢ τὸ γλυκὸ καὶ τὸ ρακὶ νὰ τὸν φιλέψω ;

Ὁ ἱερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἔλθων ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ σκαμνίου. Ἠρεύνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐξήγαγε μέγαν φάκελλον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα, εἶπες, παπᾶ, ἐπανέλαβεν ἡ Ἀχτίτσα, μόλις τότε ἀρχίσασα νὰ ἐννοῇ τί τῆς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ φάκελλος, ὃν εἶχεν ἐξαγάγει ἀπὸ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοικτὸς ἀπὸ τὸ ἐν μέρος.

— Ἀπόψε ἔφθασε τὸ βαπόρι, εἶπεν ὁ ἐφημέριος· ἐμένα μοῦ τὸ ἔφεραν τώρα, μόλις ἔβγαينا ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνθεῖς* τὴν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλλου ἐξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

— Τὸ γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλὰ σὲ ἀποβλέπει.

— Ἐμένα; ἐμένα; ἐπανέλαβεν ἑκπληκτος ἡ γραῖα.

Ὁ παπᾶ - Δημήτρης ἐξεδίπλωσε τὸ χαρτίον.

— Εἶδεν ὁ Θεὸς τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλνει μικρὰν βοήθειαν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς. Ὁ γυιὸς σου σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

— Ἀπ' τὴν Ἀμερική; Ὁ Γιάννης; Ὁ Γιάννης μὲ θυμήθηκεν; ἀνέκραξεν περιχαρὴς, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἡ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκεν :

— Δόξα σοι ὁ Θεός !

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλε τὰ γυαλιὰ του καὶ ἐδοκίμασε ν' ἀναγνώσῃ.

— Εἶναι κακογραμμένα, κι ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ διαβάσω αὐτὲς τίς τζίφρες, ποὺ ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Καὶ ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν' ἀναγνώσκει:

« Παπᾶ - Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἶσιον κλπ. κλπ. Ἐγὼ λείπω πολλὰ χρόνια καὶ δὲν ἤξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἢ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρυνὸν μέρος πολὺ βαθιά, εἰς τὸν Παναμᾶν, καὶ δὲν ἔχω καμμίαν συγκοινωνίαν μὲ ἄλλους πατριῶτες, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἀντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλοὺς καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται εἰς τὸ σπίτι μας.

» Ἐὰν ζῇ ὁ πατέρας ἡ ἡ μητέρα μου, εἶπέ τους νὰ μὲ συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς κακὸ πολλὰς φορὲς βγαίνει. Ἐγὼ ἀρρώστησα δυὸ φορὲς ἀπὸ κακὰς ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ καὶ ἔκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια*. Τὰ ὅ,τι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπῆγαν εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ μόλις ἐγλύτωσα τὴν ζωὴν μου. Εἶχα ὑπανδρευθῇ πρὸ δέκα χρόνων κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόχηρος καὶ ἄλλο καλύτερον δὲν ζητῶ παρά νὰ πιάσω ὀλίγα χρήματα, νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἂν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου, νὰ μ' εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴν ἔχουν παράπονον εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεὸς καὶ δὲν ἡμποροῦμε ἡμεῖς νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυγνωμοῦν*, διότι, ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν μπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

»Σοῦ στέλλω ἐσωκλείστως ἐδῶ ἓνα συνάλλαγμα ἐπ' ὀνόματί σου, νά ὑπογράψης ἡ ἀγιωσύνη σου καί νά φροντίσουν νά τὸ ἐξαργυρώσουν ὁ πατέρας ἡ ἡ μητέρα, ἐάν ζοῦν. Καί ἂν, ὃ μὴ γένοιτο, εἶναι ἀποθαμένοι, νά τὸ ἐξαργυρώσης ἡ ἀγιωσύνη σου, νά δώσης εἰς κανέναν ἀδελφόν μου, ἐάν εἶναι αὐτοῦ, ἡ εἰς κανένα ἀνίψι μου καί εἰς ἄλλα πτωχά. Καί νά κρατήσης καί ἡ ἀγιωσύνη σου, ἐάν οἱ γονεῖς μου εἶναι ἀποθαμένοι, ἐν μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ σαρανταλείτουργα...»

Πολλά ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη καί ἐν σπουδαῖον παρέλειπε. Δὲν ἀνέφερε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, δι' ὅσα ἦτο ἡ συναλλαγματική. Ὁ παπα - Δημήτρης, παρατηρήσας τὸ πρᾶγμα, ἐξέφερε τὴν εἰκασίαν*, ὅτι ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν, λησμονήσας, νομίζων ὅτι εἶχεν ὀρίσει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων παραπάνω, ἐνόμισε περιττὸν νά τὸ ἐπαναλάβῃ παρακατιῶν*, διὸ καί ἔλεγε «τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ».

Ἐν τούτοις ἄφατος ἦτο ἡ χαρὰ τῆς Ἀχτίτσας, λαβούσης μετὰ τόσα ἔτη εἰδήσεις περὶ τοῦ υἱοῦ της. Ὡς ὑπὸ τέφραν κοιμώμενος ἀπὸ τόσων ἐτῶν ὁ σπινθὴρ τῆς μητρικῆς στοργῆς ἀνέθορεν* ἐκ τῶν σπλάχνων εἰς τὸ πρόσωπον της καί ἡ γεροντική, ρικνὴ καί ἐρρυτιδωμένη* ὄψι της ἠγλαίσθη* μὲ ἀκτῖνα νεότητος καί καλλονῆς.

Τὰ δύο παιδιὰ, ἂν καὶ δὲν ἡννόουν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἰδόντα τὴν χαρὰν τῆς μάμης των, ἤρχισαν νά χοροπηδῶσιν.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα, εἰς φοβερὰν διατελοῦσα ἔνδειαν*, ἔλαβε τὸ παρὰ τοῦ υἱοῦ της ἀποσταλὲν γραμματίον, ἐφ' οὗ ἐφαίνοντο γράμματα κόκκινα καὶ μαῦρα, ἄλλα ἐντυπα καὶ ἄλλα χειρόγραφα, ἐξ ὧν δὲν ἡννόει τίποτε οὔτε ὁ γηραιὸς ἐφημέριος οὔτε αὕτη, καὶ μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ - Μαργαρίτη.

Ὁ κύρ - Μαργαρίτης ἐρρόφησε δραγμίδα* ταμβάκου, ἐτίναξε τὴν βράκαν του, ἐφ' ἧς ἐπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τῶν ὀφρύων τὴν σκούφιαν του, ἔβαλε τὰ γυαλιά του, καὶ ἤρχισε νά ἐξετάζῃ διὰ μακρῶν τὸ γραμματίον.

—Ἐρχεται ἀπὸ τὴν Ἀμέρिका ; εἶπε. Σ' ἐθυμήθηκε, βλέπω, ὁ γυιὸς σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Εἶτα ἐπανέλαβεν :

—Ἐχει τὸν ἀριθμὸν δέκα, ἀλλὰ δὲν ξέρομε τί εἶδους μονέδα νά εἶναι, δέκα σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολονάτα ἢ δέκα . . .

Διεκόπη, παρ' ὀλίγον νά ἔλεγε « δέκα λίρες ».

Τῇ στιγμή ἑκείνῃ εἰσῆλθε νέον πρόσωπον.

Ἦτον ἔμπορος Συριανός, παρεπιδημῶν* δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον. Ἄμα εἰσελθὼν διηυθύνθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Τί ἔχουμε, κύρ - Μαργαρίτη ; Τ' εἶν' αὐτό ; εἶπεν, ἰδὼν πρόχειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμμάτιον τῆς πτωχῆς γραΐας.

Καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας :

— Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, εἶπε καθαρᾷ τῇ φωνῇ, ποῦ εὐρέθη ἐδῶ ; Κάμνεις καὶ τέτοιες δουλειές, κύρ - Μαργαρίτη ;

— Γιὰ δέκα λίρες ! ἐπανέλαβεν αὐθορμήτως ἡ Ἀχτίτσα, ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

— Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, εἶπε καὶ πάλιν στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἑρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου ;

— Μάλιστα !

Ἡ θειά - Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε ναί, ἀλλὰ νῦν ἠπόρει καὶ αὐτὴ, πῶς εἶπε « μάλιστα » καὶ ποῦ εὗρε τὴν λέξιν.

— Διὰ δέκα ναπολεόνια θὰ εἶναι ἴσως, εἶπε δάκνων* τὰ χεῖλη ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανέλαβε καὶ αὐθὺς ὁ Συριανὸς ἔμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια ;

Καὶ ἔρριψε δεῦτερον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου.

— Εἶναι σίγουρος παρὰς, ἀρζάν - κοντάν, σοῦ λέω. Θὰ τὸ ἐξοφλήσης ἡ τὸ ἐξοφλῶ ἀμέσως ;

Καὶ ἔκαμε κίνημα διὰ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ χρηματοφυλάκιόν του.

— Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἑννέα λίρες . . . γαλλικές, εἶπε δισταζὼν ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Γαλλικές ; . . . τὸ παίρνω ἐγὼ διὰ ἑννέα ἀγγλικές.

Καὶ στρέψας ὀπισθεν τὸ φύλλον χάρτου, εἶδε τὴν ὑπογραφὴν, ἣν εἶχε βάλει ὁ ἱερεὺς, παρέβαλεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα, τὸ φερόμενον ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τὴν εὗρε σύμφωνον, καί, ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιόν του, ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς θειάς - Ἀχτίτσας καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆς, ἑννέα στυλπνοτάτας* ἀγγλικὰς λίρας.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ πτωχὴ γραΐα ἐφόρει τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων καινουργῇ « ἄδολην » μανδηλαν, τὰ δὲ δύο ὀρφανὰ εἶχον καθαρὰ

ὑποκαμισάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ὑπόδυσιν διὰ τοὺς παγωμένους πόδας των.

« Ἀπαντα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

8. Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

Θεὰ τοῦ πόνου, ταπεινὴ περνᾷς τὰ μονοπάτια,
 πού φέρνουν στ' ἄχαρα λημέρια,
 κι ἔχεις πλουσία τὴν καρδιά καὶ πρόθυμα τὰ χέρια
 κι ἀγγέλου ἀγαθότητα στὰ σπλαχνικά σου μάτια.

Εἶσαι ἡ πλουσιώτερη τῆς γῆς, Ἐλεημοσύνη,
 κι ὅταν ἀκόμα φτωχικὰ τὸ χέρι σου χαρίζει.
 Δὲν εἶναι πλούσιος κανεὶς γιὰ ὅσα θησαυρίζει,
 ἀλλὰ γιὰ ὅσα μὲ χαρὰ καὶ μὲ ἀγάπη δίνει.

Διαβαίνεις, κι ὁ ἀγέρας σου παρηγοριὰ σκορπίζει,
 λουλούδια ὁλόγυρά σου σπέρνεις.
 Δίνεις χαρὰ κι ἀνάστασι, καὶ γιὰ μισθό σου παίρνεις
 δάκρυ, πού σὰν ἀγίασμα τὰ χέρια σου ραντίζει.

Λάμπει ἡ ἐλπίδα, ἅμα φανῆς, σὲ μάτι ἀπελπισμένο,
 τὸ κλάμα γίνεται τραγούδι.
 Καὶ ἡ ζωὴ, πού κοιτета σὰ δένδρο μαραμένο.
 νιώθει κοντά σου ἀνοιξι, πετᾷ γιὰ σὲ λουλούδι.

Μέσ' στὴν καλύβη τοῦ φτωχοῦ τὴν πιὸ σκοτεινιασμένη
 τὸ φωτεινὸ σου θρόνο στήνεις,
 κι ἡ ὄψι σου φεγγοβολᾷ σὰν ἄστρο τῆς γαλήνης
 λαμπρότερη μέσ' στὴν καρδιά τὴν πιὸ δυστυχισμένη.

Κρύβεσαι, ἀλλ' ἡ χάρι σου σὲ μύριες ὄφες λάμπει,
 σ' ἀμέτρητες καρδιὲς μυρίζει
 σὰν λούλουδο, πού ταπεινὸ βαθιὰ στὰ χόρτα ἀνθίζει,
 μὰ στὸ γλυκό σου ἀνάσασμα μυροβολοῦν οἱ κάμποι.

Τῇ δυνάμει σου, ὦ θεά, τῇ μαγεμένη, οὐράνια,
δὲν κτίζεις σὺ μὲ περηφάνεια.

ἐπάνω εἰς τὰ μάταια τοῦ κόσμου μεγαλεῖα
τῇ θεμελιώνεις στήν εὐχή καὶ εἰς τὴν εὐλογία.

Οἱ πιὸ ἀδύνατοι τῆς γῆς, ἰδοὺ ἡ δυνάμει σου.

Χῆρες, παιδάκια ὠρφανεμένα,
ποὺ τὰ γλυκαίνει ὥσάν τὸ φῶς ἡ μητρικὴ στοργή σου,
σηκώνουνε τὸ θρόνο σου σὲ χέρια εὐλογημένα.

Ἐλεημοσύνη, ταπεινὴ περνᾷς τὴν οἰκουμένη,
κι ἐνῶ τὸ γόνυ ἐμπρός σου κλίνει
καὶ μ' εὐλογίες καὶ μ' εὐχὲς καὶ δάκρυα σὲ ραίνει,
σὺ γονατίζεις σπλαχνικὴ στῆς συμφορᾷς τὴν κλίνη.

« Παιδικὴ λύρα »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

9. ΜΗ ΤΟ ΞΥΠΝΑΤΕ

Ἕνα σκυλάκι εἶχε ἀποκοιμηθῇ γλυκύτατα εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του, ἡ ὁποία εἶχεν ἐγκατασταθῇ κάποτε εἰς τὴν γωνίαν τῆς γειτονικῆς μάνδρας. Ποῖος ἤξεύρει ὕστερα ἀπὸ ποῖον διωγμὸν !

Αἴφνης τὸ εἶδομεν, εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τοῦ μακαριωτάτου τῶν ὕπνων, νὰ σαλεύῃ τὴν οὐρίτσα του, νὰ κινῇ τὰ ποδαράκια του καὶ νὰ ἀφήνῃ ἀπὸ τὸ στοματάκι του, ὕγρον ἀκόμη ἀπὸ τὸ μητρικὸν γάλα, μικρὰ χαρούμενα γαυγίσματα.

Προφανῶς τὸ σκυλάκι ὠνειρεύετο. Ἀλλὰ τί ἤμπορεῖ νὰ ὀνειρεύεται ἓνα σκυλάκι εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του. Ὅ,τι ἤμπορεῖ νὰ ὀνειρευθῇ καὶ ἐν ἀνθρώπινον βρέφος. Πάντοτε ἓνα Παράδεισον. Τὰ κακὰ ὄνειρα ἔρχονται ἀργότερον, μαζὶ μὲ τὰς φροντίδας τῆς ζωῆς, διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοὺς σκύλους.

Ἡ δυστυχισμένη του μητέρα θὰ ἐμάντευε τὸ ὄνειρόν του καὶ θὰ ἐγνώριζε πόσον ἥτο διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν της καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία ἐπερίμενε τὸ τέκνον της, διότι μᾶς ἐκοίταζε μὲ ἰκετευτικὸν βλέμμα, ὥς νὰ μᾶς ἔλεγε :

— Μὴ τὸ ξυπνᾶτε ! ... Μὴ τὸ ξυπνᾶτε ! ...

Χρονογράφημα

Παῦλος Νιρβάνας

10. ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥΛΗ

‘Η γιαγιά ετινάχθη επάνω.

— Μπα ! τρομάρα μου ! . . .

Αί ρυτίδες, πού κατεβαίνουν από τὰ πτερύγια τῆς μύτης της πρὸς τὸ σαγόνι, διεστάλησαν ἐκπληκτικῶς, εἰς τὰ βαθιά της γαλάζια μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τῶν αὐτιῶν ἐζωγραφίσθη ἀνησυχία, ἡ πλάκα τὸ σαπουνὶ τῆς ἔπεσε ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ροῦχο ποὺ ἔτριβε στὴ σκάφη κι ἐβγήκε ὡς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. ‘Ο κόκορας τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρὶ πῖπτον κουτσαβάκικα, ὡς φέσι ἀσίκη εὐζώνου τῆς φρουρᾶς, καὶ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου εἰς τὴν οὐράν, ἐφαντάσθη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου ζητήματος τῶν ἀκαθαρσιῶν του κι ἐτράπη πάλιν εἰς φυγὴν, μὲ κραυγὴν κινδύνου. Κὸτ - κὸτ - κὸτ - κὸτ ! . . . Καθαρὰ παρεξήγησις. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. ‘Η γιαγιά εἶχε ρίξει τὴν ματιὰ της εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἰσογείου κατοικίας, ὅπου φιγουράρει ὁ παλαιὸς κομμός, ἡ λάμπα μὲ τὸ θαμπὸ ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέττα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο (δὲν τὴν ἀνάβουν ποτέ, εἶναι ὡς κάτι ἀπιστεῦτως πολῦτιμον, γιατί τὴν ἔχουν ;) ἐκοίταξε κατόπιν τὴν θέσιν, ὅπου ἔπαιζεν ὁ μικρὸς πρὸ ὀλίγου, καί, ὅταν ἐβγαίνειν ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς μάνδρας, ἐφώνασε :

— Τὸ παιδί !

Τὰ πάντα ἦσαν πράγματι ἐν τάξει κάτω ἀπὸ τὴν μικρὴ γαζία : τὰ περίεργα χωματένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιὰ σαρδελῶν, μιὰ κουβαρίστρα καὶ μάλιστα ἓνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ βαρέλι. ‘Ο Λάκης ὅμως, ὁ τοσοδούλης, ὁ μπόμπιρας, μὲ τὴ μεγάλη ξανθὴ κεφάλαι, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ξυπνα μάτια, εἶχεν ἐξαφανισθῇ.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. ‘Ο διαβολάκος αὐτός, ἀπὸ τὴν ἡμέραν, ποὺ ἄρχισε νὰ περπατῇ, κατελήφθη κατ’ ἐπανόληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. ‘Η συνοικία στέλνει ὀπισθέν του ὁλόκληρον καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιαγιάς, τῆς καημένης, τῆς πηγαίνει τὸ στόμα ἐκάστοτε στὸ αὐτί.

Διότι στὸν κόσμον δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτὸ τὸ παιδάκι. ‘Ο Λάκης, ὁμοίως, δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτήν. ‘Η μητέρα του, κόρη τῆς γριᾶς, ἀπέθανε, ὁ πατέρας του ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Καὶ ὁ μικρὸς δὲν ἔχει

ἄλλα χέρια νὰ τὸν χαϊδέψουν ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καὶ ὀστεώδη, τὰ ὁποῖα ὄλην τὴν ἡμέρα ξενοπλένουν, γιὰ νὰ τὸν θρέψουν. 'Η γιαιγιά τοῦ χρησιμεύει ὡς πατέρας, ὅχι μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλην, ὅτι τῆς τραβᾷ τὰ μουστάκια (διότι ἔχει).

Μὲ μιαν λέξιν τὸν λατρεύει μὲ τὴν τρυφερότητα ἐκείνην τῆς ζωῆς, ποὺ σβήνει, πρὸς τὴν ἄλλην, ποὺ μόλις βλαστάνει. "Ἄν ὁ βίος τῆς δὲν εἶναι μαῦρος ὡς κατράμι, τὸ χρεωστεῖ σ' αὐτόν. "Ἐνα χαμόγελο, ἓνα λογάκι δικό του, καὶ ξεχνᾷ ὅλα τὰ πάθη τῆς : τὴν κόρη, ποὺ ἔχασε, τὸ γαμβρό της, τὸν ἄντρα της, τοὺς ἀφόρητους κόπους τοῦ καθημερινοῦ τῆς ἀγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κτενίζει, τὸν ταΐζει, τὸν ντύνει « σὰν πριγκιπόπουλο », τὸν χορεύει, τὸν τραγουδάει. "Ὅλα γίνονται θωπεῖα πέριξ του.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος φεύγει. Μὰ γιατί ; Τί τὸν πιάνει ! Ξέρω κι ἐγώ ; Φαντασία : Πίσω ἀπὸ τὴν μάντρα, μὲ τὴν σκάφη καὶ τὶς αἰώνιες σαπουνάδες, εἶναι ὁ μέγας, ὁ ἀχανὴς κόσμος. Διατηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων ; 'Ενθυμεῖσθε, τί κολοσσαῖον πρᾶγμα σᾶς ἐφαίνετο καὶ τὸ τελευταῖον παλιοσοκάκι ; Καὶ τί ἐκπλήξεις, τί θελκτικά, τί νέα καὶ ἄγνωστα πράγματα ! . . .

'Απὸ τὴν ἡμέραν, ποὺ ὁ μικρὸς ἐπρόβαλε τὴν κεφάλαν τοῦ ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐλόπορταν εἰς τὸν δρόμον, δὲν ἔχει μαζεμούς ! 'Ἐννοεῖ νὰ μεταναστεῇ. "Ἐχει τὸ αἶσθημα δεσμῶτον καταδικου, ὁ ὁποῖος ἄλλην σκέψιν δὲν ἔχει ἀπὸ αὐτὴν· νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς, γιὰ νὰ δραπετεύσῃ. 'Ἀρκεῖ νὰ λησμονηθῇ γιὰ μιὰ στιγμὴν ἢ γιαιγιά ἐκεῖ, ποὺ ἀνεβοκατεβάζει ρυθμικῶς τοὺς ὤμους ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ συλλογίζεται τὰ περασμένα, τὸ μακάριτῃ μὲ τὶς μπότες, τὸν ἀραμπᾶ, ποὺ τοὺς ἔκαναν « κατὰσκεσι », τὸ σπιτάκι, ποὺ « ἀποθήκεψαν », κι ὕστερα τὸ πούλησαν, γιὰ νὰ βρῇ ὁ Λάκης καιρὸ - φρτάστ ! . . . νὰ τὸ στρίψῃ.

Τὴ μιὰ φορὰ τὸν ἔπιασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσῳ παρέας ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔκαναν ἄλογο.

'Ἀλλὰ ὁ φίλος ἐδευτέρωσεν. Αὐτὴ τὴ φορὰ εἶχεν ἀγκυροβολήσει ἐνώπιον ἐνὸς ταβλᾶ μὲ παστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἐγνώρισαν τὴν τὰ κεντήματα τῆς καρφίτσας.

'Ἀλλ' αὐτὴ ἡ τελευταία ἀπόδρασις μοῦ φαίνεται κάπως δικαιολογημένη. Μὰ ἦτο ζωὴ αὐτὴ ; 'Εκεῖ κάτω στὸν ἄλλο δρόμο, στὸ χαρτοπωλεῖο, τί πράγματα, σᾶς παρακαλῶ ! Μιὰ φούσκα τόσο

μεγάλη, πιό μεγάλη κι από τὸ κεφάλι τοῦ Λάκη, γυαλιστερή και πράσινη, γεμάτη, ποίος ξέρει μὲ τί καραγκιοζάκια, ποὺ κάνουν τοῦμπες, ἀλογάκια, σιδηρόδρομοι, σάλπιγγες, τούμπανα, στρατιωτάκια κι ἕνας φασουλῆς, ποὺ κλείνει τὰ χέρια του καὶ κτυπάει δυὸ τενεκεδάκια. Κι αὐτόν, τὸν Λάκη, ὁ ὅποιος τὰ εἶδε ἀντίπροχθες, ποὺ περάσανε μὲ τὴ γιαιγιά, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ κάνῃ βῆμα ! Δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτε νὰ τὰ ἰδῇ ! Τὸ σκᾶς ἢ δὲν τὸ σκᾶς ;

Ὁ φουκαρῶς συνελήφθη, ἐνῶ ἐχάζευν ἐμπρὸς εἰς αὐτὰ τὰ ἐξαίσια πράγματα. Πρὶν βάλουν χέρι ἐπάνω του, ἤρχισε νὰ κλαίῃ σπαρακτικώτατα. Ἰκέτευε τὴ γιαιγιά του νὰ τοῦ τ' ἀγοράσῃ ὅλα. Τὸν ἀπήγαγεν ἐν σιωπῇ, ἐνῶ αὐτὸς κλωτσοῦσε τὸν ἀέρα. Τὰ μάγουλά του καὶ ἡ πλατσουδερή του μυτίτσα ἐμούσκευαν στὰ δάκρυα. Ὁ προὔπολογισμὸς τῆς γιαιγιᾶς δὲν ἀντέχει δυστυχῶς εἰς τὰς πολυτελείας αὐτάς. Ἀλλωστε δὲν ἔχει ἀκόμη πληρωθῇ αὐτὴ τὴν τελευταία πλῦσι ! Σᾶς παρακαλῶ, ἂν συναντήσετε μεθαῦριο στὸ χέρι τῆς αὐτὸν τὸν ὀρφανούλη στὸ μεγάλο δρόμο μὲ τὰ παιγνίδια, πάρτε του ἕνα φασουλῆ, ἕνα μεγάλο φασουλῆ, ποὺ νὰ κλείνῃ τὰ χέρια. Γιατὶ φοβοῦμαι πολὺ, ὅτι θὰ δώσῃ γι' αὐτόν ἡ γριούλα τοὺς κόπους μιᾶς ὁλόκληρης μαρτυρικῆς ἑβδομάδος.

Χρονογράφημα

Σπῦρος Μελάς

11. Ο ΒΟΡΙΑΣ ΠΟΥ Τ' ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΩΝΕΙ

I.

Ήταν νύχτα. Στὴ στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βοριάς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι . . .
Τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμνηοῦσε
ὁ βοριάς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει ;

Μέσ' στὸ σπίτι μιὰ χαροκαμένη,
μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνους γεμάτη,
στοῦ παιδιοῦ τῆς τὴν κούνια σκυμμένη,
δέκα νύχτες δὲν ἔκλεισε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιά πεθαμένα,
ἀγγελοῦδια λευκὰ σὰν τὸ κρίνο.

Κι ἓνα μόνο τῆς ἔμεινεν, ἓνα
καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἦταν κι ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμα ἐβογοῦσε,
ὡς νὰ ἐζήτη τὸ δόλιο βοήθεια.
Κι ἡ μητέρα σιμά του ἔθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρα χτυπῶντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρήνοι
ἐπληγῶναν βαθιὰ τὴν ψυχὴ μου.
Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρη ἐκείνη,
ἄχ, καὶ τ' ἄρρωστο ἦταν παιδί μου.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
"Ἀχ, μεγάλο κακὸ μοῦ ἐμνηοῦσε
ὁ βοριᾶς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει.

II.

Τὸ γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
σὰν τρελλή. "Ολοὶ γῦρο ἐσωπαῖναν.
Φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγια ἀπ' τὸ στόμα της βγαῖναν.

— "Ω, κακὸ ποὺ μὲ βρῆκε μεγάλο !
Τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου . . .
"Ἐνα τῶχω, δὲν μοῦ 'μεινεν ἄλλο.
Σῶσέ τό μου καὶ πάρ' τὴν ψυχὴ μου.

Κι ὁ γιατρός, μὲ τὰ μάτια σκυμμένα,
πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα.

Τέλος πάντων. "Ἀχ, λόγια χαμένα !

— Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα.

Κι ἐκαμώθη, πὼς θέλει νὰ σκύψη
στὸ παιδί καὶ νὰ ἰδῇ τὸ σφυγμὸ του.
"Ἐνα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κρύψη,
ποὺ κατέβη στ' ὠχρὸ πρόσωπό του.

- Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴν στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βοριάς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.

* Ἀχ, μεγάλο κακὸ μᾶς μηνοῦσε
ὁ βοριάς, ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει.

* Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιαιτροῦ νὰ μὴ νοιώσῃ τὸ μάτι,
ὅταν ἔχη βαριά ξαπλωμένο
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεββάτι.

Γεώργιος Ζαλοκώστας

12. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

* Ὁ μικρὸς κριτής, Σπῦρος λεγόμενος, ἦταν καὶ δὲν ἦταν δέκα χρόνων, ὅταν γιὰ πρώτη φορά, ἀκολουθώντας τὸ ἀναγκαῖον ἔθιμον τῆς πατρίδος του, ξεκίνησε γιὰ τὴν ξενιτειά, τὴν Κίρκην αὐτὴν τοῦ * Ἠπειρωτικοῦ κόσμου. Ὁ πατέρας του, ὁ κύρ - Χρῖστος, κριτής λεγόμενος ἀπ' ὅλη τὴν ἐπαρχία, γιὰτὶ ἦταν πραγματικῶς ὁ δικαστὴς της, τὸν συνώδεψε ὡς τὰ Γιάννενα. Τὴν ὥρα τοῦ ξεχωρισμοῦ, ποῦ ὁ Ρόβας ὁ καρβανάρης εἶχε ἔτοιμα τὰ μουλάρια του καὶ τ' ἄλογά του καὶ φώναξε, σὰν ἄλλος δήμιος : « Τὸ καραβάνι εἶν' ἔτοιμο ! », ὅλοι οἱ συγγενῆδες, ποῦ παρακολουθοῦσαν τοὺς ξενιτεμένους τους, τοὺς ξεμονάχιασαν καὶ τοὺς ἔλεγαν τὰ ὕστερα λόγια τοῦ ξεχωρισμοῦ.

* Ἦταν καμμιά εἰκοσαριά οἱ ξενιτεμένοι. * Ἄλλος εἶχε μάννα, ἄλλος πατέρα, ἄλλος θειὸ ἢ θειά κι ἄλλος μεγαλύτερο ἀδελφὸ ἢ ἀδελφή.

Τί πικρὴ ὥρα, ἢ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ ! * Ὅλο τὸ αἷμα μαζώνεται στὴν καρδιά, τὸ πρόσωπο σκυθρωπάζει καὶ τὰ μάτια βουρκώνουν ἀπὸ τὰ δάκρυα.

* Ὁ καρβανάρης ὁ Ρόβας ἔσχιζε ἀπὸ τὴν μιὰ τὴν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τὴν πλατύχωρη αὐλὴ τοῦ χανιοῦ κι ἔλεγε : « Τελείωσε γρήγορα, πέρασε ἡ ὥρα ».

Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Οἱ καρδιὲς χτυποῦσαν δυνατώτερα. Τὰ μάτια δάκρυζαν καὶ κάπου ἀκούονταν καὶ ξεφωνητὰ μάννας ἢ ἀδελφῆς. Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες

τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Καὶ φτερά ἂν εἶχαν, δὲν θὰ περνοῦσαν καὶ δὲν θάφευγαν γρηγορώτερα !

Τέλος ὁ καρβανάρης καβαλλίκεψε ἓνα χρυσοκάπουλο μουλάρι καὶ χτυπῶντάς το μὲ τοὺς φτερνιστήρες του, πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθάνοιχτη θύρα τοῦ χανιοῦ σὰν ἀστραπή. Ὅλοι οἱ ξενιτεμένοι ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν μὲ τοὺς δικούς τους καὶ καβαλλίκεψαν κι αὐτοὶ μὲ μάτια θολωμένα ἀπὸ δάκρυα τοῦ πόνου τῆς πατρίδος, τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῶν δικῶν τους, κι ἔκαναν τὸ σταυρὸ τους.

Τὴν ὥρα, ποὺ ὁ Σπῦρος δραςκελοῦσε τὴ θύρα τοῦ χανιοῦ, τοῦ φώναξε ὁ πατέρας του μὲ παραπονετικὴ φωνή :

— Σπῦρό μου, στάσου, νὰ σοῦ πῶ δυὸ λόγια ἀκόμα . . .

Ὁ Σπῦρος σταμάτησε τὸ μουλάρι, κι ὁ κύρ - Χρῖστος μαραμένος ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ ξεχωρισμοῦ τοῦ πρώτου παιδιοῦ του, καὶ τοῦ πιὸ ἀγαπημένου ἀπ' ὅλα, τοῦ λέγει :

— Παιδί μου, ἅμα σκαπετήσης τὸ Μέτσοβο, εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι παιδί μου εἶναι τὸ ἴδιο. Δὲν σὲ ξέρει κανένας. Ἀλλὰ σὺ νὰ μὴ λησμονήσης ποτέ, ὅτι εἶσαι παιδί μου. Μακριὰ ἀπὸ ψέμα, κλεψιά καὶ φονικό ! Καὶ στὸ βάθος τῆς θάλασσας ἂν βρεθῇς, νὰ μὴ χάσης τὴν ἐλπίδα σου ἀπὸ τὸ Θεό ! Καὶ βασιλιάς ἂν γίνης, νὰ μὴ λησμονήσης τὴν πατρίδα σου. Τάκουσες, παιδί μου ;

— Τάκουσα, πατέρα μου !

— Ὡρα καλὴ σου τώρα ! Ὁ Θεὸς κι ἡ εὐχή μου μαζί σου.

Τὸ παιδί χτύπησε τὸ μουλάρι, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ ξεμακρισμένο караβάνι, κι ὁ πατέρας του σωριάστηκε στὸ πεζούλι τοῦ χανιοῦ κι ἄρχισαν νὰ τρέχουν τὰ μάτια του σὰν βρῦσες.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ κύρ - Χρῖστος βρισκότανε στὸ χωριὸ καὶ δικάζε τοὺς πατριῶτές του, ποὺ ἔτρεχαν σ' αὐτὸν νὰ βροῦν τὸ δίκιο τους, κι ὁ Σπῦρος εἶχε σκαπετήσει τὸ Μέτσοβο, κι ὅσους ἀπαντοῦσε στὸ δρόμο κανέναν δὲ γνώριζε κι οὔτε τὸν γνώριζαν !

Τὸ караβάνι τραβοῦσε γιὰ τὴν Πόλι ὅλο τῆς στεριάς. Εἴκοσι ἡμέρες χρειάζονταν τότε, γιὰ νὰ πάῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ Γιάννενα στὴν Πόλι, ἂν δὲ τύχαινε στὸ δρόμο κανένα ἐμπόδιο. Εἶχαν περάσει δέκα μέρες δρόμο. Πέρασαν τὴ Θεσσαλονίκη, χωρὶς νὰ τοὺς τρέξῃ κανένα κακό. Ἦταν ὅλοι ἀγαπημένοι, ὅλοι μιὰ χαρά, καὶ περνοῦσαν τὸ δρόμο τους τραγουδῶντας καὶ κουβεντιάζοντας σὰν ἀδελφία.

Έκείνη τήν ήμέρα μπήκε ό πειρασμός στή μέση. Τοῦ ένός άπό τό καρβάνι είχε πέσει ή σακκούλα του, μέ ό,τι χρήματα είχε, καί τήν είχε βρεί ένας άλλος άπό τούς είκοσι συνταξιδιώτες καί τοῦ τήν έδωκε, κρατώντας τά μισά γιά βρετικά. Έκείνος, πού είχε χάσει τήν σακκούλα, γύρευε άκέραιο τό χρηματικό ποσό, πού είχε μέσα, κι εκείνος, πού τήν είχε βρεί, δέν τό 'δινε, λέγοντας ότι είχε δικαίωμα νά βαστάξη τά μισά γιά βρετικά, κι άπό λόγο σέ λόγο πιάστηκαν κι άρχισαν νά χτυπιώνται στά γερά, φωνάζοντας τό « βίός μου » ό ένας, τό « δίκιο μου » ό άλλος. Μπήκαν οί άλλοι νά τούς χωρίσουν, αλλά κι αύτοί χωρίστηκαν σέ δύο· άλλοι μέ τόν έναν κι άλλοι μέ τόν άλλον. Έκείνος, όπου είχε βρεί τή σακκούλα, επέμενε νά βαστάη τά μισά, λέγοντας :

— Δικαιοῦμαι νά βαστάξω τά μισά, διότι, αν δέ τό φανέρωνα, ότι ηῦρα τή σακκούλα, μπορούσα νά τά φάω όλα τά χρήματα, πού είχε μέσα.

Έκείνος πάλι, πού τήν είχε χάσει, επέμενε νά τά ζητάη όλα λέγοντας :

— Δέν δικαιούσαι νά μοῦ βαστάξης τά μισά, διότι δέν είμαστε άπ' άλλο καρβάνι σύ κι άπ' άλλο έγώ, άλλ' είμαστε άπ' τό ίδιο καρβάνι· κι είμαστε συντρόφοι, κι ως συντρόφοι είμαστε άδέλφια καί ύποχρεούμαστε ό ένας νά βοηθάη τόν άλλο, κι όχι νά κερδίζουμε ό ένας άπό τόν άλλο.

Φιλονικώντας - φιλονικώντας έφτασαν σ' ένα χάνι, ήσύχασαν λίγο, όσο νά φάν, κι άρχισαν πάλι τήν φιλονικία.

Έδωκε πήρε ό Ρόβας, ό καρβανάρης νά τούς ειρηνέψη, αλλά δέ μόρεσε, καί τά δύο μέρη είχαν κάποιο δίκιο, τό καθένα γιά τόν έαυτό του. Ή φιλονικία κατέληξε στά χέρια καί μέσα στό μαλλιο-τράβηγμα κάποιος είπε μέ πόνο καρδιακό :

— Έ, καί νά ξεφύτρωνες, Θεέ μου, τόν κριτήν μας, τόν κύρ - Χρίστο έδω πέρα άπό καμμιά μεριά, πώς θάφευγε ό τρισκατάρατος άπό τή μέση μας, καί πώς θά γένονταν όλα μέλι - γάλα.

— Μοῦρθε μιά ιδέα, είπεν ένας άλλος.

— Τί ; τόν ρώτησαν.

— Τί ; ... έχουμε τό παιδί του έδω τώρα ...

— Καί σάν τό έχουμε ;

— Νά τό βάλωμε στή θέσι τοῦ πατέρα του ... κριτή !

— Μπρέ αλήθεια ! Νά τὸ βάλωμε κριτὴ. Ἄν καὶ μικρὸ ἀκόμα, θὰ ξέρεῖ νὰ εἰπῇ κάτι, ὡς παιδί τοῦ κριτῆ μας. Σπῦρο ! φώναξε, Σπῦρο ! Τί γίνεται ὁ Σπῦρος τοῦ κύρ - Χρίστου ;

ἽΟ Σπῦρος δὲν ἀκούοντανε· τὸν εἶχε καταβάλει ὁ κόπος τοῦ δρόμου κι ἅμα ἔφαγε ἀκούμπησε στὸν τοῖχο κι ἀποκοιμήθηκε, ἔχοντας προσκέφαλο τὸ δισάκι του, στρῶμα τὴ βελεντζούλα του καὶ σκέπασμα τὴ κάπα του.

ἽΗ πρότασι ν' ἀναθέσουν τὴν κρίσι στὸ παιδί εἶχε γίνει δεκτὴ ἀπ' ὅλη τὴ συνοδεία, ὁ Ρόβας ὅμως ἀκούοντας καὶ παίρνοντας τὸ πρᾶγμα γιὰ ἀστεῖο, τοὺς εἶπε :

— Τί λόγια εἶν' αὐτά, πού λέτε ; ἽΑφῆστε τὸ παιδί νὰ κοιμηθῇ. Τί ξέρεῖ αὐτό ;

— ώΟχι ! ώΟχι ! ἐφώνησαν πολλοί, πρέπει νὰ ξυπνήσωμε τὸ παιδί.

Τοῦ φώνησαν. Τὸ παιδί ἄνοιξε τὰ μάτια του, κοίταξε γῦρο - γῦρο καὶ τὸ πῆρε παράπονο.

— Γιατὶ παραπονιέσαι ; τοῦ εἶπε ὁ Ρόβας.

— ώΕβλεπα στὸν ὕπνο μου, ὅτι ἤμουν στὸ σπῆτι μου μὲ τὸν πατέρα μου καὶ μὲ τ' ἀδελφία μου . . . Μάννα δὲν εἶχα . . .

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἄρχισε νὰ κλαίῃ.

— Μπρέ κριτῆ, πού σοῦ διάλεξαν ! Εἶπε μόνος του ὁ καρβανάρης.

— Ξέρεις γιατί σὲ ξυπνοῦμε, Σπῦρο ; τοῦ εἶπεν ἕνας ἀπὸ κείνους, πού τὸν ξύπνησαν.

— Ποῦ νὰ ξέρω, εἶπεν ὁ Σπῦρος, τρίβοντας τὰ μάτια του.

— Σὲ ξυπνήσαμε, γιὰ νὰ μᾶς κάνῃς κρίσι τῆς φιλονικίας.

Τὸ παιδί τὸν κοίταξε μὲ στόμα ἄνοιχτό.

— Μπρέ, τί σᾶς ἔφταιγε τὸ καημένο καὶ τοῦ χαλάσατε τ' ὄνειρο, εἶπεν ὁ καρβανάρης.

— ἽΑντε, παιδί μου, κρίνε τους, εἶπε ὁ γεροντότερος ταξιδιώτης τοῦ καρβανιοῦ, γνωρίζεις τὴν αἰτία. ἽΑπ' αὐτοῦ θὰ καταλάβωμε, ἄν θὰ γίνῃς σὰν τὸν πατέρα σου . . .

Τὸ παιδί καλοκάθισε σταυροπόδι κι εἶπε στοὺς μαλωμένους μὲ ὕφος ἀληθινοῦ κριτῆ :

— ώΕλᾶτε ἐδῶ !

Πῆγαν καὶ οἱ δυὸ μπροστά του μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα.

— Ξέρετε ποῦ εἶμαστε ; τοὺς ρώτησε σοβαρά.

‘Ο καρβανάρης άνοιξε τά μάτια του, προσέχοντας ν’ άκούση καλύτερα. Οί μαλωμένοι δέ μιλούσαν.

— Νά σās είπώ πού είμαστε. Είμαστε, κακορρίζικοι, δέκα μέρες μακριά από τόν τόπο μας· είμαστε ξένοι, πεντάξενοι ! Δέ μās γνωρίζει κανένας έδω γύρα ! ‘Η ξενιτειά μās άδερφώνει όλους.

‘Ο καρβανάρης άρχισε ν’ άπορη με τή νοημοσύνη του μικρού κριτή.

— Μπρέ, τó παλιόπαιδο ! Αυτό είναι σοφό !

— Θέλετε νά σās κάνω κρίσι ; Τους ρώτησε σοβαρά - σοβαρά.

— Θέλομε, του άπολογήθηκαν, κι όσα μās πής θ’ άκολουθήσωμε. ‘Ετσι κάναμε και με τόν πατέρα σου . . .

— Για νά σās κάνω τή κρίσι, πρέπει πρώτα ν’ άγκαλιαστήτε και νά φιληθήτε, κι ύστερα νά σās κρίνω.

Οί δυό μαλωμένοι κοίταξαν ό ένας τόν άλλο περίλυποι, σά νά ντρέπονταν νά κάνουν εκείνο, πού τους έλεγε. Οί άλλοι, βλέποντας τó δισταγμό τους, τους φώναξαν :

— Κάνετε, όπως σās λέγει ό κριτής ! Τί καμαρώνετε !

Οί μαλωμένοι άγκαλιάστηκαν και φιλήθηκαν κλαίοντας.

— Πηγαίνετε τώρα ! είπε τó παιδί, τελείωσε ή κρίσι σας !

— Και πώς τελείωσεν, είπαν οί πολλοί, ό ένας κρατάει κι ό άλλος έχει νά λάβη.

— Τελείωσε ! είπε τó παιδί· ή διαφορά τους ήταν τó μίσος. ‘Αφού μπήκε ή αγάπη ανάμεσά τους, τó μίσος έφυγε και τó δίκαιο έρχεται μόνο του.

Και πραγματικά, εκείνος, πού βαστούσε τά μισά χρήματα, τάβγαλε από τόν κόρφο του και τάδωσε στόν άλλο, πού τά ζητούσε, λέγοντας :

— Πάρ’ τα, άδελφέ !

Και κείνος, πού τά ζητούσε, του άπολογήθηκε :

— ‘Οχι, άδελφέ, όλα ! Βάστα τά βρετικά σου. Κράτα όσα θέλεις, κράτα τα κι όλα . . .

— ‘Οχι, όχι, είναι δικό σου βιό, είπεν εκείνος, πού τά είχε βρει· μακριά από μένα τó άδικο !

— Πάρ’ τα ! του έφώναξαν οί άλλοι, αφού σου τά δίνει ό άνθρωπος.

Τά πήρε τότε εκείνος και τά έβαλε στη σακούλα, κι αφού τήν

έβαλε στὸν κόρφο του, ξαναγκαλιάστηκε καὶ ξαναφιλήθηκε μὲ τὸν ἀντίθετό του.

— Μπράβο, Σπύρο ! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι, εἶσαι ἀληθινὸ παιδί τοῦ κύρ - Χρίστου !

Καὶ πῆγαν ὅλοι καὶ τὸ φίλησαν τὸ παιδί καὶ τοῦ εὐχήθηκαν νὰ προκόψῃ.

Ὁ καρβανάρης, ποὺ κοροίδευε πρῶτα τὸ μικρὸ κριτή, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε, λέγοντας :

— Παιδί μου, νὰ μὲ χωρέσῃς. Ἐγὼ εἶμαι μεγάλος στὰ χρόνια καὶ σὺ μεγάλος στὸ νοῦ. Μιὰ μέρα θὰ γίνῃς ἀφέντης.

Καὶ πραγματικὰ ἔζησε καὶ πρόκοψε.

« Διηγήματα τῆς ξενιτειᾶς »

Χρῖστος Χριστοβασίλης

13. Η ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

Ἀνήμερα τὰ Φῶτα, τὸ δειλινὸ τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁΐ - Γιαννιοῦ, ἡ Μήτραινα, ὅπως ὅλες τὶς παραμονές τοῦ Ἁΐ - Γιαννιοῦ, ἔσφαξε μιὰ παχειὰ καὶ μεγάλη κότα, ἀπὸ τὶς δέκα - δώδεκα κοτοῦλες ποὺ εἶχε, τὴ ζεμάτισε, τὴ μάδησε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράσῃ. Συγύρισε τὸ σπιτοκάλυβό της, ἔστρωσε στὴ γωνιά τὰ νυφιάτικα της μάλλινα στρωσίδια, ἔδεσε τὴ σκύλα καὶ περίμενε, ὅπως ὅλες τὶς παραμονές, νάρθῃ ὁ ξενιτεμένος της ὁ Γιάννης, ξημερώνοντας τ' Ἁΐ - Γιαννιοῦ.

Αὐτὴ ἡ ἱστορία ἐξακολουθοῦσε χρόνια τώρα. Ἦταν ἀκόμα νέα ἡ Μήτραινα, ὅταν, χήρα, ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, ὁ Γιάννης, γιὰ τὴν ἔρμη ξενιτειά. Δὲν εἶχε ἀκόμα ἄσπρη τρίχα στὰ κατὰμαυρα μαλλιά της, ὅταν τὸν φίλησε γιὰ ὑστερὴν φορὰ καὶ τὸν εἶδε ψηλὰ ἀπὸ τὴ ραχοῦλα μὲ δακρυόπνιχτα μάτια νὰ χάνεται στὸ μακρὸς τοῦ δρόμου καὶ νὰ γίνεται ἄφαντος.

Χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε ἡ δόλια Μήτραινα περνοῦσε τὴ ζωὴ της μονάχη στὸ σπιτοκάλυβό της, ἔχοντας γιὰ μόνη συντροφιά τοὺς τέσσερους τοίχους, τὸ εἰκόνισμα, τὴ γωνιά, μιὰ γίδα, μιὰ γάτα καὶ καμμὶὰ δεκαρὶὰ κοτοῦλες, μ' ἓναν ὁμορφὸ πετεινὸ, ποὺ τῆς χρησίμευε κάθε πρῶί, σὰν ρολόγι, νὰ τὴν ξυπνᾷ, γιὰ ν' ἀνάβῃ τὴ φωτιά

της και ν' ἀρχινᾷ τὸ ἐργόχειρό της : Ρόκα ἢ πλέξιμο ἢ μπάλωμα ἢ γιὰ νὰ πηγαίνει στοὺς λόγγους νὰ κουβαλᾷ ξύλα.

Τὰ νιοπαῖδα τοῦ χωριοῦ πῆγαιναν κι ἔρχονταν στὴν ξενιτειά, ποιοὶ σὲ τρία, ποιοὶ σὲ τέσσερα καὶ ποιοὶ σὲ πέντε χρόνια, τὸ βαρὺ, βαρὺ· ἀλλὰ ὁ Γιάννης τῆς Μήτηραινας οὔτε φαινόταν, οὔτε ἀκουγόταν πούθενά ! Ὁλος ὁ κόσμος τὸν θεωροῦσε χαμένο καὶ ὁ προεστὸς τοῦ χωριοῦ τὸν ξέγραψε ἀπὸ τὸ δεφτέρι του, γιὰ νὰ μὴν πληρώνῃ ἢ κακομοίρα ἢ Μήτηραινα τοὺς φόρους του. Καὶ ὅμως ἡ Μήτηραινα ἔσκιζε τὰ ρούχά της, ἅμα ἔμαθε ὅτι τῆς ξέγραψε ὁ προεστὸς τὸ παιδί της καὶ πῆγε στοὺς σπῖτι του νὰ παραπονεθῇ :

— Ἀκοῦς ἐκεῖ, ἔλεγε, βγαίνοντας ἀπὸ τοῦ προεστοῦ, νὰ μοῦ σβήσῃ τὸ παιδί μου ! Τί τὸν μέλει αὐτόν, σὰν πληρώνω ἐγώ ;

Εἶχε πάντα τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα καὶ τῆς φαινόταν, ὅτι τὸ παιδί της εἶναι γερὸ καὶ καλά, ὅτι κέρδιζε χρήματα μὲ τὸ σωρὸ, κι ὅτι βρίσκεται στοὺς δρόμους νᾶρχεται. Ζοῦσε ἡ καημένη μὲ τὸ ἐργατικό, πότε στ' ἀμπέλια καὶ πότε στὰ χωράφια χωριανῶν της, κι ἐνῶ ὅλος ὁ κόσμος τὴν συμπονοῦσε, αὐτὴ δὲ τῷ βανὲ κάτω, ἀλλὰ ἀπολογιόταν μὲ θυμὸ :

— Μὴ σᾶς πέρασε ἡ ἰδέα, ὅτι χάθηκε τὸ παιδί μου καὶ δὲ θὰ μοῦ ἔρθῃ ; αὐτὸ ζῇ καὶ βασιλεύει, δόξα σοι ὁ Θεός ! Ἔτσι μοῦ τὸ λέει ἡ ἐλπίδα, ποὺ ἔχω μέσα στὴν καρδιά μου !

Κάθε δειλινό, χειμῶνα - καλοκαίρι, ὅταν ἔτρεμε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψῃ, ἄφηνε τὴν ἐργασία της καὶ γνέθοντας πῆγαινε ψηλὰ στὴ ραχοῦλα, στ' ἀγνάντια τοῦ χωριοῦ, κι ἐκεῖ καθόταν κι ἀγνάντευε τὸ δρόμο, ὡς μιὰ ὥρα μακριὰ — ὅσο ἔκοβε τὸ μάτι της — καὶ μὲ ἀνίκητη ἐλπίδα ἀκολουθοῦσε τοὺς διαβάτες, ποὺ ἔρχονταν, καὶ μονολογοῦσε :

— Νά ! αὐτὸς εἶναι ! Αὐτὸς ὁ καβαλλάρης ! Κοίτα, πῶς τρέχει τὸ μουλάρι του ! Καλῶς ὥρισε, παιδί μου !

Καὶ ξεφώνιζε, κι ἀνοίγε τὴν ἀγκαλιά της μ' ἄφατη χαρά, καὶ ροβολοῦσε δυὸ - τρία βήματα, ἀλλὰ ὁ καβαλλάρης ἐκεῖνος δὲν ἦταν ὁ Γιάννης τῆς Μήτηραινας, οὔτε κἂν χωριανὸς της, γιατί, ἅμα πλησίαζε πρὸς τὸ χωριό, ἔπαιρνε τὸν ἄλλον τὸ δρόμο, τραβῶντας γιὰ ξένο χωριό. Κι ἡ Μήτηραινα, χαρωπὴ-χαρωπὴ, ἔπαιρνε κοντὰ μὲ τὸ βλέμμα της ἄλλον καβαλλάρη διαβάτη γιὰ τὸ Γιάννη της, ὅσο ποὺ κι αὐτὸς ἔπαιρνε ἄλλο δρόμο. Καὶ δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὴ ραχοῦλα, παρὰ ὅταν

ἄρχιζε νὰ χύνεται τὸ σκοτάδι ἐπάνω στὴ γῆ. Τότε, γύριζε στὸ σπιτοκάλυβό της γελαστή καὶ χαρωπὴ, ὅπως πάντα, μὲ τὴν καρδιά της γεμάτῃ ἐλπίδα, κουνῶντας τὸ κεφάλι της καὶ λέγοντας :

— Ποιὸς ξέρει τὸ μοναχό μου, ποῦ νὰ νυχτώθηκε ! Δὲν τὸν ἄφησε ἡ κούρασι τοῦ δρόμου νὰ φθάσῃ ἀπόψε ! Κι αὔριο ἡμέρα τοῦ Θεοῦ ξημερώνει ! Αὔριο ἔρχεται.

Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἐξακολούθησε χρόνια καὶ χρόνια. Ἡ ἐλπίδα φώλιαζε βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια τῆς Μήτηρ τραινᾶς. Καὶ τίποτε δὲ μποροῦσε νὰ τὴν διώξῃ ἀπὸ κεῖ μέσα. "Όταν δούλευε μὲ τὴν ἐργατιά, αὐτὴ ἔσερνε πάντα τὸ τραγούδι καὶ τραγουδοῦσε ὅλο τραγούδια γιὰ τὸν ξενιτεμένο τὸ γυιό της, ποῦ πάντα ἐρχόταν καὶ ποτὲ δὲ φαινόταν !

"Όλος ὁ κόσμος, ἄντρες καὶ γυναῖκες, τὴν ψυχοπονοῦσαν τὴν καημένη τὴ Μήτηρ τραινᾶ κι ἔλεγαν μέσα τους :

— "Ο Θεὸς νὰ τῆς αὐξάνῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ὀρφανῆς !

"Ετσι περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ ἡ Μήτηρ τραινᾶ ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐλπίζει, κι ὅλο νὰ ἐλπίζει. Κάθε βράδυ περίμενε τὸ Γιάννη της καὶ κάθε βράδυ ξενυχτοῦσε ἔρημη καὶ μοναχὴ στὸ σπιτοκάλυβό της, χωρὶς ν' ἀδημονεῖ, χωρὶς ν' ἀπελπίζεται.

Εἶχε χάσει τὸ λογαριασμὸ πόσα χρόνια εἶχε ὁ Γιάννης της στὰ ξένα. Δὲ θυμόταν πόσα χρόνια τῆς βάραιναν τὴ ράχι, κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποῦ ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, εἶχε σκεπάσει τὸν καθρέπτη της, ποῦ εἶχε κρεμασμένο δεξιὰ στὴν πόρτα της, καὶ ἀπὸ τότε δὲν εἶχε δεῖ τὸ πρόσωπό της ! Τὰ μαλλιά της εἶχαν ἀσπρίσει ὅλα, τὸ πρόσωπό της εἶχε ζαρῳσει, ἡ ράχι της εἶχε κυρτώσει κι αὐτὴ δὲν τὸ γνῶριζε !

"Αν κάθε δειλινὸ ἔβγαινε στ' ἀγνάντια ἡ Μήτηρ τραινᾶ, γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ παιδί της ν'ἀρχεται, ὅμως οὔτε φαί ἐτοίμαζε, οὔτε ἔστρωνε, οὔτε τὴ σκύλα ἔδενε, γιὰ νὰ μὴν ἀλυχτᾷ τοὺς χωριανούς. Μόνο τὴν παρμονὴ τοῦ "Αἰ - Γιαννιοῦ ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειά.

Τὸ εἶχε κομποδεμένο ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ὅτι θὰ ἐρχόταν ὁ Γιάννης της χωρὶς ἄλλο, ξημερώνοντας ἡ γιορτὴ του. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν παρμονὴ, χωρὶς νὰ βγῇ καθόλου στ' ἀγνάντιά, ἔσφαζε τὴν παχύτερή της κόττα, τὴ ζεματοῦσε, τὴ μαδοῦσε καὶ τὴν ἔβανε νὰ βράσῃ, σκούπιζε τὸ σπῆτι καλὰ - καλὰ, ἔστρωνε καθαρὰ κι ἔδενε τὴ σκύλα, γιὰ

νάβαι όλα έτοιμα τὸ πρῶτὶ καὶ νὰ μὴν ἔχη ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ πάη μόνο στὴν ἐκκλησιά κι οὐδ' ἄλλο, κι οὐδ' ἄλλο.

Τόσοι "Αἰ - Γιάννηδες πέρασαν καρτέρι καὶ καρτέρι, πὺ μποροῦσαν νὰ κάμουν ἀκέριο μῆνα, κι ὁ Γιάννης τῆς Μήτηραινας δὲ φαινόταν ! Τί νὰ εἶχε γίνει ὁ Γιάννης ! Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλειωσαν τὰ κόκκαλά του κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο μνῆμα, χωρὶς κερί, χωρὶς λιβάνι, χωρὶς τρισάγιο, χωρὶς λουλούδια, χωρὶς δάκρυα !

Ἄλλὰ ποῦ περνοῦσαν αὐτὰ ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς Μήτηραινας !

"Όταν ἔβρασε καλὰ ἡ κότα, εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Τότε ἡ Μήτηραινα τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴν φωτιά, τὴν ἀπόθεσε ψηλὰ κι ὕστερα ἔκαμε τὸ σταυρὸ τῆς ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμα, παρακαλῶντας τὴν Παναγία καὶ τὸν "Αἰ - Γιάννη νὰ τῆς φέρουν τὸ παιδί τῆς γερό καὶ καλὰ ἀπὸ τὰ ξένα. Χάλασε καὶ σκέπασε τὴ φωτιά, ἔσβησε τὸ λυχνάρι καὶ πλάγιασε νὰ κοιμηθῇ, γιατί ἦταν περασμένη ἡ ὥρα.

Τὰ πρόσφορα τὰ εἶχε ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ. Τὸ βαθὺ πρῶτὶ, νύχτα ἀκόμη, πρὶν λαλήσουν οἱ πετεινοί, ἅμα ἄκουσε τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησίας, σηκώθηκε, νίφτηκε, ἄναψε τὸ καντήλι στὸ εἰκόνισμα, ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς κι ἄναψε τὴ φωτιά. Ἐφτίασε τρία τέσσερα κεριά, γέμισε τὸ ροῖ τῆς λάδι, πῆρε τὸ πρόσφορό τῆς καὶ κίνησε γιὰ τὴν ἐκκλησία.

Ξεκινῶντας ἔκλεισε πίσω τῆς τὴν πόρτα μόνο μὲ τὸ μάνταλο, γιὰ νὰ μπορέση νὰ μπῇ μέσα μονάχο του τὸ ξενιτέμενο τῆς παιδί. Ἦταν τόσο βέβαιη, ὅτι θὰ ἐρχόταν χωρὶς ἄλλο ὁ Γιάννης τῆς ἐκεῖνο τὸ πρῶτὶ !

Στὴν ἐκκλησία κάθισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ὡς τὸ τέλος καί, ὅπως συνήθιζε πάντα, πῆγε στὴν πύλη τοῦ ἱεροῦ πρῶτη-πρῶτη, γιὰ νὰ πάρῃ ἀντίδωρο πρωτύτερα ἀπ' ὅλο τὸ ἄλλο χωρὶς καὶ νὰ πάῃ γρήγορα στὸ σπίτι τῆς, νὰ δεχτῇ τὸ παιδί τῆς, πὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ξενιτεία.

Ἐτσι ἔκανε πάντα, κι ὁ παπαῶς, πὺ ἤξερε αὐτὴ τὴν ἀδυναμία τῆς, τῆς ἔδινε ἀντίδωρο πρῶτα ἀπ' ὅλους· κι αὐτὴ παίρνοντας τ' ἀντίδωρο βγῆκε τρεχάτῃ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία κρατῶντας στὸ χέρι τὸ ἀδειανὸ ροῖ καὶ τράβηξε ἴσια γιὰ τὸ σπιτοκάλυβό τῆς.

Δὲν εἶχε φέξει καλὰ, ὅταν γύριζε, κι ἡ συννεφιά ἡ βαρεία, πὺ κρεμόταν στὸν αἰθέρα, ἔκανε τὸν οὐρανὸ μαῦρο καὶ φοβερό. Ὁ ἀνεμος φυσοῦσε δυνατὰ κι ἡ Μήτηραινα ἔτρεχε γρήγορα πατῶντας

ὅπως τύχαινε μέσα στὶς λάσπες, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ γρηγορότερο στὸ σπιτοκάλυβό της καὶ νὰ σφίξῃ στὴν ἀγκαλιά της τὸ παιδί της.

Μπαίνοντας στὴν αὐλὴ κοίταξε ὀλόγυρα, γιὰ νὰ ἰδῇ, ἂν εἶναι κανένα μουλάρι, καὶ μὴ βλέποντας τίποτε ἀπόθεσε κάπου τὸ ροῦ της, βγῆκε στὸ δρόμο καὶ τράβηξε ἴσια κατὰ τ' ἀγνάντια. Καὶ ἅμα ἔφτασε στὴ μεριά, ποὺ εἶχε χωριστῇ μὲ τὸ Γιάννη της, φώναξε μὲ μεγάλη φωνή :

— Γιάννη η η η ! Γιάννη, οὔσου !

— 'Ορίστεεε ! ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριά.

— Χτύπα γρήγορα, παιδάκι μου, γιατί σ' ἔφαγε τὸ κρῦο. Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ Μήτηρνα.

Σὲ λίγο τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μολαριοῦ ἀκουγόταν ξαστερώ-
τερα, ἀλλὰ ἡ Μήτηρνα δὲν τὸ κουνούσε ἀπὸ ἐκείνη τὴ μεριά.

Τὸν περίμενε ἐκεῖ τὸ Γιάννη της, ὡς ποὺ ἦρθε.

— Παιδάκι μου ! Ψυχούλα μου !

— Μαννούλα μου ! Ποιὸς σοῦ πῆρε τὰ συχαρίκια καὶ βγῆκες τέτοια ὦρα ἐδῶ, νὰ μὲ καρτερῇς :

— 'Η ἐλπίδα μου, ψυχούλα μου ! 'Η ἀνίκητη ἐλπίδα μου, ποὺ φώλιασε μέσα ἐδῶ, στὴν καρδιά μου βαθιά !

Ὁ Γιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ μουλάρι, ἡ Μήτηρνα ἀνοίξε τὴν ἀγκαλιά καὶ μάννα καὶ παιδί ἔγιναν ἓνα ἀπὸ τὸ σφιχταγκάλισμα. Ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴν μεριά, ποὺ ἀγκαλιάστηκαν καὶ φίληθηκαν μάννα καὶ παιδί τὸ πικρὸ ἀγκάλιασμα καὶ φίλημα τοῦ χωρισμοῦ, ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια, ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴ μεριά πάλι μάννα καὶ παιδί ξαναφίλιόνταν καὶ ξαναγκαλιάζονταν τὸ χαρμόσυνο φίλημα κι ἀγκάλιασμα τοῦ ἐρχομοῦ.

Κι ἔτσι ἀγκαλιασμένοι ἔφτασαν στὸ σπιτοκάλυβο.

Μιά βареιά τουφεκιά ἔπεσε στὸν αὐλόγυρο τῆς Μήτηρνας, ποὺ βρόντησε ὅλο τὸ χωριό.

Ἡ χαρὰ τῆς Μήτηρνας οὔτε γράφεται οὔτε μολογιέται !

Πρώτη φορά, ἀφότου ξενιτεύτηκε ὁ Γιάννης, θρονιαζόταν ἡ χαρὰ στὸ ταπεινὸ σπιτοκάλυβο τῆς Μήτηρνας.

14. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

Εἶν' ἓνα μικρό, φτωχό σπιτάκι,
λάμπει ὁ ἥλιος πάνου του χρυσός·
κάθε χαρωπὸ παραθυράκι
στ' ἄσπρο μου γενέθλιο σπιτάκι,
τῶχει ζῶσει πράσινος κισσός.

Δυὸ μορφές κεῖ μέσ' ἀγαπημένες,
ἓνας γέρος τώρα καὶ μιὰ γριά —
κάθονται σκυφτές καὶ λυπημένες,
δυὸ μορφές γλυκειές, ἀγαπημένες,
γιά τὸ γυιό τους ποῦφυγε μακριά.

Πότε θά 'ρθης, μέρα εὐλογημένη,
νὰ ριχτῶ τρελλὸς στὴν ἀγκαλιά
τῶν γλυκῶν γονιῶν μου, ποῦ κλαμένοι.
μέ χαρὰ στὰ μάτια τους χυμένη,
δὲν θά μέ χορταίνουν στὰ φιλιά.

« Παιδικὴ ἀνθολογία »

Νικόλαος Χατζηδόκης

15. Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Σὰν πῆγε στὴν Ἀμερική,
ἐγύριζεν ὁ νοῦς του πίσω
καθημερινὴ καὶ Κυριακή.

Σὰν ἄρχιζε νὰ γράψη γράμμα,
« καλή μου μάννα κι ἀδερφή », —
ἐκεῖ τὸν ἔπιανε τὸ κλάμα.

Ἐπέρασε καιρὸς πολὺς,
στὰ ξένα ἀσπρίσαν τὰ μαλλιά του,
γυρίζει πίσω παραλῆς.

Τὰ πλούτη του εἶναι περισσά.

Ἐφερε γοῦνες καὶ ρολόγια,
ἔχει τὰ δόντια του χρυσά.

Πηγαίνει στο σπιτάκι ἴσια.
 Ἡ μάνα του ; . . ἢ ἀδερφή ;
 Εἶναι κι οἱ δυὸ στὰ κυπαρίσσια.

Ἄς ξαναζοῦσαν μιὰ βραδιά
 — κι' ἄς ἦτανε καὶ στ' ὄνειρό του ! —
 Θάδινε ὀλάκερο τὸ βιό του !

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

16. Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

Ἦταν Γενάρης μῆνας, καρδιά τοῦ χειμῶνα. Μέσα στοῦ σπίτι ζέστα καὶ λαμπρή, χοντροκάρβουνη καὶ κουτσουροθρεμμένη φωτιά κι ἔξω φριχτὸ σκοτάδι κι ἄγριο ἀνεμόβροχο, ποὺ ξερρίζωνε δέντρα. Χαρά σὲ κείνον, ποὺ ἦταν μέσα, κι ἄς ἦταν καὶ γύφτος, κι ἀλλοῖ-μονο σὲ κείνον, ποὺ ἦταν ἔξω, κι ἄς ἦταν καὶ βασιλιάς !

Τὸ σπίτι, ποὺ φέρομε στὴ διήγησί μας, ἦταν τὸ πρωτόσπιτο τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸ δεχόταν τοὺς ξένους κι ἀγνώστους, ἐνῶ τ' ἄλλα τὰ σπίτια δεχόταν τοὺς γνώριμους μόνον. Ἕνας γέρος, ὁ γέρο-Δῆμος, ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σπιτιοῦ, ὁ νοικοκύρης, κι ἡ Γιώργαινα ἡ νύφη του, ἡ νοικοκυρά. Πέντε ἀγγόνια του, δύο ἀρσενικά καὶ τρία θηλυκά, ἀποτελοῦσαν τὴ φυτειά τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ γιὸς τοῦ γέρου, ἄντρας τῆς χήρας καὶ πατέρας τῶν παιδιῶν, εἶχε σκοτωθῇ ἄδικα στὰ Γιάννενα ἀπὸ ἓνα τουρκαρβανίτη, Χαμίτ Γκόγκα λεγόμενο, ἀπὸ τὸ Προγονάτι τῆς Λιαπουργιάς. Ὑστερα ἀπὸ τὸ φόνο, ὁ φονιάς βγῆκε στὰ βουνά.

Ζύγωνε ἡ ὥρα τοῦ δείπνου. Ὁ ὑπηρέτης ἔκλεισε μὲ πάταγο τὴν αὐλόθυρα, ἀπόλυσε τὰ δυὸ σκυλιὰ ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες, ἀνέβηκε τὴ σκάλα καὶ μπαίνοντας ξεκουμπώθηκε κι εἶπε στοῦ γέρο - Δῆμο:

— Κάθισα ὡς αὐτὴ τὴν ὥρα στοῦ Μεσοχώρι καὶ δὲ φάνηκε κανένας ξένος.

— Καλά, παιδί μου, εἶπεν ὁ γέρο - Δῆμος ἄς στρωθῇ τὸ τραπέζι, νὰ δειπνήσουμε, κι ἂν ἔρθῃ κανένας ἀργότερα, ἡ θύρα μας εἶναι γνωστὴ κι ἀνοίγει εὐκολα.

Στὸ πρόσταγμα τοῦ γέρου μπῆκε ἡ ψυχοπαίδα, κρατῶντας ἓνα μακρὺ τραπέζι, καὶ τὸ ἀπόθεσε καταγῆς, βάνοντας τὸ κεφαλο-

τράπεζο πρὸς τὸ μέρος, ποὺ καθόταν ὁ γέρος. Σὲ λίγο ὅλη ἡ οἰκογένεια, παιδιὰ, μάννα καὶ πάππος, δειπνοῦσε.

Δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμη στὴ μέση τοῦ φαγητοῦ, ὅταν τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς, ὁ Κοράκης κι ὁ Τραχήλης, ἄρχισαν ν' ἀλυχτοῦν καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε καὶ ποδοβολητὸ ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα. Τὰ σκυλιά, ἀκολουθώντας ἀπὸ μέσα τὸ ποδοβολητὸ κι ἀλυχτώντας, ἔφτασαν στὴν αὐλόθουρα, ὅπου εἶχε σταθῇ ἄνθρωπος, κι ἐκεῖ πλέον εἶχαν γίνεи θηρία καὶ τὰ δυὸ κι ἂν δὲν ἦταν τὰ σανίδια τῆς θύρας, θὰ τὸν κατακομμάτιαζαν.

— Ἐβγα στὴν κρεβάτα, προστάζει ὁ γέρος τὸν ὑπηρέτη, καὶ ιδέ, γιατί ἀλυχτοῦν τὰ σκυλιά... Μοῦ φαίνεται, ὅτι κάποιος ξένος εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόθουρα καὶ δὲν τολμάει νὰ χτυπήσῃ...

Ὁ ὑπηρέτης βγῆκε ἔξω κι ἀμέσως φώναξε :

— Ποιὸς εἶναι ;

Τὰ σκυλιά στὸ ἀκουσμα τῆς φωνῆς ἀνταριάστηκαν περισσότερο καὶ πῶς νὰ μπορούσαν νὰ τρυπήσουν τὴ θύρα, γιὰ νὰ δείξουν, ὅτι ἐκτελοῦν τὸ καθήκόν τους καὶ ὅτι τρῶν τὸ ψωμί μὲ τὸ δίκιο.

— Ἀνθρωπος εἶμαι, ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ τρεμάμενη ἀπὸ τὸ κρύο, διαβάτης, ἄγνωστος...

— Ποῦθε εἶσαι ; ξαναρώτησε ὁ ὑπηρέτης.

— Μακριὰ, ἀπὸ πολὺ μακριὰ...

— Τοῦρκος εἶσαι ἢ Ρωμιός ;

— Τοῦρκος, ἀπολογήθηκε δειλὰ - δειλὰ ὁ ξένος.

— Νὰ πάρ' ἡ κατάρρα, μουρμούρισε ὁ ὑπηρέτης· τέτοιον καιρὸ καὶ τέτοια ὥρα νὰ σοῦ τύχη καὶ ἀντίχριστος !

Μπαίνοντας μέσα εἶπε περίλυπα στὸ γέρο νοικοκύρη :

— Ἕνας ἀντίχριστος !

— Τί σημαίνει ; ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος, ἄνθρωπος δὲν εἶναι ; Δὲ ζητάει νὰ μπῇ στὸ σπίτι μας ὡς Τοῦρκος ἢ χριστιανός, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. Κατέβα ἀμέσως κάτω καὶ δέσε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ σκυλιά κι ἄνοιξέ του τὴ θύρα, νάρθῃ ἐπάνω !

Ὁ ὑπηρέτης, θέλοντας καὶ μὴ, βγῆκε ἔξω καὶ σὲ λίγο ὁ ξένος ἔμπαινε μέσα.

— Καληώρα σας, εἶπε, μπαίνοντας μέσα, ἐνῶ τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς ἔπνιγαν τὴ φωνὴ του μὲ τ' ἀλυχτήματά τους.

— Καλῶς ὥρισε, τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος καὶ τοῦ

ἄπλωσε τὸ χέρι, γιὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ· κάθισε νὰ φᾶμε!

Τὰ σκυλιά κόβονταν στὴν αὐλή, ἀλυχτῶντας πρὸς τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ κι ὄχι πρὸς τὴν αὐλόθυρα, ὅπως πρὶν νὰ μπῇ μέσα ὁ ξένος.

Ὁ ξένος κρέμασε τὴν κατὰβρεκτη κάπα του, ἔβγαλε τὰ μουσκεμένα τσαρούχια του, ξεζῶστηκε τ' ἄρματωμένο σελάχι του καὶ τὸ ἀπόθεσε, τίναξε τὴ φουστανέλλα του καὶ κάθισε στὸ πλάγι τοῦ γέρου στὸ τραπέζι κι ἄρχισε νὰ τρώγῃ, λέγοντας :

— Καλῶς σᾶς ἡῦρα στὸ σπίτι σας, νὰ ζήσετε, κι ἂν ἔχετε ξενιτεμένο, νὰ τὸν καλοδεχθῆτε. . .

— Καλῶς, ὦρισε, τοῦ εἶπε ὁ γέρος· νὰ πᾶς καλὰ τὸ σπίτι σου καὶ νὰ βρῆς καὶ τοὺς δικούς σου καλὰ.

Ὁ τουρκαρβανίτης ἄρχισε νὰ τρώῃ, σὰ λιμασμένο θεριό, ἀλλὰ καὶ τ' αὐλόσκυλα περισσότερο ἀλυχτοῦσαν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα.

— Μπᾶ, πού νὰ σᾶς μάση λύσσα! ξεφώνισε ὁ γέρος.

Κι ὕστερα γυρίζοντας πρὸς τὸν ὑπηρέτη τοῦ εἶπε :

— Τί ἔχουν αὐτὰ τὰ σκυλιά ἀπόψε καὶ κόβονται ἔτσι ; αὐτὰ κάνουν σὰ νὰ μπῆκε λύκος στὸ σπίτι.

Κι ἐπειδὴ ἡ παρομοίωσι μποροῦσε νὰ παρθῇ ἀπὸ τὸν ξένον γιὰ προσβολή, τοῦ εἶπε :

— Μὲ συγχωρεῖς, ἀγᾶ μου, δὲν ἐννοῶ τὴν ἀφεντιά σου. . . ὁ λόγος τὸ ἔφερε.

Ὅστε βγήκε στὴν κρεβάτα κι ἀπὸ τὸν ἐξώστη μάλωσε τὰ σκυλιά, γιὰ νὰ σωπάσουν.

Ἀλλὰ ποῦ ν' ἀκούσουν τὰ σκυλιά!

Τότε ὁ γέρος κατέβηκε στὴν αὐλή μ' ἓνα ραβδί καὶ τὰ κτύπησε καὶ τὰ ἔδιωξε ἀπὸ τὴ θύρα, κι ἔτσι ἔπαψαν ν' ἀλυχτοῦν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα, ἀλλὰ κι ἐκεῖ πού πῆγαν, στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς αὐλῆς, ὅλο γκρίνιαζαν.

Δὲ χρειάστηκε νὰ βάλουν ἢ νὰ ἐτοιμάσουν ἄλλο φαγητό· ὅ,τι ἦταν στὸ τραπέζι, γιὰ νὰ φάῃ ἡ οἰκογένεια, ἔφαγε καὶ παράφταξε. Ὅστε ἀπὸ τὸ φαγητό ἡ ψυχοπαίδα σήκωσε τὸ τραπέζι, ὁ ὑπηρέτης σκούπισε καὶ ἡ νοικοκυρὰ καληνύχτησε καὶ τραβήχτηκε μὲ τὰ παιδιά της στὸ δωμάτιό της, κι ἔμειναν γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ γέρος μὲ τὸν ξένο μονάχοι.

Ὁ ξένος εἶπε στὸ γέρο :

— Ἦθελα νὰ μείνωμε μόνοι. . . Ἔχω νὰ σοῦ ξεμυστηρεῦτῶ. .

Ἀκούοντας αὐτὰ ὁ γερονοικοκύρης φώναξε, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν ὁ ὑπὲρτης καὶ ἡ ψυχοπαίδα, ποὺ ἦσαν στὴν κρεβάτα :

— Νὰ μὴ μπῆ κανένας μέσα, χωρὶς νὰ πάρῃ ἄδεια.

ῴστερα γύρισε πρὸς τὸν ξένο καὶ τοῦ εἶπε :

— Τώρα πές μου τὸ μυστικό σου.

— Εἶμαι, ποὺ λές, κακὸς ἄνθρωπος. . .

—

— Εἶμαι φονιᾶς! . . . εἶμαι ληστής!

— Φονιᾶς καὶ ληστής ; ῴς εἶσαι ὅ,τι κι ἂν εἶσαι! ῴ σκέπη τοῦ σπιτιοῦ μου εἶναι μικρὸς οὐρανός· σκεπάζει καὶ καλοὺς καὶ κακοὺς.

— Μὲ κυνηγοῦν οἱ παγάνες. . .

— ῴς σὲ κυνηγοῦν. . .

— Πολέμησα τρεῖς ὥρες. . . Μὲ εἶχαν περικυκλωμένο ἀπὸ τρεῖς μεριές ὁ στρατός κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τὸ ποτάμι, ὁ Καλαμάς. Τί νὰ κάμω ; ἔμπρὸς βαθὺ καὶ πίσω ρέμα. Τὸ ἀδιάβατο καὶ θολὸ ποτάμι, ποὺ κυλοῦσε τ' ἄγρια νερά του μ' ἓνα φοβερὸ βουητό, μοῦ φάνηκε σπλαχνικώτερο καὶ ἡμερώτερο ἀπὸ τ' ἄγρια πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ποὺ ἤθελαν νὰ μοῦ ἀρπάξουν τὴ ζωή. Πῶς νὰ γλυτώσω ; Κλείω τὰ μάτια μου, καὶ ρίχνομαι μέσα στὸ ποτάμι. ῴλλὰ γιὰ τὴν καλή μου τύχη κρατήθηκα στὴ διχαλωσιὰ ἐνὸς πλατάνου. ῴ πλατάνος αὐτὸς εἶχε τὸν κορμό του κούφιο καὶ στὴ στιγμή χώνομαι μέσα στὴν κουφάλα. Οἱ στρατιῶτες, ποὺ μὲ κυνηγοῦσαν, νόμισαν πῶς ἔπεσα ἀληθινὰ στὸ ποτάμι. ῴμεινα ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν κουφάλα. ῴμα νύχτωσε, βγῆκα ἔξω καὶ τράβηξα σ' ἓνα μαντρί. Πρῶι - πρῶι ἔφυγα, λημέριασα σ' ἓνα σύνδενδρο καὶ κατὰ τὸ δειλινὸ τράβηξα γιὰ δῶ, γιὰ νὰ φάω, νὰ πάρω λίγο ψωμί μαζί μου καὶ νὰ φύγω. Δὲν μπορῶ νὰ μείνω πολὺ, γιὰ τὸ δικό σου τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ δικό μου. Τώρα διάταξε νὰ μοῦ δώσουν ψωμί, νὰ φύγω. . .

ῴκείνη τὴ στιγμή ἀνταριάστηκαν τὰ σκυλιὰ στὴν αὐλή κι' ὅλα τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ, καὶ σὲ λίγο τὸ Μεσοχώρι ἀντήχησε ἀπὸ ποδοβολητὰ καβαλλαραιῶν στρατιωτῶν.

— ῴ παγὰνα! φώναξε ὁ ξένος. ῴν εἶσαι χριστιανὸς καὶ πιστεύεις Θεό, μὴ μὲ προδώσης! Στὸ Θεὸ καὶ στὰ χέρια σου! Σὲ τοῦτον τὸν κόσμον σοῦ παραδίδω τὸ κορμί μου καὶ στὸν ἄλλον θὰ σοῦ τὸ ζητήσω.

— Μὴ φοβᾶσαι ὁγᾶ μου! εἶπε ὁ γέρος. ῴσο ποὺ βρίσκεσαι

κάτω από τή στέγη τοῦ σπιτιοῦ μου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά σέ ὑπερασπιστώ καί νά σέ φυλάξω. Προτιμῶ νά κινδυνέψω μαζί σου, παρά νά σέ παραδώσω.

Τά σκυλιά τοῦ χωριοῦ καί τοῦ σπιτιοῦ κόβονταν στ' ἄλυχτήματα, κι οἱ Τοῦρκοι στρατιῶτες φώναζαν στήν ἐξώθυρα. Τό σπίτι ἀναστατώθηκε.

‘Ο γέρος λέει στὸν ὑπηρέτη φωναχτά :

— Κατέβα κάτω, πιάσε τὰ σκυλιά, κι ἀνοιξε τίς θύρες, νά δοῦμε τί θέλουν οἱ βασιλικοὶ οἱ ἄνθρωποι !

‘Αλλά τοῦ λέει κρυφά :

— Νά μὴ φανερώσης μὲ κανένα τρόπο, ὅτι ὑπάρχει ξένος ἄνθρωπος στὸ σπίτι.

Στὸ τέλος γιὰ νά ἐξασφαλιστῇ πλεόλυτο τοῦ λέει :

— Δὲν εἶναι Τοῦρκος ! Ψέματα μᾶς τὸ εἶπε. Εἶναι χριστιανὸς σὰν κι ἐμᾶς. . . βαπτισμένος. . . ‘Ακοῦς ; Χριστιανός !

‘Ενῶ ὁ ὑπηρέτης κατέβαινε στήν αὐλὴ νά πιάσῃ τὰ σκυλιά καί ν’ ἀνοίξῃ τίς θύρες, ὁ γέρος μὲ τὴ νύφη του ἀνέβασαν τὸν ληστή μέσα στὸν καπνοδόχο μὲ ὅλα τὰ πράγματά του. ‘Ο καπνοδόχος ἦταν πλατύς κι εἶχε καὶ σκαλοπάτια καὶ καθίστρα. Πρὶν ν’ ἀνεβοῦν οἱ στρατιῶτες ἐπάνω, ὁ γέρος εἶχε λάβει ὅλα τὰ μέτρα, ὥστε νά μὴ προδοθῇ ἡ κρυψώνα τοῦ ξένου του.

Μπαίνοντας ἔπειτα στὸ σπίτι ὁ ἀξιωματικὸς τῆς παγάνας εἶπε στὸ νοικοκύρη :

— Γέρο ! γρήγορα νά μοῦ παραδώσης τὸν Χαμίτ Γκόγκα, τὸν ληστή, ποὺ ἦρθε στὸ σπίτι σου ἀπόψε, ἂν θέλῃς νά μὴν πάθῃς.

‘Αστραπὴ τοῦ ἦρθε τοῦ γέρου, ὅταν ἄκουσε τὸ μισητὸ ὄνομα τοῦ Χαμίτ Γκόγκα, τοῦ φονιά τοῦ γυιοῦ του, ποὺ τὸν εἶχε κρυμμένο στὸν καπνοδόχο. Μεγάλος πόλεμος πιάστηκε ἐκείνη τὴ στιγμή μέσα στήν καρδιά του μεταξύ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς φιλοξενίας.

— Γιατί δὲν ἀπολογιέσαι, ὦρὲ γέρο ; ρώτησε ὁ ἀξιωματικὸς τὸν γέρο - Δῆμο.

— Καί τί ἀπολογία θέλεις νά σοῦ δώσω σ’ αὐτό, ποὺ μὲ ρωτᾷς ; τοῦ ἀπάντησε ὁ γέρος μὲ ἀθυμία. Δὲν ξέρεις, ὅτι ὁ Χαμίτ Γκόγκα εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ μου ; Εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ ἔκανε τὴ νύφη μου χήρα, τ’ ἀγγόνια μου ὀρφανὰ καὶ ἐμένα χωρὶς παιδί ;

Τόσο τὸν εἶχε πλημμυρίσει ἐκείνη τὴ στιγμή τὸ αἶσθημα τῆς

έχθρας, ώστε λίγο έλειψε νά τοῦ εἰπῇ : «Έλα νά σοῦ τόν παραδώσω τόν αντίχριστο! ». Ἀλλά βαστάχτηκε.

— Καί ὅμως ἕνας καταδότης τόν πήρε στό κοντό καί τόν ἔφερε ὡς τὸ σπίτι σου! Δέν εἶναι μιὰ ὥρα. . . εἶπε ὁ ἀξιωματικός.

— Ἀλήθεια, ἐδῶ καί μιὰν ὥρα ἕνας ἄνθρωπος χτύπησε τὴ θύρα μου κι ἡ θύρα μου ἄνοιξε, ὅπως ἀνοίγει σέ κάθε ἄνθρωπο, πού τὴ κτυπήσει ζητῶντας φιλοξενία. Νά μὴ μοῦ τὸ χρωστάῃ ὁ Θεός νά κλείσω τὴ θύρα μου σέ κείνον, πού μοῦ ζητήσῃ ψωμί, νερό ἢ στέγη! Τώρα μοῦ λέτε σεῖς, ὅτι αὐτός ὁ ἄνθρωπος ἦταν ὁ ἐχθρός μου, ὁ φονιᾶς τοῦ παιδιοῦ μου, ὁ Χαμίτ Γκόγκας! Ποῦ νά τὸ ἤξερα ἐγώ ;

— Ποῦναί τος, λοιπόν, αὐτός ὁ ἄνθρωπος ;

— Κάθισε στό τραπέζι μας, ἔφαγε, ἔπινε, μᾶς εὐχήθηκε καλὸ ξημέρωμα. . . κι ἔφυγε! . . .

Ἰδρωσεν ὁ γέρος, ὡς πού νά βγάλῃ τὴν τελευταία λέξι ἀπὸ τὸ στόμα του.

Δάγκασε τὰ χεῖλη του ὁ ἀξιωματικὸς ἀκούοντας τὴν τελευταία λέξι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ γέρου, πού μάθαινε ἐκείνη τὴ στιγμή ὅτι ἦταν ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ ληστοῦ, πού κυνηγοῦσε, κι ἤλπιζε πιάνοντάς τον ζωντανὸ ἢ φονεύοντάς τον νά προαχθῇ. Δέν εἶχε κανένα λόγο νά μὴ πιστέψῃ τὰ λόγια τοῦ γέρου, πρῶτα γιατί ὁ Χαμίτ Γκόγκα ἦταν Τοῦρκος κι ὁ γέρος χριστιανός, καί δεύτερο, τὸ καί μεγαλύτερο, πού τόση μεγάλη ἐχθρα βασίλευε ἀνάμεσά τους. Τέλος περιωρίστηκε νά ρωτήσῃ :

— Καταλάβετε κατὰ πού ἔκανε τοῦλάχιστο ;

— Αὐτὸ ὁ ὑπρέτης μπορεῖ νά τὸ κατάλαβε κατὰ ποῦ ἔκαμε.

Ρωτοῦν τὸν ὑπρέτη, κι αὐτὸς ρυθμίζοντας τὴν διαγωγὴ του πρὸς τὴν διαγωγὴ τοῦ ἀφεντικοῦ του ἀποκρίθηκε μὲ φυσικὴ ἀπάθεια :

— Ἐκαμε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό.

— Ἐχει πολλὴ ὥρα ;

— Ὅση εἶναι ἀπὸ τὴν στιγμή, πού ἦρθατε σεῖς, πρόλαβε ν' ἀπαντήσῃ ὁ γέρος.

Ὁ ἀξιωματικὸς νομίζοντας ὅτι βρίσκεται ἀκόμα πολὺ κοντὰ ὁ καταζητούμενός του, καρβαλλίκεψε καί τράβηξε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό, σέρνοντας μαζί του ὅλους τοὺς στρατιῶτες τους.

Φεύγοντας οί Τοῦρκοι, γυρίζει ὁ ὑπηρέτης καὶ λέγει τοῦ γέρου :

— Καὶ τώρα, ἀφεντικό, τί λογιῶν ξεμπερδεμα θά κάμωμε τοῦ ἀντίχριστου, ποῦ ἔχουμε μέσα στοῦ σπίτι μας ;

— Θά σοῦ εἰπῶ. Τὸ μόνο μου ὄνειρο, κι ἡ μόνη μου εὐχαρίστησι ἦταν νὰ τὸν βρῶ σὲ καμμιὰ μεριά καὶ νὰ μοῦ εἰποῦν : Αὐτὸς εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ σου, ὁ Χαμίτ - Γκόγκας ! Καὶ νὰ χυθῶ ἀπάνω του, ἀλλὰ τώρα . . ἤρθαν ἀνάποδα τὰ πράγματα. Ὁ ἐχθρὸς μου ὁ ἄσπονδος ἔχει προστάτη τὸ σπίτι μου ! Κάθισε στοῦ τραπέζι μου, ἔφαγε τὸ ψωμί μου, ἔπινε τὸ νερό μου, ἄκουσε τίς εὐχές μου, κι ἄκουσα τίς δικές του . . Τί νὰ τοῦ κάμω ; Ὡς τὸ βρῇ ἀπὸ τὸν Θεὸ κι ὄχι ἀπὸ μένα.

— Κι ὥς πότε θά τὸν φυλάμε μέσα ἐδῶ ;

— Ἀκουσε. Ἐγὼ πηγαίνω μὲ τὴ νύφη μου στοῦ δωμάτιο, ποῦ κοιμοῦνται τὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴ συναντηθῶ μ' αὐτὸν κι ἀνάψη ἡ ἔχθρα, τὸ μῖσος στὴν καρδιά μου καὶ κάμω ὅ,τι δὲν πρέπει νὰ κάμω, καὶ σὺ πῆγαινε στὴν τραπεζαρία, κατέβασέ τον ἀπὸ τὸν καπνοδόχο, ποῦ τὸν ἔχω κρυμμένο, καὶ βγάλε τον ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, δείξέ του τὸ δρόμο, ποῦ εἶχαν πάρει οἱ στρατιῶτες, κι αὐτὸς ὅποιον δρόμο θελήσῃ ἄς πιάσῃ.

Ὁ ὑπηρέτης τράβηξε γιὰ τὴν τραπεζαρία, μὰ ὁ γέρος κάτι εἶχε λησμονήσει ἀκόμα, κι ἔκραξε τὸν ὑπηρέτη :

— Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ. Βάλε του κι ἓνα μεγάλο κομμάτι ψωμί στοῦ σακκούλι.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἔπιασε τὴ νύφη του ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι καὶ πῆγαν κι οἱ δυὸ μαζὶ στοῦ δωμάτιο, ποῦ κοιμῶνταν τὰ ὄρφανά, γιὰ νὰ μὴν ἰδοῦν νὰ περνᾷ ὁ φονιάς τοῦ πατέρα τους, τοῦ ἀνδρός της καὶ τοῦ μοναχογιουῦ του !

Περ. « Πινακοθήκη »

Χρῖστος Χριστοβασίλης

17. ΕΡΓΑΣΙΑ

Ξημερώνει αὐγή δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτο της πουλί,
λὲς καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.

Πρὶν νὰ σβήσῃ κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιά,
νέοι μεσόκοποι καὶ γέροι,
τρέξετ' ὅλοι στὴ δουλειά.

Πέρα ἐκείθεν οἱ φροντίδες
ἄς πετάξουνε, καθὼς
ξαφνιασμένες νυχτερίδες,
ὁποῦ ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἔν' ἀγκάθι στὴν καρδιά·
πέστε ἀζήλευτα : εἶναι τοῦτος
ἐργασίας κληρονομιά.

Σηκωθῆτε, ἡ γῆ χαρίζει
μόνον ἄφθονο καρπὸ,
ἂν ὁ κόπος τὴν ποτίζει
μ' ἓναν ἰδρωτὰ συχνό.

Σὰν ἐσᾶς, ἀδέλφια, ἰδρώνει
κι ὁ σοφός, ποῦ μὲ τὸ νοῦ
κάμπους ἄμετρος ὀργώνει
γιά θροφή τοῦ λογισμοῦ.

Δίχως ἄνεσι καὶσχόλη
πάντα ὁ ἄξιος δουλευτής,
τὸ ἀνθηρότατο περιβόλι
σκάφτει, σπέρνει, ὁ ποιητής.

Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου
οἱ γλυκύτατοι καρποὶ
νὰ ᾔναι μόνοι, ποῦ τ' ἀνθρώπου
σῶμα θρέφουν καὶ ψυχὴ.

Γεράσιμος Μακρορᾶς

18. ΥΠΗΡΕΤΡΑ

Α'

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγένων τοῦ ἔτους. . . ἡ δεκαοκταετίας κόρη, τὸ Οὐρανιῶ τὸ Διόμικο, μελαχροινὴ, νοστιμούλα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ὁ πατήρ της, ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα - Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποροπλοίαρχος πτωχεύσας, ὅστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθημεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῆ τῆς λέμβου του περὶ μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσαν, καὶ διαπορθημεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἑορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἐσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὀρφανὴ ἐκ μητρός. Ἡ μόνη πρὸς μητρὸς θεία της, ἣτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι των ἐχωρίζοντο δι' ἐνὸς τοίχου, ἐμάλωσε καὶ αὐτὴ μαζί της διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ, καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεᾶνις ἐκάθησεν πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα της, καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἄσματα τῶν παίδων τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχοῦσα, πότε ὁ πατήρ της νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὦραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρων δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐρανιῶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἔμεινεν οὕτως ἡμικλιντος πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρήλθε τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανούς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἑορτῆς ἀκολουθίας.

Ἡ καρδιά τῆς νέας ἐκόπησε μέσα της.

— Πέρασαν τὰ μεσάνυχτα, εἶπε, κι ὁ πατέρας μου ! . . .

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἔξωθεν. Ἡ γειτονία εἶχεν ἐξυπνήσει καὶ ὅλοι ἠτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ δύστηνος Οὐρανιῶ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περίφρακτον ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μία γειτόνισσα λάλος καὶ φωνασκὸς εἶχεν ἐγερθῇ πρώτη καὶ

ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν τῆς τοὺς γείτονας ὅλους, ὅσων ὁ ὕπνος ἀντίστατο εἰς τῶν κωδῶνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδιά της. Ὁ σύζυγός της Νταραδήμος εἶχεν ἀνάγκην μοχλοῦ, διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντικρὺ τῆς τοῦ μπάρμπα - Διόμα. Τὸ Οὐρανιῶ ἔβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί της τὴν γυναῖκα ἐκείνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκτιρμόνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονας. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καὶ ἐλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὅσος ἤρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διῆλθεν ἄνθρωπός τις, ὃν ἰδοῦσα καὶ ἀναγνώρισασα τὸ Οὐρανιῶ δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

— Πῶς! κι ὁ Ἀργυράκης πάει στὴν ἐκκλησίαν; ... ἐψιθύρισεν.

Ὁ Ἀργυράκης τῆς Γαρουφαλιάς, ὅστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωνυμῆται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἰπεῖ ἄλλοτε καὶ τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες « ὅποτε πάω στὴν ἐκκλησίαν βάρια μοιράζουने ». Ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν τὸν ἐξύπνησε βιαίως ἡ Γαρουφαλιά καὶ τῷ ἐπέταξε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶδε κακὸν ὄνειρον, εἶπεν.

Ὁ εὐπειθὴς Ἀργυράκης, ὅστις μόλις ἔφθανε μέχρι τῶν ὤμων τοῦ ἀναστήματός της, ἠγέρθη, ἐξώσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τρεῖς σπιθαμὰς πλατύ, ὑπέδησεν εἰς τοὺς πόδας τὰ πέδιλά του, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἐξέλθει καὶ ὁ Νταραδήμος, ὅστις ἔπιασεν ὁμιλίαν μὲ τὸν Ἀργυράκην τῆς Γαρουφαλιάς.

— Δὲν ξέρουμε, νὰ ἦλθε τάχα ὁ γείτονας; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ μπάρμπα - Διόμα.

— Σωπαῖτε, εἶπε φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἶπαν πῶς βούλιαξε...

— Τί; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

Ὁ Ἀργυράκης ἠτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἤκουσεν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν γοερὰ καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς σιγηλῆς οἰκίας, πρὸς ἣν ἔβλεπον οἱ τρεῖς ὁμιληταί.

Ἀπὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἐξώστου ἡ δυστυχὴς

τὸ Οὐρανιῷ εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

Ἡ ἄστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέων δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιάν της, ἤκουσε τὴν γοερὰν κραυγὴν καὶ λησμονήσασα τότε τὰ δύο στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλοῦς κόρης.

Β'

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα - Διόμας εἶχε φορέσει μέχρι τῶν ὠτων καταβαίνον ὄρθιον τὸ παμπάλαιον φέσι του καὶ καταβὰς εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἔλυσε τὴν μικράν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον καὶ λαβὼν τὰς κόπας ἤλανε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικράν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνη ἔμεινε τὸ Οὐρανιῷ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μόνος ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρωρεὺς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπάρμπα - Διόμας ἀπέκτησεν ἀμοιβαδὸν σκοῦνες, γολέττες καὶ βρίκια, ὕστερον ὑπεβίβασθη εἰς βρατσέραν καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἧς ἐξετέλει βραχείας ὀλιευτικὰς ἢ πορθευτικὰς ἐκδρομάς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆράς του δὲν τῷ ἔμενεν ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρᾶ ὑγεία, δι' ἧς ἡδύνατο ἀκόμη ν' ἀντέχη εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργαζόμενος. Ἐνίστε, ἐλλείψει ὀμιλητοῦ, διηγείτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα :

— Πῆγα δὰ καὶ στὴν Ἀθήνα, στὴν Πιτροπή, ὁ ἓνας γιατρὸς μὲ πῦρε γερό, ἄλλος σακάτη, κι αὐτοὶ δὲν ἤξευραν. . . Ὑστερα γύρισα στὸ Ὑπουργεῖο καὶ μοῦ εἶπαν, « σῦρε στὸ σπίτι σου ». Ἐπῆρα κι ἐγὼ τὴν « πηρέτρα » καὶ πασκίζω νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου.

« Πηρέτρα ἢ Ὑπηρέτρα » ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὅπερ αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

Καὶ παύων νὰ μονολογῇ ἤρχιζε νὰ τραγοῦδῃ διὰ τῆς τραχείας καὶ μονοτόνου φωνῆς του :

« Βασανισμένο μου κορμί, τραγνισμένα ριᾶτα! . . . »

Καὶ δὲν ἔλεγεν ἄλλω στίχον.

Γ'

Καταπλεύσας εις την τερπνήν νήσον Τσουγκριάν ο μπάρμπα - Διόμας εφόρτωσεν επί της « Ύπηρέτρας » πέντε η̄ εξ ζεύγη ὀρνίθων, κοφίνους τινὰς ῥῶν καὶ τυροῦ, δύο η̄ τρεῖς ἰνδιάνους καὶ ἄλλα τινὰ πράγματα καὶ ἡτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὰ ἀπόγεια τῆς λέμβου καὶ ν' ἀποπλεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσῆλθεν ὁ κουμπάρος του Σταθαρός, ὁ ποιμὴν τῆς Τσουγκριᾶς, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάμῃ τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ ὀχληρὸν συμπλωτῆρα. . . « υἱὸν ὑποζυγίου », ὥριμον πρὸς ἐπίσαξιν. . . ὅπως κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἓνα ἐκ τῶν πολυαριθμῶν κουμπάρων του εἰς τὴν πολίχνην.

Ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐσυλλογίσθη τὸ βάρος καὶ ἔρριψεν ἀμήχανον βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς « Ύπηρέτρας », ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἐσκέφθη, ὅτι μία δραχμὴ, ὁ ναῦλος τοῦ ὀναρίου, ἦτο κάτι δι' αὐτόν, ἦτο ὁ καπνὸς καὶ ὁ οἶνος τῶν τριῶν σχολασίμων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον.

Ὁ κουμπάρος Σταθαρός εὐχαριστηθεὶς τὸν ἐφίλευσεν ὀλίγα αὐγά, μίαν μυζήθραν, καὶ ὁ μπάρμπα - Διόμας, ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κώπας καὶ ἔστρεψε τὴν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα.

Ἀπεμακρύνθη, ἔκαμε πανιὰ καὶ διανύσας ὑπὲρ τὸ ἓν μίλιον, ἀπείχετο ἐξ ἴσου σχεδὸν τῆς Τσουγκριᾶς καὶ τῆς πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικὸς ὁ ἄνεμος, Γραῖγος, ὑπεβοήθει ἐκ πλαγίου τὸ ἱστίον, διότι ὁ μπάρμπα - Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

Ἀλλ' ὁ πῶλος, ὅστις ἐβόσκειν ἡσύχως τὸν χόρτον του καὶ δὲν ἐφαίνετο ν' ἀνησυχῇ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἶφνης ἐσήκωσε τὸν πόδα, ἔδωκεν ἄτακτον λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα. . . καὶ τὸ μαδερὶ τῆς εὐθραύστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ ὕδωρ ἤρχισε νὰ εἰσρέῃ εἰς τὸ κύτος. Ἡ λέμβος ἤρχισε νὰ βυθίζεται.

Ταχύς ὡς ἀστραπὴ ὁ μπάρμπα - Διόμας ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸν ἀμπᾶ του, τὸν ὁποῖον εἶχε φορέσει μόνον ἐνὸςωρ ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἐγείρε πρὸς τὸ μέρος τῆς σκότας τοῦ πανίου ἀριστερά, ἐκρεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατῶρθωσε νὰ μπαττάρῃ τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θρήνος ὑπὸ τὴν ἀνατραπείσαν τρόπιδα. Ὁρνίθες, ἰνδιᾶνοι, κόφिनαι καὶ ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ὅλα κατῆλθον εἰς τὸν πυθμένα.

Ἄρα ὁ μπάρμπα - Διόμας, ὅστις ἐκολύμβη ὡς ἐγγχευς, εἶχε καὶ στήριγμα τὴν ἀνατραπείσαν « Ὑπηρέτραν », τὴν ὁποίαν ἠμπόδισε τοῦ νὰ βυθισθῇ.

Δ'

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῇ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην, ἐνόσω ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς, ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὁρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἐν ἰστίον.

Ἄρα ὁ μπάρμπα - Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὄσπιν δύναμιν τῇ ἔμεινεν ἀκόμη. Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, ὅπερ ἐπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς. Ἦτο μέγα τρεχαντήριον φορτωμένον.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπάρμπα - Διόμα δὲν ἤκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὥθει μακράν, πρὸς τὸν λίβα. Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίαζε καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὄγκος τῆς ἀνατραπείσης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὅσον ὁμως ἐπλησίαζεν, ἠδύναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναὶ. Διότι τὸ ἀνατραπέν σκαφίδιον, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε μετατοπισθῇ πολλὰς δεκάδας ὀργυῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ ὁ γέρον ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον. Ὁ μπάρμπα - Διόμας ἤκουσε κώπας πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσον μόνον ἤκουσεν. Εὐθὺς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ δύο κωπηλάται ἀνέσυρον τὸν μπάρμπα - Διόμαν παγωμένον καὶ ἡμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριον. Ἀφοῦ τοῦ ἡλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν καὶ προστριβῶν προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωὴν.

Ὁ κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσιν πρῶτον πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως τὸν ἀποδώσωσι νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ καλοὶ ναῦται ἠθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι ποῦντς καὶ ἄλλα θερμὰ ποτά.

Ἀλλ' ἅμα ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς ὁ μπάρμπα - Διόμας διὰ τοῦ

πρώτου βλέμματος είδε βαρέλια. Τό πλοϊον ήτο φορτωμένον οίνους.

—*Οχι πούντς,* όχι, είπε δια πέπνιγμένης φωνής· κρασί δώστέ μου!

Οί ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ήδυγεύστου μαύρου οίνου καί ό μπάρμπα - Διόμας τήν έρρόφησεν άπνευστί.

Ε

Ύπέφωσκεν ήδη ή ήμέρα τῶν Χριστουγέννων καί ή θεία είς μάτην προσεπάθει νά παρηγορήσῃ τήν σφαδάζουσαν ύπό άλλους Ούρανιῶ. Ἀλλ' ή σύζυγος τοῦ Νταραδήμου έλθοῦσα τότε άνήγγειλεν ότι ό μπάρμπα - Διόμας ένανάγησέ μέν, άλλ' έσώθη καί ότι έφθασεν ύγιής.

Ή Ἀργυράκης καί άλλοι τινές άγρόται είχον ίδει, φαίνεται, μακρόθεν τήν άνατροπήν τῆς λέμβου καί έντεῦθεν διεδόθη ότι ό γέρων έπνίγη. Ἀλλ' έπειδή ένύκτωσε, δέν είδον καί τό σωστικόν καί οίνοφόρον τρεχαντήριον.

Ή μπάρμπα - Διόμας έλθών μετ' όλίγον καί ό ίδιος, ένηγαλίσθη τήν κόρην του. Ή, πενιχρά άλλ' ύπερτάτη εύτυχία τοῦ πτωχοῦ!

Τό Ούρανιῶ έχυνεν άκόμη δάκρυα, άλλά δάκρυα χαρᾶς. Ή πατήρ της δέν τῆς είχε φέρει οὔτε αύγά οὔτε μυζήθρες οὔτε όρνιθες, άλλά τῆς έφερε τό σκληραγωγημένον καί θαλασσόδαρτον άτομόν του καί τās δύο στιβαράς καί χελωνοδέρμους χεϊράς του, δι' ὧν ήδύνατο άκόμη επί τινα έτη νά έργάζεται δι' έαυτόν καί δι' αύτήν.

« Έφημερίς » 15 - 12 - 1888

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

19. Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

Α'

Ἀπό τοὺς σκιεροὺς κλώνους τοὺς άδροὺς τῆς δρυὸς κρέμανται γῦρο - γῦρο σακκίδια μέ ἄρτον τῶν θεριστῶν καί τὰ φλασκιά τοῦ ὕδατος, νά μή τὰ εύρίσκῃ ό ήλιος, τοῦ όποίου αἱ άκτίνες φλογίζουν τώρα τόν θεριστήν τόν μήνα. Τό καῦμα, ὅσο προχωρεῖ ή ήμέρα, προβαίνει πύρινον, πυρπολοῦν τόν έργαζόμενον. Οί άτμοί άόριστοι,

ὡς ἀερόπλεκτοι πέπλοι, θαρρεῖς ὅτι εἶναι καπνὸς πυρκαϊᾶς, ἡ ὁποία βόσκει κάτω ἀπὸ τὰ χρυσᾶ στάχυα καὶ τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ νὰ ἐξανάψη ὁ ἥλιος.

Ὅλος ὁ κάμπος γῦρο, πλησίον καὶ μακράν, ὀλόχρυσος καὶ μόνον τὰ φύλλα τῆς δρυὸς τῆς ἀδράς πρασινίζουν, ἡ ὁποία μονογενὴς καὶ μονάκριβη ἐγείρεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κάμπου, τοῦ ὁποίου ὅλοι αἱ γαῖαι, ἔτοιμοι πρὸς θερισμόν, χρυσοβολοῦσαν ὀλόχρυσοι. Οὔτε ἐν μικρὸν ἀνθύλλιον δὲν ἀπέμεινε πλέον, ἔστω καὶ πρὸς μαρτυρίαν ν' ἀνθῇ καὶ νὰ λέγῃ ἐκεῖ, ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ χλόη μετὰ παχείας ἀνθοβολῆς.

Ὅλοι πλησίον καὶ μακράν, ὅλοι τοῦ κάμπου οἱ ἀγροὶ κατακίτρινοι, καὶ μόνον ἡ δρυὶς πρασινίζει, περιφρονοῦσα τὸ καῦμα καὶ τὸν μῆνα τὸν θεριστήν.

Μόλις ἐχάραξεν, τὰ εἶδεν ὁ βοσκὸς χορεύοντα, τὰ εἶδε τραγουδοῦντα τὰ χρυσᾶ στάχυα. Ἐτραγουδοῦσαν τὸ τελευταῖόν των ἐωθινὸν καὶ ἐχόρευον τὸν τελευταῖόν των χορόν, λυγίζοντα τὴν μέσσην των συμφώνως πρὸς τοῦ βορρᾶ τὴν λύραν τὴν ἁρμονικὴν. Ἔσεισαν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν ὀλόχρυσον κόμην τῆς ξανθῆς κεφαλῆς των καὶ ἔψαλαν διὰ τελευταίαν φορὰν τῶν καρποφόρων ἀγρῶν τὸ ζωφόρον ἄσμα.

Ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πρὸ μικροῦ εἰσέδυνεν ἡ κελαδοῦσα αὖρα, ἡ δροσίζουσα τὴν καλάμην τῶν παγκάρπων σταχύων, ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος εἰσδύει τὸ δρέπανον μετ' ὀλίγον καὶ ἀρχίζει νὰ κόπτῃ τὸν στάχυν, νὰ θερίζει τὴν ζωὴν του.

Εἰς μακράν γραμμὴν αἱ ζωηραὶ θερίστριαι μὲ τὰ δρέπανα τὰ κοπτερὰ θερίζουσι καὶ τραγουδοῦν. Μὲ τὴν μανδήλαν των μέχρι χειλέων, κύπτουσιν μέσα εἰς τὸ κατὰ χρυσον χωράφιον, εἰσάγουσι τὸ δρέπανον εἰς τὰ πυκνὰ ὀλόχρυσά στάχυα καὶ προχωροῦν. Ἄλλαι ἐργάτριαι κατόπιν, ἔχουσιν ἔτοιμα τὰ πλέγματα τοῦ σπάρτου, περιδένουσι τὰ θερισθέντα στάχυα, τὰ ὁποῖα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κείνται εἰς τὸ μέσον τῆς καλαμιᾶς βωβὰ καὶ ἀκίνητα εἰς τοὺς καρποφόρους κάμπους, μέλλοντα μετὰ τὸν θάνατόν των νὰ δώσουν ζωὴν εἰς τοὺς ζῶντας.

Β'

Κάτω ἀπὸ τὴν δρυὶν ἐκείνην τὴν ἀδράν, ὅπου μόνη πρασινίζει τὸν μῆνα τοῦτον τὸν θεριστήν, τὸν μῆνα τὸν Ἰούνιον, μέσα εἰς τὴν

όλόξανθον εικόνα του κάμπου ένας - ένας την μεσημβρίαν συνήχθησαν οί θερισταί. Έξεκρέμασαν τὰ σακκιδιά των, έξεκρέμασαν και τὰ φλασκία των. Ή σκιά τής δρυός είναι κατάπυκνος. Αί άκτινες του φλέγοντος ήλιου προσπίπτουν εις τὰ φυλλόφορτα κλωνάρια, άλλ' άνίσχυροι νά προχωρήσωσιν, επανέρχονται εις την καίουσαν έστίαν των.

Οί θερισταί τρώγοντες βλέπουν με χαράν τὰ δεμάτια τών σταχύων, τὰ όποια κατάκεινται επάνω εις την απομείνασαν καλαμιάν του άγρου, ή όποια στίλβει και λάμπει προς τὸ άκτινοβόλημα του ήλιου, ως προς άργυρον. Οί θερισταί αυτοί είναι και οί γεωργοί. Αυτοί είναι και οί άγρόται. Και αί γυναίκες, αί θερίστριαι, είναι αι θυγατέρες και αί σύζυγοι.

Ουδέποτε μισθωτός ειργάσθη με τόσην ευγνωμοσύνην, με όσην χαράν λειώνουν μέσα εις την καυσιν την άφόρητον οί θερισταί, θερίζοντες τούς άγρούς των. Έως ότου φθάσουν εις τὰς χαρμοσύνους αυτὰς ήμέρας του θεριστου, πόσας βροχὰς έφαγον κατά την σποράν και πόσους κινδύνους έδοκίμασαν από τής βλαστήσεως μέχρις ότου ψηθῇ ὁ άναφυεις καρπὸς του στάχυος! Πόσους φόβους δέν επροξένησεν εις την έλπίζουσαν ψυχήν των ὁ παγετός και πόσας θλίψεις του Μαΐου ὁ λίβας ὁ επίφοβος, ὁ λίβας ὁ θανατηφόρος.

Ή τελευταία όμως χαρά έχει τὸ προνόμιον νά θάπτῃ εις τὸν τάφον τής λήθης ὅλας τὰς προηγηθείσας θλίψεις. Καί τώρα, όπου οί θερισταί τρώγουν τὸν βασανισμένον αὐτὸν εκ του καύσωνος ἄρτον, βλέπουν τὰ δέματα τών σταχύων τὰ πολύτιμα και πληροῦται από χαρμονήν ή ψυχή των. Διότι μετ' ὀλίγας ήμέρας θ' ὀλωνίσουν πρώτα την κριθήν, θά στείλουν τὰ πρωτόλεια εις τὸν ὑδρόμυλον και θά φάγουν τὸν πρώτον τής έσοδείας ἄρτον, μοσχοβολοῦντα την ὁσμήν τής εργασίας την εύλογημένην.

Μετά την μεσημβρίαν, επαναληφθέντος του θερισμου, όταν ή ήμέρα τσακίση και γύρῃ προς την δύσιν ὁ ήλιος κατακόκκινος, ὁ όποιος τόσον βραδυπορεῖ τὸν μῆνα τὸν θεριστήν, τὸν μῆνα τὸν Ίούνιον, ως νά μη ἔχη δύσιν, αί κόραι του άγρότου, αί θυγατέρες αί φιλόπονοι, κατακόποι σωριάζονται ως δεμάτια και αυταί επάνω εις τών σταχύων τὰ δεμάτια. Τὰ τρυφερά χεράκια των ήτόνησαν πλέον από τὸν θερισμόν, επληγώθησαν από τὰς άκάνθας και τὰ βάτα, ένῶ οί δάκτυλοί των έκοκκίνισαν από την σκληράν του δρεπάνου λαβήν.

Καὶ ὁ πατὴρ ὁ γεωργὸς ἐνισχύων τὰς φιλέργους θυγατέρας του, ἀπαριθμεῖ τὰ καλὰ, τὰ ὅποια θὰ ἐπακολουθήσουν ὅλον αὐτὸν τὸν βαρὺν κόπον μεθαύριον, ὅτε στολισμένοι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνθοφορούσης αὐλῆς τῆς καλύβης των, θὰ τρώγουν τῆς ἀληθινῆς εὐφροσύνης τὸν ἄρτον, τὸν μοσχοβολοῦντα τὴν ἀλησμόνητον εὐωδίαν τοῦ σπιτίσιου ψωμιοῦ, τὸν ἄρτον τὸν κρίθινον, ὁ ὁποῖος τόσον τρέφει τῶν ἀγροτῶν τὰ παιδιά.

— Μιὰ ζεψιά, Ζωίτσα μου, ἀκόμη καὶ ξεκάνομε τοῦτο τὸ χωράφι...
Νὰ ἰδῆς μεθαύριο, Φλωράκι μου, νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια...

Παροτρύνει ὁ πατὴρ ὁ γεωργὸς τὰς θυγατέρας του, αἱ ὅποια ἐξησθενημένοι ἐκλιναν τὰ κατὰκοπα σώματά των, δεμάτια ζωντανὰ ἐπάνω εἰς τὰ δεμάτια τὰ ἄψυχα τῆς κριθῆς καὶ τοῦ σίτου, μὲ τὰ δρέπανά των γυρμένα κάτω, ὡς νεαρὰ σελήνη εἰς τὴν δύσιν της.

Ὁ ἥλιος κατακκόκινος, ὡς ἀναμμένος δίσκος ἀνθρακος, σπεύδει νὰ κρυφθῇ ὀπίσω ἀπὸ τὰ ὀλόχρυσά τῆς δύσεως νέφη, ἀφῆνων τὰς τελευταίας θερμὰς ἀκτῖνάς του εἰς τοὺς θερισμένους ἀγρούς, ἐπάνω εἰς τὴν καλαμιὰν, τῶν ὁποίων κεῖνται τὰ δεμάτια τῶν σταχυῶν βωβὰ καὶ ἀκίνητα, ὡς ἥρωικοὶ νεκροὶ τῆς τιμιωτέρας μάχης.

Πνοαὶ ζεφύρου πνεύσασαι τότε δροσίζουσι τὴν φλεγομένην γῆν καὶ τοὺς ἀποκαμόντας ζωογονοῦσι θεριστάς. Καὶ εἰς τὰς πνοὰς ἐκείνας τοῦ δροσεροῦ ζεφύρου ἐμψυχώνων ὁ πατὴρ τὰς τρυφεράς του θεριστρίας, τὰ παιδιά του, καλεῖ πρὸς ἀναχώρησιν:

— Νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια!...

« Μὲ τοῦ Βοριᾶ τὰ κύματα »

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

20. ΣΤ' ΑΛΩΝΙΑ

Στ' ὀλώνια καλοσάρωτα καὶ ξεχορταριασμένα,
θὰ ξαπλωθοῦν οἱ θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.
Τὰ στάχυα τρίβει καὶ μασᾷ περνῶντας ἡ ροκάνα.*
πλατάνι τὸ σαγόνι της, τὰ δόντια της στουρνάρια.
Τὰ βόδια σέρνουν τὸ θεριὸ ζευγαρωτὰ δεμένα
καὶ δαμασμένο τὸ πατᾶ τὰ βόδια κυβερνῶντας,
ώραία ἄρματοδρόμισσα λαμπαδωτὴ στημένη.

Στά χείλη της ό σάλαγος γλυκόφωνο τραγούδι,
στά χέρια της άπόνετο καλάμι είν' ή βουκέντρα.
Ό νοικοκύρης του έλωνιοϋ με άσκι κρασί στο γόνα
κερνά τους ξένους, που περνοϋν, και κράζει τους γειτόνους.
Κι ένας λυράρης, παίζοντας τυφλός τυφλά τη λύρα,
μοιράζει εύχες για τη σοδειά κάθε φορά που πίνει.

Κι άρχίζει το ξανέμισμα τις νύχτες με τ' άπόγειο.
Σύννεφο άπ' τά ξυλόφτυρα στα ούράνια άναπειτώντας
τ' άχυρο φεύγει άνάλαφρο και το σιτάρι πέφτει
γϋρο στο φώς των φαναριών, χρυσή ψιχάλα άπ' τ' άστρα.
Σωρός σιτάρι άν καρτερή του μετρητή τά χέρια,
πριν άπ' τά χέρια το μετροϋν τά πόδια και τά μάτια.
Τά πόδια με το πήδημα, με τη ματιά τά μάτια.
Φτερό του νιοϋ το πήδημα, σοφή ή ματιά του γέρου.

*Άβρεχτη και άκαγη ή σοδειά σηκώνεται άπ' τ' άλώνι,
λίβας δέν την καψάλισε κι ή μπόρα δέν την πήρε.
Χρονιάρα τροφοδότισσα γεμίζει τις κουβέλλες.

Γεώργιος Δροσίνης

21. ΤΟ ΨΩΜΙ

Καλόδεχτο το φόρτωμα, που θάρθη άπό το μύλο,
πρωτόσταλτο, πρωτάλειστο, πρώτη χαρά της σκάφης.
Ζυμώνουν τά άνασκουμπωτά της πρωτονύφης χέρια
και πλάθουν τά πρωτόπλαστα ψωμιά με τις παλάμες
μέσ' στην καλοπελεκητή πινακωτή — προικιά της.
Το φοϋρνο καίει, τεχνίτισσα στο φοϋρνο, ή γριά κυρούλα,
ξανανιωμένη, αφήνοντας τη συντροφιά της ρόκας.

*Ω βραδυνό συμμάζεμα στο σπιτικό κατώφλι,
καρτέρεμα άνυπόμονο του πυρωμένου φούρνου!
Κι ω μέθυσμα άπ' τη μυρωδιά πρώτου ψωμιοϋ, που άχνίζει
κομμένο άπό το γέροντα παπποϋ χωρίς μαχαίρι
και μοιρασμένο στα παιδιά, στις νύφες και στ' άγγόνια.

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στή θεία καλωσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μέ τοῦ σταυροῦ τῇ βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο τῆς Ἐκκλησιᾶς μεράδι,
πού θά κοπῆς τὴν Κυριακή μέσ' στ' ἀργυρὸ ἀρτοφόρι
καὶ στ' ἅγιο δισκοπότηρο μέ τὸ κρασί θά σμίξης !

Γεώργιος Δροσίνης

22. ΤΡΥΓΟΣ ΣΤΟ ΜΟΡΙΑ

Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγαλύτερο πανηγύρι τοῦ Μοριᾶ, τοῦ ἀπέραντου ἀμπελιοῦ, πού ἀπλώνεται στοὺς κάμπους, κατεβαίνει ὡς τὴν ἄμμο τῶν γραφικῶν κόλπων, ὅπου τὰ κλήματα πίνουν τοὺς ἀφροὺς τῶν κυμάτων, σκαρφαλώνει στὶς πλαγιές τῶν βουνῶν, γκρεμίζεται στὶς ρεματιές καὶ σκεπάζει μέ τὴν χαρμόσυνη φυλλωσιά του καὶ τὴν τελευταία γωνίτσα καλλιεργήσιμης γῆς. Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγάλο πανηγύρι μέσα στὸν πράσινο αὐτὸ ὠκεανό. Εἶναι ἡ ἀποθέωσί του.

Στὸν ἀγνὸ κόλπο τῆς φύσεως σκιρτοῦν μόνον τὰ νιάτα. Οἱ κάμποι, τὰ πλάγια, οἱ ρεματιές, οἱ λόφοι ἀρχίζουν ἕνα πρῶι νὰ ζωντανεύουν, νὰ γελοῦν, νὰ φωνάζουν, νὰ μεθοῦν, νὰ τραγουδοῦν μ' ἕνα σύνθημα, σὰν νὰ πλημμύρισαν χαρὰ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς καὶ νὰ ξεχειλίσαν. Κι ἔξαφνα, νά ! ξεχύθηκε, σὰν πλατεία βοή. Μὰ πρέπει νὰ βρεθῇ κανεὶς τὴν ὥρα, πού χαράζει, κάτω ἀπὸ τὸ αἰωνόβιο πλατάνι, κοντὰ στὴν πέτρινη βρύση, πού χύνει πεντάκρουνα τὰ κρύσταλλά της, ἀνάμεσα στὰ διαμαντοστολισμένα πολυτρίχια, γιὰ νὰ μὴ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὸ βιβλικὸ θέαμα τῆς ἐξόδου τοῦ χωριοῦ γιὰ τὸν τρύγο. Δὲν κλείνει μονάχα τὸ μικρὸ μαγαζάκι τῆς πλατείας... Κλείνουν κι ὅλα τὰ σπίτια. Δὲ μένει ψυχὴ, σχεδὸν οὔτε σκύλος. Τὸ χωριὸ φύγει «σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις».

Υπάρχουν ἐκεῖ κάτω, στὴν ἄκρη τῶν σταφιδαμπελιῶν, τὰ «λινὰ», μικρὲς κατοικίες, ὑπόστεγα γιὰ τὸ νέο σύστημα, πού ξηραίνουν τὴν σταφίδα στή σκιά, ἢ ἀποθηκίστα γιὰ τὸν καρπὸ, καὶ τὸ ὀλώνι. Ἐκεῖ θά μείνουν οἱ οἰκογένειες, ὡς πού νὰ μαζευτῇ τελειωτικά ἡ σταφίδα.

Ὁ γραφικὸς ἀνθρωποχείμαρρος κυλιέται κατὰ τ' ἀμπέλια, πρὶν

ή αύγή σκάση ακόμη στην κορυφογραμμή του Παναχαϊκού. Μπροστά από κάθε μικρό караβάνι περπατεί ή μάννα ή κι ή γιαγιά μ' ένα μικρό κάτασπρο σύννεφο μαλλί στη ρόκα της και τὸ ἀδράχτι ἀεικίνητο, γιατί ἀπὸ τὸ χρόνο, ποὺ ὁ καλὸς Θεὸς μᾶς ἔδωσε νὰ ζήσωμε, δὲν πρέπει οὔτε στιγμή νὰ φεύγη στὰ χαμένα. Ὑστερα ἔρχεται ή κόρη με τὸ μαντήλι στὰ πλούσια μαλλιά, με τὰ μανάρια καὶ τὴ γίδα. Κι ὕστερα χύνονται ἀνακατεμένα ὑποζύγια, παιδιά, χεροκόφια, πανιά γιὰ τὸ σκέπασμα τῆς σταφίδας, σκυλιά, φανάρια, κοντάρια, ὅ,τι φανταστήτε. Κι αὐτὸς ὁ χείμαρρος βουίζει καὶ λιανοτραγουδεῖ καὶ συνοδεύεται ἀπὸ ἄρρυθμα γλυκὰ κουδουνίσματα. Εἶναι ζωντανή σελίδα ἀπὸ τὴ Βίβλο.

Ὁ ἥλιος δὲν ἔχει στείλει ἀκόμη τὶς πρῶτες ἀχτίδες του στὸν κάμπο, ὅπου τὰ τρυγομάχαιρα δουλεύουν στὰ κλήματα, τ' ἀλαφρώνουν ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ καρποῦ. Τὰ δροσόχνουδα τσαμπιά πέφτουν ἀπαλὰ στὸ χεροκόφιο. Οἱ λεπτὲς δροσερώτατες φωνοῦλες τῶν κοριτσιῶν γεμίζουν τὸν ἀέρα με τὶς στροφές τοῦ τραγουδιοῦ.

Ὅταν τὸ τρυγοκόφιο γεμίσει, τότε ή κόρη τὸ πετάει ἐλαφρά στὸν ὦμο καὶ φεύγει σὰν πέρδικα μέσα ἀπὸ τὰ μονοπάτια, ποὺ σχίζει τ' ἀμπέλι στὰ δύο, γιὰ τὸ ἀλώνι, ὅπου ἄλλα πολλὰ κορίτσια κρεμοῦν με γέλια τὰ τσαμπιά στὰ σύρματα τῆς τζιβιέρας γιὰ νὰ ξεραθοῦν

Ἐφημερίς « Ἀθηναϊκὰ Νέα »

Σπύρος Μελάς

23. Ο ΤΡΥΓΟΣ

Ὅταν ἀνθίζει ή ἀγράμπελη κι ἀπλώνει τὰ κλαδιά της στὸν σχοῖνο, στὸ χαμόδενδρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια, στὰ ρέματα τοῦ ποταμοῦ, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου, κι ἀγέρα, κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάσι πέρα ὡς πέρα, γιομίζει ἀπὸ μοσχοβολιά με τὸν ἀνασασμό της, πυκνὸ - πυκνὸ κι ὁλόμαυρο μελισσολόι πετιέται μέσ' ἀπὸ βράχους καὶ κρινιά, μέσ' ἀπὸ ἔρμιες καὶ κήπους, καὶ τ' ἄνθη της βοσκολογᾶ καὶ παίρνει τὸν ἀχνό τους καὶ διαλαλάει μ' ἕνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλισμὸ του. Ἔτσι οἱ κοπέλλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια.

κι εἰς κάμπους κι εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι ὅπ' εἶν' ἀμπέλια τρέχουν
 μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μὲ τὰ βατοκόπια
 καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χαρές, ὅταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.
 Ἀναταράζονται οἱ ἔρημιές, ἀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
 λὲς κι ἀπὸ κάθε πέτρα ὀρθή, λὲς κι ἀπὸ κάθε βάτον
 ὁποῦ στὸ χόρτον σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.
 Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτεία κ' οἱ ράγες μεστωμένες,
 μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γυαλίζουν
 στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἡλίου ὅπ' ἀνατέλλει.
 Οἱ βέργες οἱ καμαρωτὲς λαμποκόπουν κι ἐκεῖνες,
 κ' οἱ περγολιές ξαπλώνονται στὰ δίπλατα κρεββάτια
 καὶ στὴν πυκνὴ τους χλωρασιὰ καὶ στὸν βαθύ τους ἴσκιο,
 τὴν ἰδρωμένην ἀργατιά δροσιζοῦν, ἀνασαίνουν,
 τὴν ἀργατιά, ποῦ ὀλημερίς ὅλο τρυγᾷ κι ἀπλώνει.

.....
 Ὁ ἥλιος ἐχάθη ὁλότελα καὶ τὰ βουνὰ σουρπῶσαν,
 θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερὰ κι ἀπάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
 Δίπλα ἀνασαίν' ἡ ἀργατιά κι ἀπαρατάει τὸ ἔργο,
 κι ἐκεῖ, ποῦ κληματόβέργες κι ἀπὸ παλιούρια φράχτες
 καλύβι ὁλόρθο πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸ κυκλώνουν
 καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνό τους φωτᾷε θαμπὸ λυχναρί.
 Ὑστερα εἰς κάθε μιὰ φυτεία, κάθε ὄχτο, κάθε ἀμπέλι
 τρανὲς ἀνάβονται φωτιές μέσ' στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι.
 Ὀλόυρα - Ὀλόυρα ἀπ' τὲς φωτιές στήνουν χορὸ οἱ κοπέλλες·
 στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι οἱ νιοί, κι ἀπ' ὅλους ἕνας
 τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ' ἕνα ἀπαλὸ τραγούδι
 καὶ μ' ἕνα λάλημα γλυκό, γλυκὸ τοῦ ταμπουρᾶ* του.
 Ὡς που τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν,
 καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορποῦν οἱ δουλευτάδες.
 Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι ἀποσταμένοι γέρνουν.
 Κι ἐκεῖ ποῦ σβήνονται οἱ φωτιές ἔρμες ἀνάρια - ἀνάρια,
 τὸ νυχτοπούλι τ' ἄγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
 ὥς που νὰ σκάσῃ ὁ αὐγερινὸς, ποῦ θὰ ξυπνήσουν πάλι,
 πάλι στὸ ἔργο τους νὰμποῦν, στὸν ζηλεμένο τρύγο.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

24. ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Βρέθηκα κάποτε ανάμεσα σ' έναν εύτυχισμένο λαό. 'Ο λαός αυτός ήτανε χαριτωμένος. "Ημερος, αγαθός, ειρηνικός. "Επαιρνε τή ζωή, όπως τήν παίρνουν οί άγνές ψυχές. Χαίρότανε τόν ήλιο, τόν άέρα, τίς όμορφιές τής Πλάσης, χωρίς τίποτε νά τοῦ λείπη, χωρίς τίποτε νά γυρεύη. 'Ο κόσμος ήτανε πλασμένος γι' αυτόν, όσο πιό τέλεια μπορούσε. Καί δέν είχε κανένα παράπονο μέ τό Θεό, πού τόν έπλασε, καμμιά βαρυγκμία γιά τούς νόμους, πού τόν κυβερνάνε, καμμιά ύποψία γιά τή θεία Δικαιοσύνη. "Όλα τριγύρό του ήτανε τέλεια, ώραία, αγαθά. Καί μέσα του βασίλευε ή άπόλυτη γαλήνη τής ψυχής, ή λαμπρότερη ξαστεριά τοῦ λογισμοῦ.

'Ο λαός αυτός δέν ήξερε άπό επαναστάσεις, άπό πολέμους, άπό αίματα. Δέν είχε ιδέα άπό κοινωνικές θεωρίες, ούτε παλιές, ούτε καινούργιες. Δέν είχε ανάμεσά του ούτε φιλοσόφους, ούτε ρήτορες. 'Η όμόνοια καί ή αγάπη βασίλευε στήν πολιτεία του. "Ηξερε καλά ώστόσο τά καθήκοντά του καί τά δικαιώματά του. Ποτέ όμως καθήκοντα καί δικαιώματα δέ βρέθηκαν σέ άμάχη μέσα στο λαό αυτό ! Καί ποτέ στή ζωή τοῦ λαοῦ αὐτοῦ δέν έτυχε ό ένας νά κλέψη τό δίκιο τοῦ άλλου. Τά δώρα τοῦ Θεοῦ ήτανε κοινά γιά όλους καί δίκαια μοιρασμένα. Πλούσιοι καί φτωχοί δέν είχανε σταθῆ ποτέ στο λαό αυτό. "Όλοι μαζί ήτανε πλούσιοι κι όλοι μαζί φτωχοί. "Όταν είχε τροφή ό ένας, είχε καί ό άλλος. Καί πάλι, όταν ή δυστυχία έπεφτε επάνω τους, κανένας δέν ήτανε πιό δυστυχισμένος άπό τόν άλλον, καί γι' αυτό, καί στή δυστυχία άκόμα, ήτανε όλοι εύτυχισμένοι.

Αυτό τόβλεπε κανείς ζωγραφισμένο στα ήμερα, τά φωτεινά μάτια τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, πού τό άνάβλεμμά τους καθρέφτιζε τόν οὔρανό καί ήτανε σάν μιὰ προσευχή καί σάν ένας ύμνος πρὸς τό Δημιουργό.

'Ο λαός αυτός είχε καί τό βασιλιᾷ του. "Εναν βασιλιᾷ ξένον άπ' τή γενιά του. Μά αυτό δέν έμπόδιζε νά είναι ό καλύτερος βασιλιάς τοῦ Κόσμου, μέσα στὸν καλύτερο λαό τής Γῆς. 'Ο λαός αυτός τριγύριζε τό βασιλιᾷ του μέ αγάπη καί άφοσίωσι. Τίποτε άλλο δέν τοῦ ζητοῦσε άπό τήν αγάπη του. Κι αὐτός δέ ζητοῦσε άπ' τό λαό του τίποτε περισσότερο άπ' ό,τι ζητάει ένας πατέρας άπ' τὰ παιδιά του. 'Ο βασιλιάς κρατοῦσε ένα άπλό σκῆπτρο άπό άγριλιά στο χέρι του καί μ' αυτό κυβερνοῦσε. Μά τό σκῆπτρο του ήτανε

παντοδύναμο. « Μπροστά » ἔδειχνε τὸ σκῆπτρο ; Μπροστά ὅλοι. « Πίσω ; » Πίσω. Τραβοῦσε μπροστά ὁ βασιλιάς; Τὸν ἀκολουθοῦσε ὁ λαός του. Στεκότανε νὰ ξεκουραστῇ ; Ὁ λαός του τὸν τριγύριζε μὲ λαχτάρα. Ἦτανε ἓνας βασιλιάς, ποῦ ποτὲ δὲ θὰ χάσῃ τὸ θρόνο του. Γιατὶ ὁ θρόνος αὐτὸς ἦτανε θεμελιωμένος ἐπάνω στὴν ἀγάπη καὶ στὴν ὁμορφιά.

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἓνα λαὸ κι ἓναν βασιλιά. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε, οὔτε μακρυνὸς ὁ τόπος. Ἦτανε κάποιον ἀπ' τ' ἀνοιξιάτικα αὐτὰ δειλινὰ καὶ ἦτανε ἐπάνω στὸν καταπράσινο κάμπος τῆς Ἀθήνας: Ἕνας γέρος βοσκὸς ἔβροσκε τὸ κοπάδι του !

Ἑφημερίς « Ἑστία »

Παῦλος Νιρβάνας

25. ΖΩΗ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

Στὶς στάνες τῶν βουνῶν καὶ στὰ λημέρια
μιὰν ὁμορφὴ ζωὴ καλοπερνᾷ.
Σὰν κάτι παίρνει ὁ νοῦς μου ἀπ' τὸ βουνό
καὶ προσευχὴ τὸ πάει ψηλὰ στ' ἀστέρια.

Ξυπνῶ μὲ τὴν αὐγὴ τῇ μυρωμένη,
τὸ μῦρο ἀπ' τὰ πεῦκα περισσό.
Καὶ βλέπω ἀπὸ τὴ θάλασσα χρυσό,
περήφανο τὸν ἥλιο ν' ἀνεβαίνει.

Στὰ φύλλα εἶναι διαμάντι ἡ δροσοστάλα.
Τ' ἀγέρι δυναμώνει τὸ κορμί.
Καὶ χαίρομαι τὸ μαῦρο τὸ ψωμί
νὰ τρώγω μὲ μυζήθρα καὶ μὲ γάλα.

Συχνά μὲ τοὺς βοσκούς πηγαίνω ὥς πέρα,
στὴν πράσινη χαρὰ κάποιας πлагιᾶς,
ποῦ στὸ ξωκκλήσι πάει τῆς Παναγιᾶς.
Τοὺς τραγουδᾷ κι αὐτοὶ βαροῦν φλογέρα.

Οί νύχτες μαγεμένες· μοῦ φωτίζουν
 μικρές πυγολαμπίδες. Σιγαλιά.
 Γαυγίζουν μόνο κάπου τὰ σκυλιά,
 μουλάρια μακριά σάν κουδουνίζουν.

“Ω ! ἄς ζοῦσα πάντα ἐδῶ, νᾶχα κονάκι
 μιὰ ὁλόφτωχη καλύβα ἀπὸ κλαδιά,
 νὰ πίνω ἀπὸ τοῦ βράχου τὴν καρδιά
 τὸ κρύσταλλο, τὸ ἀθάνατο νεράκι.

Περιοδ. « Ἐρυθρὸς Σταυρὸς », 1939

Στέλιος Σπεράντσας

26. Ο ΓΕΡΟΒΟΣΚΟΣ

Πόσα χρόνια πέρασα
 κι ἄσπρισα καὶ γέρασα
 πάνω στὰ ψηλῶματα
 βόσκοντας τὰ πρόβατα !

Τὶς κορφές ἐπάτησα
 καὶ νυχτοπερπάτησα
 καὶ σὲ δέντρα γέρικα
 εἶδα κι' εἶδα ἀγερικά.

Σὲ ψηλές ἀνηφοριές
 σάν κοτσύφι ἐχύθηκα,
 κ' ἔπεσα σὲ ρεματιές
 καὶ λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στὴν καπότα μου
 —φορεσιά καὶ στρῶμα μου—
 εἶδα ὀνείρατα, γυρτός,
 ξυπνητὸς καὶ κοιμιστὸς.

Σ' αἰτορράχη ἐσκάλωσα,
 μὲ τὸ λύκο ἐμάλωσα

κι ἄναψα τρανὲς φωτιὲς
σὲ τετράψηλές κορφές.

Εἶδα τ' ἄστροι στὸ βουνό,
ποὺ τὸ λένε αὐγερινό,
καὶ στὴν καθαρὴ βραδιά
χόρτασα τὴν ξαστεριά.

Μύρμηγκα δὲ ζήμιωσα
κι ἄνθρωπο δὲ θύμωσα.
Πῆρα τὰ μικρὰ τ' ἄρνια
σὰν παιδιὰ στὴν ἀγκαλιά.

Μιά ζωὴν ἐπέρασα
κ' εἶπ' ὁ Θεὸς καὶ γέρασα,
καὶ τὸ χιόνι τὸ πολὺ
μοῦπεσε στὴν κεφαλὴ.

Ἄιντε, προβατάκια μου,
περπατᾶτε, ἀρνάκια μου,
πάμετε σιγὰ - σιγὰ
καὶ μᾶς πῆρεν ἡ βραδιά.

Ζαχαρίας Παπαγιωάννου

27. ΗΘΕΛΑ ΝΑΜΟΥΝ ΤΣΕΛΙΓΚΑΣ

Ἦθελα νᾶμουν τσέλιγκας, νᾶμουν κι ἓνας σκουτέρης
νὰ πάω νὰ ζήσω στὸ μαντρί, στὴν ἔρημιά, στὰ δάση,
νᾶχω κοπάδι πρόβατα, νᾶχω κοπάδι γίδια
κι ἓνα σωρὸ μαντρόσκυλα, νᾶχω καὶ βοσκοτόπια,
τὸ καλοκαίρι στὰ βουνὰ καὶ τὸ χειμῶ στοὺς κάμπους.
Νᾶχω ἀπὸ πάλιουρα βορὸ καὶ στρούγγα ἀπὸ ροδάμι.
νᾶχω καὶ σὲ ψηλὴν κορφὴ καλύβα ἀπὸ ρουπάκια,
νᾶχω μὲ τὰ βοσκόπουλα σὲ κάθε σκάρο γλέντι,
νᾶχω φλογέρα νὰ λαλῶ ν' ἀντιλαλοῦν οἱ κάμποι.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης »

Κώστας Κρυσιόγλης

28. ΒΟΣΚΟΥ ΠΑΙΔΑΡΙΟΝ

Πολλά καὶ μεγάλα βόδια ἔβοσκε μικρὸν παιδάριον καὶ μὲ πολὺ μικρὸν ραβδίον τὰ κατεύθυνεν εἰς τὸν δρόμον. Τοῦτο βλέπουσα γραῖα τις, τέκνον μου, τὸν εἶπε, δὲν γνωρίζεις πόσον κίνδυνον τρέχεις· ἀλλ' ὡς ἂν ἦσο ἄλλος Ἡρακλῆς, κτυπᾷς τόσα μεγάλα ζῶα, ἐν ἅπῳ τὰ ὁποῖα μόνον ἀρκεῖ νὰ καταπατήσῃ πολλοὺς ἄνδρας; Μηδ' ὁ Ἡρακλῆς, ἀπεκρίθη τὸ παιδάριον, ὦ μήτέρ μου, ἤθελεν εἶσθαι καλὸς νὰ τὰ κυβερνήσῃ, ἐάν εἶχαν ὅσου ἔχω λογικοῦ τὸ ἡμῖς.

Ἄδύνατος φρόνιμος νικᾷ πολλοὺς ἰσχυροὺς ἀνοήτους.

Ἄδαμάντιος Κοραῆς

29. ΟΙ ΠΤΕΡΩΤΟΙ ΝΟΜΑΔΕΣ

Ὁ πελαργὸς ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικωτέρας φυσιογνωμίας τῶν ἐπιμήκων πλουσίων πεδιάδων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ρέουν οἱ Μικρασιατικοὶ ποταμοί.

Ἄν ἡ ἀφοβία τῶν ζώων αὐτῶν εἶναι ἀσφαλὲς δεῖγμα τῆς ἡμερότητός των, θὰ ἔφθανε κανεὶς εἰς περιέργα συμπεράσματα ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πελαργὸς δὲν συναντᾶται σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν νοτίως τῆς Θεσσαλίας Ἑλλάδα.

Αἱ φωλεαὶ του εἰς τ' ἀετώματα ἢ τὴν κορυφὴν τῶν στεγῶν ἢ τῶν μιναρέδων ἀρχίζουν νὰ συναντῶνται ἀπὸ τὸν Θεσσαλικὸν κάμπον καὶ ἄνω. Εἰς τὰς Μικρασιατικὰς πεδιάδας τὸ πτερωτὸν τοῦτο εἶδος ἀφθονεῖ. Ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου εἶναι διττή: ἐν πρώτοις ὁ πελαργὸς εἶναι κάτοικος ὄχι τῶν ὀρεινῶν τόπων, ἀλλὰ τῶν ποταμίων πεδίων, ὅπου εὕρισκει τροφήν. Ἐπειτα οἱ Τοῦρκοι σέβονται τὰ ζῶα — τετράποδα ἢ πτερωτά —, τὸ δὲ κυνήγι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀσχολία τῶν μωαμεθανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ σιδηρόδρομος καὶ ἡ μηχανικὴ πρόοδος τῶν ἀνθρώπων τὸν ἐκτοπίζουν ἀπὸ τὴν ἀδιατάρακτον γαλήνην τῶν κατοικιῶν του, ἐνῶ ἡ φυσικὴ τοῦ Τούρκου ραστώνη τὴν ἐγγυᾶται.

Ζῇ κατὰ χιλιάδας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μαιάνδρου, τοῦ Καῦστρου, τοῦ Ἑρμου καὶ τῶν ἄλλων ποταμῶν, ὅσοι κυλίουں τὰ νερὰ τῶν ὑπιπέδων τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὸ Αἰγαῖον. Εἶναι κάτοχος προαιωνίου

κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ ἡ κοινωνία του στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνεργασίας καὶ διέπεται ἀπὸ μίαν περιέργον κοινὴν γνώμην.

Τὸ φθινόπωρον εἰδικοί πεπειραμένοι πελαργοὶ ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πιλότου τῶν ἀποδημούντων χελιδονίων, τῶν ὁποίων τὰς ἐναερίους διχαλωτὰς λεγεῶνας ἐπανοδηγοῦν τὴν ἀνοιξιν ἀπὸ τὰς Λιβυκὰς χειμερινὰς ἐστίας.

Ἔχουν ἀνεπτυγμένον τὸ συναίσθημα τῆς ιδιοκτησίας τῆς φωλεᾶς των καὶ ἀπαρτίζουν στοργικὰς οἰκογενείας.

Οἱ ἀγρόται εὐρίσκονται εἰς φιλικωτάτας σχέσεις μὲ τοὺς πελαργούς, ἴσως ἐπειδὴ τοὺς θεωροῦν χρησίμους, ἰδίως κατὰ τοὺς πρώτους θερινούς μῆνας. Εἶναι τότε ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ χωρικοὶ καίουν τὰ ὑψηλὰ χόρτα τῶν παραποταμίων πεδίων, διὰ νὰ λιπανθῇ ἀπὸ τὴν τέφραν των ἡ γῆ καὶ ν' ἀναθάλῃ νέα χλόη διὰ τὰ ζῳά των. Μόλις φουντώσῃ εἰς τὴν πεδιάδα ὁ πρῶτος καπνός, λαρυγγῶδεις χαρωπαὶ φωναὶ διαμείβονται ἀπὸ φωλεᾶς εἰς φωλεὰν πελαργοῦ. Συντάσσονται ἀμέσως ἐνωμοτίαι πτερωταί, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν νὰ διαγράφουν ταχεῖς ὑπεράνω ἐκάστης πυρᾶς κύκλους. Ὅταν ἡ πυρὰ ἀπλωθῇ, οἱ πελαργοὶ ἀρχίζουν νὰ ἐκτελοῦν χαμηλὰς ἐναερίους περιπολίας γύρω ἀπὸ τὰ κράσπεδά της. Ἀπὸ τὴν φλεγομένην ἔκτασιν ἐξέρχονται ἐν πανικῷ φίδια, χελῶνες, βάτραχοι, σαῦρες. Καὶ ἐναλλὰξ οἱ πελαργοὶ καταπίπτοντες ὀρμητικὰ πρὸς τὸ ἔδαφος ὀρπάζουν τὴν ἄφθονον λείαν. Ὑψώνουν μὲ τὰ ράμφη των τὰς χελώνας καὶ τὰ φίδια, ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πυρᾶς καὶ ἀφήνουν τὴν λείαν των νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ συντριβῇ. Ἐπειτα τὴν ὀρπάζουν καὶ πάλι καὶ πετοῦν εἰς τὰς φωλεὰς των. Ἡ πτερωτὴ παροικία εὐωχεῖται.

Ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Τμώλου καὶ τοῦ Σιτύλου ξεσποῦν κατὰ τὸ θέρος ἰσχυραὶ ριπαὶ ἀνέμου πρὸς τὰς ποταμίας πεδιάδας. Βαρυθροοῦν καμπτόμενοι οἱ αἰγριοὶ καὶ στενάζουν καὶ τρίζουν αἱ βαλανιδιᾶς καὶ κυματίζουν βιαίως οἱ καλαμῶνες καὶ τὸ χρυσοῦν πέλαιος τῶν σπαρτῶν μὲ ταραχῶδες συριστικὸν θρόισμα. Τὰ βόδια μαζεύουν κάτω ἀπὸ τὰ σκέλη των τοὺς θυσάνους τῶν οὐρῶν καὶ στρέφουν τὰ ὀπίσθια πρὸς τὴν φορὰν τοῦ αἰφνιδίου ἀνέμου. Ὅμοιως καὶ τὰ ἄλογα, τῶν ὁποίων τὴν χαίτην βασανίζει ὁ ἄνεμος καὶ τὴν ρίπτει ὑπεράνω τῶν ἀνησύχων αὐτιῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου των. Μόνοι οἱ πελαργοὶ δέχονται ἀτάραχοι τὸν ἀνεμώδη καταιονισμόν.* Στῆρι-

ζονται εις τὸ ἓνα πόδι των, κλίνουν τὰ ράμφη πρὸς τὸ στῆθός των καὶ ἐστραμμένοι πρὸς τὴν βίαν τοῦ ἀνέμου, τὸν ἀφήνουν νὰ γλιστρᾷ γῦρο ἀπὸ τὸ στέρνον των, ταλαντευόμενοι, ἀλλ' ἰσορροποῦντες ἐπάνω εις τὸ πόδι των.

Μὲ τὰ πρωτοβρόχια ἐτοιμάζονται διὰ τὴν ἀποδημίαν, ἀφοῦ πρῶτον συμπληρώσουν τὰ σχετικὰ γυμνάσια οἱ κατὰ τὸ θέρος ἐκκολαφθέντες. Καὶ μίαν φθινοπωρινὴν αὐγὴν ἐρμώωνονται ἀθρόως αἱ φωλεαί. Κάπου - κάπου εὐρίσκουν εις τὰ χωράφια οἱ χωρικοὶ κανένα νεκρὸν πελαργόν. Εἶναι ἀπὸ τοὺς ἡττημένους τῆς ἑναερίου βιοπάλης, οἱ ὅποιοι δὲν ἤτο πετρωμένον νὰ ἴδουν τὴν λιβυκὴν φωλεάν των.

Ἐφημερίς « Πολιτεία »

Νικόλαος Καρβούνης

30. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ὁμορφὴ νησί τὰ καράβια. Καὶ πάλιν ἔκαναν πανιὰ γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μακρινά. Ὅλο τὸ νησί στὸ πόδι, ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι κι ἄλλοι στὰ λιακωτά. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντήλια καὶ φωνάζουν :

— Στὸ καλὸ ! Στὸ καλὸ !

Τελευταία ἔμεινεν ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Παλιούρα, ἡ « Βαγγελίστρα ». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέσι τους, μὰ ὁ καπετάνιος ἄργεϊ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο ἀκόμη τὰ βιολιὰ καὶ νὰ κεράσῃ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους. Τέλος μπαίνει κι αὐτὸς καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιὰ σ' ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι ἐπάνω στὸ βράχο. Στὸ λιακωτὸ εἶναι ἡ μάννα του, χήρα μαυροντυμένη, καὶ τὸ μικρὸ του τὸ ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντήλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντήλι του, τοὺς χαιρετᾷ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειὰ· λύνει τὰ πανιὰ καὶ βοηθᾷ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα, πού βασίλευε ὁ ἥλιος, χανόταν σιγὰ - σιγὰ κι ἡ « Βαγγελίστρα » στὸν ὀρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι, πού χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφέγγισμα τοῦ ἡλίου. Ψηλὰ στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ ἀσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνει

ταχτικά ή μάννα του ν' ανάβη τὰ καντήλια καὶ ν' ἀγναντεύη τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίση ἡ « Βαγγελίστρα » μὲ τὸ γυιό της, πού θὰ φέρη τὴν προίκα νὰ παντρεύῃ τὴν ἀδερφή του !...

Ἦρθε τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα, οὔτε τὰ Φῶτα, πού βαφτίζονται τὰ νερά. Ἕνα γράμμα ἦρθε γιὰ τὴν μητέρα του, τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλι, πὼς ἐμποδίστηκε, γιὰτὶ βρῆκε δουλειά. Νὰ μὴν ἔχη ὅμως φόβο, γιὰτὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβάται τίς φορτοῦνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεῖ τὴ Λαμπρή, πρῶτα ὁ Θεὸς, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

Ξημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲ μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρίμος ὁ καιρὸς. Τώρα ἄλλαξε κι ἔγινε βοριάς καραβοπνίχτης. Βουνὰ εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ καράβι παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκισμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ οἱ ξέρες κοντὰ του.

— Γιὰ τὸ Θεό ! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε !

— Μάννα μου ! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. Ἀντὶ νὰ βγάλῃς τὰ μαῦρα, θὰ βάλῃς κι ἄλλα γιὰ μένα !...

Οἱ θαλασσινοί, ὅταν νοιώσουν τὸν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ καπετάν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριά.

— Ε, γιὰ τὸ Θεό ! εἶπε πάλι. Ἐξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε !

Ἀποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τίς θέσεις τους στὸ κατάστρωμα, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῇ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάξῃ, ἄγρυπνα, κι ἐκεῖνος χούφτωσε μὲ τὸ δυνατό χέρι του τὸ τιμόνι.

— Μάινα πανιά ! πρόσταξε.

Ἰδρωσαν οἱ ναῦτες γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου, ἴδρωσε κι ὁ καπετάνιος, γιὰ νὰ ὀρθοπλωρίσῃ τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάζῃ τὰ χέρια καὶ πολλές φορές τὸ κύμα τοῦ μπατσίξει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν καὶ δακρύζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείσῃ ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατά :

— Ξέρα δεξιὰ ! Ξέρα ἀριστερά μας !

‘Ακούει ό καπετάνιος, γυρίζει τó τιμόνι καί ή γολέτα αλλάζει τó δρόμο της.

Πήγαινε δεξιά, άριστερά γυρίζει. Πήγαινε άριστερά, δεξιά άργοπλέει.

‘Ετσι παιδεύτηκε γιά ώρες τó πλήρωμα. ‘Η γολέτα, σάν πουλάρι άπολυμένο στόν κάμπο, γυρίζει αδιάκοπα στή σκοτεινή κι άγριεμένη θάλασσα. Οί ώρες φαίνονται χρόνος !

Τέλος πήρε νά γλυκοχαράζει καί φάνηκε σάν μαύρος όγκος τó νησί έμπρός στό σταχτόμαυρο όρίζοντα. ‘Ο καπετάνιος μάντεψε τó πατρικό λιμάνι καί γύρισε κατά κεί τήν πρῶρα τής « Βαγγελίστρας ».

Τήν ώρα, πού έβγαιναν οί έπιτάφιοι άπό τίς έκκλησίες, έμπαινε καί ή γολέτα στό λιμάνι.

— ‘Ηρθα, μάννα μου ! παράγγειλε τó ναυτόπουλο, μόλις έρριξε τήν άγκυρα.

Τήν νύχτα, στήν ‘Ανάστασι, πήγε τó ναυτόπουλο μέ τούς δικούς του στήν έκκλησία. ‘Εφαγαν άμα γύρισαν καί ξαπλώθηκε νά κοιμηθῇ. ‘Ηταν τόσο κουρασμένο !

Τó μεσημέρι ντύθηκε καί πήγε στήν ‘Αγάπη. ‘Αντιλαλούν τά σήμαντρα καί σημαίνουν οί καμπάνες. ‘Ολο τó νησί μοσκοβολά σάν έκκλησάκι.

— Χριστός ‘Ανέστη !

— ‘Αληθῶς ‘Ανέστη !

‘Από κεί πηγαίνουν στό χοροστάσι. Χορεύουν οί λυγερές μέ τά κίτρινα φακιόλια καί τά λαμπρά ρούχα τους, χορεύουν καί οί λεβέντες μέ τά πλεχτά ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ή άδερφή του τó συρτό κι ύστερα τόν καλαματιανό μέ τόν άρραβωνιαστικό της. Τó ναυτόπουλο κοιτάζει καί καμαρώνει.

Τήν Κυριακή τοῦ Θωμά πάντρεψε τήν άδερφή του τó ναυτόπουλο. Οί λυγερές τή στόλισαν καί τήν τραγούδησαν :

‘Ηλιος ήταν προξενητής
αύγερινός στεφανωτής.

Χαρά στή μάννα τοῦ γαμπροῦ
καί σ’ όλο τó πεθερικό,

ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
ὁμορφὴ καὶ νοικοκυρά,

χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
βασίλισσα τῆς γειτονιάς.

Ἐπειτα ἦρθε ὁ γαμπρὸς, πῆγαν στὴν ἐκκλησία κι ὁ καπετὰν
Παλιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

« Παιδικὰ Ἀναγνώσματα »

Ἀνδρέας Καραβίτσας

31. ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ

Ἦτο ὦρα δειλινοῦ καὶ ἀπὸ πρωίας ὁ αἰθὴρ ἦτο θολωμένος καὶ σκότος ἐπεκρέματο καὶ συνεφιά μεγάλη. Τέλος οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ ἠνοίγησαν καὶ ἔγινε βροχή, θάλασσα, καταποντισμός. Τὸ κατώγιον τῆς γριά - Ραγιαδάινας ἐγέμισε νερὸν ὥς δύο πῆχεις. Τὸ ἑλαιοτριβεῖον τοῦ Λαυκιώτη ἐπατήθη μέχρι ἀναστήματος καὶ πλέον ἀπὸ τὸ νερὸν καὶ οἱ κοπάνες * ἐγέμισαν, αἱ ἑλαῖαι παρεσύρθησαν ἀπὸ τὸν χαμηλὸν σοφᾶν *, τὸ ἄλογον ἐσταμάτησε καὶ ὁ Γιάννης ὁ Ἄρμα- μέντος ἔμεινε μὲ τὸ πτυάριον εἰς τὴν χεῖρα. Ἡ θειά - Μαριώ, ἡ Κασι- κάκαινα, ἐβγῆκεν ἔξω εἰς τὸ χαγιάτι καὶ συνέπλεκε τὰς χεῖρας εἰς προσευχὴν ἀγωνίας.

Ὁ στάβλος τοῦ γέρο - Κουμενῆ εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ γαῖδούρι ἔπλεεν εἰς τὸ νερόν. Ὁ κύριός του ἄλλο μέσον δὲν εὔρεν, παρὰ νὰ τραβήξῃ τὴν τριχιὰν ἀπὸ τὴν κλαβανὴν * ἐπάνω εἰς τὸ πάτωμα, ὥστε τὸ ζῶον νὰ πλῆι τὸ σῶμα κάτω καὶ τὴν κεφαλὴν ν' ἀνατείνῃ ἐπάνω, μὲ κίνδυνον νὰ πνιγῇ ἀπὸ τὸ σχοινίον, πρὶν γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ νερόν. Πέραν εἰς τὸν κῆπον τοῦ Σαραφιανοῦ, ἡ πλημμύρα εἶχε ρίξει κάτω τοὺς τοίχους καὶ τὸ νερὸν ἐξέσπασε μέσα εἰς τὸν κῆπον παρασύρον καλύβας, στάβλους, φυτείας καὶ δένδρα. Ὁ Σαραφιανὸς μὲ τὸν κηρωτὸν ἐπενδύτην * του, μὲ τὰ ὑποδήματα μέχρι τῶν μηρῶν, ἐπροσπάθει νὰ ἐμβαλῶσῃ ἐκ τῶν ἐνόντων τὸ ρῆγμα τοῦ τοίχου, κουβαλῶν χονδρὰ ξύλα καὶ κούτσουρα καὶ σωρεύων ταῦτα διὰ νὰ φράξῃ τὴν ρωγμὴν. Ἡ γριά - Χιόνω ἀπὸ τὸ παράθυρον ἐφώναζε :

— Κάψε τα, γυιέ μου, κάψε τα.

Ίσως έφαντάζετο ότι ό υίός της έσώρευε τά ξύλα δια νά άνάψη φωτιάν.

Κάτω εις τό ποτόκι* όλα ήσαν θάλασσα. Τά κατώγια τών οικιών ειχον πλημμυρίσει όλα. Τό βαρελάδικο τοῦ μαστρο - Στεφανή ειχε γεμίσει νερό ώς δύο μπόγια· ό βρόχινος ποταμός ειχε ρίψει κάτω πρώτον τό τσαρδάκι* ή τό μικρόν παράπηγμα τοῦ Στεφανή, είτα παρέσυρε τά βαρέλια εις χορόν όλα, όσα ήσαν από κάτω εις τό τσαρδάκι, είτα εισώρμησεν εις τό έργαστήριον τοῦ καλοῦ χειρώνακτος* καί τό έκαμε νά πλέη. 'Αλλ' ή πλημμύρα ήτο εις όλα τά ισόγεια καί όπου τά πατώματα ήσαν χαμηλά έκινδύνευε νά τά φθάση. 'Η γριά - Ραγιάδαινα έφώναζεν άπ' άντικρύ νά πάγουν νά τήν γλυτώσουν.

Θά έχρειάζετο βάρκα, δια νά τής κάμουν τήν χάριν. 'Αλλά βάρκα δέν υπήρχεν άλλη, είμη τά βαρέλια τοῦ μαστρο - Στεφανή, όπου έπλεαν όλα εις τήν σειράν μέ γραφικήν νωθρότητα*. 'Ο υίός τοῦ βαρελά, ό μικρός, ειχε καθαλλικεύσει τό έν τούτων καί ηῦρε μεγάλην διασκέδασιν, αλλά δέν κατώρθωσε ν' ανακαλύψη τό πηδάλιον τοῦ αὔτοσχεδίου πλοιαρίου. 'Εκλινε πότε μέ τόν ένα πόδα, πότε μέ τόν άλλον κατά τό ρεύμα καί ήτο έτοιμος κάθε στιγμήν νά δώση βουτιάν.

'Επάνω εις τό ύψηλότερον μέρος τής συνοικίας, τό ανατολικόν, δέν ήτο φόβος νά φθάση τό νερόν εις τās οικίας. 'Εκεί ήσαν τά Κοτρώνια, ύψηλοι βράχοι, καμωμένοι επίτηδες, δια νά κτίζουν φωλεάς τά νυκτοπούλια καί δια νά άναβαίνουν τά παιδιά νά παίζουν μέ τούς χαρτίνους αετούς, δια νά κάμουν τρέλλας καί νά φωνάζουν. 'Η γριά - Σακαράβαινα ειχεν έξέλθει εις τόν έξώστην καί έτραβοῦσε τά μαλλιά της καί έφώναζε :

— Τ' είν' αυτό, Θεέ μου, τ' είν' αυτό ! 'Αμαρτωλοί είναι καί θά τούς βουλιάξη ;

Καί ή θειά - Καρπέταινα, σύζυγος πλοιαρχου, ένθυμουμένη τόν άνδρα της καί τούς υιούς της, όπου έταξίδευαν μέ τό καράβι, έκραζε :

— Παναγία μου, στοό πέλαγο ! Παναγία μου, στοό πέλαγο !

'Ο γέρων πατήρ, ό καλός οικογενειάρχης μιās πτωχής οικίας δίπλα στοό βαρελάδικο, ειχεν όπλισθῆ προχείρως μέ σκαπάνην καί μέ κουβάν καί ειχε καταβῆ εις τό ισόγειον. 'Επροσπάθει νά άδειάση τό νερόν από τό κατώγι, επαιδεύετο νά φράξη έως δύο πιθαμάς τό

κατώφλιον καὶ ἐπάσχιζε νὰ δέσῃ τὸ πιθάριον τοῦ ἐλαίου εἰς ἓνα κρί-
κον ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἦμην κι ἐγὼ ἐκεῖ· ἰστάμην εἰς τὸ παράθυρον,
ἔβλεπα κι ἐπροσπαθοῦσα νὰ διώξω τὸν φόβον, νὰ διασκεδάσω.
Γυναῖκες ἀνασκουμπωμέναι μέχρι γονάτων, πατοῦσαι εἰς τὰ νε-
ρά, ὁ βαρελᾶς κοπιᾶζων νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἐργαστήριόν του, νὰ
μαζώξῃ τὰ βαρέλια του, νὰ βάλῃ εἰς τὴν ἄκρην τὰ κλαδιὰ καὶ τὰ
ξύλα ἀπὸ τὸ χαλασμένον παράπηγμά* του, ὅλα ἀπετέλουν παι-
δικὸν θέαμα. Ἡ φουρνάρισσα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρὺ νὰ ὑπάγουν
νὰ γλυτώσουν τὶς κλάρες* τῆς, ὅπου τὰς εἶχε παρασύρει τὸ ρεῦμα.
Δύο ἢ τρεῖς γέροντες τῆς γειτονιάς ἦσαν μέχρι βουβώνων* εἰς τὸ
νερόν, διὰ νὰ γλυτώσουν ὀλίγες κουτσοῦρες καὶ καυσόξυλα, ὅπου
ἔπλεαν εἰς τὸν ποταμόν. Ἡ γριὰ - Μερεγκλίνα, ἀπὸ τὸ στενὸν μέσα,
ἐφώναζε νὰ τῆς γλυτώσουν τὴν σκαφίδα τῆς, ὅπου τὴν εἶχε πάρει
τὸ ρεῦμα καὶ τὴν ἔσπρωχνε κάτω πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τὰ παιδιά ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἶχαν κάμει γενικὴν ἔξοδον, καθὼς
ἐκόπασεν* ἡ βροχὴ καὶ τὸ ρεῦμα τῆς πλημμύρας ἐφούσκωνεν ἀκόμη.
Ἐξῆλθον δρομαίως μὲ ἀτάκτους φωνὰς καὶ ἔτρεχαν, ἔτρεχαν εἰς τὴν
μεγάλην λίμνην τοῦ νεροῦ κάτω πρὸς τὸν αἰγιαλόν, διὰ νὰ προφθά-
σουν νὰ χορτάσουν καράβισμα καὶ παιγνίδι εἰς τὰ νερά μίαν φοράν,
νὰ βραχοῦν, νὰ παίξουν μὲ τὸ ρεῦμα. Καὶ δύο κοπάδια πάπτιες, ὅπου
ἔπεσαν εἰς τὰ νερά ἅμα ἐσταμάτησεν ἡ βροχὴ κι ἐβουτοῦσαν, ἐτρά-
πησαν εἰς φυγὴν ἔντρομοι.

Πτωχὴ χήρα, ἡ Μαρῖω ἡ Λιβαδάκαινα, μαζὶ μὲ τὴν κόρην τῆς
τὴν Ματῶ, εὐρίσκοντο εἰς τὸν μεμονωμένον οἰκίσκον των εἰς τὸ
χαμηλότερον μέρος τοῦ λιβαδιοῦ, πρὸς τὴν ἐξοχὴν, εἰς τὴν ἄκρην
τοῦ χωρίου. Ἄμα ἤρχισεν ἡ καταιγὶς καὶ τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας τα-
χέως κατεπλημμύρησαν. Ἄλλ' ἡ Μαρῖω δὲν ἐπρόσεχε κατ' ἀρχὰς
εἰς τοῦτο. Εἶχε τὸ μάτι ὑψηλὰ κατὰ τὸ βουνόν. Ἦτον ἀφηρημένη.

— Μάννα, θὰ πλημμάρουμε, ἐφώναζε ἡ κόρη τῆς.

Ἡ μήτηρ ἐξηκολούθει νὰ κοιτάζῃ ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν.

— Ἄς πὰ νὰ πλημμάρουμε, ἐψιθύρισε.

— Μάννα, πλημμάρουμε ! ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον ἡ Ματῶ.

Ἡ χήρα ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὰ παρὰ πόδας. Ὅλη ἡ στε-
φάνη τοῦ ἐδάφους ὀλόγυρα εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ ἰσόγειον τῆς

οίκίας ήτο γεμάτον νερόν. Τό χαμηλόν πάτωμα έκινδύνευε νά τό φθάση. Θάλασσα, ποταμός, πέλαγος.

— Πώ, πώ, πώ ! έκαμεν ή μήτηρ συμπλέκουσα τās χεΐρας.

Ή από τήν στέγην τής οίκίας είχαν άνοιξει δέκα έως δώδεκα σταλαγμοί. Τά φορέματα, ή « τέμπλα » μέ τά στρώματα καί τά σινδόνια, τά πενιχρά έπιπλα, όλα ήσαν καταβρεγμένα.

Ή κόρη τά μετέφερε καί τά έσώρευεν όλα μαζί, πότε εις τήν μίαν γωνίαν καί πότε εις τήν άλλην αλλά καί εκεί ήνοιγε σταλαγμός. Τέλος τά έκουβάλησεν όλα εις τήν μέσην· άλλ' εκεί ήνοιξε μέγας σταλαγμός εις τόν « καβαλλάρην »* τής στέγης.

Τήν προηγουμένην έβδομάδα είχαν ξανασύρει τήν σκεπήν. Νά τό ήξεραν νά μή βάλουν μάστορην !...

Ήλλά καί τί τόν ήθελαν τόν μάστορην ; Μήπως ήτο ιδικών τους τό σπίτι ; 'Ο κύρ 'Αργυρός ό Ξυγκοχέρης, ό πιστωτής των, τούς έφοβέριζε καθημερινώς νά τούς βγάλη από τό σπίτι. Πρό δύο ήμερών άκόμη είχε περάσει από εκεί καί τούς είπεν ότι θά τούς πάρη τό ποτάμι... "Ας χαρή τώρα.

— Πώ, πώ ! θά πνιγούμε, μάννα ! ώλόλυξεν* ή κόρη, συμπλέκουσα τās χεΐρας, κοιτάζουσα δια τοϋ παραθύρου κάτω καί βλέπουσα όλον τό λιβάδι θάλασσαν. Δέν έφαινετο πουθενά πάτημα, δια νά πατήση τις.

Καί ή βροχή έξηκολούθει άκόμη.

— Θά πνιγούμε ! έθρήνησεν ή μήτηρ, τραβοϋσα τά μαλλιά της. Καί ό άδελφός σου, ό άδελφός σου, πού λείπει άπ' τό πρωί στο χωράφι, δέν θά πνιγή ;

Σπαρακτική ήτο ή φωνή τής μητρός.

Ήπέναντι, πρós τό μεσημβρινόν μέρος, πεντακόσια βήματα μακράν, έκατοικοϋσεν ή Μαργαρώ ή Μποστανοϋ, έντός τοϋ λαχανοκήπου, τόν όποιον έκαλλιέργει ό σύζυγός της. 'Ο οίκίσκος των, ύψηλά, επί λοφίσκου, άψηφοϋσε τήν πλημμύραν. Ή γυνή είχεν άνοιξει τό παράθυρον καί έφώναξε πρós τήν Μαριώ τή Λιβαδάκαινα :

— Θά πνιγήτε, χριστιανές !

Ή Μαριώ ήτον άφωσιωμένη όλη εις τόν στοχασμόν τοϋ υιού της, ήτον παραδομένη εις τήν άνησυχίαν της. Έκοίταζε τό βουνόν

μέ ὄμμα ἀπλανές, ὥς νά ἔβλεπεν ὀπτασίαν *. Ὁ υἱός της ποῦ νά εἶναι μέ αὐτὸν τὸν κατακλυσμὸν ;

— Πνιγῆκατε, χριστιανές, ἐφώναξε πάλιν ἡ Μαργαρώ ἡ Μπο-
στανοῦ.

Ὅλον τὸ λιβάδι πέλαγος. Καὶ ἂν ἐπροθυμεῖτό τις νά ὑπάγῃ εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιῶντων, δὲν θά ἡδύνατο πλέον.

Ὁ σύζυγος τῆς Μαργαρώς ἦτο κάτω εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ διώρ-
θωνε τὰ τσαπιά καὶ ἐτρόχιζε μέ ὀξὺν τριγμὸν μικρὸν πριόνιον, τὸ
ὁποῖον τοῦ ἐχρησίμευε διὰ τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων. Τὸ νερὸν ἔπρε-
πε ν' ἀναβῇ δύο μπόγια ἀκόμη, διὰ νά τοὺς φθάσῃ. Διὰ τῆς μικρᾶς
θυρίδος ἔβλεπε καὶ αὐτὸς τὴν τεφράν, χωματόχρουν, κυματῶδη
θάλασσαν, τὴν κατακλύζουσαν ὅλα τὰ ἐλώνια καὶ τοὺς κάμπους.

— Καλέ, δὲν ἀκοῦς τί γίνεται, δὲν βλέπεις ! ἐφώναξεν ἄνωθεν,
διὰ τῆς καταπακτῆς *, ἡ σύζυγός του. Θά χαλάσῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον.

Ὁ κηπουρὸς κάτωθεν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν δι' ὄσματος,
ψάλλων μέ τὴν βραχύνῃ φωνήν του :

Βρέχει ὁ οὐρανὸς καὶ βρέχομαι,
ξενάκ' εἶμαι καὶ ντρέπομαι.

Ἡ θέσις τῶν δύο γυναικῶν εἰς τὸ μοναχικὸν σπιτάκι τοῦ λι-
βαδιοῦ ἤρχισε νά γίνεται ἀπελπιστική. Ἡ κόρη, ἐκφρων * ὠλόλυζεν.
Ἐκοίταξε βλοσυρὰ τὸ παράθυρον, τὸν ἐξώστην, τὴν ξυλίνην σκά-
λαν, ὅλα ἀπειλούμενα καὶ σαλευόμενα ἀπὸ τὴν πλημμύραν. Ἡ
μήτηρ εἶχε παῦσαι ἀρτίως νά τραβᾷ τὰ μαλλιά της. Ἐσχίζε τὰς
παρειάς, ἐκόπτετο κι ἐμοιρολογοῦσε. Δὲν ἔκλαιε τὸ σπίτι, δὲν ἔκλαιε
τὴν κόρην της, οὔτε τὸν ἑαυτὸν της. Ἐκλαιε τὸν υἱὸν της, ὅστις
ἦτο μακράν. Ἐκοίταξε κατὰ τὸ βουνόν, ἀλλὰ δὲν τὸν διέκρινε πλέον.
Ὁ πελώριος σίφων, στῦλος φοβερὸς ἐνώνων τὸν οὐρανὸν μέ τὴν γῆν,
ὅπου διὰ πενθίμου ἀνταυγείας ἐφώτιζεν ἐκ διαλειμμάτων τὰ περίξ
καὶ ἔκαμε τὸ βουνὸν νά ξεχωρίζῃ, ἐσχίσθη ἤδη, διερράγῃ καὶ διελύθη,
καὶ τὸ βουνόν, μαῦρος ἀτμός, ἔγινεν ἐν μέ τὸν αἰθέρα.

Ἐφαντάζετο ἤδη πνιγμένον τὸν υἱὸν της, πτώμα ἐλεεινόν,
φοβερόν τὴν θεάν, παρασυρόμενον ἀπὸ τὸ ρεῦμα, κτυπῶντα τὴν
κεφαλὴν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀγκιστρούμενον καὶ σφηνούμενον
εἰς τοὺς βάτους καὶ τοὺς θαμνῶνας, ἀπὸ αἱμασίαν * εἰς αἱμασίαν.
Ἡ ὑποσχεδίαζεν ἀκουσίως τὰ μοιρολόγια :

Πώς θα σέ φέρουν, γυιόκα μου, πνιγμένον μέσ' στο ρέμα !
Πώς θα σέ ιδώ !...

Ή βροχή είχε παύσει, καί ή πλημμύρα δέν είχε καταπέσει. Είχαν κατέλθει όλα τά ανώνυμα ρεύματα τοῦ ποταμοῦ, όλα τῶν κοιλάδων τὰ θολά ποτάμια, όλα τὰ χειμέρια κατακαθίσματα τῶν ὑπωρειῶν.

Τό μικρόν σπιτάκι στοῦ λιβάδι ἔτριζεν, ἔτριζε, κατέρρεεν. Ή βοή τοῦ καταποντισμοῦ ἀνήρχετο εἰς τὸν αἰθέρα, καί εἰς τὴν βοήν αὐτὴν δέν ἔχανετο ὁ στεναγμός τῶν πενήτων διὰ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ.

Τό σπίτι τῆς πτωχῆς χήρας εἶχε καθίσει ἀπὸ τὸ ἐν μέρος καί εἶχε λάβει στάσιν χωλοῦ, κλίνοντος πρὸς τὸν ἕνα ὦμον, πτωχοῦ γέροντος, στηριζομένου ἐπὶ τῆς ράβδου του. Δέν ὑπῆρχεν ὁρατὸν στήριγμα δι' αὐτό. Πλὴν ἀόρατος χεὶρ ἐφαίνετο νὰ τὸ κρατῇ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος, διὰ νὰ μὴ καταρρεῦσῃ ὅλον.

Όταν ἐκόπασεν ἡ βροχή, χωρικοὶ κατέβαινον τρέχοντες μὲ τὰ ὑποζύγια τῶν. Ἐπανήρχοντο ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς μισοπνιγμένοι, βρεγμένοι ὡς τὸ κόκκαλον. Διήρχοντο εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων βημάτων. Ή Μαριῶ ἴστατο εἰς τὸ παράθυρον, παρακαλοῦσα ἐκθύμως* τὴν Παναγίαν καὶ ἐρωτῶσα μεγαλοφώνως τοὺς διαβαίνοντας μακράν :

— Μὴν εἶδατε τὸν Μανῶλη τὸν γυιό μου ;

Οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασις. Ό καθεὶς ἔσπευδε διὰ νὰ ἴδῃ τί ἔγινε τὸ σπίτι του, ἡ φαμίλια του, καί δέν ἤκουε τί τὸν ἠρώτα ἡ χήρα τοῦ λιβαδιοῦ.

Ἄλλ' αὕτη δέν ἀπέκαμεν νὰ ἐρωτᾷ, ἐνόσω διέβλεπεν εἰς τὸ σκότος. Ή Δεκεμβριανὴ ἡμέρα εἶχε δύσει, ἡ πλημμύρα κατέπιπτεν καὶ τὸ σκότος ἀπειλητικὸν ἐπεκρέματο εἰς τὰ φωσφορίζοντα νερά.

— Μὴν εἶδατε πουθενά τὸν γυιό μου, τὸν Μανῶλη ;

— Δέν τὸν εἶδαμε . . . , τῆς ἐφάνη, ὅτι ἤκουσεν ἅπαξ.

Καὶ ἡ ἀπάντησις ἦτο σπαραγμός δι' αὐτήν. ὦ, Παναγία μου ! . . .

— Μάννα, ἀφοῦ γλυτώσαμε ὡς τώρα, πᾶμε νὰ κατεβοῦμε, κι ἄς πλέψουμε στοῦ ποτάμι. Τὸ σπίτι θὰ πέσῃ, μπορεῖ νὰ γλυτώσουμε !

— Πᾶμε νὰ ἰδοῦμε, τί γίνηκε ὁ Μανῶλης.

Ἡ κόρη ἔμπρός, ἡ μήτηρ ὀπίσω, ἔδοκίμασαν νὰ κατεβῶσι τὴν σαλευομένην καὶ σειομένην σκάλαν.

Εἶχον κατέλθει δύο σκαλοπάτια καὶ πλατάγισμα* ἠκούσθη μέσα εἰς τὸ νερόν. Ἐφάνη κάτι τι μεγαλόσωμον, διπλοῦν τὸ σχῆμα, τεράστιον, κενταυρικόν*, κατὰ τὸ ἥμισυ πλέον, κατὰ τὸ ἥμισυ πατοῦν, πηδῶν καὶ παραδέρνον μέσα εἰς τὸ ρεῦμα.

— Μάννα, εἶστε καλά; Γλυτώσατε;

Ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ Μανώλη.

— ὦ, γυιὲ μου! ὦ, παιδί μου! παιδάκι μου! Εἶσαι καλά; ἦρθες;

Ἦτον ὁ Μανώλης, καβάλλα εἰς τὸ ἄλογόν του. Ἐπήδησε κάτω ἔως τὴν μέσσην εἰς τὸ νερόν καὶ ἠγκαλίσθη τὴν μητέρα του.

Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ πτωχὴ οἰκογένεια ἐπῆγε καὶ διενυκτέρευσε εἰς τῆς Μαργαῶς τῆς Μποστаноῦς. Ὁ κηπουρὸς ἐσυμβούλευσε τὸν Μανώλη:

— Νὰ κάμης νόμο-τρόπο, λέω γώ, ν' ἀγοράσης ἓνα σπιτότοπο ἐπάνω στὰ Κοτρώνια, ἢ στὰ Γελαδάδικα, ἢ στὸν Ἀπάνω Μαχαλᾶ, νὰ χτίσετε κανένα σπιτάκι, νὰ μὴ σᾶς πατῇ τὸ νερό.

Ἡ χήρα ἔλαβε τὸν λόγον.

— Καλὰ τὸ λές, γείτονα, μὰ κεῖνος ὁ Ξυγκάκιος, τοῦ χρωστοῦμε, λέει, δὲν ξέρω πόσα γίνονται, τριακόσιες δραχμές, ὅλο τὸ διάφορο* κεφάλι, τὸ διάφορο κεφάλι... κι ἂς τοῦ πληρώναμε ταχτικά τὸ διάφορο, μόνο δυὸ χρονιῆς δὲν τοῦ πληρώσαμε...

Ὁ κηπουρὸς ἔσεισε τοὺς ὦμους, ἐπὶ μίαν εἰς ὑγίαν τῆς χήρας καὶ τῶν τέκνων της καὶ ἔψαλεν τὸ βραχνὸν ᾠσμὰ του.

Καὶ ἡ Μαργαῶ, ἡ γυναῖκά του, εἶπεν:

— Ἐγλύτωσησεν ὁ κοσμάκης καὶ τὴ φορὰ αὐτὴ, δόξα νὰ ᾗ ὁ Θεός!

« Ποτωχροινάτικα Διηγήματα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

32. ΜΕΤΑΠΑΝΙΑ

Μεγάλῃ ἀπλοῦται ἡ Λήμνος, μακρὰ καὶ χθαμαλή, μὲ ὠραῖα ἀκρωτήρια, μὲ μεγάλους καὶ βαθύκολπους λιμένας, μὲ χρυσοκίτρινους ἀγροὺς θερισμένους, μὲ εὐμορφες ἀκρογιαλιές. Χωρὶς δάση, χωρὶς χωριά, ἔρημος, θαρρεῖς, ἀκατοίκητος.

Ἐκ τῆς Λήμνου ἔπειτα εἰς τὴν Τρωάδα καὶ ἀπὸ τῆς Τρωάδας εἰς τὴν πολύκωμον Ἰμβρον, ἀπὸ τῆς Ἰμβρον εἰς τὴν Τένεδον.

Βόλτες, θαλασσινοὶ περίπατοι, αἱ ναυτικαὶ λοξοδρομίαι.

Συντροφία μὲ τοὺς γλάρους.

᾽Ω! τὴν ἀγάπησα τὴν συντροφίαν τὴν λευκὴν τῶν γλάρων. Εἶναι ἄθῳα, ὥς εἶναι κατάσπρα τὰ πτερὰ των. Σὲ διασκεδάζουν. χωρὶς νὰ σὲ κουράζουν. Σὲ συντροφεύουν, χωρὶς νὰ σὲ ἐνοχλοῦν. Ἀθορύβως καὶ σιωπηλῶς. Εὐγενῶς. Εἶναι καλόγνωμος ἡ συντροφία τῶν γλάρων. Ἐμφανίζονται ἐνώπιόν σου ἐκεῖ ὅπου δὲν τοὺς περιμένεις. Ὡς παλαιοὶ σου φίλοι. Δὲν ἐξίστασαι δι' αὐτό, ὥς νὰ τοὺς ἀνεζήτησι μετὰ κόπου. Νομίζεις κι ἐπλευσες δι' αὐτοὺς. Νομίζεις κι ὑπέφερες δι' αὐτοὺς.

Κι ἐκεῖνοι πάλιν κάμνουν ὅ,τι θέλεις διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσουν· χορεύουν, βουτοῦν, παίζουν. Προηγούνται ὥς νὰ θέλουν νὰ σὲ ὀδηγήσουν εἰς τὰς κατοικίας των, τὰς δροσεράς, τὰς ὑγρὰς φωλεάς των, ὅπου τὸ κύμα φωσφορίζει φέγγον, ὅπου ἡ δρόσος εἶναι αἰωνία.

Κι ἐνῶ προβαίνουν ταχύτεροι, αἶφνης ἴστανται καὶ σὲ περιμένουν καὶ σὲ κράζουν μὲ τὰ μονοσύλλαβα των, γλαριστί :

— Καλῶς τὸν φίλον μας! Καλῶς τὸν φίλον μας!

Κι ἐνῶ περιμένουν, θωπεύουν τὸν ἀέρα μὲ τὰς κυρτάς των, ὥς δαμασκιὰ, πτέρυγας. Καὶ φιλοῦν τὸ κύμα μὲ τὰ ράμφη των. Πόθεν ἦλθον; Ποῦ πηγαίνουν οἱ φίλοι μου, οἱ κατάσπροι γλάροι τῆς Μυτιλήνης; Εἶναι γλάροι τῆς Λήμνου, τῆς Τρωάδος εἶναι οἱ γλάροι ἢ τῆς Τενέδου; Τοὺς ἔβλεπον τάχα καὶ οἱ Ἀχαιοί;

᾽Ω! ἡ λευκὴ, ἡ καλὴ συντροφία μου, οἱ γλάροι τοῦ Αἰγαίου! Καταμεσῆς στὸ πέλαγος ἀναμένουν νὰ χαιρετίσωσι τοὺς ταξιδεύοντας. Ἀγγελοὶ τοῦ αἰσίου πλοῦ, ὑπάρξεις ποθηταὶ ἐν τῇ κρνερᾷ τοῦ πόντου ἐρημῆς. Μειδίμα γλυκὺ ἐν τῇ πικρᾷ μοναξίᾳ. Ἐλπίς ὅτι ἐγγὺς του εἶναι ὁ κόσμος. Ἀφορμὴ μελέτης διὰ τὸν σοφόν. Ἐμπνευσις διὰ τὸν ποιητὴν. Παραμυθία διὰ τὸν ναύτην, ὅστις, ἐπακουμβῶν ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, συνάπτει ἄφωνον διάλογον μὲ τὸν λευκὸν πτερωτὸν τοῦ σύμπλου. Ναύτης πρὸς ναύτην. Θαλασσοδαρμένος πρὸς θαλασσοδαρμένον. Γλάρος πρὸς γλάρον.

Καὶ πετοῦν ἐνίοτε ψηλά. Πλησιάζουν εἰς τὰς κόφας τοῦ πλοίου, τρέχουν γύρω καὶ χορεύουν περὶ τὸν θαλασσομάχον, τὸν ξύλινον τῆς πρῶρας ἀδελφόν των, ὅστις βουτᾷ καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ αὐτοί,

ὥς δίστομον στιλέτον, κόπτων τὸ κύμα. Καὶ πολλάκις πολλοὶ - πολλοὶ περισυναχθέντες τριγυρίζουσι τὴν σκούναν ἐν χαιρετισμοῖς, μεγάλην γλαρίναν.

Ἐκόπασε πλέον ὁ σάλος· τὰ κύματα καταπονηθέντα καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐπραϋνθησαν. Ἡ θάλασσα γαληνιάζει πάλιν. Δευτέραν φοράν διερχόμεθα ἐγγὺς τῆς πολυσχιδοῦς Λήμνου ἡρέμα ἀπὸ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ἐπὶ τινος χρυσίζοντος λοφίσκου ὑπολευκάζει παρεκκλήσιον. Ὅλοι οἱ ναῦται, πρὸς αὐτὸ ἀτενίζοντες εὐλαβῶς, κάμνουν τὸν σταυρόν των.

— Αἰ - Νικόλα! λέγουσιν ὅλοι ἐγκαινιάζοντες τὸ ἄγνωστον παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ θαλασσινοῦ των Ἀγίου.

Μικρὰ βρατσέρα πλέει πρὸς τὴν ἀκτὴν φοβισμένη, μετὰ τὸν σάλον ξετρυπώσασα.

Ἐξημέρωσε Κυριακή.

Οἱ ναῦται, ἀπηυδηκότες ἀπὸ τῆς παρελθούσης τρικυμιώδους νυκτός, κοιμῶνται ἀκόμη, ἐνῶ ὁ μάγειρος ἐγερθεὶς ἀπολεπίζει ἰχθυῖδια τινα, σημαδιακοὺς χάνους ἑκατοστάρικους, τοὺς ὁποίους εἴχομεν ὀλιέψει κατὰ τὴν γαλήνην τῆς προτεραίας. Μόνον ὁ πηδαλιούχος, κουκουλωμένος ἀκόμη μὲ τὸν χειμερινόν μουσαμᾶν του, ἴσταται παρὰ τὸ πηδάλιον καὶ ὁ φρουρὸς τῆς πρῶρας, ἀνάψας τὸ εἰκοστὸν σιγάρον κατὰ τὴν τετράωρον βάρδιαν τοῦ βρεγμένου ἀκόμη, μὲ τὸ κηρωτὸν μουσαμᾶν του, φρουρεῖ.

Τὰ πανιὰ ὅλα ἐπάνω τώρα. Καὶ ὁ μοναχογιὸς ὁ κόντρας, ὁ λεπτοκαμωμένος, ὁ γαλαζοαίματος. Ἡ ταχεῖα σκούνα, πετώσα μαλακὰ - μαλακὰ, ἀνευ τιναγμῶν πλέον, προηγεῖται πέντε ἄλλων ἰστιοφόρων μεγάλων, ἅτινα μᾶς παρακολουθοῦσι μετὰ σπουδῆς, ὥς νὰ θέλουν κάτι νὰ μᾶς εἴπουν. Ἄλλ' ἢ σκούνα φεύγει, πετᾷ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἔνθα ἴσταμαι, νομίζω ὅτι δὲν ἀπτεται κἀν τῆς θαλάσσης. Τόσον γλυκὰ πλέει, θαρρεῖς, καὶ στὰ νύχια πατεῖ. Εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὴν νυκτερινὴν νίκην.

— Σκάντζια βάρδια! ἀνακράζει ὁ ναύκληρος, ἀκούσας κροτήσαντα τὰ ξύλινα κρόταλα τοῦ πηδαλιούχου, σημήναντος τὴν ὁγδόην ὥραν τῆς πρωίας, καὶ συγχρόνως κρούει τὸν κώδωνα τῆς πρῶρας, τύπτων συνάμα τὸ κατὰστρωμα διὰ τῶν ποδῶν του, ἄνω τοῦ θαλάμου τῶν ναυτῶν, ὅπως ἐξεγείρῃ αὐτούς.

Ταυτοχρόνως γλυκύτατα άντηχοῦσιν ὀπισθέν μας ἐν τῷ πελάγει οἱ κώδωνες τῶν δύο ἰστιοφόρων, ὡς παρεκκλήσια λειτουργοῦντα, σημαίνοντες τὴν ὁγδόην ὡσαύτως ὥραν.

Μετ' ὀλίγον οἱ ναῦται νιφθέντες κι ἐνδυθέντες κατέρχονται εἰς τὸν θάλαμον τοῦ πλοιάρχου, καλέσαντος αὐτοῦς, ὅπως προσευχηθῶσι — Κυριακῇ πρωί — κι εὐχαριστήσωσι τὸν Ἅγιον Νικόλαον, διασώσαντα αὐτοὺς ἀπὸ τῆς τρικυμίας.

Ὁ φαιδρὸς καὶ πρόθυμος πάντοτε Γιαννάκης, ὁ υἱὸς τοῦ πλοιάρχου, ἀλλαγμένος γαλαζίαν μπλούζαν, ἐκτελεῖ χρέη καμαρώτου, παθόντος ἐκ ναυτίας τοῦ τοιοῦτου καὶ κοιμωμένου ἀκόμη, καὶ ἀνάψας κηρίον καὶ θέσας πῦρ μετὰ θυμιάματος εἰς τὸ ὀρειχάλκινον στίλπνὸν θυμιατήριον θυμῖξ πρῶτον εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, μικρὰν ἐπάργυρον, κρεμαμένην ἀπὸ τινος δοκοῦ ἐν τῇ ἄκρᾳ τοῦ θαλάμου καὶ εἶτα πάντας τοὺς λοιποὺς, ψάλλων καὶ τὸ μεγαλυνάριον τοῦ Ἁγίου « Ὁρφανῶν προστάτης ».

Τέλος ἀσπάζονται πάντες τὴν εἰκόνα τοῦ θαλασσινοῦ ἱεράρχου εὐωδιάζουσιν θάλασσαν, ὡς νὰ ἡγωνίζετο καὶ ὁ Ἅγιος μὲ τοὺς ναύτας ὅλην τὴν νύκτα, παλαίων κατὰ τῶν κυμάτων.

Οἱ ναῦται εἶτα εὐφροσύνως πίνουνσι τὸ προσενεχθέν αὐτοῖς ποτήριον ρουμίου καὶ ἀνέρχονται οἱ μὲν ν' ἀντικαταστήσωσι τὴν βάρδιαν, οἱ δὲ νὰ τακτοποιήσωσι τὰ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀντικείμενα, μετακινήθέντα ἐκ τοῦ νυκτερινοῦ σάλου.

Τὰ πανιὰ δουλεύουν.

« Μὲ τὰ πανιὰ » (Ἀπόσπασμα)

Ἀλέξανδρος Μωραΐτιδης

33. ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙ

Θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ εἴπῃ « ἄλογο τῆς θάλασσας », γιὰτὶ καὶ γρήγορο σὰν ἄλογο εἶναι καὶ στὴν ἀνάσα τὸ ἄλογο θυμίζει· φρρρ! κάνει δυνατὰ κάθε φορά, πού βγαίνει ἐπάνω, καὶ σὰν ἄλογο προσφέρεται γιὰ... ἵππασία.

Θυμηθῆτε τὸν θρῦλο τοῦ Ἀρίονα. Δελφίني ἵππευσεν ὁ ἀρχαῖος αὐτὸς μουσικὸς κι ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὸ καράβι τῶν ληστῶν κι ἐσώ-

θηκε στο Ταίναρο. Νά κι ό « θεός τῆς θάλασσας » παρουσιάζεται πάντοτε καβάλλα σ' ένα δελφίνι, όπως θέλει ό θρύλος.

Ήκόμα καί ό Πλίνιος διηγείται τήν ιστορία ενός παιδιοῦ, πού ἐπηγαινοερχόταν στό σχολεῖό του καβάλλα σέ δελφίνι. Μιά ιστορία συγκινητική. Δελφίνι καί παιδί ἐπιασαν, λέγει, φιλία στήν ἀκτή. Τό παιδί ἔρριχνε ψωμί στό δελφίνι. Καί τό δελφίνι ἔπαιρνε τό παιδί στήν πλάτη του καί τό ἐπερνούσε ἀντίπερα, στήν ἄλλη ἀκτή, όπου εὑρίσκόταν τό σχολεῖο. Κατόπιν ἐπήγαινε καί τό ξανάφερνε πίσω. Τό παιδί μιὰ μέρα ἀρρώστησε καί πέθανε. Καί τό δελφίνι γιά καιρό φαινόταν στήν ἴδια θέσι, στήν ἴδια ἀποβάθρα, κι ἐπερίμενε τόν μικρούλη καβαλλάρη. Καιρό κράτησε αὐτή ἡ δουλειά, ὅσο πού πέθανε καί τό δελφίνι ἀπό μελαγχολία. Αὐτή εἶναι ἡ ιστορία.

Καί γιά μέν τήν καβάλλα συμφωνοῦμε. Γιά τή μελαγχολία ὅμως ὄχι. Γιατί τό δελφίνι δέν εἶναι πλασμένο γιά λύπη. Εἶν' ένα πλάσμα ζωηρό, χαρούμενο, πού τοῦ ἀρέσουν τά παιγνίδια, ὁ χορός, ἡ μουσική, ἡ ἀλλεγρία. Τό εἶδατε νά κολυμβᾷ, νά πηδᾷ, νά παίξει γύρο ἀπό τά καράβια ; Ήχάσατε! Καθώς συναντᾷ τό πλεούμενο στό πέλαγος, τρέχει κοντά κι ἀρχίζει τά παιγνίδια. Χαριτωμένο θέαμα! Καράβι καί δελφίνι πηγαίνουν πλάγι - πλάγι, σχίζουν καί τά δυό τή θάλασσα, σά νά παραβγαίνουν στό τρέξιμο. Εὐθεῖα τραβάει τό καράβι. Καμπύλες γράφει τό δελφίνι. Προχωρεῖ μ' ἑλιγμούς, ἀνεβοκατεβαίνει, στρίβει δεξιά, στρίβει ἀριστερά, σέ προσπερνᾷ, σέ περιμένει, φεύγει, ξανάρχεται. Κι ὅλο κοντά σου εἶναι. Ἄν ἔχης μάλιστα μαζί σου βιολί ἢ φουσαρμόνικα καί τοῦ παίξης κανένα καλό κομμάτι μουσικῆς, δέν ξεκολλᾷ ἀπό τή γειτονιά σου. Καί δέν εἶναι ἕνα· εἶναι πολλά. Μιά θάλασσα ἀπό ράχες μαυροπράσινες κι ἀπό ρύγχη μυτερά. Τρέχουν, καλπάζουν, χαίρονται τή θάλασσα. Πλάσματα ξέγνοιαστα κι ἐλεύθερα, σάν ἄγρια ἄλογα στόν κάμπο, ἄτια τοῦ Ποσειδῶνα, πού τρέχουν μέσα στά κύματα, ὅμοια μέ κύματα κι αὐτά.

Οἱ θαλασσινοί τά καμαρώνουν. Περνοῦν τήν ὥρα τους μαζί τους. Τοῦς ἀρέσει πολὺ αὐτό τό παιγνιδιάρικο θαλασσινὸ θηρίο, πού δέν πειράζει τόν ἄνθρωπο ποτέ, πού κολυμπᾷ σάν γοργόνα, πού ξετρελλαίνεται γιά τή μουσική. Μά οἱ ψαράδες γιά τό δελφίνι ἔχουν γνώμη διαφορετική, ἐντελῶς ἀντίθετη. Γι' αὐτοὺς εἶναι ἕνας φαγᾶς διάσημος, ἕνας ἐπικίνδυνος ἀνταγωνιστής, πού ἐπιβουλεύεται σέ μεγάλο βαθμὸ τὰ συμφέροντά τους.

Μὴν τοὺς μιλάτε γιὰ μουσική, γιὰ ποίησι, γιὰ . . . θαλασσινὲς ἵπποδρομίες. Μετρήστε καλύτερα τὰ ψάρια, ποὺ τοὺς κλέβει ὁ μεγάλος φαγᾶς! Ψάρια γιὰ ψάρια δὲν ἀφήνει. Κι ὅταν δὲν εὕρη ψάρια, ἀφανίζει τὰ χταπόδια καὶ τὰ καβούρια. Διακόσια δόντια ἔχει. Κι ὅλα πρέπει νὰ δουλέψουν. Πάλι καλά, ποὺ γεννᾷ ἓνα παιδί. Ἀλλοιῶ-
τικά τὰ ψάρια θὰ τὰ βλέπαμε μόνο στὸ ζωολογικὸ μουσεῖο.

« Ἐδῶ βυθὸς »

Θέμος Ποταμιάνος

34. ΤΟ ΠΥΡΟΦΑΝΙ

Καίει τὸ πυροφάνι τοῦ ψαρᾶ
κι οἱ σταλαχτίτες λάμπουν σὰν ἀστέρια
καὶ στῆς σπηλιάς τὰ διάφανα νερά
φεγγοβολοῦν καντήλια κι ὀγιόκερια.

Τῆς νυχτερίδας τρίζουν τὰ φτερά
καὶ στὶς φωλιές ξυπνοῦν τὰ περιστέρια
καὶ σπαρταροῦν τὰ ψάρια ἀστραφτερά
ἀπ' τὸ καμάκι στοῦ ψαρᾶ τὰ χέρια.

Ἀπάνω στῆς σπηλιάς τὴν κορυφή,
μέσ' ἀπ' τὰ μούσκλια κι ἀπ' τὰ πολυτρίχια,
σταλάζει βρύση ἀνώφελη, κρυφή.

Καὶ πέρα ἀπὸ μιὰ τρύπα σκοτεινὴ,
στοὺς βράχους ἀκονίζοντας τὰ νύχια,
μιὰ φώκια ἀπαρηγόρητα θρηνεῖ.

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δρασίνης

35. ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αἱ πρῶται σκιαὶ τοῦ λυκόφωτος ἀπλώνουν τὸ πένθος τῶν εἰς
τὰ λευκὰ σπιτάκια τῆς Ὑδρας. Ὁ ἥλιος, πελωρία αἱματόχρωμη
σφαῖρα, ἐβυθίσθη εἰς τὴν ὁμίχλην τοῦ ὀρίζοντος καὶ αἱ τελευταῖαι
μελαγχολίαι τῶν χρωμάτων ἐχάθησαν σιγὰ - σιγὰ ὑποχωροῦσαι εἰς
τὴν ἡρεμὴν γαλήνην τῆς σκιᾶς.

Ἐν τούτοις, μ' ὅλον ὅτι ἡ ζωὴ τῆς φύσεως φαίνεται νὰ κατα-
λαγιάζη, φωνές, τραγούδια καὶ βιολιά φθάνουν ἀπὸ παντοῦ τῆς
κωμοπόλεως. Βρυασμὸς ἀσυνήθιστος γεμίζει τὰ ἀνηφορικά δρομάκια
καὶ τὴν προκουμαίαν, ὅπου τὰ σπογγαλιευτικά, καΐκια καὶ τεπόζιτα
σαλεύονται ἐλαφρὰ εἰς τὸν νωχελῆ κυματισμὸν τῆς ἐσπέρας.

Ὅμιλοι ναυτικῶν, μορφαὶ χαρακωμένοι καὶ ψημένοι εἰς τὸν
ἀγῶνα τῆς θαλάσσης. Ὑδραῖοι καὶ Συμαῖοι, Αἰγινῆται καὶ Κρα-
νιδιώται, Καλύμνιοι καὶ Ρόδιοι, παρέες - παρέες, ἀγκαλιασμέ-
νοι συνοδεύουν μὲ βραχνὰ ξεφωνητὰ τὸν ἀμανὲ τοῦ συντρό-
φου των.

Εἶναι οἱ σπογγαλιεῖς, ποὺ ἐτοιμάζονται γιὰ ταξίδι καὶ οἱ ὅποιοι
ἀποχαιρετοῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ζωὴν τῆς ξηρᾶς.

Ἄλλ' ἡ διασκέδασις αὐτὴ εἶναι πένθιμος, διότι κανεὶς δὲν εἶναι
βέβαιος, ἂν θὰ ξαναῖδῃ τὸν Ὀκτώβριον τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ
τὸ ἀσβεστόχριστο σπιτάκι, ὅπου εἶδε τὸ φῶς.

Καὶ ἡ εἰκὼν ἐξακολουθεῖ.

Ἐδῶ κάποιοι ἐφοπλιστῆς συμφωνεῖ ἕνα δῦτην· ἄλλος φιλονικεῖ
μὲ τὸν κολαουζέρην του, δυὸ τρεῖς ροδάδες καὶ κουπαδες μετροῦν
τὰ χρήματα, ποὺ ἔχουν πάρει, καὶ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρομίσκου
ὀλόκληρη οἰκογένεια, σύζυγος, παιδιὰ, γέροι γονεῖς, ἀδέρφια, συνο-
δεύουν εἰς τὴν παραλίαν τὸν ἀγαπημένον των, τοῦ ὁποῖου τὸ καΐκι
κάνει ἀπόψε πανιά.

Εἰς τὴν νεόβαφη καὶ νεοπαλαμισμένη βρατσέρα ὁ παπᾶ - Πάμ-
φιλος, κρατῶν τὸ θυμιατὸν εἰς τὸ χέρι μέσα, εἰς τοὺς ἀσκεπεῖς σπογ-
γαλιεῖς, σκορπίζει γῦρο τὸν καπνὸν τοῦ μοσχολιβάνου του.

« Κρὶν - κράν, κρὶν - κράν . . . ».

Ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, μεγαλοπρεπῶς ἐνθρονι-
σμένη εἰς ἕνα κόρκωμα, προεδρεύει τῆς τελετῆς, ἔχουσα ἐμπρὸς ἀργυ-
ροῦν δοχεῖον μὲ τὸν ἁγιασμόν.

« Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ
καιρῶν εἰρηνικῶν . . . » ὑψώνεται ἡ φωνὴ τοῦ γέρου παπᾶ μὲ
τὸ χιονοστέφανον τῶν λευκῶν μαλλιών καὶ τὴν πατριαρχικὴν
γενειάδα.

« Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων καὶ
τῆς σωτηρίας αὐτῶν . . . ».

« Ὑπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο . . . ».

Γύρο οί σπογγαλιείς, καπετάνιος, κουπαδες, ροδαδες, κολαου-ζέρηδες, στέκουν εύλαβώς με σταυρωμένα τὰ χέρια, προσέχοντες εις τήν παράκλησιν. Είναι μορφαί ήλιοκαημένα και άρρενωπαί, κορμοί ψημένοι από τήν άλμην τής θαλάσσης, λαιμοί ταύρειοι και μπράτσα στρογγυλά, έχοντα τήν άβρότητα σιδερένιων κοπάνων.

Και ό παπᾶ - Πάμφιλος, βουτών τὸ κλαδί τοῦ βασιλικού εις τὸ διαβασμένο νερό, αγιάζει τὸ σκάφος και τὰ σκάφανδρα, ραντίζει τὰ ἄρμενα, τὰ μηχανοκάϊκα και τὰς άντλίας :

« Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου

και εύλόγησον τήν κληρονομίαν Σου . . . »

“Ολοι σταυροκοποῦνται και ἔρχονται νὰ άσπασθοῦν κατὰ σει-ράν τὸν Σταυρόν, τήν θαυματουργὸν εἰκόνα και τὸ χέρι τοῦ παπᾶ. Ἐκεῖνος ραντίζει με τὸν βρεγμένον βασιλικὸν τὰ χαρακωμένα μέτωπα και δίδει ἔπειτα νὰ τοῦ φιλήσουν τὸ χέρι.

— Καλὸ ταξίδι! . . . Καλὰ κέρδη! . . .

“Ο διακὸς παίρνει τότε εις τὰ χέρια του τήν εἰκόνα. Ἡ ἔξοδος της από τήν βρατσέραν χαιρετίζεται με βροντεροὺς πυροβολισμούς, ἐκ τῶν ὁποίων άντηχεῖ ὁ λιμὴν. “Ο ἱερεὺς προχωρεῖ εις ἄλλα σκάφη, διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ ἴδια σκηνή.

“Ημέραν παρ’ ήμέραν, τέσσερα πέντε σκάφη κάμνουν ἔξαφνα πα-νιά και ἀφοῦ καβατζάρουν τὸν μῶλον τοῦ μικροῦ λιμένος, ὀλίγον κατ’ ὀλίγον μικραίνουν και χάνονται εις τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος. Εἰς μίαν ἑβδομάδα ὅλα ἔχουν φύγει.

“Η Ὑδρα ξαναπέφτει εις τὸ ἥσυχον φυτοζώημα τῶν μικρῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ὄνειρευομένη τήν παλιὰν δόξαν της!

« Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου » (Ἀπόσπασμα)

“Αγγελος Τανάρρας

36. ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΧΘΥΑΓΟΡΑΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν συμβαίνει μὲ τὰ ψάρια ὅ,τι καὶ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου : ἄμπωτις καὶ πλήμμυρα. Ἐχομεν ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν γυαλίζει οὔτε λέπι εἰς τὸν ὀρίζοντα. Τὰ ψαράδικα, κατὰκλειστα, νεκρά, ὁμοιάζουν μὲ παράγκες ἐμποροπανηγύρεως, ἡ ὁποία ἐτερματίσθη πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος : Εἶναι ἡ ἄμπωτις . . . Αἶφνης ἑκατοντάδες κασσέλλες ἀνοίγονται, κιβώτια ναυαγίων ἀρχαίων, ἀλιευθέντα εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, γεμᾶτα ἀπὸ μυθώδεις θησαυροὺς. Ἀπὸ τὸν ροδίζοντα χρυσὸν τῶν μουστακάτων μπαρμπουνίων, ἀπὸ τὸν στυλπνὸν ἄργυρον τῶν λαυράκων, ἀπὸ τὸν σαπφειρίζοντα τῆς σαρδέλλας καὶ τὸν ὀξειδωμένον παλαιὸν ἄργυρον τῆς τσιπούρας μὲ σπάραχνα γαρύφαλλο καὶ μίαν σφήνα χρυσοῦ εἰς τὸ μεσόφρυδο : Εἶναι ἡ πλήμμυρα. Πλήμμυρα ψαριῶν καὶ πλήμμυρα πλήθους, χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται, σπρώχνονται, φωνάζουν, βραχνιάζουν, ἰδρώνουν πρὸ τοῦ ψαρεῖ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῇ, κραυγάζων δυνατώτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους :

— Ὑπομονή, βρε παιδιά! Ποιὸν νὰ πρωτοκοιτάξω ; Ἐνα κεφάλι τῶχ κι' αὐτὸ ρωμαϊκο!

Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς πλημμύρας μία διασκεδαστικὴ ἀσχολία εἶναι, ὅταν ἀπελπισθῇ κανεὶς, ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, νὰ παρατηρῇ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν πελατῶν, καὶ ἂν ἐχῇ καιρὸν διὰ χάσιμον, νὰ τοὺς κατατάσῃ.

Ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν σπανιώτερον : Εἶναι ὁ « φλεγματικός », ἄγνωστον πῶς ἐξοκέϊλας ἐν μέσῳ ἡμῶν τῶν νευροσπάστων, τέρας ὑπομονῆς, ψωνιστῆς καλῶς ὠργανωμένος, μὲ τσαντάκι δικτυωτὸν στὸ ἓνα χέρι, τὰ χρήματα μετρημένα στὸ ἄλλο. Ξυπνᾷ εἰς τὰς πέντε τὸ πρωί, εἰς τὰς ἑξ εὐρίσκεται βιδωμένος εἰς τὴν κορνίζαν τοῦ σχετικοῦ πάγκου, ψυχρὸς, ἄκαμπτος, ἄγγλος πόλισμαν, βράχος. Δέχεται ἀτάραχος ὅλα τὰ κύματα τῶν ἀνυπομόνων εἰς τὴν ράχιν του, τοὺς ἀφήνει νὰ σπρώχνωνται, νὰ διαπληκτίζωνται, νὰ κραυγάζουν, μ' ἓνα μειδίαμα μόλις ὁρατὸν εἰς τὰ χεῖλη. Εἶναι τὸ μειδίαμα τοῦ σοφοῦ πρὸς τοὺς ἀσόφους. Οὗτος γνωρίζει νὰ περιμένη καὶ νὰ ἐπιμένη σιωπῶν. Καὶ παίρνει πάντοτε καὶ παίρνει ἀσφαλῶς καὶ φεύγει μὲ τὸ δικτυωτὸν γεμᾶτο. Διότι δὲν ἔχει νεῦρα. Παρατηρεῖ ψυχραίμως,

έκλέγει τήν κατάλληλον στιγμήν, πασσάρει τὰ χρήματά του, καί ἡ δουλειά του τελειώνει άμέσως, ένῶ, άν τόν ιδῆτε κολλημένον εἰς τόν πάγκον ἔχει τὸ ὕφος ὅτι αὐτὸς δέν πρόκειται νά πάρῃ ψάρια ποτέ! Προσέξτε αὐτοὺς τοὺς τύπους. Κάνουν εἰς τὴν ἀγορὰν ὅ,τι καί εἰς τὴν ζωήν. Βαδίζουν μὲ ἀσφαλές, σταθερόν, μαθηματικόν, ἰσόχρονον βῆμα πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν.

Θέλετε τώρα καί τὸν ἀντίποδά του; Εἶναι ὁ συνηθέστερος τύπος, « ὁ καπετὰν Φασαρίας ». Φθάνει, δημιουργεῖ παράντα ἐπείσῳδιον, καλεῖ τὸν ἐπόπτην, μόλις ἐξευρεθῇ μιστὴ ὁκά, ψάχνει γιὰ σακκούλα, ἡ μιστὴ ὁκά ἐξαφανίζεται, πιάνεται τότε μὲ τὸν σακκουλοπώλην, παρεμβάινει ἓνας τρίτος, τσακώνεται καί μὲ τὸν τρίτον, διευθύνεται εἰς ἄλλον πάγκον, διαγκωνίζεται, φωνάζει ὅτι εὐρίσκεται ἐκεῖ ἀπὸ τὰς τρεῖς τὸ πρῶν, ένῶ ἔρχεται συνήθως στὰς δέκα, τοῦ σχίζουν εἰς τὸν συνωστισμόν τὴ σακκούλα, τρέχει ν' ἀγοράσῃ ἄλλην, διευθύνεται εἰς τρίτον πάγκον, κατορθώνει ν' ἀνοίξῃ δρόμον, βλέπει ἓναν ἀξιωματικόν, κραυγάζει ὅτι δέν εἶναι κατάστασις αὐτῇ, γίνονται προτιμήσεις, ἐπακολουθεῖ ἐπείσῳδιον μὲ τὸν ἀξιωματικόν, χάνει τὴν σειράν του, διευθύνεται εἰς τέταρτον πάγκον, καί τέλος, άν κατορθώσῃ νά πάρῃ ψάρια, μεταβαίνει νά τὰ ζυγίσῃ πάλιν εἰς τὸ ἀγορανομικόν τμήμα, λείπουν ἐπτάμισιν δράμια, ἐπιστρέφει, ἐπιπίπτει ὡς κυκλῶν ἐναντίον τοῦ ψαρᾶ, διαμαρτυραί, ὕβρεις, πανδαιμόνιον, τέλος τοῦ παίρνουν πίσω τὰ ψάρια μαζί μὲ τὴ σακκούλα. Ἡ ὥρᾶ εἶναι μία μετὰ μεσημβρίαν. Ὁ καπετὰν Φασαρίας εἶναι ἀκόμη στὴν ἀγορά: Ζητεῖ τὴ σακκούλα.

*Άλλος τύπος εἶναι « ὁ κύριος Μελέτης ». Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πηγαίνει εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ νά ψωνίσῃ ἢ διὰ νά κάμῃ φιλολογίαν; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κάθεται εἰς σχετικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν πάγκον καί σχολιάζει μεγαλοφώνως:

« Ἐρίτιμε κύριε ψαρᾶ, καταδεχθῆτε, παρακαλῶ, νά μᾶς ἀτενίσετε ἀπλῶς καί ἄς ἀποθάνωμεν! *Άνθρωποι εἴμεθα καί ἡμεῖς, γνήσια τέκνα τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὕας, ὅπως καί ἡ ὑμετέρα εὐγενία... ».

Αἴφνης στρέφεται πρὸς μίαν κυρίαν:

« Ὅρίστε, περᾶστε. Θαυμάσια ψάρια, ὠραῖον θέαμα. Καθίστε νά τ' ἀπολαύσωμεν ».

Εἶναι ἀνάγκη νά προσθέσω ὅτι αὐτὸς φεύγει σχεδὸν πάντοτε μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια; Ἡ ζωὴ δέν εἶναι φιλολογία.

Παρατηρήσατε τὸν ἀντίποδά του, « τὸν ἄρπαγα ». Φυσικῶς εἶναι ἄτλας. Μ' ἓνα διασκέλισμα, κλωτσᾷ ὅλους, ἀναποδογυρίζει ὅλους, εὐρίσκεται πρὸ τοῦ πάγκου. Ἀπλώνει τὸ χέρι του, τὸ ὅποιον εἶναι ὡς βραχίων βαρούλκου, χουφτώνει πέντε τσιμποῦρες, τὶς βάζει ἀμέσως στὴ ζυγαριὰ μόνος του, καὶ πρὶν προλάβῃ κανεὶς ν' ἀναπνεύσῃ, ἔχει ψωνίσει. Ὁ ψαρᾶς πρέπει νὰ θεωρῇται πολὺ εὐτυχὴς ἂν προφθάσῃ νὰ πληρωθῇ. Ὁ ἀπόγονος οὗτος τοῦ Νταβέλη εἶναι πολὺ κακὸν παράδειγμα. Κλονίζει σοβαρώτατα τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἠθικῆς.

Ἑφημερίς « Ἐλεύθερον Βῆμα »

Σπύρος Μελάς

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΥΣΙΣ

1. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

Ἐπιθυμῶ, ὄχι νὰ σᾶς περιγράψω, — ποὺ θὰ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον, — ἀλλὰ νὰ σᾶς ἐξηγήσω τὴν ὠραιότητα τῆς ἐλληνικῆς φύσεως.

Διατὶ ἡ ἐλληνικὴ φύσις θεωρεῖται καὶ ὁμολογεῖται ὡς ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου ; Ἐχει τίποτε τὸ ἐκτάκτως μέγα καὶ μεγαλοπρεπές ; Ὑπάρχει πουθενὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα κανένας καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα, κανένας Ἀμαζόνιος, κανὲν Λευκὸν Ὄρος, καμμία λίμνη τοῦ Κόμο, καμμία πεδιάς τῶν Ἀρδεννῶν, κανένας Μέλας Δρυμὸς ; Ὁχι, τίποτε ἀπ' αὐτά. Ὅλα, σχετικῶς μικρὰ καὶ κοινά. Βουναλάκια μᾶλλον καὶ λόφοι, μικροὶ ποταμοί, μικραὶ λίμναι, μικραὶ πεδιάδες. Καὶ οὔτε ἡ πλουσία βλάστησις τῶν Τροπικῶν οὔτε οἱ ἀτελείωτοι πάγοι καὶ αἱ λευκαὶ ἐκτάσεις τοῦ Βορρᾶ. Ἄλλ' οὔτε ἡφαίστεια καὶ καταρράκται οὔτε κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα « Μεγάλαι φαινόμενα τῆς φύσεως ».

Καὶ ὅμως, αὕτῃ ἡ ἐλληνικὴ φύσις, ἡ ἡμερος καὶ σχεδὸν πτωχή, εἶναι ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου.

Πῶς ; Διατὶ ;

Ἕνας Γάλλος σοφός, ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος πολλάκις ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα, τὸ ἐξηγεῖ θαυμάσια. Ἀφ' ἑνός, λέγει εἰς ἓν ἄρθρον του, ποὺ ἀνέγνωσα πρὸ ἐτῶν καὶ τὸ ἐνθυμούμαι ἀκόμη, εἶναι ἡ μοναδικὴ διαύγεια τῆς ἐλληνικῆς ἀτμοσφαίρας, ποὺ σὲ κάμνει νὰ διακρίνης καθαρῶτα τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα ἀντικείμενα. Ἀφ' ἑτέρου, ἡ διάταξις τῶν ποικιλιῶν τοῦ ἐδάφους εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ ἐν πρᾶγμα νὰ μὴ κρύπτη καὶ νὰ μὴ βλάπτῃ τὸ ἄλλο. Ὑπάρχουν ὑψώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ θεατὴς περιφέρων τὸ βλέμμα ἡμπορεῖ νὰ συλλάβῃ ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν ἐλληνικὴν χώραν. Νὰ ἰδῇ βουνὰ ἀλλεπάλληλα εἰς ἀτελείωτον βάθος μέχρι τῶν ἀπωτάτων, τὰ ὁποῖα συγχέονται πλέον μὲ τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπειτα, κοιλάδας, πεδιάδας, ποταμούς, κόλπους, θαλάσσας, ἀκρωτήρια, νησιά, ὅλα ὡς ἐπὶ ἄβακος ζατρικίου. Λοιπόν, παρόμοιον θέαμα δὲν ἀπαντᾷ κανεὶς πουθενὰ.

Καὶ τὰ πλέον φημισμένα τοπία τῆς Εὐρώπης — ἔξαφνα, τὰ πολυθρύλητα Ἑλβετικά καὶ Ἰταλικά — εἶναι σχετικῶς περιορισμένα. Βλέπετε ἔξαφνα μίαν ὁροσειράν, ἢ ἓνα στεφάνι ἀπὸ βουνὰ μὲ μίαν

λίμνην ἐν τῷ μέσῳ, ἡ μίαν ἀπέραντον καὶ κατάφυτον πεδιάδα, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον. Ἐνας πέπλος ἀέρινος, μία ὁμίχλη, στενεύει τὰ ὅρια τοῦ πανοράματος, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐπιπροσθῇ ἓνας μεγάλος ὄγκος, φραγμὸς βαρὺς καὶ ἀπότομος.

Ἀπεναντίας, ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ὀρίζοντες εἶναι πάντοτε ἀνοικτοί, ἡ ὁπτική ἀκτὶς ἀπεριόριστος καὶ μ' ἓνα βλέμμα ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης θαλάσσης ἡμπορεῖς νὰ ἰδῇς τόσην ἑκτασιν ποικιλωτάτην, δι' ὅσην θὰ ἐχρειάζοντο ἄλλοῦ δέκα διάφοροι σκοπιαί.

Τὴν ἡμέραν, — καὶ ἦτο μία ὡραία ἡμέρα, — ποὺ ἐταξίδευα μὲ τὸν σιδηρόδρομον ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πάτρας, ἀνεγνώριζα εἰς κάθε στιγμὴν τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς τῆς παρατηρήσεως. Ὁ, τι ἔβλεπα παρερχόμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου εἰς τὸν αἰώνιον κυκλικὸν χορὸν τῶν τοπίων, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν ἦτο τίποτε ἑκτακτον. Βουνὰ μᾶλλον ἄδενδρα, λόφοι γυμνοί, ποταμοὶ σχεδὸν ἄνυδροι, βλάστησις μετρία, πράγματα ποὺ δὲν εἶχαν τίποτε τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ τὸ γιγάντιον. Μὰ αὐτὰ ὅλα, χάρις εἰς τὴν σοφὴν των διάταξιν καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ἀτμοσφαίρας, ἀποτελοῦν πάντοτε ἐν σύμπλεγμα μέγα, θαυμάσιον. Καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρον τοῦ βαγονιοῦ μου, ἀπὸ τὸ ὅποιον βλέπω νὰ συγχορεύουν τὸ ἠλεκτρικὸν σύρμα, ὁ στῦλος, τὸ δένδρον, ἡ καλύβη, ἡ μάνδρα, ἡ γέφυρα, τὸ ποταμάκι, ὁ ἀγρός, τὸ χωριουδάκι στοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, τὸ βουνὸν αὐτὸ καὶ ἡ ὀπισθέν του ὁροσειρά, ποὺ σχίζεται, διὰ νὰ φανῇ ἄλλη θάλασσα μὲ νησιά καὶ ἄλλα ἀετώδη βουνὰ εἰς τὸν ὀρίζοντα, νομίζω κάθε τόσον, ὅτι βλέπω... ὅλον τὸν κόσμον ἕως τὰ πέρατα!

Ἡ φύσις κάμνει τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, ἡ ὡραιότερα τοῦ κόσμου, ἔκαμε μίαν φορὰν κι ἓνα καιρὸν τὸν Ἑλληνα, τὸν ὡραιότερον ἄνθρωπον σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Ἡ φύσις ἀπὸ τότε δὲν ἤλλαξε, μένει ἡ ἴδια. Μόνον πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ περιστάσεις ἔκαμαν τὸν νεώτερον Ἑλληνα νὰ ἐκπέσῃ τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου. Ἀλλὰ καὶ ὁ νεώτερος Ἕλλην ἀπέκτησε πρὸ ἐνὸς καὶ πλεόν αἰῶνος τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἐξακολουθεῖ ἀπὸ τότε νὰ ἐξελίσσεται καὶ νὰ προοδεύῃ. Ἡ Ἑλληνικὴ φύσις θὰ ξανακάμῃ τὸ θαῦμά της, καὶ μὲ τὸν καιρὸν θὰ δώσῃ εἰς τὸν κόσμον ἓνα νέον Ἑλληνα, ὡραιότερον ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Μέγας πολιτισμὸς θὰ φανῇ εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, καὶ πόλιν

θὰ γεννηθῇ μεγάλη τέχνη καὶ ἀληθινὴ ἐπιστήμη. Θὰ τὸ δημιουργήσῃ ἡ ὥραία, ἡ σύμμετρος, ἡ διαυγὴς Ἑλληνικὴ φύσις.

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

2. Η ΕΞΟΧΗ

Ἀπὸ μικρὸ παιδάκι εἶχα πάντα τὴν ἐξοχὴν μπροστὰ στὰ μάτια μου. Τὴν ἔβλεπα ἀπὸ τὰ ψηλὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ μας. Κι εἶχα ἀκόμα τὸ περιβόλι μας, ποὺ ἦταν, σὰ νὰ ποῦμε, ἡ μικρογραφία τῆς : χῶμα, δένδρα, λουλουῖδια, πουλιά, πεταλοῦδες κι ἓνα ψηλὸ κυπαρίσι γεμάτο φωλιές ! . . . Ἐπειτα οἱ περίπατοί μας γίνονταν τακτικὰ στὴν ἐξοχή, ποὺ τριγύριζε τὴ μικρὴ μας πόλι. Δὲν εἶχαμε ἀνάγκη ἀπὸ μεταφορικὰ μέσα, γιὰ νὰ βρεθοῦμε στὸν κάμπο, στὸ χωράφι, στὸ λόφο. Πηγαίναμε σὲ λίγα λεπτὰ μὲ τὰ ποδαράκια μας. Κι ὅταν κάπου - κάπου κανένα γιορτινὸ ὁμάξι μᾶς μετέφερε σὲ καμμιά πιὸ μακρινὴ ἐξοχή, ἔβλεπα κι ἐκεῖ πράγματα, ποὺ τὰ ἤξερα, ποὺ τὰ εἶχα ξαναἰδεῖ· καὶ γι' αὐτὸ δὲ μοῦ ἔκαναν μεγάλῃ ἐντύπωσι. Ἡ ἐξοχὴ μὲ ἄλλους λόγους δὲ μοῦ ἀποκαλύφθηκε ποτὲ διὰ μιᾶς. Καὶ τέτοια βέβαια εἶναι ἡ περίπτωσι ὅλων τῶν παιδιῶν ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα : Ζοῦν σὲ μικρὰς πόλεις, τριγυρισμένες ἀπὸ ἐξοχή. Μὲ δυὸ βήματα βρίσκονται στὸ χωράφι. Χωριστὰ τ' ἀναρίθμητα παιδιὰ, ποὺ ζοῦν στὸ χωράφι τὸ ἴδιο . . .

Κι ὅμως ! Ἔχω μιὰ ἀνάμνησι, ποὺ μοιάζει λίγο μὲ ἀποκάλυψι ἐξοχῆς : Εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτην φορά, ποὺ ἔμεινα στὴν ἐξοχὴ νύχτα. Γιατὶ χτῆμα στὸ νησί ἐμεῖς δὲν εἶχαμε, γιὰ νὰ μένωμε, ὅπως ἄλλες οἰκογένειες, ὅλο τὸ καλοκαίρι. Συνήθως ἐπισκεπτόμαστε κτήματα φιλικὰ καὶ πάντα οἱ ἐκδρομὲς μας ἦταν ἡμερινές· μόλις σουρούπωνε, μπαίναμε στ' ἁμάξι γιὰ τὴν χώρα. Κι ἀκόμα δὲν εἶχε σκοτεινιάσει γιὰ καλὰ, ὅταν γυρίζαμε στὸ σπίτι. Μόλις προφταίναμε ἔξω τὸ τραγοῦδι τῶν τριζονιῶν καὶ τὸ πέταγμα τῶν νυχτερίδων. Καὶ μόνο κάπου - κάπου τὴν φωνὴ τοῦ γκιώνη, ποὺ ἀρχίζει τὸ μοιρολόγι ἀργότερα.

Ἀλλὰ μιὰ φορὰ σ' ἓνα φιλικὸ κτῆμα, ποὺ πήγαμε ἀπὸ τὸ πρωί, δὲ μ' ἄφησαν τὸ βράδυ νὰ φύγω μὲ τοὺς δικούς μου. Ὁ μεγάλος γυιὸς

— παιδι τής ηλικίας μου — ήθελε και καλά να με κρατήσει κοντά του δυο - τρεις μέρες. Έδίστασαν, αλλά μ' άφησαν. Αϊ, ήμουν πια μεγάλος . . . όχτώ χρονών! Και τ' άμάξι με τους δικούς μου έφυγε κι έγώ — τί χαρά μου! — έμεινα στο κτήμα με τó φίλο μου, στην οικογένεια του και την οικογένεια του σέμπρου.*

Ήταν Αύγουστος. Ή σταφίδα σε μερικά άλώνια είχε ξεραθής πια κι είχε σωριαστή. Σ' ένα τέτοιο σωρό, σκεπασμένο με σταφιδόπανα, άφοϋ δειπνήσαμε στη σάλα τής βίλλας, ξαπλωθήκαμε ό φίλος μου κι έγώ, για να μιλήσουμε και να ρεμβάσουμε. Πιο πέρα στ' άλώνι, σ' ένα στρώμα με πάπλωμα, είχε πλαγιασει ό σέμπρος, που θά φύλαγε την σταφίδα και . . . μάς. Παραξενεύτηκα με πάπλωμα σκεπαζόταν καλοκαίρι καιρό; Μοϋ έξήγησαν, πώς την νύχτα στην έξοχή έκανε κρύο, μά δεν ένοούσα να τó πιστέψω.

— Έγώ έδω, είπα, ντυμένος θα κοιμώμουν μια χαρά ως τó πρωί.

— Με τó νοϋ σου! άποκρίθηκε ό σέμπρος. "Αμα προχωρήσει ή νύχτα θα πάτε κι οί δυο μέσα να πέσετε στο κρεβάτι σας . . .

Ήταν όμως άκόμα νωρίς. Και μπορέσαμε να μείνωμε δυο - τρεις ώρες στ' άλώνι, κουβεντιάζοντας και ρεμβάζοντας. Δυο πράγματα, θυμάμαι, μοϋ έκαναν την μεγαλύτερη έντύπωση· ή σιγαλιά του κάμπου κι ή λαμπρότης του έναστρου οϋρανού.

Άλήθεια, ή σιγαλιά ήταν τόση, που μοϋ φαινόταν πώς ό κόσμος όλος είχε σταματήσει, είχε πεθάνει. Σα να μη ζούσαμε, παρ άμεις οί δυο. Οϋτε φωνή, οϋτε τραγούδι, οϋτε γαύγισμα. Κι ό σέμπρος σε λίγο κοιμήθηκε κι οϋτε άκούόταν. Τά τριζόνια είχαν πάψει, οί νυχτερίδες είχαν εξαφανισθής κι οί στριγγιές τών νυχτοπουλιών, μακρυνές, στιγμιαίες, έκαναν άκόμα πιο βαθειά την μυστηριώδη σιγαλιά . . . Τό αίσθημα αυτό, κρᾶμα φόβου και θαυμασμοϋ, άληθινά πρώτη φορά τó δοκίμαζα. Δέ φανταζόμουν, πώς ή έξοχή τή νύχτα ήταν τόσο μεγάλη — καθαυτό άπέραντη, — τόσο άγρια και τόσο ήμερη μαζί.

Και δυνάμωσε την έκστασί μου ό οϋρανός, που άπλωνόταν άπό πάνω μας, τó ίδιο άπέραντος, τó ίδιο πρωτογνώριστος. Ποτέ μου δεν είχα δεί τόσο πολλά μαζί και τόσο λαμπρά άστρα. ! Έκείνη τή νύχτα ήταν και συχνά πεφτάστερα. Κάθε τόσο ένα άστέρι ξεκολλούσε, θα έλεγε, έτρεχε γράφοντας μια φωτεινή γραμμή κι έσβηνε.

Μά όμως οί στριγγιές τών νυχτοπουλιών και τά πεφτάστερα αυτά δεν έκαναν άλλο παρ ά να δείχνουν άκόμα περισσότερο την

ἀπεραντοσύνη τοῦ οὐρανοῦ. Συσχέτισα, χωρίς νά τὸ θέλω, τὰ δυὸ φαινόμενα καὶ κάθε φορὰ πού ἄκουα μιὰ στριγγιά περίμενα νὰ ξεκολήσῃ κι ἓνα ἀστέρι. "Α! νά το!

"Επειτα ἄρχισε τὸ κρῦο. Νά κι ἄλλο πρᾶγμα, πού δὲ φανταζόμουν, πὼς στὴν ἐξοχὴν ἡ θερινὴ νύχτα θὰ ἦταν τόσο . . . χειμωνιάτικη! Χωρίς νὰ φυσᾷ καθόλου, κι ἂν εἶχαμε ξαπλώσει ντυμένοι, ἀνατριχιάζαμε πάνω στοῦ σωρό. Τὰ σταφιδόπανα λές κι ἦταν βρεγμένα . . . Κι ἄξαφνα, ἐκεῖ πού νομίζαμε τὸ σέμπρο κοιμισμένο, ἀκούσαμε τὴ φωνή του :

— Στὸ σπῖτι γρήγορα! Πηγαίνετε τώρα νὰ κοιμηθῆτε, εἶναι ὥρα!

"Ετσι εἶδα σὰν μιὰ ἀποκάλυψι ἐξοχῆς — ἐξοχῆς ἄλλης ἀπὸ κείνη πού ἤξερα ὡς τότε, — τὴν ἀξέχαστη ἐκείνη νύχτα . . .

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

3. Η ΕΣΠΕΡΑ

Ὁ ἥλιος ἐκρύβη
εἰς νέφη πορφυρᾶ
κι ἡ μειδιῶσα Φοῖβη
προβαίν' εἰς τὰ νερά.

Τὴν δρόσον ἀναπνέει
ἡ ἀναζῶσα γῆ,
κι εἰς τοὺς ἀέρας πλέει
γαλήνη καὶ σιγῇ.

"Αστρα κεντοῦν τὸν θόλον
τοῦ οὐρανοῦ χρυσᾶ,
κι ἡ αὔρα μυροβόλον
τὸ πνεῦμά της φυσᾷ.

Ἡ πλάσις ὅλη, μία
δοξάζουσα φωνή,
ὑψοῦτ' ἐν ἀρμονίᾳ,
τὸν Πλάστην ἐπαινεῖ.

("Απαντα)

Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς

4. ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Σήμερα έκαμα μιá συγκινητικήν ανακάλυψι. Βρήκα τὰ πρῶτα κυκλάμινα. Καί δέν ἦταν, νά πῆς, λίγα. Ἔγιναν ἓνα σωστό μάτσο. Τάβαλα μέσα σ' ἓνα κόκκινο μικρό κανάτι καί τάχω κοντά μου. Εἶναι τὸ εὐγενικό ἀγριολούλουδο τοῦ φθινοπώρου. Τὰ βρήκα ξαφνικά, ψάχνοντας μέσα σὲ μιὰ λαγκαδιά γιὰ καρύδια. Σάν ὠριμάσουν τὰ καρύδια, ἀνοίγει ἀπὸ μοναχό του τὸ πράσινο καρυδότσουφλο. Σκάει σταυρωτά καί πέφτει ἀπὸ ψηλὰ τὸ καρύδι, σάν μέσα ἀπὸ τὴ χοντρή φασκιά ἐνὸς κάλυκα. Κι ἔτσι, πού ἡ λαγκαδιά εἶναι γιομάτη μέντες καί φτέρη καί φύλλα πεσμένα, πού σαπίζουν πάνω στὸ χῶμα, τὰ καρύδια κρύβονται καί ψάχνεις νά τὰ βρῆς.

Σὲ μιὰν ἀπόμερη γωνίτσα, κάτω ἀπὸ μιὰ τούφα πουρναρόκλαδα, τὰ βρήκα, μιὰ μεγάλη παρέα κυκλάμινα. Τὰ πρῶτα φετινὰ μας κυκλάμινα. Ἡ φρέσκη μοσκοβολιά τους εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ ἀκριβὰ χαρίσματα τούτης τῆς ἐποχῆς. Ἐδῶ στὴ Συκαμινιά, τὰ κυκλάμινα τὰ λένε ἀκόμα « καντινοῦλες », πού θὰ πῆ χανουμάκια. Ἔτσι τὰ παρωμοίασαν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, γιατί τοὺς θυμίζουν τὶς χανουμίτσες, πού ἀντάμωναν τὰ παλιὰ τὰ χρόνια στὰ σοκάκια τοῦ χωριοῦ καί τὶς ἔβλεπαν νά σταματοῦν μονομιᾶς παράμερα καί νά σκύβουν τὸ κεφαλάκι τους κάτω ἀπὸ τὸ γιασμάκι, ταπεινὲς καί ντροπαλές, νά μὴν τὶς δῇ ἀνθρώπου μάτι στὸ πρόσωπο. Ἔτσι κρύβονται καί τὰ σεμνὰ κυκλάμινα στὶς ὑγρὲς γωνίτσες. Ἔτσι κρύβονται παράμερα καί μυρίζουν μυστικά ἀνάμεσα στὰ κεντημένα τους φύλλα οἱ « καντινοῦλες » τῆς Συκαμινιάς. Σὲ λίγες μέρες, σάν κἀνὴ ἀκόμα μιὰ - δυὸ βροχές, θὰ πλουτίσουν μὲ τὸ μῶβ κέντημά τους τοὺς δασωμένους λόφους ὥς κάτω στὴν ἀκρογιαλιά. Θὰ πλημμυρίσουν τὸν κόσμο. Θὰ βγοῦνε παρέες - παρέες μέσα στοὺς χωραφόδρομους, μέσα στὰ λιοχτήματα, φουντωμένες σύρριζα στὶς « ποδόμες », ὅπως λέγονται ἐδῶ οἱ μακρὲς ξερολιθιές, πού εἶναι μέσα στὰ κατηφορικὰ χωράφια, γιὰ νά συγκρατήσουν τὸ χῶμα στὰ λιόδενδρα. Οἱ Συκαμινιωτοποῦλες τὶς ἀγαποῦνε πολὺ τὶς « καντινοῦλες ». Καί σάν ἀρχίσουν νά ραβδίζουν τὶς ἐλιές, τὰ χωράφια γιομίζουν τραγούδια καί κοπέλλες μὲ τὰ σαλβάρια, « μαζῶχτρες » δροσερές, μὲ τὸ καλαμένιο καλάθι στὸ μπράτσο, κάνουν μεγάλα δεμάτια, γιὰ νά πᾶνε τὸ βράδυ στὶς φτωχικὲς τους κάμαρες. Κάνουν ἀκόμα ὁμορφα μάτσα ἀπὸ τὰ φρε-

σκοκομμένα κυκλάμινα καὶ τὰ προσφέρουν στὴν Παναγία, μαζί με τίς μυστικές προσευχές τους, ποὺ εἶναι κι αὐτὲς ντροπαλές καὶ σκεπασμένες στ' ἀπόσκια τῆς καρδιᾶς τους. Ἔτσι μπήκε τὸ φθινόπωρο με ἕνα στεφάνι ἀπὸ κυκλάμινα στὸ κεφάλι.

Αὐτὸ εἶναι ἕνα μεγάλο γεγονός, ὅπως εἶναι ὅλα τὰ σπουδαῖα καὶ σημαντικά πράγματα, ποὺ γίνονται στὴν ἐξοχή καὶ στὴ θάλασσα τίς τέσσερες ἐποχὲς τῆς χρονιάς. Στὴν πολιτεία δὲν παίρνουμε εἶδησι. Ἐκεῖ ἡ ζωὴ ξεφεύγει ἀνούσια ἀπ' τὸν ἡμεροδείκτη, ποὺ φυλλορροεῖ ἀδιάκοπα, με ἀνόητη ὁμοιομορφία, τὰ τετράγωνα χαρτάκια τῶν ἡμερῶν του. Ἐδῶ ὅμως ὅλα ἔχουν τόση σπουδαιότητα. Ὅλες τίς μέρες, ὅλες τίς ὥρες γίνονται πράγματα σοβαρὰ καὶ συγκινητικά. Γυρίζεις μέσα στὰ χωράφια, σκαλώνεις στὶς ρεματιές, ποὺ βρυάζουν τὰ μοσχόχορτα, φορτωμένα ἀπὸ πολυχρῶμα ἔντομα καὶ μικροσκοπικὲς πεταλιδίτσες, μικρὲς σὰν πανσέδες. Ἐκεῖ μέσα βασιλεύουν τὰ ἀρχαῖα πλατάνια κι οἱ δροσερὲς καρυδιές. Οἱ γαλιὲς πηδᾶνε ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο τρομαγμένες. Τινάζονται πάνωθ' σου καὶ μόλις βλέπεις ἀνέρα τὸ φουσκωτὸ θύσανο τῆς οὐρᾶς τους νὰ χαϊδεύῃ τὸν ἀέρα. Ἀγαποῦν ξεχωριστὰ τὰ μύγδαλα αὐτὲς οἱ λιχοῦδες.

Προχτὲς οἱ χωριανοὶ εἶχαν πανηγύρι στὶς καρδιές. Ἐρρίξε μιὰ γερή, μιὰ καλὴ βροχὴ ὅλη τὴ νύχτα. Φέτος εἶναι καλὴ ἡ χρονιά, δόξα νὰ ᾿χη ὁ Θεός! Ὁ ἐλιώνας εἶναι ἕνα καμάρι νὰ γυρίξῃ κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα. Χοντρύναν οἱ ἐλιές, ψύχωσαν, ἄρχισαν κιόλας νὰ κοκκινίζουν. Καὶ περίμεναν ἕνα νερὸ πῶς καὶ πῶς. Ἐβρεξε λοιπὸν πάνω στὰ δέντρα, ἔβρεξε χαρμόсуна. Ἀνοιξαν οἱ οὐρανοὶ πάνω στὴ ζεστὴ γῆ καὶ χύθηκε ποτάμι ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Ἄν κρατήσῃ ὥς τὸ τέλος ὁ καρπός, οἱ ἀγρότες θὰ ξεχρεώσουν πιά φέτος καὶ θὰ φᾶνε, λέω, μιὰ φέτα μερωμένο ψωμί.

Εἶδα ἕναν ἀπλὸν ἄνθρωπο νὰ στέκεται στὴ μέση τοῦ δρόμου, μέσα στὴ βροχή. Εἶχε τὸ πρόσωπό του σηκωμένο πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὸ νερὸ τοῦ Θεοῦ ἔπεφτε πάνω στὰ μάγουλά του τ' ἀργασμένα ἀπὸ τὸ λιοπύρι.

—Ἐ, μπάρμπα, τοῦ φώναξα, θὰ γίνῃς μουσκίδι!

Ἐγύρισε σιγὰ - σιγὰ τὸ κεφάλι του καὶ με κοίταξε ἤσυχα. Τότες εἶδα πῶς χαμογελοῦσε φιλικὰ πρὸς τὸν οὐρανό.

Ἐσήκωσε τὸ χέρι του καὶ μοῦδειξε ψηλά. Εἶπε:

— Είδες ; Βρέχει . . .

Χαμογελοῦσε ἀκόμα καὶ ἐγὼ μόλις τότε κατάλαβα τὴ σπουδαία εἶδησι.

Πῆγα καὶ ξάπλωσα μιὰ ζεστή μέρα κάτω ἀπ' τὶς φυλλωσιές ἐνὸς « ποτιζάμενου ». Ἕνα χωράφι μὲ ὅλα τὰ φρούτα τῆς ἐποχῆς. Τὰ σταφύλια κρέμονται σκαλωμένα τετράψηλα πάνω στὶς λαμπιδωτὲς λεῦκες. Οἱ ρωδιές. . . Πρέπει νὰ δῆτε τὶς ρωδιές. Εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ὁμορφα πλάσματα τῆς ἐλληνικῆς ἐξοχῆς. Ἡ κλάδωσί τους εἶναι λεπτή, ἡ φυλλωσιά τους ἔχει τόσο ἄφθονο τὸ πράσινο φῶς, ποὺ γεμίζει τρυφεράδα τὸ τοπίο. Τὰ λουλούδια τους εἶναι ἐξαισία σύνθεσι ἐνὸς εἰδικοῦ κόκκινου μὲ τὸ τρυφερό πράσινο τῆς ρωδιᾶς. Τώρα τὰ λυγερὰ κλωνιά τους λυγᾶνε ἀπ' τὸν καρπὸ. Τὰ ρώδια κρέμονται χοντρά, στρογγυλά, τσιτωμένα ἀπ' τὶς σφιχτὲς « ροδοπαπιποῦδες », ποὺ ζουλιοῦνται ἀλύπητα στριμωγμένες μέσα στὸν ἴδιο κορσέ. Τὸ ντόπιο παραμάντεμα ἔτσι ὀρίζει τὸ ρῶδι : « Χίλιοι μύριοι καλογέροι σ' ἕνα ράσο τυλιγμένοι ». Μερικὰ ρώδια σκάνουν ἀπ' τ' ἀσυγκράτητο σφριγὸς τους. Σκάνουν ψηλὰ σὰν εἰρηνικὲς χειροβομβίδες καὶ σὲ ραντίζουν μὲ τοὺς τριανταφυλλιοὺς σπόρους τους, ποὺ ἀστράφτουν στὸν ἥλιο. Σὰν νὰ σοῦ ρίχνουν κατακέφαλα μιὰ φούχτα ρουμπίνια. Εἶναι μερικές, ποὺ ἔχουν ὠριμασμένους τοὺς καρπούς καὶ τὴν κορφή τους στολισμένη ἀκόμα μὲ μερικά ἀπ' τὰ θαυμαστὰ λουλούδια τους. Μοιάζουν μὲ κοπέλλες, ποὺ φοροῦνε στ' αὐτὶ γαρύφαλλο κνικᾶτο.* Κοντὰ τους οἱ κυδωνιὲς σκύβουν ὥς κάτω τὰ ἐλαστικὰ κλωνάρια τους. Εἶναι δέντρα βεργᾶτα, χαριτωμένα, μὲ τὴ φυλλωσιά τους θαμπή καὶ σκούρα. Ἀμ' πῶς νὰ μὴ σκύβουν ; Οἱ καρποὶ τους κρέμονται ὀγκῶδεις, σκεπασμένοι ἀπὸ κιτρινωπὸ χνούδι. Τὸ παραμερίζεις μὲ τὸ δάχτυλο καὶ γυαλίζει ἀπὸ κάτω τὸ τσιτωμένο φλούδι. Εἶναι κάτι νέες κυδωνίτσες τόσο φορτωμένες, ποὺ ἀπορεῖς, πῶς τὸ σηκώνουνε τόσο πρᾶγμα.

Ὅλα τὰ δέντρα ἔτσι ἔσκυβαν μέσα σὲ τοῦτο τὸ χωράφι. Ὠρίμαζαν ὑπομονετικὰ τὰ μεγάλα φρούτά τους, ἐστέκονταν φορτωμένα ἀπ' τ' ἀγαθὰ τους, ἐστέκονταν σκυφτὰ καὶ περίμεναν νᾶρθουν οἱ ἄνθρωποι, νὰ τὰ ξαλαφρώσουν ἀπ' τὸ βάρος τῆς δημιουργίας τους. Εἶναι ἡ χαρὰ τοῦ « δίνειν ». Μὰ ὑπάρχει πιὸ μεγάλη εὐτυχία ἀπ' αὐτή ; Ἄν δὲν ὑπῆρχαν οἱ τρυγητὲς, ὅλη ἡ δημιουργία, ἡ κάθε δημιουργία, θὰ γινότανε δυστυχία πάνω στὴ γῆ.

Ξάπλωσα ἀποσταμένος γλυκὰ πάνω σὲ νιοθέριστη φτέρη.
Μύριζε δυνατά. Πάνω στὶς ἀπλωμένες ρίγανες, παρέκει, ἐστέγνωσαν
τὰ σῦκα. Μέσα ἀπ' τοὺς ἀγριόβατους, ποὺ τὰ βατόμουρα τοὺς
μαύριζαν πιὰ καὶ κανένας ἄλλος ἀπ' τὰ πουλιά δὲν τὰ καταδέχεται,
ἐβγαίνουν ξαφνικοί, βιαστικοὶ κελαηδισμοί. Τὸ νερὸ ἔτρεχε μέσ' ἀπ'
τὸ χορταριασμένο αὐλάκι καὶ τραγουδοῦσε. Εἶχα κλεισμένα τὰ μάτια
καὶ ἄκουγα συγκινημένος. Ἕνας μαλακὸς δοῦπος μὲ ξάφνισε κοντὰ
μου, πλάι στὸν ἀγκῶνά μου. Ἀνοίγω τὰ μάτια. Εἶναι ἓνα ροδάκινο
μεγάλον σὰν τὴ γροθιά μου. Μοῦ τῶρριξε τούτη ἡ σγουρή ροδακι-
νίτσα, ποὺ γέρνει ἀπὸ πάνω μου.

Τὸ παίρνω καὶ λέω δυνατὰ «εὐχαριστῶ». Ζουλιέται στὰ δά-
χτυλά μου σὰν κερένιο. Χαϊδεύω τὸ δέριμα του, ποὺ εἶναι λεπτότατον
σὰν ἀτλαζένιο, ποὺ εἶναι χνουδάτον καὶ διάφανον. Σ' ἓνα μέρος εἶναι
πληγωμένο ἀπ' τὸ πέσιμον καὶ στάζει ὁ γλυκὸς χυμὸς του μέσα στὴ
φούχτα μου.

Χώνω τὰ δόντια μου βαθιὰ στὴ σάρκα του καὶ σηκώνω τὰ μά-
τια μου καὶ χαμογελῶ στὴ σγουρή ροδακινίτσα. Ἔτσι χαμογελοῦσε
πρὸς τὸν οὐρανὸν κείνος ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος, ποὺ στεκόταν μέσα στὴ
βροχή καὶ τὴ λουζόταν εὐτυχισμένος.

Πετῶ τὸ κοκκινωπὸ κουκούτσι, κι αὐτὸ κυλάει καὶ κρύβεται
κάπου. Ξέρω. Τοῦ χρόνου σ' αὐτὸ τὸ μέρος θὰ τεντώσῃ μὲ λαχτάρια
τὰ φύτρα τῆς μιᾶς νέας ροδακινίτσα.

Ἑφημερίς «Πρωία»

Στράτης Μυριβήλης

5. Ο ΕΡΧΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

Λεύκα, ποὺ ξεχειμώνιασεν
ὀλόρθη, σὰν κατάρτι,
μὲ παρακλάδια ἀπόστεγνα
καὶ μ' ἄφυλλα κλαδιά,
σὰν ἄκουσεν ἀπ' τὰ πουλιά
τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μάρτη,
μέσ' στὸν κορμὸ τῆς ἐνοιῶσεν
ἀνθρώπινη καρδιά.

Κι ὡς τὴν κορφή ἀναγάλλιασε
 κι ἄρχισε νὰ φυλλώνη
 τὸ κάθε παρακλάδι της,
 τὸ κάθε της κλαδί,
 κι ἀνάσανε κι ἐφλοίσβισε
 κι ἐκάλεσε τ' ἀηδόνι
 νᾶρχεται στὰ κλωνάρια της
 νὰ νυχτοκελαηδῇ.

« Τραγούδι τοῦ Μαρτίου »

Ἰωάννης Πολέμης

6. ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΙ ΣΤΟ ΣΟΥΛΙ

Ἐνα πρωί. Ἔχουν περάσει χρόνια ἀπὸ τότε. Ἡ Ἑλλὰς γιόρταζε τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς ἐλευθερίας της καὶ κάθε βουνὸ καὶ κάθε γκρεμισμένο κάστρο ξαναζοῦσε τὴν ἱστορία καὶ τὴ δόξα του. Γύρο μοσχοβολοῦσε ἡ ἀνοιξίς, ἀνάστασι τῆς ἐλληνικῆς φύσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς μαζί. Ἔτσι ἓνα τέτοιο ἀνοιξιάτικο πρωὶ τοῦ Μαΐου ὠδεύαμε — συνοδεῖες χαρούμενες — ὥσάν σὲ προσκύνημα πρὸς τὰ ἡπειρωτικά ὕψη, μὲ κατεύθυνσι τὸ ἥρωικὸ Σούλι. Ἀφήνοντας πίσω μας τὸ Λοῦρο, τὸν ποταμὸ, τὰ πλατάνια του καὶ τὶς σελίδες, ποὺ ἐγράφησαν γύρὸ του εἰς τοὺς νικηφόρους βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 12, ἀκολουθοῦμε τὸ δρόμο πρὸς τὸ Σούλι, τὸν τόπο, ὅπου στὸ Κούγκι ὁ μοναχὸς Σαμουὴλ ἔγραψε τὸ ἀθάνατο ἐλληνικὸ ἔπος, προσφέροντας τὴ ζωὴ του ὀλοκαύτωμα στὸ βωμὸ τῆς πατρίδος.

Μονοπάτια, στενὰ λημέρια, βουνά, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ χερὰδες ἄγριες, ὁ Ἀχέρων μὲ τὰ μαῦρα νερά του καὶ τὸ ὀρμητικὸ ἄγριο βουνὸ του καὶ οἱ θεόρατοι βράχοι, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔχόρευαν τεράστιοι ἀετοί. Ἡ ψυχὴ μας σφιγμένη ἀπὸ τὴν ἀγριότητα τῆς φύσεως. Ἐπάνω, ὅμως, στὴν ἀγριότητα ἡ ἐλληνικὴ ἄνθησι ὀλόκληρο ποίημα, ποὺ μᾶς ἐσκόρπιζε βάλσαμο. Ἀνάμεσα ἀπὸ ἀγριοκουτσουπιές χοροπηδοῦσαν τρελλὰ σπυργίτια καὶ τὸ φῶς, καθὼς ἔπεφτε ἐπάνω στὶς λαψάνες καὶ τὰ τρεχούμενα νερά, συνέθετε εἰκόνες ἀφαντάστου γοητείας καὶ θάμβους. Τραγουδοῦσαν τὰ νερά καὶ μαζὶ των ἀπὸ μακριὰ κοῦκοι καὶ σπῖνοι καὶ κοτσύφια συνέχιζαν

μιὰ συναυλία συμφωνική με άόρατο ύπέροχο μαέστρο τήν έλληνική φύσι τής 'Ηπείρου.

'Αριστερά μας τώρα οί βράχοι τοῦ Ζαλόγγου έκαμαν τήν ψυχή και τή σκέψι μας νά γονατίζουν σ' ένα νοερό μνημόσυνο για τίς 'Ελληνίδες γυναίκες, πού έπεσαν από τά ύψη τών βράχων αὐτῶν, ύστερα από ένα ήρωικό χορό κι από ένα τραγούδι — τραγούδι άποχαιρετιστήριο τής ζωής :

Έχετε γειά βρυσούλες,
λόγγοι, βουνά, ραχοῦλες.

Μέσα στην άγρια αὐτή άνοιξιάτικη σκηνοθεσία τών ήπειρωτικῶν βράχων και τής ήπειρωτικής φύσεως, ή ιστορία όλη, ώσαν νά ξαναζωντανεύη μπροστά μας και ό όραματισμός της, ώσαν νά φωτίζει παράδοξα τήν ψυχή μας.

Προχωρούμε γεμάτοι από έθνικό ένθουσιασμό. Στο δρόμο μας τώρα άκοῦμε από μακριά γαυγίσματα και ήχους κουδουνιῶν. 'Ο Θεόκριτος πλανιόταν γύρο στά λημέρια αὐτά. Και αισθανόμεθα τώρα τή θρησκεία του. 'Ο Κρυστάλλης άγκάλιαζε τήν ψυχή μας και ζοῦμε τή βουκολική ποίησι και τά τραγούδια τής στάνης. Αὐτή ή άνοιξι με όλη τήν ποικιλία τής όμορφιάς — κελαρύσματα τρεχάμενων νερῶν, τραγούδια πουλιῶν, ήχους κυπριῶν και φλογέρας — παρουσιάζουν τήν ήπειρωτική αὐτή έκτασι πρὸς τοῦς βράχους τοῦ ήρωικοῦ Σουλίου, ώσαν μιά εικόνα γεμάτη έξωτισμό και μυστήριο.

Για μιά στιγμή ένα σύννεφο άπλώνεται από πάνω μας. Και τό σύννεφο γίνεται μολυβένιος όγκος και άπειλή άγριας μπόρας. Κάπου εκεί σέ ένα από τά βουνά ό Ζεύς θα έχη καταφύγει με τοῦς κερανοῦς και τήν όργή του.

Ξάφνου ένα γαυγισμα μᾶς όδηγεϊ σέ κάποιο καταφύγιο, μιά στάνη. Αισθανόμαστε στο άνοιξιάτικο σούρουπο νά μᾶς ραντίζει τό πρόσωπο ή πρώτη ψιλή βροχή, προμήνυμα μιᾶς άγριας μπόρας.

'Η στάνη φιλόξενη μᾶς προσφέρει καταφύγιο. 'Η έλληνική ζωή και ή έλληνική άνοιξι μέσα στην ποιμενική αὐτή κατοικία. Κάτω από ένα άσθενικό μισομανρισμένο φῶς άγκαλιάζομε τόν κόσμο της. Ένα πρόσωπο με φωτερά μάτια, κάποιες συμπαθητικές παιδιάστικες μορφές, ή σκιά μιᾶς γριούλας με τό δράχτι στο χέρι και ή λεβεντιά κατόπιν τοῦ τσέλιγκα, πού μᾶς ύποδέχεται. 'Αθάνατη έλληνική φυλή,

που έκληροδότησε όλες τίς μεγάλες άρετές σου. Τό τραπέζι στρώνεται πλούσιο. Καί έξω ύστερα άπό ένα δυνατό άέρα άρχίζει άγρια βροχή. Τά ματάκια μικρών συμπαθητικών μορφών τής στάνης άνοιγοκλείνουν άπό ξαφνιασμό καί φόβο καί ένα στοργικό χέρι — τό χέρι τής γιαγιάς — άπλώνεται σ' ένα χάδι επάνω άπό τά ξανθά καί τά καστανά των μαλλάκια. 'Ο τσέλιγκας άρπάζει τή φλογέρα καί παίζει τό χαρούμενο παθητικό σκοπό, που έχει καί χαρά καί κλάμα καί έλπίδα μαζί. Για μιá στιγμή ή γυναίκα μέ τά φωτερά μάτια άπομακρύνεται άπό τή στάνη, για νά γυρίση σέ λίγο φέρνοντας στήν θερμή άγκαλιά της μιá καινούργια ζωή. "Ένα μικρό κατσικάκι, που μόλις είχε γεννηθί καί έκλαυθμύριζε.

—'Η Μπλιώρα γέννησε.

Τά κούτσουρα, που έδυνάμωναν τήν φωτιά, επάνω στήν όποία έβραζε μιá μαυρισμένη χύτρα, άνέδωσαν τεράστιες φλόγες, κάτω άπό τίς όποίες έφωτίστηκαν τό πρόσωπο τής όμορφης τσελιγκπούλας καί τό προσωπάκι τής καινούργιας ζωής του μικρού μαυριδερού κατσικιού, που έγέννησε ή Μπλιώρα. Μιá βουκολική ίεροτελεστία τή στιγμή εκείνη. Τό τραγούδι άντήχησε ώσάν ευχαριστήριος αίνος καί ή ζωή πήρε καινούργιο ρυθμό, χαιρετίζοντας τόν έρχομό τής νέας ζωής τής στάνης. 'Η μπόρα έξω έδερνε τό κάθε τι καί μάς άπεκοίμισε.

Τό πρωί ή θεία έλληνική άνοιξι πάλι. Τό ποίημα τής άγριας ήπειρωτικής φύσεως καί ή όμορφιά του δρόμου πρós τή Σαμανίβα, τό πρώτο χωριό του θρυλικού Σουλίου. Περπατούσαμε μέ έλαφρές πατημασιές. Τό έπος του Σαμουήλ μάς δονούσε τήν ψυχή σαν καμπανοκρουσιές χαρμόσυνες, αναστάσιμες, καί ή σκέψι μας γύριζε πάλι πρós τή νύχτα τής στάνης μέ τήν άγρια μπόρα. 'Η Θεοκριτική ποιήσι μάς έδενε στα δίχτυα της. Καί άκούαμε — ά, πόσο γλυκά άντηχοüse ή φωνούλά του! — τό κλαυθμύρισμα του μικρού νεογνού τής Μπλιώρας, που τό θέρμαινε ή στοργική άγκαλιά τής τσελιγκπούλας μέ τό φωτισμένο άπό δυό μεγάλα μάτια πρόσωπο.

'Επέρασαν δέκα χρόνια έκτοτε. "Ένας έλληνικός Μάιος καί μιá άνοιξι στα βουνά καί στους θρύλους τής ήρωικής πολυτραγουδισμένης 'Ηπείρου.

7. ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Τοῦ Μαΐου ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
 ποὺ ὠραιότερη ἡ φύσι ξυπνάει
 καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελαί
 πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά·
 ἄνθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
 παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι·
 ἀσπροεντύματα, γέλια καὶ κρότοι,
 ὅλοι οἱ δρόμοι γιομᾶτοι χαρά·
 ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τῇ νιότη,
 ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιὰ.

« Ἀπαντα »

Διονύσιος Σολωμός

8. ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Ὁ κόσμος λάμπει σὰν ἓνα ἀστέρι,
 γιορτάζουν κάμποι, δέντρα, νερά,
 φωνοῦλες, γέλια φέρνει τ' ἀγέρι
 μεσ' ἀπ' τ' ἀμπέλια τὰ καρπερά.

Τὴν ὥρα τούτῃ σκορπᾷ ἓνα χέρι
 χάδια καὶ πλοῦτῃ, μύρια καλὰ.
 Μοιάζει πορφύρα ζωῆς πλημμύρα
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

Ἡ φύσι πέρα, ὦ νέοι καὶ γέροι,
 σὰ μιὰ μητέρα μᾶς καρτερᾷ.

Ἡ φύσι ὅλη, σὰν περιβόλι,
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Κωστῆς Παλαμᾶς

9. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Δέν έντρέπομαι νά όμολογήσω, ότι καί ώς γέρων ραψωδός παράξενος καί ώς άπλός θνητός έχω καί έγώ τās άδυναμίας καί τās ιδιοτροπίας μου. Μεταξύ τούτων ύπάρχει καί ή άπέραντος συμπάθειά μου πρός έν τών κοινοτέρων καί τών ταπεινότερων φθινοπωρινών πτηνών μας, τόν λάλον, τόν άγαθόν καλογιάννον.

Άγνοώ πόθεν προήλθε τó όνομά του ή άν άπανταχοϋ τής Έλλάδος οϋτω πως όνομάζεται ή έρυθανίς ή ή πυρραλίσ τών άρχαίων. Καί τó μέν δημοτικόν έλληνικόν όνομα μαρτυρεί πιθανώς περι τής άγαθότητος τοϋ ήθους καί τής φυσικής αϋτοϋ τάσεως πρός τήν οικειότητα, τó δέ άρχαϊον πηγάζει έκ τής ώραίας έρυθροειδοϋς κηλίδος, ήν γαυριών έπιδείκνυσιν έπί τοϋ τραχήλου.

Πολλαχοϋ τής έσπέρας Εϋρώπης τά χαριέστατα ταϋτα πτηνά έμφανίζονται κατά τó έαρ, άλλ' έν Έλλάδι μόνον κατά τās πρώτας βροχάς τοϋ φθινοπώρου έρχονται καί δίδουν ζωήν εις τά νεκρά μας δάση. Φθάνουν δέ ταυτοχρόνως τόσον πολλά καί τόσον έκθύμως εϋθύς μετά τήν άφισίν των έπιδίδονται εις τó προσφιλές κελάδημά των, ώστε μένει τις έκστατικός ένώπιον τοιαύτης συμφωνίας.

Ό καλογιάννος είναι τó πρωινώτερον τών πτηνών μας διδει εις τόν γεωργόν τó σύνθημα τών εργατικών εργασιών καί τόν άνακουφίζει δια τοϋ ήσματος του, όταν παρά τόν κορμόν τοϋ σκιεροϋ δένδρου αναπαύηται έκ πολλοϋ κόπου. Τó λάλημά του είναι μέν βραχύ, αλλά γλυκύτατον, καί τó έπαναλαμβάνει άδιακόπως, χωρίς νά ταράττηται καθόλου έκ τής παρουσίας τών ανθρώπων, μεθ' ών άρέσκεται νά συζή καί εις τās κατοικίας τών όποιών άφόβως εισέρχεται καί ζητεί τήν τροφήν του, όταν ή χιών καλύπτουσα τó έδαφος κρύπτει τά έντομα, δι' ών συντηρείται. Έγώ δέ ειδον αϋτόν ένίοτε καθήμενον άταράχως έπί τών κεράτων τών άροτήρων βοών καί ψάλλοντα, χωρίς νά φοβήται διόλου οϋτε τήν βουκέντραν οϋτε τόν σάλαγον τοϋ ζευγηλάτου.

Μέγας φίλος καί προστάτης τών μικρών καί άδυνάτων πτηνών ισχυρίζεται, ότι ό καλογιάννος είναι φύσει ζηλότυπος καί διηγείται ότι έκείνος, όστις έπί πολλά έτη έξη έλεύθερος έν τῷ γραφείῳ του, έπετέθη μανιωδώς κατά μιās αηδόνας, ήν ειχεν άποκτήσει καί πρός τήν όποίαν άπένειμεν έξαιρετικές περιποιήσεις. Πολλάκις δέ τόν

παρηνώχλει καθήμενος ἐπὶ τῶν δακτύλων ἢ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν κατελάμβανεν, ὅτι ὁ κύριός του βεβυθισμένος εἰς τὴν μελέτην παρημέλει τὸν γηραιὸν του φίλον.

Καὶ ὁμῶς τὸν καλογιάννον περιφρονοῦν οἱ ποιηταί. Δὲν τὸν καταδέχονται, εἶναι φτωχὸ πουλί, εἶναι χωριάτης. Δὲν ἔχει τοὺς ἐρωτικούς ρεμβασμούς τῆς ἀηδόνης, ἐξυπνᾷ πάρα πολὺ πρωί, εἶναι χυδαῖος, πάντοτε εὐθυμος, πάντοτε καλοκαρδισμένος, δὲν μελαγχολεῖ ποτέ, ἐνὶ λόγῳ εἶναι λαός.

Ἄλλ' ἐγὼ τὸν ἠγάπησα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας καὶ ὅταν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ φθινοπώρου συναντῶμαι μετὰ τοῦ πρώτου καλογιάννου καὶ τῆς πρώτης κυκλαμιᾶς, (διότι τὸ ἄνθος καὶ τὸ πτηνὸν συγχρόνως ἐμφανίζονται), ἡ καρδιά μου σκιρτᾷ, ὡς ἂν αἴφνης ἐβλεπον παλαιούς φίλους ἐπανερχομένους ἐκ μακρᾶς ἀποδημίας.

Ἀπέναντι τῶν παραθύρων τοῦ ἐν Μαδουρῇ ἐξοχικοῦ μου οἴκου ἐγείρεται παμμεγέθης ἐλαία, ἣτις εἶναι ἀληθὴς ἀγορὰ τοῦ λαοῦ τῶν καλογιάννων. Ἐκεῖ συνέρχονται, ἰδίως ὅταν ἐπίκειται χειμῶν ἢ τρικυμία, καὶ συναναστρέφονται μετ' ἐμοῦ καὶ μὲ εὐφραίνουν δὲ τῶν κελαδημάτων των. Χίλιες φορές μοῦ διεσκέδασαν τὰ μαῦρα νέφη τῆς φαντασίας! Χίλιες φορές μὲ παρηγόρησαν καὶ μοῦ ἐγλύκαναν τὰ κρυφὰ φαρμάκια τῆς ψυχῆς! Χρεωστῶ εἰς αὐτοὺς τόσῃν εὐγνωμοσύνην!

« Ἔργα »

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

10. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμώνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγώνει,
ἢ φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε παντέρημη καὶ μόνη,

Τοῦ σπίνου χάθηκε ἡ γλυκεῖα λαλιά,
φοβήθηκε ὁ μελισσοουργὸς τὸ χιόνι,
κι ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριᾶς τ' ὀλόξερο κλαδί,
τοῦ φθινοπώρου φτωχικὸ παιδί,
ὁ καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει.

Μὲ λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινά,
μικρὸς προφήτης, φτερωτός, μηνᾶ
τὴν ἄνοιξι, ποὺ θὰ γυρίσῃ πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

11. Η ΟΡΝΙΘΑ ΚΙ Η ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ

Στοὺς πρώτους - πρώτους καιροὺς ἡ ὄρνιθα ζοῦσε ἐλεύθερη
στὴν ἔρημιά κι ἡ κουκουβάγια ἔβλεπε κι ἐπετοῦσε στὸ φῶς τῆς
ἡμέρας.

Ἦσαν γειτόνισσες· κι ἡ γειτονιά, ποὺ φέρνει τὴ φιλία στὴν ἀρχή,
στὸ τέλος γεννάει τὴν ἔχθρα. Ἡ κουκουβάγια εἶχε τὴ φωλιά της στὴν
κορφή ἑνὸς δένδρου. Ἐκοίταζε ἀπὸ κεῖ τὴν ὄρνιθα, ποὺ πότε ἐσκάλιζε
μὲ τὴ μύτη της τὸ χῶμα γιὰ νὰ βρῇ κανένα σπόρο ἢ σκουλήκι,
πότε ἔτρεχε πρὸς τὴ ρεματιά, πότε ἡσύχαζε σὲ καμμιὰ πέτρα, καὶ
πότε κούρνιαζε* στὰ χαμόκλαδα. Καθὼς τὴν ἔβλεπε χαμογελοῦσε
καταφρονετικά.

Ἡ ὄρνιθα κάποτε, πίνοντας νερὸ στὸ αὐλάκι καὶ σηκώνοντας
τὸ κεφάλι της ψηλά, καθὼς τὸ ἔχει συνήθεια, εἶδε τὸ πειραχτικὸ
χαμόγελο τῆς κουκουβάγιας καὶ τῆς ἔκακοφάνηκε.

— Τί ἔχεις καὶ γελᾷς ; τὴ ρώτησε. Δὲν κοιτᾷς καλύτερα τὰ μοῦ-
τρά σου !

Ἡ κουκουβάγια χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ τῆς ἀποκρίθηκε :

— Εἶναι νὰ μὴ γελᾷ κανεὶς ; Τί πουλὶ εἶσ' ἐσύ, ποὺ δὲν πετᾷς καὶ
ποὺ ἔχεις τέτοιο ἄχαρο περπάτημα !

Ὅρνιθά μου, γειά σου, γειά σου !
τί τὰ θέλεις τὰ φτερά σου ;
καὶ τὰ πόδια σου τί ἀξίζουν
ἀφοῦ ἐδῶ κι ἐκεῖ τρικλίζουν ;
Τόσο δὲν ἔχει ἀδικήσει

ἄλλο πλάσμα τῆς ἡ Φύσι . . .

Νὰ γελῶ δὲν ἀγαπᾷς·

νὰ σὲ κλαίω μὴν προτιμᾷς ;

Τὸ περιπαιχτικὸ λιανοτράγουδο τῆς κουκουβάγιας γιὰ τὴν ὄρνιθα τ' ἄκουσε ὁ κότσυφας, ποὺ ἦταν κρυμμένος παραπέρα, πίσω ἀπὸ ἓνα κισσό, καὶ τὸ ξανατραγούδησε πετῶντας κάτω πρὸς τὴ χαμηλὴ ρεματιά. Ὁ κελαηδισμὸς του ἔμοιαζε σὰν σφύριγμα κι ἀντιλαλοῦσε σὲ ὅλο τὸ δάσος.

Ὁ κότσυφας εἶναι καλὸς τραγουδιστής. Γιὰ τοῦτο, σὰν ἄκουσε τὸ σκοπὸ του τὸ ἀηδόνι τὸ περήφανο, ποὺ ἦταν κρυμμένο στὰ κλαδιά, βάλθηκε νὰ τὸν ξαναπῇ μὲ πιὸ γλυκόφωνη τέχνη.

Σὲ λίγο ὅλο τὸ δάσος ἐβούιζε, σὰν ν' ἀντηχοῦσαν φλάουτα, πῖφερα, λαγοῦτα, φλογέρες . . . Ὅλα τὰ πουλιά εἶχαν μάθει τὸ πειραχτικὸ λιανοτράγουδο καὶ τὸ ξανάλεγαν, καθένα μὲ τὴ δική του τέχνη. Ἦταν μιὰ συμφωνία!

Ἡ καημένη ἡ ὄρνιθα, ντροπιασμένη καὶ θυμωμένη, δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ, ποῦ νὰ πάῃ νὰ κρυφτῇ, γιὰ νὰ μὴν ἀκούῃ καὶ γιὰ νὰ μὴν τὴ βλέπουν . . .

— Τέτοια προσβολὴ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ὑποφέρω, συλλογίστηκε. Θὰ πετάξω κι ἐγώ.

Ἄνοιξε τὰ φτερά της, ἔδωσε μὲ ὅλη της τὴ δύναμι ἓνα τίναγμα πρὸς τὰ πάνω κι ἔφτασε στὸ χαμηλότερο κλαδὶ τοῦ δέντρου, ποὺ βρισκόταν ἡ κουκουβάγια. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀνέβηκε στὸ ἄλλο κλαδὶ καὶ βρέθηκε κοντὰ της.

— Σώπα πιά, κακορρίζικη, τῆς εἶπε. Νὰ με! μαζί σου . . .

Κι ἄρχισε νὰ τινάζεται μὲ δυνατὸ φτεροκόπημα καὶ νὰ κακαρίζῃ σπαραχτικά, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσουν ὅλα τὰ πουλιά καὶ νὰ τὴν ἴδουν, πὼς ἦταν στὸ ἴδιο κλαδὶ μὲ τὴν κουκουβάγια. Κι ἐγύριζε προκλητικὰ τὸ λαιμὸ καὶ τὸ κεφάλι της μιὰ δεξιά, μιὰ ἀριστερά, μιὰ πάνω, μιὰ κάτω, καὶ τὰ μάτια της ἄστραφταν ὠργισμένα.

Ὅλα τὰ πουλιά τῶρα ἔπαψαν νὰ τραγουδοῦν τὴ σάτιρα τῆς ὄρνιθας κι ἄρχισαν νὰ διασκεδάζουν μὲ τὴν κουκουβάγια. Μάλιστα μιὰ σουσουράδα μακρυνούρα, κάνοντας γύρους ἀνοιχτοὺς κι ἀδιάκοπους γύρο ἀπὸ τὸ δέντρο, ποὺ ἦταν ἡ κουκουβάγια μὲ τὴν ὄρνιθα, τραγουδοῦσε περιγελαστικά :

Στέκουνε κι οί δυò μαζί
 συντροφιά σ' ένα κλαδί,
 σάν νά τούς έκάναν μάγια,
 ή òρνιθα κι ή κουκουβάγια . . .
 κι εΐναι ή χάρι τους μεγάλη!
 Παρ' τή μιὰ χτύπα τήν άλλη!

Ή κουκουβάγια δέν μπορούσε νά ύπομείνι τέτοιο ρεζίλεμα κι έπέταξε πέρα. Πήγε και κρύφτηκε σέ μιὰ σπηλιά, πού ήταν φιδοφυλάκι και συλλογίζόταν, πώς νά έκδικηθί τήν òρνιθα. Δέν άργησε νά βρῆ τόν τρόπο.

— Κάθεσαι ξέγνοιαστα στη φωλιά σου, εΐπε στο φίδι, και μήτε φαντάζεσαι πώς ή òρνιθα σου έτοιμάζει μεγάλο κακό. Μοῦ εΐπε πώς με τή μύτη της θα σου βγάλη τὰ μάτια, για νά μη βλέπης και νά μη μπορῆς νά τρώς τ' αύγά της. Φυλάξου, κι αν μπορῆς, κοΐταξε γρήγορα νά τήν ξεκάμης, πριν προφτάση νά σε βλάψη.

Άμέσως τò φίδι ξεκίνησε νά βρῆ τήν òρνιθα. Καθώς πήγαινε εΐδε τή σουσουράδα.

— Γιατί σέρνεσαι τόσο βιαστικά ; τò ρώτησε.

— Πάω νά πνίξω τήν òρνιθα, τῆς άποκρίθηκε.

Τότε ή σουσουράδα, πού 'ναι πονόψυχη, γοργοπέταξε κι έφερε τò κακό μήνυμα στη δυστυχισμένη. τήν òρνιθα.

Ή òρνιθα συλλογίστηκε, πώς δέν θα μπορέση πιὰ νά γλυτώση στο λόγγο από τόν κίνδυνο του φίδιου κι άμέσως επῆρε τή μεγάλην άπόφασι : έφυγε κι έτρεξε στο χωριό· βρῆκε τόν άνθρωπο κι έζήτησε τήν προστασία του.

— Σῶσέ με, του 'πε, κι εγώ νά 'μαι δούλα σου για πάντα και τ' αύγά μου δικά σου.

Ο άνθρωπος τήν καλοδέχτηκε και τήν έκλεισε γι' ασφάλεια μέσα στην αύλή του σπιτιου του.

Στο λόγγο τώρα ή σουσουράδα κελαηδοῦσε :

Ή òρνιθα πήγε ταξίδι,
 νά γλυτώση από τò φίδι,
 μήτε θα ξαναγυρίση
 και μᾶς έχει παρατήσει.
 Τή ζωή της, ή καημένη,
 θέλει νά 'χη ασφαλισμένη.

Ἄκουσαν τὸ τραγούδι τ' ἄλλα πετούμενα καὶ τὸ ἔλεγον.

Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἔφτασε καὶ στ' αὐτιά τοῦ αἰτοῦ, τοῦ βασιλιᾶ τῶν πουλιῶν, πού ζήτησε κι ἔμαθε ὅλα τὰ καθέκαστα. Σιχάθηκε τῇ συκοφάντισσα τὴν κουκουβάγια καί, σὰν ἥρωικὴ ψυχὴ πού ἔναι, ἀμέσως ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ τὴν καταδικάσῃ σὲ θάνατον. Ὅταν ἔστειλε νὰ τὴν πιάσουν, ἡ κουκουβάγια τὸ ἔχε μάθει καὶ κρύφτηκε. Καὶ κρύβεται ἀκόμα καὶ θὰ κρύβεται γιὰ πάντα. Ποτὲ δὲν φανερώνεται τὴν ἡμέρα, τόσο πού ξεσυνήθισε νὰ βλέπῃ στὸ φῶς καὶ ξανοίγει μόνο μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ μήτε λαλεῖ γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀκούσουν καὶ προδοθῇ τόσο πού βουβάθηκε. Κι ἔτσι τριγυρίζει μισητὴ καὶ καταφρονεμένη τὶς νύχτες ὀλομόναχη μέσα στὰ σκοτάδια καὶ στὶς ἐρημιὲς ἀναζητῶντας λίγη τροφή, γιὰ νὰ μὴν φοφῆσῃ.

Τόσες χιλιάδες χρόνια τώρα ἡ κουκουβάγια ζῇ ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ βασανίζεται γιὰ τὸ ψέμα, πού εἶπε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξαγοράσῃ τὸ κρίμα της, γιατί μονάχα ἡ συκοφαντία εἶναι ἀσυχώρητη.

« Ἐκλεκτὲς σελίδες », 1952, σ. 121 - 124.

Μαρίνος Σιγούρος

12. Η ΜΠΕΚΑΤΣΑ

Προσοχή, διότι ἔχετε ἀπέναντί σας τὴν « ἀγγλοπρεπεστάτην » κυρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγγου. Πάντα τὰ κατ' αὐτὴν εἶναι μέθοδος, ρυθμός, τάξις, πρόγραμμα.

Θὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, ὅμα φανῇ τὸ πρῶτον ἄστρον. Τὸ δρομολόγιόν της εἶναι τόσο τυπικόν ὥστε παλαιοὶ πρακτικοὶ κυνηγοὶ βεβαιοῦν, ὅτι τὸ γνωρίζουν μέχρι τελευταίας γραμμῆς καὶ τὸ παραθέτουν εἰς τὰ βιβλία των ὡς πρόγραμμα τελετῆς : Τὴν τάδε ὥραν βγαίνει ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, τὴν δεῖνα θὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ, τώρα εἶναι εἰς τὸν λόφον, ὕστερα θὰ εἶναι εἰς τὸ ρεῦμα. Ἄν εἶναι ὕγρασία, ἰδέτε ἀνατολικά· ἂν εἶναι ξηρὸς καιρὸς, κατεβῆτε τοὺς ὄχθους, κυτπήσατε ἐκείνην τὴν τούφαν κλπ.

Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ πουλὶ αὐτὸ ἔχει τόσων τάξιν εἰς τὴν ζωὴν του, ἀφοῦ τὸ πρόγραμμά του κατάρθωσε νὰ τὸ μάθουν οἱ κυνηγοί,

άφοϋ έπί πλέον έχει τὸ νοστιμώτερον κρέας ἀπὸ ὅσα τρέφει ὁ λόγγος, πῶς ζῇ ἀκόμη, πῶς, μολονότι αὐξάνονται καὶ πληθύνονται οἱ κυνηγοὶ του, αὐτὸ μ' ὅλα ταῦτα ἔρχεται κάθε χρόνον ἀφθονώτερον μὲ τὰ δροσόπαγα τοῦ Ὁκτωβρίου ;

Εἶναι βεβαιωμένον, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασε κανὲν πλάσμα μὲ τόσην στοργικὴν πρόνοιαν. Πρῶτα - πρῶτα εἶναι διφυῆς ὕπαρξις : χωριστὴ ζωὴ ἢ μύτη της, χωριστὴ ζωὴ ἢ μπεκάτσα.

Ἡ μύτη της ἀναμοχλεύει τὴν γῆν διὰ σκουλήκια καὶ τὰ μάτια της, ξένα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐνασχόλησιν, ἀνιχνεύουν σκιάς, θορύβους, ἀνέμους, φύλλα, κάθε πνοὴν τοῦ λόγγου. Ἄν ἀντιληφθῇ τὸν κίνδυνον μακρινόν, σπεύδει νὰ πετάξῃ κατ' ἀρχὰς τρικλίζουσα εἰς τὸν ἀέρα, ὥσάν νὰ εἶναι μεθυσμένη, καὶ κατόπιν εὐθυγραμμίζουσα τὸ πέταγμά της ὡς βέλος. Δι' αὐτὸ οἱ πολὺπειροὶ κυνηγοὶ συνιστοῦν ἀναμονὴν, μέχρις ὅτου « στρώσῃ », τουτέστι μέχρις ὅτου πάρῃ τὸ γραμμικὸν πέταγμα.

Ἄμα ὅμως ὁ κίνδυνος εἶναι πολὺ πλησίον, ὥστε νὰ μὴν ἔχῃ καιρὸν νὰ πετάξῃ, τότε στρώνεται ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα καὶ γίνεται « ἕνα » μ' ἐκεῖνο. Ἄν τυχὸν ὁ χρωματισμὸς της εἶναι ἀταίριαστος, τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ τὴν πάρετε ὡς ἕνα λίθον ἢ διὰ μίαν τούφαν ξηρῶν φύλλων ἢ διὰ μίαν ρίζαν, παρὰ νὰ νομίζετε, ὅτι ἐκεῖνο, ποὺ βλέπετε, εἶναι ζωντανὸν πρᾶγμα.

Κανεὶς δὲν τῆς ἠρνήθη τὴν σοφίαν διὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐκλέγει τὰ βοσκοτόπια της. Δὲν πρέπει νὰ ἔχουν μόνον σκουλήκια καὶ ἔντομα, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ κάμνουν καμμίαν παραφωνίαν μὲ τὸν χρωματισμὸν της.

Ἐν μόνον λησμονεῖ κάποτε : Ὅτι ἡ γῆ σφίγγει τὴν νύκτα ἀπὸ τὸν πάγο καὶ τὸ πρῶτὴν εὐρίσκουν οἱ χωρικοὶ ὥσάν σπαθὶ σφιγμένην μὲ τὴν μύτην της εἰς τὸ χῶμα.

Τί τῆς εἶχεν ὅμως γράφει ἡ μοῖρά της! Νὰ τὴν ἐνδύσῃ ὁ Θεὸς μὲ τόσην πρόνοιαν, νὰ τῆς χαρίσῃ τόσην νοημοσύνην, ὥστε νὰ χρησιμοποιῇ τὰ εἰς χρώματα, εἰς μύτην καὶ εἰς μάτια δῶρά της, καὶ νὰ τῆς παρουσιασθῇ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ τηλεγραφὸς.

Αὐτὸ τὸ πουλὶ στερεῖται τηλεγραφικοῦ αἰσθητηρίου. Ἄν εἶναι ἐμπρὸς του τηλεγραφικὸν σύρμα, θὰ πέσῃ ἐπάνω του καὶ θὰ σκοτωθῇ. Πρὶν ἀνακαλυφθῇ ὁ τηλεγραφὸς, ἔχθρους μεγάλους εἶχε μόνον τοὺς φάρους. Οἱ φυσιοδίφαι ἀπελπισθέντες ν' ἀνακαλύψουν ἀπὸ ποῦ

έρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει, ἐζήτησαν μὲ μελέτας ἐπὶ τῶν φάρων ν' ἀνακαλύψουν τὴν προέλευσίν του καὶ τὴν διεύθυνσίν του.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἐχύθη τόση μελάνη, ὅση διὰ τὴν ἐξέλιξιν ἑνὸς πλανήτου, κατέληξαν εἰς τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἔρχεται ἀπὸ παντοῦ καὶ πηγαίνει παντοῦ.

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου » Στέφανος Γρανίτσας

13. Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι!...

Ἀλήθεια, κάνει κρύο δυνατό, κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῇ. Νὰ πάη πέρα μὲ τὰ χελιδόνια καὶ τ' ἄλλα ταξι-διάρικα πουλιά, δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει, πῶς ἐκεῖ καὶ ζέστη θὰ βρῇ καὶ ἄφθονα ἔντομα, γιὰ νὰ φάη. Μὰ τὸν τόπο, ποῦ γεννήθηκε, δὲν τὸν ἀλλάζει.

— Κάλλιο νὰ πεθάνω, παρὰ νὰ ξενιτευτῶ, λέει μὲ πείσμα.

Καὶ χτυπᾷ δυνατὰ τὰ φτερά καὶ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσό, ποὺ σκαλώνει πυκνὸς στοὺς τοίχους ἑνὸς ἐρημοκκλησιοῦ. Ἐκεῖ οὔτε ἄνεμος, οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάσῃ. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι σκληρὰ σὰν πετσὶ καὶ οἱ πέντε γλῶσσες τοῦ ἑνὸς φύλλου μπαίνουν στ' ἀνοίγματα τοῦ ἄλλου καὶ σφαιρίζουν τόσο καλά, σὰ νὰ κάνουν ἕνα καταπράσινο σκέπασμα ἀπάνω στὸν τοῖχο. Ἄν πῆς γιὰ φαγί, ὅς εἶναι καλὰ οἱ μικρὲς ρῶγές τους, ποὺ μοιάζουν μὲ χοντρά σκάγια. Βέβαια, δὲν εἶναι γλυκεῖες σὰν τὶς ρῶγες τοῦ σταφυλίου οὔτε ξινό-γλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ὠριμάζουν στὴν ὥρα ποὺ λείπουν ἐκεῖνα, καὶ εἶναι πολὺ καλὲς καὶ θρεπτικὲς.

— Ἐπειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνῃς ἔτσι ἀπὸ τὴ φωλιά σου καὶ νὰ βρίσκῃς ἔτοιμο τὸ φαγί σου.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι!...

Ἀλήθεια, κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῇ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πε-

τοί κι ὁ καρπὸς του νόστιμος καὶ θρεπτικός. Μὰ τὸ κρύο κατάντησε ἀνυπόφορο! Ἀλήθεια, τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατὰ τὸν ἥλιο νὰ πάρουν φῶς καὶ ζεστασιά. Ἀμα ζεσταθοῦν ἐκεῖνα, θὰ δα-νεῖσουν καὶ στὸν κότσυφα λίγη ζέστη. Ὁχι μόνο τὸν κότσυφα, μὰ καὶ τὸν τοῖχο θὰ πυρώσουν, καὶ τότε ;

— Τότε θὰ εἶμαι σὰν ἄρχοντας κοντὰ στὴ θερμάστρα του, συλλογίζεται τὸ πουλί.

Μὰ ποῦ εἶναι ὁ ἥλιος ; Μέρες τώρα χιονίζει ἀδιάκοπα καὶ ὁ βοριᾶς σφυρίζει θυμωμένος. Ἡ παγωνιά ὄχι μόνο φτάνει στὸν τοῖχο, μὰ περνᾷ τοὺς τοίχους καὶ μπαίνει μέσα στὰ σπίτια. Ἀδύνατο νὰ κρατηθῇ ὁ κότσυφας ἐκεῖ.

— Πρέπει νὰ κατέβω στὶς ρεματιές, λέει. Ἐκεῖ καὶ νὰ πέση τὸ χιόνι, σὲ λίγες ὥρες θὰ λειώση. Τὰ χαμόκλαδα θὰ εἶναι ντυμένα καὶ μπορῶ νὰ φυλαχτῶ.

Τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμε. Πέταξε ἀπὸ τὸν κισσὸ καὶ κατέβηκε στὴ ρεματιά. Μὰ καὶ τὸ πέταγμά του εἶναι βαρὺ. Τὰ φτερά του, ποὺ λάμπουν σὰ μαῦρο μεταξωτό, δὲν εἶναι ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμά του. Δὲ μποροῦν νὰ τὸ κρατήσουν πολλή ὥρα ψηλά, κι ὁ κακόμοιρος ὁ κότσυφας κάθεται σὲ δέντρο, σὲ πέτρα, ἢ καὶ σὲ χαμόκλαδα, νὰ ξεκουραστῇ. Μέσα στὸ ἄσπρο χιόνι, ποὺ τὸν τριγυρίζει, φαίνεται ἡ μαύρη του κορμοστασιά. Ὅλα του εἶναι μαῦρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μύτη του, ποὺ εἶναι κιτρινοκόκκινη σὰν παλιὸ κεχριμπάρι. Τὰ πόδια του λάμπουν σὰν κλωνιά ἀπὸ κοράλλι. Κι ἡ σπαθωτὴ οὐρά του ἀνοίγει σὰ μαύρη ὀλομέταξη βεντάγια.

Ἔτσι πότε πετῶντας καὶ πότε ἡσυχάζοντας σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ χαμόκλαδο, ἔφτασε ὁ κότσυφας στὶς χαμηλὲς ρεματιές :

Κάνει κρύο, κάνει τοῖφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Τώρα ὁ κότσυφας τεντώνοντας τὸ ἓνα ποδαράκι του, λέει :

— Οὔτε κρύο οὔτε τοῖφι ἔχει ἐδῶ κάτω. Ζεστάθηκα γιὰ καλὰ.

Στάθηκε ἐπάνω σ' ἓνα χαμόκλαδο καὶ κοίταξε γυρὸ τοῦ τὴν κοιλάδα.

— Σωστός παράδεισος! εἶπε μὲ χαρά.

Ἀλήθεια, σωστός παράδεισος. Τὸ χιόνι εἶχε λειώσει καὶ πολλὰ ρυάκια κελάρυζαν ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰ νὰ τραγουδοῦσαν τὴν ὁμορφη

ζωή. Κελάρυζαν και κυλοῦσαν τὰ νερά τους στὴ ρεματιά κι αὐτὴ ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὰ κατέβαζε κάτω στοὺς κάμπους μὲ δυνατὴ βοή. "Οπου ἦταν λάκκωμα, τὸ χιόνι σπιθοβολοῦσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες χρυσορρόδινες σπίθες, κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἡ νιογέννητη χλόη. Κοντὰ στὴ ρεματιά φύτρωναν δάφνες καὶ μυρτιές μὲ τὶς μαῦρες στρογγυλές ρωγές τους, καὶ στὶς πλαγιές ψήλωναν λυγερὲς ἀγριελιές καὶ ἤρεμες ἐλιές μὲ τὸ γαλαζόμαυρο καρπὸ τους. 'Ο κότσυφας πεινοῦσε καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάη.

— Καλὰ τὸ λένε, ὅποιος ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτα! εἶπε κοιτάζοντας δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Νά, ἐγὼ τώρα πού πεινῶ καὶ δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς δάφνης, μὰ καὶ τῆς μυρτιᾶς εἶναι καλύτερος, μοσκοβολάει! Καὶ τῆς ἀγριελιάς οἱ ἐλιές εἶναι γλυκειές, μὰ καὶ τῆς ἡμερῆς γλυκύτερες καὶ πιὸ θρεπτικές. Τί νὰ κάμω ;

'Εκεῖ, πού συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότσυφας, βλέπει λίγο μακριὰ του ἓνα χαμόκλαδο, πού τοῦ ἄλλαξε ὁλωσδιόλου τὴ σκέψι. Εἶχε τὰ κλαδιά του ὀρθὰ καὶ κόκκινα καὶ τὰ φύλλα του μακρουλά, στενὰ καὶ καταπράσινα. Ἀπάνω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πιὸ λαμπρὰ τὰ φύλλα του καὶ τὰ κλαδιά του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἔβγαιναν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλὰ κουμπιά, πού ἔλαμπαν σὰ μεγάλα ρομπίνια δεμένα στὸ ἀσήμι.

— "Α, τὰ κούμαρα! . . . φώναξε ὁ κότσυφας. Τώρα ξέρω καὶ παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω.

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξη τὸ πρῶτο κούμαρο καὶ στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνο ἔνιωσε γυρὸ του. Γύρισε δῶθε κεῖθε τὸ κεφάλι του καὶ μὲ μιᾶς πέταξε χτυπῶντας δυνατὰ τὰ φτερά του.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἔζωσαν τὴν κοιλάδα. Τὰ σκυλιὰ ἔτρεχαν γαυγίζοντας καὶ γύριζαν τοὺς θάμνους καὶ τὰ βάτα. Μὰ ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς. Ἀδύνατο νὰ πιαστῇ ζωντανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρει νὰ στριφογυρίζη ἀνάμεσα στὰ κλαδιά τόσο γοργά, πού νὰ θαμπῶνῃ τοῦ κυνηγοῦ τὸ μάτι. Ξέρει νὰ κρύβεται ἔτσι μέσα στὰ χαμόκλαδα, πού ἀδύνατο νὰ τὸν βρῇ λαγωνικό. Ἔτσι γλύτωσε. Καὶ ὅταν κατάλαβε πὼς οἱ ἐχθροὶ του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές καὶ ρίχτηκε μὲ ὄρεξι στὰ κούμαρα. Ἐφαγε, ἔφαγε, ὅσο πού χόρτασε.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Τώρα όμως πάει τὸ κρῦο. Ἦρθε ἡ ἀνοιξὶ καὶ ὁ κότσυφας ἀπόχτησε καὶ τὸ ταίρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντροφισσά του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἄρχισε πάλι νὰ φουντώνη καὶ νὰ μορφαίνη. Βιάζεται τὸ ζευγάρι νὰ χτίσῃ τὴ φωλιά του καὶ νὰ κάμῃ τὰ παιδιά του. Βρῆκε κάτι ὁμορφα χαμόκλαδα στὴ ρίζα ἐνὸς βράχου κι ἐκεῖ μέσα κάθησε. Συνάζει ρίζες λεπτές καὶ ξερὰ χορτάρια, χτίζει ἐκεῖ τὴ φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. Ἡ κυρὰ κοτσυφίνα κάθεται καὶ γεννᾷ πέντ' ἐξ αὐγὰ γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίτσες. Ἐκεῖ τὰ κλωσσᾷ, κι ὁ κότσυφας στὴν κορφή τοῦ βράχου κάθεται καὶ φυλάγει, νὰ μὴν τύχη κανένας κίνδυνος. Φυλάγει καὶ δὲν παύει νὰ κελαηδῇ τὴν εὐτυχία του. Τὸ κελάηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα καὶ ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. Ἀπὸ τὸν κότσυφα καὶ τ' ἀηδόνι κανένα ἄλλο πουλὶ δὲν κελαηδεῖ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανεὶς πὼς ἀκούει φλάουτο. Καὶ τὸ νιώθει ὁ κότσυφας πὼς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιατί, ὅταν τραγουδῇ, ἀνεβαίνει ἢ σὲ ψηλὸ βράχο ἢ στὴν κορυφὴ δέντρου.

Ὁ κότσυφας ἀγαπᾷ τὶς δροσιές, ὅπως καὶ τ' ἀηδόνι.

Ὅταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τ' αὐγὸ, εἶναι ὀλόγυμνα. Ἀπὸ τὸ πρωὶ ὥς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρίσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα καὶ τὰ φέρνουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιά τους.

Κι ὅταν μεγαλώσῃ τὰ παιδιά του, ὁ κότσυφας δὲ μένει ἡσυχος. Βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνησι. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. Ὅταν εἶναι ἀπάνω στὸ χῶμα, πηδᾷ μὲ μεγάλα πηδημάτα τριγῦρο. Ὅταν νιώσῃ κάτι ἀσυνήθιστο, σηκώνει ἀμέσως ἀπάνω τὴν οὐρά καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτεροῦγες.

Κι ὅταν ἔρθῃ ὁ χειμῶνας, ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωὴ :

Κάνει κρῦο, κάνει τσίφι

γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

14. ΤΑ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ

Καλῶς μᾶς ἦλθαν! "Αν δὲν τὰ εἶδατε ἀκόμη, προσέξατε καὶ θὰ τὰ ἰδῆτε. Διότι ἦλθαν! Ἦλθαν μαζί με τὰ γεράνια, ὅπως ἔρχονται πάντοτε. Ἡ, ἀκριβέστερα, πρῶτα ἦλθαν τὰ γεράνια καὶ κατόπιν των τὰ χελιδόνια. Καὶ μαζί των ἦλθεν ἡ "Ανοιξις: Ζήτω ἡ "Ανοιξις με τὰ χελιδόνια!

Πολλοί, πραγματικῶς, ἔχουν τὴν ἰδέαν, ὅτι τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν τῶν γερανιῶν, ὅτι δηλαδὴ τὰ γεράνια εἶναι τρόπον τινὰ τὰ πτερωτὰ ἄλογά των, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουν καὶ ἓν κοίλωμα εἰς τὴν ράχιν, ὅπου, λέγουν, μαζεύεται καὶ διατηρεῖται νερόν, ἐπίτηδες διὰ τοὺς ἀναβάτας των! "Αλλ' αὐτὸ εἶναι λαϊκὴ πρόληψις.

"Ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα ἀποδημητικὰ πτηνά, καὶ τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν με τὰ πόδια των, θέλω νὰ εἶπω με τὰ πτερά των. Πτωχὰ πουλιά, πῶς θὰ ἠνείχοντο τὴν πολυτέλειαν τῶν πτερωτῶν ἀλόγων; "Αλλ' ἐπειδὴ συνήθως γεράνια καὶ χελιδόνια ἔρχονται μαζί κι ἐπειδὴ τὰ γεράνια εἶναι μεγάλα, ἐνῶ τὰ χελιδόνια εἶναι μικρά, ἡ σύμπτωσις αὕτῃ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῇ ἡ πρόληψις καὶ νὰ πιστευθῇ, ὅπως πιστεύεται κάθε περίεργον.

Ἐφέτος τὰ χελιδόνια ἄργησαν νὰ μᾶς ἔλθουν. Ἐκινδυνεύσαμεν νὰ ἐορτάσωμεν τὴν 25ην Μαρτίου χωρὶς χελιδόνια. Καὶ πῶς γίνεται 25η Μαρτίου, χωρὶς τὸ πουλὶ τῆς "Ανοιξεως, τῆς χαρᾶς, τῆς ἐλευθερίας;

"Αλλὰ διατί ἄργησαν ἐφέτος τὰ χελιδόνια;

Ἡ ἐπικρατεστέρα γνώμη εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ἐφέτος ὁ χειμὼν παρετάθη δριμύς, τὰ χελιδόνια ἐφοβήθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν "Αφρικανικὴν ζεστασίαν των καὶ νὰ μᾶς ἔλθουν πρὶν λειώσουν ἀκόμη τὰ χιόνια.

Θὰ εἶπῃτε: Καὶ ποίος τοὺς ἐτηλεγράφησεν ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν "Αφρικὴν, ὅτι ὁ Ὑμηττὸς εἶναι ἀκόμη χιονισμένος; Αὐτὸ πλέον δὲν τὸ ἤξευρε κανεὶς. "Αλλὰ τὰ χελιδόνια εἶναι προικισμένα με ἓν ἐνστικτον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὅλα τὰ θάύματα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ περιμένῃ.

Καὶ νὰ, μόλις ἔλειωσαν τὰ χιόνια, μόλις ἐγλύκανεν ὀλίγον ὁ καιρὸς, μόλις ἡ "Ανοιξις ἤρχισε νὰ χαμογελᾷ, τὰ χελιδόνια μᾶς ἦλθαν. Αἱ παλαιαὶ φωλεαὶ ἐπανεῦρον τοὺς πρώτους ἐνοίκους των καὶ ὁ ἀέρας ἐγέμισεν ἀπὸ χαρμόσυνα κελαηδήματα.

Ἦτο καιρός! Τὴν 25ην Μαρτίου τὴν ἐωρτάσαμεν μὲ λόγους, μὲ ποιήματα, μὲ ἄσματα, μὲ στεφάνια, μὲ σημαῖας, καὶ μὲ χελιδόνας. Ἄς εἶναι εὐλογημένα τὰ πουλάκια τὰ ἐλπιδοφόρα! Ὁ ἐρχομὸς τῶν μᾶς ἀναγγέλλει τὴν ὠραιότεραν ἐποχὴν καὶ γεμίζει τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ ἀγαλλίαςιν. Ἡ Ἄνοιξις εἶναι ἐδῶ!

Θὰ εἰπῆτε: Ὁ οὐρανὸς εἶναι συννεφιασμένος. Ἀλλὰ τὰ σύννεφα περνοῦν, φεύγουν, διαλύονται. Καὶ ὀπίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα ὁ ἀνοιξιάτικος, οὐρανὸς λάμπει καταγάλανος καὶ ὁ ἀνοιξιάτικος ἥλιος σκορπίζει ἀκτῖνας θερμὰς καὶ χρυσᾶς. Ὑπὸ τὸ φίλημά τῶν ἀναβλαστάνει ἡ χλόη καὶ φυλλοστολίζονται τὰ δένδρα καὶ ἀνθίζουν οἱ θάμνοι καὶ γίνεται ἡ γῆ ὡς παράδεισος. Εἶναι ἡ ζωὴ, ἡ νεότης, ἡ χαρά, ἡ εὐτυχία.

Ἄς ἀπολαύσωμεν λοιπὸν τὴν ὠραίαν αὐτὴν ἐποχὴν, εὐλογοῦντες τὸν Οὐράνιον Πατέρα, ὁ ὁποῖος μᾶς τὴν στέλλει πάντοτε εἰς τὴν ὥραν τῆς.

Γρηγόριος Ξενόπουλος

15. ΑἶΓΑΓΡΟΣ

Αἱ αἰγάγροι εἶναι τὰ ἀφθονώτερον μὲ πολεμικὴν τέχνην προικισμένα ζῷα. Ἐν σχέσει πρὸς ταύτας μόνον οἱ ἄγριοι ἵπποι ἔχουν τελειότερα τὰ συστήματα τῆς ἀμύνης τῶν κατὰ τῶν λύκων. Ἄμα λόγου χάριν ἡ ἀγέλη ἀντιληφθῇ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν, ἀμέσως σχηματίζει κύκλον πέριξ τῶν πώλων, τῶν γερόντων καὶ ἀνικάνων ἵππων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀμύνεται θαυμασίως διὰ τῶν ὀπλῶν τῆς. Ὀλόκληρον φάλαγγα λύκων δύνανται οὕτω νὰ τρέψουν εἰς φυγὴν.

Ἡ πολεμικὴ τέχνη τῶν αἰγάγων εἶναι περισσότερον ἀρχέγονος. Ἐχουν τὴν τακτικὴν ἀτάκτων σωμάτων, καὶ ἴσως ὁ ἐλληνικὸς ἄρματολισμὸς εἰς αὐτὴν νὰ χρεωστῇ πολλὰς ἐκ τῶν μεθόδων του. Τὸ περίφημον « καραοῦλι », ἡ τοποθέτησις δηλαδὴ σκοπῶν εἰς ὑψηλὰ σημεία, ἡ « βάρδια », ὅπως λέγεται σήμερον, εἶναι μέχρις ἀπιστεύτου βαθμοῦ ὠργανωμένη εἰς τὴν φυλὴν τῶν αἰγάγων. Καὶ τρεῖς ἀκόμη ἐκ τούτων ἀν ἀποτελοῦν τὴν ἀγέλην, ἡ μία θ' ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα τοῦ σκοποῦ, διὰ νὰ βόσκουν αἱ ἄλλαι μ' ἀσφάλειαν.

Ἡ βάρδια τῶν αἰγάγων σφυρίζει, ὅπως καὶ τῶν κλεφτῶν. Καὶ ἔχει ὅλα τὰ εἶδη τῶν σφυριγμάτων, ὅπως τὸ κλέφτικο καραοῦλι.

Ἄλλο εἶδος σφυρίγματος ἔαν ἐπέρχεται λύκος, ἄλλο ἔαν ἀντιληφθῇ κυνηγούς καὶ ἄλλο ἔαν πλησιάζουν ὁμόφυλοι ἐχθροί. Διότι καὶ αἱ αἶγαγροι εὐρίσκονται μεταξύ των εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν.

Τίποτε ἴσως δὲν ἀφθονεῖ περισσότερον εἰς τὴν Εὐρυτανίαν, ὅσον αἱ αἶγαγροι. Ἀλλὰ τὰ βουνὰ τῶν Ἀγραφῶν εἶναι τόσον δύσβατα, ὥστε δὲν συμβουλεύω κανένα κυνηγὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκδρομήν. Οἱ ἐντόπιοι κυνηγοί, μολοντοὶ καλοὶ σκοπευταί, εἶναι μικροεπιχειρηματαί· ἄρκοῦνται εἰς λαγούς, πέρδικας καὶ πότε - πότε συνεταιρίζονται διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις. Κατὰ προτίμησιν ὅμως αὗται στρέφονται πρὸς τὰς δορκάδας καὶ τοὺς ἀγριοχοίρους, οἵτινες διαιτῶνται εἰς κλειστοὺς δασώδεις τόπους πέριξ τῶν χωρίων.

Κρέας αἰγάγρου ἔχομεν ἐν ἔτος νὰ ἴδωμεν, διότι τὸ κυνήγιόν του ἀπαιτεῖ μεγάλην τέχνην. Τὰ «σύρματα», ὅπως λέγονται τὰ δυσκολοπάττητα μονοπάτια τῶν κρημνῶν, εἶναι οἱ μόνοι δρόμοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους διέρχονται αἱ αἶγαγροι. Καὶ μόνον χάρις εἰς τὰ σύρματα αὐτὰ τρώγουν ἐνίοτε ἐδῶ αἶγαγρόν τινα, ὃχι ἀπὸ συστηματικούς κυνηγούς, ἀλλὰ ἀπὸ ποιμένας. Οὗτοι καταλαμβάνουν τὰ σύρματα καὶ ἐνεδρεύουν τὰς διαβάσεις τῶν ἀγελῶν.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἔφεραν αἰγάγρους φονευμένας· οἱ πωληταὶ των δὲ ἐπέμενον, ὅτι κατῴρθωσαν νὰ τὰς φονεύσουν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον : Ἐτοποθέτησαν εἰς τὰ σύρματα σανίδια ἐπαλειμμένα μὲ σάπωνα. Ἀφοῦ «ἐμπῆκαν παγάνα» εἰς τὸ δάσος, ἐξηνάγκασαν τὰς αἰγάγρους νὰ διέλθουν ἐπάνωθεν τῶν σανιδίων· ἐγλίστρησαν λοιπὸν κάτω εἰς τὸν κρημνόν, ὅπου καὶ ἔγιναν θρύμματα. Ὅλοι ὅμως ἤκουσαν ὑπόπτως τὰ παραμύθια αὐτά, πιστεύοντες μᾶλλον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θυμάτων ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. Ἐν τούτοις οἱ πωληταὶ ἐπέμεναν. Καὶ ἴσως μετεχειρίσθησαν τὸ ψεῦδος, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ πῶς αἱ αἶγαγροι ἦσαν σχεδὸν θρυμματισμένοι. Οἱ πονηροὶ ὅμως χωρικοὶ τοὺς ἡρώτων :

— Ἀπὸ ποῦ εἶχετε ἀγοράσει τὸν σάπωνα ;

Καὶ ὁ διαρκῶς φιλοσοφῶν καφεπώλης τοῦ χωρίου ἀπήντησεν ὑπερασπιζόμενος δῆθεν τοὺς κυνηγούς :

— Βρὲ παιδιά, τί σᾶς μέλει γιὰ τὸ σαπούνι τί ποιότης εἶναι ; Ἀγοράζετε τὸ κρέας διὰ νὰ τὸ φᾶτε ἢ γιὰ μπουγάδα ;

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφανος Γρανίτσας

16. Η ΠΡΩΤΗ ΔΟΚΙΜΗ

Ἀπὸ τὴν καπνοδόχο, μπροστὰ στὸ γεῖσο τῆς στέγης, πρόβαλε ἓνα κεφαλάκι, ἓνα ράμφος. Καὶ δυὸ ματάκια, δυὸ ἐκστατικές χαντρίτσες, ἐπισκόπησαν προσεχτικά τὰ πέριξ.

Ἦταν ἓνα πετειναράκι, ἓνα σπουργιτάκι τῆς τελευταίας ἐσοδείας, μὲ φρέσκη περοφυῖα, ἓνα τόσο δὰ πλασματάκι, ὁλοκαίνουργο, ποὺ εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὴν μποέμικη κατοικία τῶν γονιῶν του, ἀπὸ κάποια πτυχή τῶν κεραμιδιῶν, κι εἶχε τολμήσει, γιὰ πρώτη φορά, νὰ φτάσῃ ὡς τὰ σύνορα τοῦ γνωστοῦ του κόσμου, γιὰ νὰ μείνῃ ἐμβρόντητο. Ὅπως τὰ ρόδα ἐνὸς λαμπροῦ παραμυθιοῦ, ποὺ φαντάζονταν, ἐπάνω στὸ κοτσάνι τους στὴν τριανταφυλλιά τους, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο περιβόλι, ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ποῦχαν φυτρώσει, ὅτι ὁ κόσμος ἦταν ἡ γωνιά τους καὶ κύριος τους αἰώνιος ὁ περβολάρης, ἔτσι καὶ αὐτὸ τὸ νέο σπουργιτάκι θὰ ἦταν βέβαιο, πὼς τελειώνει τὸ σύμπαν στὴν καπνοδόχο.

Τί συγκλονιστικὴ ἐκπληξι ! Ἕνα γαλάζιο βάθος ἀπαλώτατο ἀπλώνεται ὡς τὸ σταχτὴν ἴσκιο τοῦ βουνοῦ, ἐκεῖ κάτω, μέγα, κολοσσιαῖο, ἀπίστευτο, εἰκόνα ποὺ ὑποβάλλει τὴν ἰδέα μιᾶς ἀπέραντης ἐλευθερίας. Πλήθος ἀκακίες ἀνεμίζουν ἀντίκρυ τὰ χιονᾶτα ἀνθοστάφυλά τους κι ἡ φυλλωσιά τους, φουντωτὴ, τρυφερή, δροσερή, προκαλεῖ τὸν ἄλλον νὰ παίξῃ μέσα τους τὸ κρυφτούλι.

Μὰ τὸ ἀμαξοστάσι, πιὸ - πέρα, σᾶς παρακαλῶ ; Μιὰ μεγάλη αὐλή, κισσὸς πελώριος, τὰ νέα βλαστάρια μιᾶς κληματαριᾶς καὶ σωροὶ κοπριάς, πού, χωρὶς ἄλλο, στὰ μάτια τοῦ μικροῦ θὰ παρασταίνανε τὰ χρυσαυρυχεῖα τῆς Ἀλάσκας. Θεέ μου ! Καὶ νὰ μὴν εἶναι κανέναν βέβαιος, πὼς τὸν βαστοῦν τὰ φτερά του !

Ἀπ' τὸ παράθυρο παρακολουθοῦσα αὐτὸ τὸ χαριτωμένο δίσταγμα τοῦ ἀρχάριου : Νὰ πετάξῃ, νὰ μὴν πετάξῃ ; Καὶ ἂν πετάξῃ τί μπορεῖ νὰ συμβῇ ; Αὐτὸ πάλι κάτω τί εἶναι ; Πέτρες, χρώματα, δρόμος, ἄγνωστα πράγματα. Εἶναι μαλακά ; Μπορεῖ νὰ πετάξῃ ἔπειτα κανεὶς ἀπὸ κεῖ ; Ἄν ἔρθῃ ὅμως ἡ γάτα ; Ἐδῶ σὲ θέλω !

Σὲ μιὰ στιγμή ὁ μικρὸς ἀποφασίζει νὰ δοκιμάσῃ, τινάζει τὰ φτερά του, ποὺ ἀνοίγονται γιὰ πρώτη φορά, καὶ λάμπουν σὰ μετὰλλινα στὸν ἥλιο. Μὰ τὰ ποδαράκια του δὲν ἀφήνουν τὸ κεραμίδι· ὁ φόβος τὰ κάνει ἀπὸ μολύβι, καὶ τὸ μόνο ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης

αὐτῆς δοκιμῆς εἶναι νὰ καρφωθῇ τρομαγμένο στὰ χεῖλη τοῦ γείσου. "Ενας μεγάλος, ἕνας σπουργίτης μὲ πείρα, περνᾷ — τσάβ! τσάβ! τσάβ! — μὲ γοργὸν ἐλιγμὸ ἀπὸ πάνω καὶ φεύγει πρὸς τὸ ἀμαξοστάσιο, πού προσγειώνεται μὲ ἀσφάλεια, μ' ἐλευθερία, μὲ μαστοριά. 'Ο μικρὸς παίρνει ἑξαφνα θάρρος καὶ φρρρρρρ! ρίχνεται μ' ἀνοιχτὰ φτερά στὸ διάστημα.

Μὰ τὸ πέταγμά του εἶναι ἄστειο. Δὲν κατέχει τὴ χρῆσι τοῦ τιμονιοῦ — τῆς οὐρᾶς του — δὲν μπορεῖ νὰ πάη ὅπου θέλει, γράφει μαϊάνδρο στὸν ἄερα, ξαναγυρίζει στὰ χνάρια του, χάνει τὸ ἠθικὸ του, τὰ φτερά του παραλύουν, καὶ τέλος πέφτει μὲ « βὸλ πλανέ » καὶ φωνίτσες γεμάτες ἀπόγνωσι στὴ βάσι τῆς μάντρας τοῦ γειτονικοῦ οἰκοπέδου. Φυσικά· ἡ ἀεροπορία δὲν εἶναι παιγνίδι. Εἶναι ὀλάκερη ἐπιστήμη. 'Η μάννα φτάνει λαχανιασμένη. Πετᾷ γυρὸ του, τὸν μαλώνει γιὰ τὸ ξεθάρρεμά του κι ἀρχίζει νὰ τοῦ δίνει πρακτικὰ μαθήματα ἀεροπτητικῆς.

Ποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος παιδαγωγός ; 'Η πιὸ ἀσήμαντη μάννα! Κατέχει τὴν τέχνη νὰ κατεβαίνει ὥς τὸν νηπιώδη ἐγκέφαλο τοῦ παιδιοῦ της, γιὰ νὰ τὸν σηκώσῃ ὥς τὸ δικό της. 'Η ἀγάπη, τὸ φίλτρο, ἡ στοργή τῆς δίνουν τὸ δύσκολο κλειδί τῆς μεθόδου, πὺ κανεὶς σοφὸς δὲν κατάφερε ὥς τὰ σήμερα ν' ἀνακαλύψῃ.

'Ορίστε τώρα αὐτὴ ἡ σπουργιτομάννα. Γιὰ νὰ μάθῃ στὸ παιδί της τὰ μυστικὰ τῆς πτητικῆς, ἀρχίζει νὰ γίνεται μωρό. Προσγειώνεται. "Υστερα μ' ἕνα ἀδέξιο, πρωτόγονο πέταγμα, σὰν τοῦ παιδιοῦ της, ὑψώνεται ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ σκαρφαλώνει σὲ μιὰ προεξοχή τῆς μάντρας. Κάνει τέσσερες φορές αὐτὸ τὸ ἴδιο πρᾶμα, ὥσπου νὰ πείσῃ τὸ μικρὸ της νὰ τὴ μιμηθῇ. Κι ἔτσι, μὲ μικρὲς - μικρὲς πτήσεις, ἀπὸ προεξοχή σὲ προεξοχή κι ἀπὸ στήριγμα σὲ στήριγμα, μακραίνουν ὁλοένα καὶ χάνονται στὸ δαίδαλο τῶν στεγῶν.

Στὸ καλὸ! 'Ιερὴ εὐλογημένη δυάδα μητέρας καὶ παιδιοῦ. Εἴσαστε τὸ σύμβολο τῆς ἀγνότερης ἀγάπης, κι ὁ πρῶτος κρίκος, τὸ θεμέλιο τῆς Δημιουργίας.

'Εφημερίς « Ἐμπρός » 1918

Σπύρος Μελάς

17. ΔΙΑΤΙ ΑΓΑΠΩ ΤΟΝ ΒΑΤΡΑΧΟΝ

“Εν ἀπὸ τὰ ἀθώοτερα ζῶα, τὰ ὁποῖα μανθάνομεν ἀπὸ τοὺς μεγάλους νὰ ἀντιπαθῶμεν δίχως κανένα λόγον, εἶναι ὁμολογουμένως ὁ πτωχὸς βάτραχος.

Ἐπειδὴ ἔβλεπον λοιπὸν καὶ ἐγώ, ὅταν ἤμην παιδίον, τοὺς μεγαλύτερους μου νὰ ὀπισθοχωροῦν μὲ φρίκην, πολλάκις δὲ καὶ νὰ πηδοῦν, μόλις ἔβλεπον ἓνα ἀθῶον βάτραχον, ἔμαθον νὰ πηδῶ καὶ ἐγὼ ἔντρομος, ὡσάκις ἔβλεπον βάτραχον.

Μίαν ἡμέραν ὅμως, ὅταν ἤμην πλέον γέρων, εἶδον ἐντὸς ἑνὸς παλαιοῦ ὑδραγωγείου ἓνα βάτραχον, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν ἡλικίαν, τὴν καλὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀδηφάγίαν του εἶχε λάβει πελωρίας διαστάσεις. Οὐδέποτε ἐφαντάσθην, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ τοιοῦτος βάτραχος. Τὸν ἐπίεσα ἐλαφρῶς μὲ τὴν ράβδον μου καὶ κύψας παρετήρουν μὲ προσοχήν καὶ περιέργειαν τὴν πολὺ ἀνθρωπίνην φυσιολογίαν του, τὰς παρειάς του, τὸ δέρμα του, τοὺς ὀνυχὰς του. . . Τὸν ἀνέστρεψα μὲ τὴν ράβδον μου, ὅτε ἐθαύμασα τὴν στίλβουσαν λευκότητα καὶ ἰδίως τὰς διαστάσεις τῆς κοιλίας του. Ἄλλ’ ὁ πειρασμὸς δὲν μὲ ἄφησεν ἢ μᾶλλον δὲν τὸν ἄφησεν ἡσυχον.

— Ἄς τὸν ἶδω καὶ αἰωρούμενον, εἶπον.

Τὸν ἔλαβον διὰ χάρτου καὶ τὸν ἀνύψωσα. Φοβηθεὶς ὅμως, ἔκαμε βιαίας καὶ ἀπηληπισμένας κινήσεις καὶ μὲ τοὺς τέσσαρας πόδας του συγχρόνως, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο νὰ ἐκφύγῃ τῶν χειρῶν μου καὶ νὰ πέσῃ κατὰ γῆς.

Ἐνεθυμήθην τότε τὴν παλαιὰν ἀντιπάθειάν μου, τὸν ἄφησα καὶ ἔφυγον μὲ τρόμον.

Τὴν νύκτα βλέπω εἰς τὸν ὕπνον μου, τὴν αὐτὴν σκηνὴν τοῦ βατράχου, ἀλλὰ μὲ προσθήκας. Δηλαδή, ἐνῶ τὸν ὕψωνον καὶ τὸν περιεργαζόμην, τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ ρυθμικὰ μὲ φωνὴν λεπτοτάτην, θρηνώδη :

— Πῶ . . . πῶ . . . τί ἔπαθα . . . ὁ κακόμοιρος . . . πῶ . . . πῶ . . . τί ἔπαθα . . . ὁ κακόμοιρος!

Ἐξύπνησα πρὸ τῆς ἀνατολῆς μὲ λύπην εἰς τὴν ψυχὴν μου. Δὲν ἐβράδυνον δὲ νὰ κάμω τὸν αὐτὸν πρὸς τὸ παλαιὸν ὑδραγωγεῖον περίπατον ὁδηγούμενος ὑπὸ τινος προαισθήματος.

Καὶ τί βλέπω! . . . Τὸν βάτραχον εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ὕπτιον,

νὰ ἀγωνίζεται ἀκόμη, διὰ νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν κανονικὴν του στάσιν, καὶ νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ τὸ κατορθώσῃ.

Πρῶτόν μου ἔργον ἦτο νὰ τὸν γυρίσω. 'Η ἐλπίς τῆς σωτηρίας του ἔδωσεν εἰς αὐτόν δυνάμεις καὶ τότε ἤρχισε νὰ πηδᾷ κωμικώτατα, ἀφοῦ ἐστάθῃ πρῶτον ἐπὶ τινα χρόνον ἀκίνητος, ἥ διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἢ διότι ἤργησε νὰ πεισθῇ ὅτι ἐσώθῃ.

'Η διπλῇ αὐτῇ σκηνῇ ἔφερεν ἐντός μου μεταβολὴν τινα. "Ἦρχισα νὰ μὴ ἀποστρέφωμαι πλέον τὸν βάτραχον, νὰ τὸν θωπεύω καὶ νὰ τὸν συμπαθῶ. Καὶ τὸ παράδοξον μάλιστα εἶναι, ὅτι, ὅσάκις ἀρχίζει ν' ἀτονῇ ἡ συμπάθειά μου καὶ κλίνω πρὸς τὰς παλαιὰς ἐντυπώσεις, τότε ἀκούω, ὡσὰν νὰ σφυρίζῃ τις εἰς τὰ ὠτά μου, τὸ θρηνητικὸν τοῦ ὀνείρου μου :

— Πῶ . . . πῶ . . . τί ἔπαθα ὁ κακόμοιρος . . .

Καὶ τοῦτο μὲ ἐπαναφέρει εἰς τὴν συμπάθειάν μου.

Δημήτριος Καμπούρογλου

18. Ο ΛΥΚΟΣ

'Η παράδοσις λέγει : "Ἀμα ὁ Χριστὸς ἐπλάσε τὰ πρόβατα καὶ βγῆκε στὰ βουνὰ νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, ποῦ ἔκοψε ἓνα ξύλο, τὸ ἔφκισε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἄρχισε νὰ λαλῇ. "Ἀκουσε ὁ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

Τί ὁμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα ποῦκαμε ὁ Χριστός! εἶπε.

Κι ὁ νοῦς του πῆγε, πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στοὺς λόγγους, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπιδιά κι ἄρχισε νὰ φκιάνῃ τὸ Λύκο. Γι' αὐτό, ποῦναι φκισμένο ἀπ' ἀγριαπιδιά, δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλάσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἅμα τὸν ἀπόφκισε τὸ Λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πῶς δὲν μπορούσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. 'Αφοῦ εἶδε καὶ ἀποεἶδε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν Λύκο, πῆγε στὸν Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε :

—'Αφέντη, θέλησα κι ἐγὼ νὰ κάμω ἓνα πλάσμα σὰν τὰ δικά σου. Μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; 'Αξιώσέ με νὰ τὸ δῶ ὄρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

'Ο Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νά τοῦ φωνάξης : « Σήκω, ἔργο μου, καί κάμε ὅ,τι προσταξε ὁ Χριστός ».

Ὁ Σατανᾶς γνοιόστηκε.

— Κι ἂν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστὸς νὰ μὲ φάη ; εἶπε.

Πῆγε γρήγορα, ἔκανε ἓνα λάκκο κοντὰ στοῦ λύκο, κρύφτηκε μέσα κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἓνα ποδάρι του μόνο φώναξε :

— Σήκω, ἔργο μου, καί κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστός.

Ὁ Λύκος ἐπήδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδάρι τοῦ Σατανᾶ καὶ τὸ ἔφαγε. Γι' αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδαίμονας εἶναι κουτσὸς καὶ λυκοφαγώμενος.

Ἡ πονηρία τοῦ λύκου : Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὁσμή του χτυπᾷ τὰ προβατόσκυλα, ἅμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἀέρα. Ἄν ἔχη ρεῦμα, χώνει τὸ ρύγχος του στοῦ νερό. Ἄν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲν βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾷ πάντοτε τ' ἀπόσκια, γιὰ νὰ μὴ διακρίνεται εὐκολα. Ἄν εἶναι συμμορία λύκων, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ φυσᾷ ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιὰ καὶ νὰ τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντὰ. Ἄμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀπομακρυνθοῦν τὰ σκυλιὰ, ὁρμοῦν οἱ ἄλλοι στοῦ κοπάδι καὶ σφάζουν. Πόσα ; Πιστεύουν, ὅτι ἅμα μπῆι στοῦ κοπάδι σφάζει κάθε λύκος ἕως 99. Ἄμα φθάσῃ τὰ 100 λέγουν ὅτι σκάζει. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἓνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάσῃ. Νὰ χορτάσῃ δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας ; Ἀνοίγει μιὰ φλέβα στοῦ λαιμοῦ καὶ πίνει τὸ αἷμα. Γι' αὐτὸ λέγουν : « Ἄμα ἔχει ἓνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια. Ἄμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἓνας λύκος ».

« Μπῆκε ὁ λύκος στοῦ κοπάδι ; Ἄλλοιὰ πῶχει τὸ ἓνα ». Βεβαιωμένο πρᾶγμα εἶναι, ὅτι, ἂν σ' ἓνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἓνα ἢ λίγα πρόβατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρῃ ὁ Χάρος. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἑξῆς :

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὰν ἀπὸ ἰδιαιτέρα πάντα φκιασμένο. Ἄν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἓνα μεγάλο κοπάδι, ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως, ὅταν ἦταν χωρισμένα. Ἄν λοιπὸν στοῦ κοπάδι εἶναι ἓνα μοναχὸ πρόβατο, θὰ ξεκόψῃ καὶ ἴσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιὰ, τὰ ὅποια σκυλιὰ ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν τὰ περισσότερα. Ἀλλὰ τὸ ἓνα σπάνιον νὰ σωθῇ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἑνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια ὁ λύκος νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εὐκολον νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρνη μαζί του, καὶ ἰδοὺ πῶς : Ἄν μὲν εἶναι μικρό, τὸ πετᾷ στὴν πλάτη του καὶ φεύγει, σὰν νὰ ἔχη ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὤμους του. Ἄν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὴ μέση καὶ τοιουτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

Ἄν εἶναι ἄλογο, τὸ πιάνει ἀπὸ ἀδύνατα μέλη τοῦ σώματός του. Ἄν εἶναι βόδι, πηδᾷ στὸ λαιμό του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει, σὰν καβαλλάρης μὲ τὸ καμτσίκι του. Ἄν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ, καί, ἅμα πλησιάσῃ τὴν μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. Ἄν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾷ κάτω σὰν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, γιὰ νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψι τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγουμένως ἄμμο γιὰ νὰ βαρύνῃ, καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

« Ἀλλοίμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι », λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιάς. Τί εἶναι ὁ Μονιάς ; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των. Ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἅμα γεννηθῇ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαιτέρως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀλεποῦς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανὰ στὴ φωλιά τοῦ Μονιά χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὃ ὁδηγεῖται στὰ κοπάδια πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Ὅρος ἀπαράβατος : Ἀπὸ κοπάδια, πού εἶναι γῦρο ἀπὸ τὴν φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. Ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν εὑρίσκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τοῦλάχιστον, ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

Ἀφ' ὅτου ἔρχεται ὁ στόλος στὸν Ἀστακό, ἡ πεδινὴ Ἀκαρνανία ἡσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἡλεκτρικῶν ἐφόβισαν τὸν λύκο πολὺ, ὥστε νὰ φύγῃ. Ἄλλοτε τὸν εἶχε τρομάζει ἡ λοκομοτιβὰ τοῦ σιδηροδρόμου Κρυονερίου — Ἀγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς ὄρεινους δήμους τῆς Ἀκαρνανίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Τρικoupης ἐμαυρίσθη τότε ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι

« τοῦ διαβόλου τὸ σιδερικό », ἤγουν τὸ τραῖνο, ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους.

Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικά ἔθιμα. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικεκρυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῇ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῇ ἐπίσης ἡ πρόληψις, τὴν ὁποῖαν ἀναφέρει ὁ Βιργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἴδῃ ὁ λύκος, « χαβώνεσαι », τουτέστι μένεις ἄλαλος.

Αἱ καταστροφαί, ποὺ κάνει στὴν Ἑλλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων. Γι' αὐτὸ ὁ σκοτώνων ἢ ὁ συλλαμβάνων λύκον ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. Ἄν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμπευσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια καὶ σφυρίγματα.

Ὁ Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα, κι ὅμως ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι σπουδαῖο γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε ἐδίκαζαν ἓνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. Ὁ Γύφτος ἐφώναξε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, ποὺ δὲν μιλοῦσε, ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλά, μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦχῳ κάμει ζημιὰ, ἀλλ' ἐσένα τὸ ἀμόνι σοῦ ἔφαγα, π' ἀνάθεμά σε, παλιόγυφτε ; . . .

Ὅταν ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν κατηγορήσαν τὰ ζῶα, ὅτι τρώγει πρόβατα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Ἐγώ, μωρέ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; Ἄμ ἂν ἐγὼ ἔτρωγα πρόβατα, θὰ γύριζα χειμῶνα καιρὸς γυμνός ; Δὲν θάφκιανα καὶ ἐγὼ μὲ τὰ μαλλιά τους μιὰ κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνη ἢ βροχή ;

Κάποτε ἡ Ἀλεποῦ ἔστειλε καὶ τοῦ ἐζήτησε λίγα μαλλιά, γιατί δὲν τῆς ἐφθάναν τὰ δικά της, νὰ ἀποσώσῃ τὸν ἀργαλειό της. Ὁ λύκος κατὰλαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἓνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἅμα τελειώσῃ τὰ δικά της ὑφάσματα, νὰ βάλῃ κι ἓνα ζευγάρι καλτσοδέτες καὶ γιὰ μένα . . .

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφανος Γρανίτσας

19. ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΓΑΤΑΚΙ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

Ἀνάμεσα σέ δυὸ περιόδους κρύου — ἡ « κύματα ψύχους », ὅπως λένε σήμερα, — εἴχαμε μιὰ μικρὴ παρένθεσι ἀπὸ μερικές ἡμέρες γλυκειές, ἡλιόλουστες. Τὸ κλίμα μας παρουσιάζει αὐτὰ τὰ παραξένα. Ἐνῶ βασιλεύει χειμῶνας δριμύς, ποὺ σὲ κάνει νὰ ρωτᾷς μὲ τρόπο « πότε θὰ τελειώσῃ ; », ξημερώνει ἄξαφνα ἄνοιξι κι ἐνῶ ἐλπίζεις, πῶς ὁ χειμῶνας ξεθύμανε, πέρασε, ξαναγυρίζει δριμύτερος.

Μιὰ λοιπὸν ἀπὸ τὶς γλυκειές ἐκεῖνες μέρες εἶδα ἕνα θέαμα ἐξοχο. Ἦταν σὲ μιὰ μικρὴ κάμαρα, ζεστὴ σὰ φωλιά. Ἀπὸ ἕνα μεγάλο παρὰθυρο τὴν πλημμύριζε ὁ ἥλιος, χαρὰ Θεοῦ. Τὰ τζάμια μὲ τ' ἄσπρα μπερντεδάκια κλειστά. Μπροστὰ, ριγμένο ὡς κάτω, ἕνα διάφανο στόρ. Κι ἀνάμεσα στὸ στόρ αὐτὸ καὶ στὰ τζάμια, πάνω στὸ πεζούλι τοῦ παραθύρου, ἕνα μικρὸ ἄσπρο γατάκι, ποὺ λιαζόταν καθισμένο στὰ πισινά του πόδια. Ἀπελάμβανε κι αὐτὸ τὴ λαμπρὴ χειμωνιάτικη μέρα, τὸ χρυσὸ φῶς, τὴ γλυκεῖα ζέστη. Καὶ φαινόταν τόσο εὐτυχισμένο ποὺ ζοῦσε! Ἦταν, ἀλήθεια, ἡ εἰκόνα τῆς εὐτυχίας τῆς ζωῆς.

Πόσος ὥραϊος θὰ τοῦ φαινόταν ὁ κόσμος καὶ πόσο καλὸς ὁ Θεός, ποὺ τὸν ἔκαμε! Οὔτε θὰ θυμόταν πιά καθόλου τὸν τούρτουρο, ποὺ τράβηξε τὶς προηγούμενες μέρες, ὅταν, ἀπὸ τὰ ἴδια ἐκεῖνα τζάμια, θὰ ἔβλεπε τὸ σταχτὴ οὐρανὸ καὶ τὸ ἄσπρο χιόνι, καὶ τοῦ κάκου θὰ ζητοῦσε μιὰ ζεστὴ γωνιά σ' ὅλη τὴν κάμαρα, ἂν ἡ σόμπα ἦταν σβησμένη. Καὶ θὰ νόμιζε χωρὶς ἄλλο, πῶς, μιὰ ποὺ φάνηκε ὁ ἥλιος, δὲ θὰ χανόταν πιά ποτέ. Στὴν ψυχὴ του βασιλεψε ἡ χαρὰ κι ἡ αἰσιοδοξία. Κι αὐτὸ φαινόταν σὲ κάθε του κίνησι. Κι ὅταν καθόταν ἀκίνητο, μακάριο κι ὅταν σήκωνε τὸ ποδαράκι του μὲ νωχέλεια, νὰ παίξῃ λίγο μὲ τὸ μπερντέ ἢ νὰ πιάσῃ μυῖγα· κι ὅταν ἄνοιγε τὰ μεγάλα του μάτια, γιὰ νὰ κοιτάξῃ ἐκστατικὸ τὸ ἥλιοφῶς· κι ὅταν τὰ μισόκλεινε σὰ θαμπωμένο, γουργουρίζοντας ἐλαφρὰ ἀπὸ εὐχαρίστησι. . .

Τὸ γατάκι αὐτὸ δὲν ἦταν πιά νήπιο. Εἶχε ἄρκετὸ καιρό, ποὺ ζοῦσε καὶ γνώριζε τὸν κόσμο. Ἦταν σὰν ἕνα παιδί μεγαλούτσικο — νά, σὰν ἕνα ἀγοράκι ἢ κοριτσάκι δώδεκα ὡς δεκατεσσάρων χρόνων. . . Καὶ συλλογίστηκα. . . Γιατί καὶ τὰ παιδιά νὰ μὴν εἶναι τὸ

Ίδιο εϋτυχισμένα καί αἰσιόδοξα ; Γιατί νά μήν ἀπολαμβάνουν τὸ ἴδιο τὴ χαρά, τὴν εϋτυχία τῆς ζωῆς, παρὰ νά τὰ βλέπης νά μελαγχολοῦν, ἀκόμα καί σὲ τέτοιες ὥραϊες μέρες, νά παραπονιοῦνται, νά γκρινιάζουν, νά κλαῖνε ;

Θά πῆς : τὸ παιδί δὲν εἶναι γατάκι, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ζῶο. Μὰ αὐτὴ εἶναι ἴσα - ἴσα ἡ δυστυχία : ποὺ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πιὰ ζῶο σὲ τίποτα, ἐνῶ σὲ μερικὰ πράματα ἔπρεπε νά εἶναι. Καί πρῶτα-πρῶτα σ' αὐτὴ τὴν δόλοφυχη ἀπόλαυσι τῆς ζωῆς. Γιατί ἡ ἴδια ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ μεγάλη εϋτυχία. Νὰ ζῆς, ν' ἀναπνέης, νὰ βλέπης τὸν ἥλιο, νὰ χαίρεσαι τὸ φῶς καί τὸ θάλλος του, δίχως νὰ ἔχης πλεονεξίες, δίχως νὰ μισῆς τοὺς ἄλλους, ὅταν προσδεύουν. Πολλοὶ ἄνθρωποι φαίνονται νὰ μήν ἐκτιμοῦν ὅσο πρέπει, νὰ περιφρονοῦν σχεδὸν αὐτὴ τὴν εϋτυχία καί νὰ γυρεύουν ἄλλες, ἀνέφικτες ἢ μάταιες ἢ λιγώτερο ἀγνές καί μεγάλες.

Ἄ, πῶς ἤθελα νὰ θυμοῦνται ὅλοι, πῶς ἡ εϋτυχία τῆς ζωῆς εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες ! Καί πῶς ἤθελα νὰ ἐβλεπα καί παιδιά, ποὺ νὰ μοιάζουν. . . μὲ τὸ μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο !

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

20. ΜΥΘΟΙ

Ι. ΠΟΝΤΙΚΟΣ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΣ

Ποντικός, μὴν ἀρκούμενος εἰς ὅσας ἔκλεπτε καθημέραν τροφάς, ἐβασανίζετο μὲ τὴν ἐπιθυμίαν κομματίου κρέατος, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχῳρει τῆς φωλεᾶς του ἡ τρυῖπα. Ἀφοῦ ἐσυμβουλευθῆ μὲ τὴν γυναῖκα καί τὰ τέκνα του, ἀπεφάσισε νὰ πλατύνῃ τὴν τρυῖπαν, διὰ νὰ δύνανται εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κλέπτῃ καί μεγάλα καί μικρά. Ἀλλὰ τὴν ἐπλάτυνε τόσο πολύ, ὥστε ὁ γάτος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔξωθεν ἀκούσει τὸ συμβούλιον, ἐμβῆκε πάραυτα καί τὸν ἐξωλόθρεψε μὲ ὅλην του τὴν οἰκονόγειαν.

Ἔφερε πολλοὺς πολλακίς εἰς ἀπώλειαν ἡ πλεονεξία.

II. ΑΛΩΠΗΞ ΚΑΙ ΛΥΚΟΣ

Πληγωμένος από κυνηγόν λύκος ἔφθασεν εἰς δάσος βαθύ, ὅπου, νὰ ὑπάγῃ παρέκει μὴ δυνάμενος, ἔπεσεν ὀλιγοθυμισμένος. Τὸν εἶδε, διαβαίνουσα ἐκεῖθεν ἀλώπηξ καί, νομίσασα νεκρόν, ἔδραμε μετὰ χαρᾶς νὰ τὸν κατασχίσῃ. Μόλις ἐπλησίασε καὶ ὁ λύκος ἐσυνέφερεν ἀπὸ τὴν ὀλιγοθυμίαν καὶ ἐπροσπάθει νὰ σηκωθῇ, ἢ ἀλώπηξ, χωρὶς νὰ συγχοισθῇ, τὸν εἶπε :

— Φίλε, σὲ εἶδα μακρόθεν πάσχοντα καὶ ἔτρεξα εἰς βοήθειάν σου· εἰπέ με, εἰς τί δύνamai νὰ σὲ ὠφελήσω ;

— Σὲ εὐχαριστῶ, τὴν ἀπεκρίθη χαμογελῶν ὁ λύκος. Κατὰ μὲν τὸ παρὸν δὲν ἔχω χρεῖαν βοήθειας, εἰς δὲ τὸ ἐξῆς σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ μὲ πλησιάζῃς ὅταν μὲ βλέπῃς καταγῆς.

‘Υποκρίνεται τὸν φίλον ὁ πανοῦργος ἔχθρος, ὅταν χάσῃ τὴν ἐλπίδα νὰ σὲ βλάψῃ.

III. ΜΥΙΑ ΚΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑ

Μυῖα καυχωμένη πρὸς μέλισσαν ἔλεγεν :

— Ἐγὼ μὲν συγκατοικῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐμβαίνω εἰς αὐτὰ τῶν βασιλέων τὰ παλάτια, παραστέκω εἰς τὰς βασιλικὰς τραπέζας ἀκάλεστος καὶ γεύομαι χωρὶς κόπον, πολλάκις καὶ πρὶν αὐτοὶ ἀπλώσωσι τὰς χεῖρας, τὰ νοστιμώτερα βρώματα. Σὺ δὲ κοπιάζεις ὅλην τὴν ἡμέραν κλεισμένη εἰς κυψέλιον ἢ, ἂν ἐκβῇς πρὸς ὀλίγον, περιέρχεσαι τὰ δάση συναθροίζουσα τὴν ἀναγκαίαν ὕλην, διὰ νὰ κατασκευάσῃς τὸ μέλι, τὸ ὁποῖον τρέφει περισσότερον τὰς μυίας καὶ τοὺς ἀνθρώπους παρὰ σέ.

— Δικαίως, ἀπεκρίθη ἡ μέλισσα, ἤθελες καυχᾶσθαι, εἰς τὴν τόσῃ σου ἀργίαν καὶ τροφῇν, ὦ μυῖα, ἐὰν ἀπ’ αὐτὰς ἐκέρδαινες καμμίαν τιμὴν. Ἄλλ’ οἱ ἄνθρωποι εἶναι τόσον βαρηνένοι ἀπὸ τὴν ἀναισχυντίαν σου, ὦ μυῖα, ὥστε κατεσκεύασαν ἐπίτηδες ὄργανα, τὰ μυιαστήρια, διὰ νὰ σὲ διώκουν ἀπὸ τοὺς οἴκους των.

Εἰς ἐκείνον πρέπει ἡ τιμή, ὅστις ὠφελεῖ τοὺς ἄλλους μὲ τοὺς κόπους του, καὶ ὄχι ὅστις ἀργὸς αὐτὸς δαπανᾷ τὰ ἀπὸ ἄλλους ἀποκτώμενα.

Ἀδελμάντιος Κοραῖς

21. Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

Ἦτο κότινος ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου ; Ἦτο ἡ πρώτη ἡμερὴ ἐλιά, τὴν ὁποίαν ἐφύτευσεν ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὲρ τῆς πόλεως τῆς ; Ἦταν τὸ δόρυ τῆς, τὸ ὁποῖον ἐμπηξεν εἰς τὸ ἔδαφος θυμωμένη μὲ τὸν Ποσειδῶνα, κι ἐφύτρωσε θαλλούς ; Ἦτο ἡ ἴδια ἡ Ἀθηνᾶ ἐμφανισθεῖσα ὑπὸ μορφήν ἐλαίας ; Ἦτο τὸ πρῶτον τῆς ἀγαλμα σχηματισθὲν μὲ τὸν κορμὸν τῆς ἐλαίας αὐτῆς ;

Ὅ,τι καὶ ἂν ἦτο, ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου ἐθεωρεῖτο ὡς δένδρον πανίερρον, τὸ δὲ λάδι τῆς ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἄσβεστον λυχινίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

Ὁλβιος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποῖου ἐστεφάνωναν τὴν κεφαλὴν μὲ κλάδον τῆς ἐλαίας αὐτῆς !

Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀριστοφάνην μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν « Βατράχων » του.

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἐπλησίαζε τὴν ἐλαίαν τοῦ Ἑρεχθείου μὲ ἀπαράβλητον εὐλάβειαν, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλᾶκια, τῆς ἐκρεμοῦσε καὶ στεφάνους καὶ καρποὺς καὶ ποικίλα ἀναθήματα.

Καὶ ὅταν κατὰ τὰ Περσικὰ κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐλαίαν αὐτήν, τὴν ἐπιοῦσαν, ὅταν διετάχθησαν ἀπὸ τὸν Βασιλέα νὰ ἀνέλθουν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, εἶδαν, ὅπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια, μὲ ἀπορίαν τῶν τὴν καὶ μὲν τὴν ἐλαίαν νὰ ἔχη πετάξει βλαστάρια ἴσα μὲ ἓνα πῆχυν. Ἀπὸ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν τὴν ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἐλαῖαι τῆς Ἀκαδημίας — δεῦτε λάβετε φῶς ! — ἀντιστοιχοῦσαι, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας τῆς. Αὐταὶ δὲ μετελαμπαδεύθησαν κατόπιν καὶ τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁλόκληρον τὸ ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἐλαῖαι — τὸ μόνον δένδρον, τὸ ὁποῖον ἐναρμονίζεται μὲ τὰς ἀρχαιότητας, — ὅλα δὲ τὰ ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς περιεῖχον ἱεράς ἐλαίας (μορίας)· πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν περιεκυκλοῦντο ἀπὸ ἐλαιῶνας ὁλοκλήρους. Σηκὸς ἐθεωρεῖτο ὁ περίβολος τῶν ἐλαιῶνων αὐτῶν καὶ τὰ κοιλώματα καθὲ ἐλαίας τοῦ ἦσαν κόγχαι ἀναθηματικά.

Ἡ γενίκευσις ὅμως τῆς ἐλαίας ὡς παραγωγικοῦ δένδρου ὀφείλεται εἰς τὸν Πεισίστρατον. Οὕτως εἰς τὴν Ἀττικὴν, « πρότερον ψι-

λήν καὶ ἄδενδρον οὖσαν», τὴν κατεφύτευσαν μὲ ἐλαιόδενδρα, «Πεισιστράτου προστάξαντος».

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διετήρησε τὴν θέσιν τῆς ἡ ἐλαία, ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν οἶκον. Τὸ δὲ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου καταδεικνύει τὴν συνεχῆ καὶ ἀμείωτον τῆς ἐλαίας ἐκτίμησιν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποιὸς δὲν εἶδε τὴν καλὴν γριούλαν μὲ ἕνα κατακάθαρο βαμβάκι νὰ παίρνῃ ὀλίγον ἁγιασμένο λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλα τῆς Ἀειπαρθένου, διὰ νὰ ξαναδώσῃ τὴν νεανικὴν δύναμιν εἰς τὰ μάτια τῆς ἡ διὰ ν' ἀποσταυρώσῃ τὸ ἐγγόνι τῆς;

Ἡ ἐλαία δὲν γνωρίζει τί θὰ εἰπῇ φθινόπωρον. Δὲν ἐξευτελίζεται πρὸ τοῦ καιροῦ, ὅπως οὔτε καὶ πρὸ τοῦ χρόνου. Καὶ τὴν θαλερότητα τῆς τὴν ἀρύεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ἑαυτοῦ τῆς. Ὅλα τὰ δένδρα ἀριθμοῦν τὴν ἡλικίαν των μὲ δεκαετηρίδας, μὲ αἰῶνας, ἔστω ἡ ἐλαία τὴν ἀριθμεῖ μὲ χιλιετηρίδας. Καὶ γνωρίζει νὰ κρύβῃ τὰ χρονάκια τῆς μὲ τὰς γούβας τῆς, ὅπου χάνουν οἱ βοτανικοὶ τὰ σημάδια τῆς ἡλικίας τῆς.

Πολεμικὰ μηχανήματα τῶν ἀρχαίων, εἰς τὰ ὅποια ἐχρησιμοποίησαν τὰ ξύλα τῆς ἐλιάς, ἐφύτρωσαν· σὰν νὰ εἶπαν: Διατί σκοτώ-νεσθε, ἡλίθιοι ἄνθρωποι; Εἰρήνῃ ὑμῖν!

Καὶ στροφεῖς τῆς θύρας καὶ λαβαὶ ὅπλων καὶ ἀσπίδες καὶ ξύλα τάφων καὶ αὐτὸ τὸ ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους, ὅταν, περατώσας τοὺς ἄθλους του τὸ κατέθεσεν, ἐφύτρωσαν θαλλούς.

Ἡ ἐλαία συμβολίζει τὴν σοφίαν, τὴν γαλήνην, τὴν εἰρήνην, τὴν εἰρηνικὴν νίκην ἀγώνων, τὸν πολιτισμόν. Ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκογενειακὴν εὐτυχίαν.

«Ὁ Ἀναδρομάρχης»

Δημήτριος Καμπούρογλου

22. ΤΑ ΑΝΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ἀγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
 κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
 Ποῦ καλύτερον ἄλλο θὲ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
 καὶ πιστότερο φίλο ;

Μὲ ὀλίγο νεράκι, λίγο χῶμα κι ἄερα,
 ξεφυτρώνουν, βλαστάνουν καὶ τὸν κόσμον στολίζουν
 καὶ σὲ μᾶς ὅ,τι ἔχουν καὶ σὲ μᾶς νύχτα μέρα
 τὴν ζωὴν τοὺς χαρίζουν.

Ξεκουράζει τὰ μάτια τὸ γλυκό τους τὸ χρῶμα,
 μέσ' στοῦ ἡλίου τὴ λαύρα μᾶς δροσίζ' ἡ σκιά τους,
 οἱ καρποὶ τοὺς μᾶς τρέφουν, δίνει σφρίγος στὸ σῶμα
 τὸ ἀγνὸ ἄρωμά τους.

Ὅταν μέσα στὰ δάση τὸ νερὸ μурμουριρίζει,
 καὶ γλυκὰ ψιθυρίζει μέσ' στὰ φύλλα ἡ αὔρα,
 ἡ θλιμμένη ψυχὴ μας ἀνασαίνει, ἐλπίζει,
 δὲν τὰ βλέπει ὅλα μαῦρα.

Ναί! μειδίαμα εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸ λουλούδι,
 π' ὅλο δρόσο καὶ χάρι μέσ' στὸν κάμπο προβάλλει.
 ὦ! κανέν' ἄλλο πλάσμα, ὦ! κανένα τραγοῦδι
 δὲν τὸ φτάνει στὰ κάλλη.

Ἀγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
 κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
 Ποῦ καλύτερον ἄλλο θὲ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
 καὶ πιστότερο φίλο ;

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Νικόλαος Χατζηδάκης

23. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΟΚΚΟΥ ΣΙΤΟΥ

Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου διαιρεῖται εἰς τρία μεγάλα κεφάλαια: τὴν σποράν, τὸν θερισμὸν καὶ τὸ ἀλώνισμα.

Ἡ σπορά ἔχει κάτι τὸ μελαγχολικὸν καὶ τὸ μυστηριώδες. Οἱ βόες σύρουν μὲ κατῆφειαν τὸ ἄροτρον ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ ἀγροῦ· ὁ γεωργὸς προτρέπει αὐτοὺς μὲ φωνήν, ἡ ὁποία ἀντηχεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν· αἱ μελανόπτεροι κορώναι πετοῦν μὲ κρωγμοὺς καὶ ραμφίζουν τὸ σπαρὲν ἔδαφος· τὰ δένδρα εἶναι ἀφυλλὰ, ὁ οὐρανὸς βαρὺς· ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν εἰκόνα τραγικὴν. Μετ' ὀλίγον θὰ πνεύσῃ παγερὸς βορρᾶς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ ἡ χιὼν θὰ καλύψῃ ὡς ἐπιτάφιος πλὰς τὴν γῆν.

Ἄλλ' ὁ γεωργὸς τότε, κλεισμένος εἰς τὸν ταπεινὸν οἰκίσκον του μετὰ τῆς οἰκογενείας του, προσατενίζει τὴν παρήγορον πυρὰν καὶ μειδιᾷ τὸ μειδίαμα τῆς προσδοκίας καὶ τῆς ἐλπίδος.

Εἰς τὰ σπλάχνα τῆς γῆς κατέθεσε τὴν τύχην του καὶ τὴν τύχην τῶν οἰκείων του. Οἱ θαμμένοι ἐκεῖνοι χρυσοῦχοι κόκκοι διὰ τῶν δακρύων τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἀναστηθοῦν στάχυες ὑπερήφανοι, θαλεροί, μέχρις ὅτου τέλος κύβουν τὰς ξανθὰς κεφαλὰς ὑπὸ τὰ κυρτὰ δρέπανα. Εἶναι φιλόστοργος μήτηρ ἡ γῆ. Ἀποδίδει πολλαπλάσια ὅσα ἐμπιστεύονται εἰς τὴν φύλαξίν της. Ὁ ἀγρότης προσδοκᾷ, ὁ ἀγρότης ἐλπίζει.

Καὶ ἰδοὺ ἡ χιὼν τήκεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Λεπτὴ χλόη καλύπτει τὴν γῆν. Ἡ λευκὴ νύμφη τοῦ ἔαρος, ἡ ἀμυγδαλῇ, ὀρθοῦται ἀνθοστόλιστος. Αἱ χελιδόνες λαλοῦν εἰς τὸν ἀέρα.

Οἱ πρῶν ξηροὶ καὶ γυμνοὶ ἀγροὶ ἀπλοῦνται τώρα σμαράγδινοι καὶ ἡ εὐώδης πνοὴ τῆς αὐγῆς, πνέουσα ἐπ' αὐτοὺς, τοὺς παρουσιάζει ὡς κυματώδη θάλασσαν. Ὁ ἀγρότης δὲν ἐλπίζει πλέον, δὲν προσδοκᾷ· πιστεύει καὶ ἀνυπομονεῖ.

Ὑπὸ τὴν ἐπίμονον θέρμην τοῦ ἡλίου ἡ γῆ χάνει κατὰ μικρὸν τὴν ἀμέριμνον αὐτῆς καλλονήν. Τὰ ἀνωφελῆ ἄνθη μαραίνονται κάτω, γίνονται καρποὶ ἐπὶ τῶν δένδρων, οἱ στάχυες λυγίζονται ξηροὶ καὶ μεστωμένοι.

Χαρμόσυνος ἐκτυλίσσεται ἀνὰ τοὺς ξανθοὺς ἀγροὺς ἡ δευτέρα φάσις, ἡ δευτέρα σκηνὴ τοῦ ἀγροτικοῦ δράματος, ὁ θερισμός. Λευκόπεπλοι παρθένοι κατὰ στοίχους ἐξέρχονται εἰς τοὺς ἀγρούς. Αἱ

θερίστριαι γεμίζουν τήν ἀγκάλην με στάχυν, τοὺς ὁποίους, δρέπουν με τὰ κοπτερά δρέπανα. Τὰ ζῶα μεταφέρουν εἰς τὸ ἀλώνι τοὺς βαρεῖς θυσάνους καὶ ὁ ἀγρότης ὁδηγῶν αὐτὰ σφυρίζει ἢ τραγουδεῖ ἀπὸ χαράν.

Ἡ τρίτη καὶ τελευταία σκηνὴ εἶναι θορυβώδης καὶ πανηγυρική. Ἴπποι με καλπασμὸν τρέχουν κυκλοτερώς ἐπάνω εἰς τοὺς στρωμένους στάχυν. Κραυγαὶ παιδίων, φωναὶ ζώων, ἤχοι ὀργάνων, ἄσματα χορευτῶν τοὺς παροτρύνουν εἰς τὸ ἔργον των.

Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου δὲν εἶναι τόσον ἀπλὴ ὅσον νομίζουν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων.

« Ἀγροτικαὶ Ἐπιστολαὶ »

Γεώργιος Δροσίνη

24. Η ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου με τὰ λούλουδα γῦρο,
ποὺ σκορπούσανε πάντα τὸ λεπτὸ τους τὸ μῦρο,
τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου δὲν τὴν ἔχω ξεχάσει
κι ἄς μ' ἀσπρίσαν τὰ τόσα χρόνια ποῦχουν περάσει.

Στὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου μενεξέδες ἀνθοῦσαν
καὶ στὰ δυό της πλατάνια τὰ πουλιὰ κελαηδοῦσαν.
Στὰ καθάρια νερά της τρέχανε ὅλοι τὸ δεῖλι,
ἀπ' τ' ἀλώνια γυρνώντας με φρυγμένα τὰ χεῖλι.

Κι ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ μας με τὴν ἄσπρη γενειάδα,
ποὺ κρατοῦσε τῆς Πίστης τὴν ἀκοίμητη δᾶδα,
χαιρετῶντας μας ὅλους, κάθε βράδυ περνοῦσε,
κι ἡ καμπάνα σὲ λίγο τὸ Σπερνὸ μᾶς μνηοῦσε.

Βραδινὲς προσευχὲς μου τῶν παιδιάτικων χρόνων,
ποὺ νικούσατε πάντα τὸν ἀνθρώπινο πόνο,
σὰ γλυκεῖα νοσταλγία σᾶς γυρίζω στὸ νοῦ μου,
καθὼς πάλι θυμᾶμαι τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου...

Περιοδικὸν « Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ »

Γεώργιος Βερίτης

25. ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ

Ένα καλοκαιριάτικο πρωί, όταν ήμουν παιδί στη Ζάκυνθο, βρέθηκα — δέ θυμούμαι τώρα πώς και γιατί — στο περιβολάκι τῆς γειτονικῆς μας ἐκκλησιᾶς. Ὁ ἐφημέριος, ὁ σεβάσμιος παπᾶ - Σαράντης, καθόταν ἐκεῖ σὲ μιὰ καρέκλα μ' ἓνα βιβλίο στὸ χέρι, καὶ κάθε τόσο σήκωνε τὰ μάτια του καὶ κοίταζε ὁλόγυρα τὸ περιβολάκι, σὰ νὰ καμάρωνε τὸ « ἔργο τῶν χειρῶν του ». Γιατὶ πραγματικῶς αὐτὸς τὸ εἶχε φτιάσει, αὐτὸς τὸ εἶχε δημιουργήσει, σχεδὸν « ἐκ τοῦ μηδενός ».

Καὶ εἶχε δίκιο νὰ τὸ καμάρωνη. Τὸ περιβολάκι ἐκεῖνο, ἀφότου ἦρθε στὴν ἐκκλησιὰ ἐφημέριος ὁ παπᾶ - Σαράντης, εἶχε γίνει ἀγνώριστο. Μόνο τὰ δρομάκια του ἔμεναν λευκά. Ὅλο τὸ ἄλλο πρασίνιζε ἀπὸ πυκνὰ δέντρα καὶ δεντράκια, ἀπὸ θάμνους καὶ ἀπὸ χλόη. Καὶ μέσα στὸ ἀδιάκοπο αὐτὸ πράσινο φάνταζαν ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κόσμου, κόκκινα, κίτρινα, ἄσπρα, γαλάζια, ποὺ τὴν ἐποχή ἐκείνη ἦταν στὶς δόξες τους. Ἀκόμα καὶ οἱ τοῖχοι ἦταν σκεπασμένοι ὡς ἐπάνω μὲ κισσοὺς, γιασεμιὰ κι ἀγιοκλήματα. Μιὰ μεγάλη « περγουλιὰ » — δηλ. κρεβατίνα μὲ φουντωμένη κι ὀλάνθιστη κληματαριά — ἔρριχνε τὸν ἴσκιο τῆς σὲ κάποια ἔκτασι. Κάτω ἀπ' αὐτὴν καθόταν ὁ παπᾶς μὲ τὸ βιβλίο του. Ὅλο τ' ἄλλο περιβόλι ἦταν μέσα στὸν ἥλιο, ποὺ ἔκανε τὶς φυλλωσιές νὰ λάμπουν χρυσοπράσινες, τὶς λεπτές πρὸ πάντων καὶ τὶς διάφανες, σὰν τῆς κληματαριάς, ποὺ τὰ νέα τῆς φύλλα ἐφαίνονταν πραγματικῶς χρυσαφένια.

Ἐγὼ τριγύριζα. Κυνηγῶντας μιὰ πεταλούδα ἔφτασα κοντὰ στὸν παπᾶ. Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ εἶχε τὰ μάτια του προσηλωμένα στὸν τοῖχο, ποὺ πρασίνιζε ἀντίκρυ του. Στάθηκα καὶ κοίταζα καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν τοῖχο, σὰ νᾶθελα νὰ ἰδῶ τί εἶχε κινήσει ἐκεῖ τὴν προσοχή του. Ἀλλὰ δὲν εἶδα τίποτα ἔκτακτο. Μόνο τὴν πρασινάδα καὶ κοινὰ λουλουδάκια, ποὺ τὴ στόλιζαν. Καὶ τότε, σὰ νὰ κατάλαβε τὴν ἀπορία μου ὁ παπᾶς, μοῦ εἶπε :

— Naί, βλέπω τὴν πρασινάδα. Τί ὠραία ποὺ εἶναι!... Δές, δές... Τὸ πιὸ γλυκὸ χρῶμα, τὸ πιὸ εὐχάριστο, τὸ πιὸ ξεκουραστικό γιὰ τὰ μάτια εἶναι τὸ πράσινο. Γι' αὐτό, παιδί μου, ὁ πανάγαθος Θεὸς τὸ σκόρπισε μὲ τόση ἀφθονία στὴν κτίσι. Αὐτὸ καὶ τὸ γαλάζιο. Γιατὶ καὶ τὸ γαλάζιο τὸ ἴδιο ξεκουράζει τὰ μάτια. Τὰ γυαλιά, ποὺ φοροῦμε τὸ καλοκαίρι γιὰ τὴν ἀντηλιά, εἶναι συνήθως πράσινα ἢ

γαλάζια. Κάποτε και μαῦρα. Ἀλλὰ σπανίως κόκκινα, πορτοκαλιά, κίτρινα, μαβιά. Αὐτὰ τὰ χρώματα κουράζουν. Μόνο τὸ πράσινο καὶ τὸ γαλάζιο εἶναι γιὰ τὰ κουρασμένα μάτια. Καὶ ἐνῶ ὁ Θεὸς φροντίσε νὰ μᾶς τὰ ἔχη ἄφθονα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο χρώμα, — μὲ τὴ θάλασσα, μὲ τὸν οὐρανό, μὲ τὴ φυτεμένη γῆ, — ὁ ἀνὸς ὁ ἄνθρωπος ἔκανε ὅ,τι μπόρεσε γιὰ νὰ μὴν τὰ βλέπῃ σχεδὸν ποτέ. Κλείστηκε σὲ πόλεις, μακριὰ ἀπὸ τ' ἀκρογιάλια, ἔκαμε στενοὺς δρόμους καὶ πανύψηλα σπιτία· ὁ οὐρανὸς σ' αὐτὲς τὶς πόλεις δὲν εἶναι παρὰ λουρίδες, καὶ ἡ πράσινη ἐξοχή, ἡ γαλάζια θάλασσα, δὲ φαίνονται παρὰ ἀπὸ μακριὰ ἢ καθόλου. Ἔτσι τὰ ὑγιεινὰ χρώματα ἔχουν ἐξοριστῇ καὶ ὁ ἀνὸς ἄνθρωπος, ὁ πολιτισμένος τῶν πόλεων, δὲν ἔχει μπροστὰ στὰ μάτια παρὰ τὰ χρώματα ποὺ τὸν βλάπτουν. Ἐγὼ τοῦλάχιστον ἔχω τὸ περιβολάκι μου. Ἐδῶ τὸ πράσινο μὲ τριγυρίζει. Κι ἂν θέλω καὶ γαλάζιο, δὲν ἔχω παρὰ νὰ σηκώσω τὰ μάτια μου ψηλά...

Αὐτὰ μοῦ εἶπε, τὸ καλοκαιριάτικο ἐκεῖνο πρωὶ στὸ περιβολάκι του ὁ σοφὸς παπᾶ - Σαράντης. Καὶ πόσες φορὲς δὲν τὰ θυμήθηκα ἀπὸ τότε! Τὰ θυμήθηκα καὶ σήμερα διαβάζοντας στὶς ἐφημερίδες γιὰ τὴν « Ἑβδομάδα τοῦ Πρασίνου ». Θὰ γίνῃ τὸν ἐρχόμενο μῆνα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ εἶναι μιὰ μεγάλη προπαγάνδα γιὰ τὴν ἐξάπλωσι τοῦ εὐεργετικοῦ χρώματος στὶς πόλεις καὶ στὶς περιοχές, ποὺ τὸ στεροῦνται.

Αὐτὴ ἡ προπαγάνδα, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ πολλὰ χρόνια, χρειάζεται πολὺ. Πρωτύτερα ἢ Ἀθήνα, ὅπου δὲν ἦταν ἄσπρη, ἦταν κίτρινη ἢ σταχτιά. Γύμνια καὶ ξεραῖλα στοὺς λόφους, ποὺ τὴν τριγύριζαν, καὶ στοὺς τόπους, ὅπου δὲν εἶχαν χτιστῇ ἀκόμα σπιτία. Σήμερα εἶναι πράσινα σχεδὸν ὅλα. Ἐγιναν δασάκια καὶ περιβόλια παντοῦ. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ γίνῃ καὶ στὶς ἐπαρχίες, ὅπου ὑπάρχουν ἄσπρες, κίτρινες ἢ σταχτιές πόλεις. Ἀλλὰ καὶ στὴν Ἀθήνα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργο καὶ νὰ συμπληρωθῇ. Τὸ εὐεργετικὸ πράσινο ἂς ἀπλωθῇ παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει γυμνὴ καὶ ξερὴ γῆ, κι ἡ « ἀναδάσωσης » ἂς εἶναι τὸ σύνθημα. Δὲν ξεκουράζει μόνο τὰ μάτια τὸ πράσινο· ξεκουράζει καὶ τὴν ψυχὴ. Ἐχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προορισμούς, — ἡ φυτεία! — ἀλλὰ καὶ σὰ διακοσμητικὸ μόνο νὰ τὸ πάρουμε, εἶναι μιὰ εὐτυχία! Μιὰ εὐτυχία μεγάλη καὶ ἀληθινή!

« Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

26. Σ' ΕΝΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ἀνάμεσα στὶς πολλὲς ἐκδρομές, ποὺ ἔκαμα στὴν Κύπρῳ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1952, γιὰ νὰ γνωρίσω τὰ παμπάλαια βυζαντινὰ τῆς μοναστηρίου, στὸ πρόγραμμα ἦταν καὶ ἡ ἐπίσκεψί μου στὸ ρωμαντικὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, στὸ βουνὸ τοῦ Ἀώου. Ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴ Λευκωσία μὲ μιὰ εὐχάριστη συντροφιά διασχίζοντας μὲ τ' αὐτοκίνητο, πρὸς τὰ νότια, κάμπους ὀλόχρυσους ἀπὸ τὰ μεστωμένα στάχυα, ποὺ τὰ θέριζε ἓνας κόσμος ἀπὸ στιβαροὺς * ἐργάτες τῆς γῆς, ἀντάμα μὲ ἡλιοψημένες γεροκάμωτες κοπελλοῦδες. Ἡ βαθυγάλαζι ὁροσειρὰ τοῦ Ὀλύμπου * στὸ βάθος πλαισίωνε τὴν ὀλοζώντανη τούτην εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου μέσα σὲ μιὰ ὀργιαστικὴ ὥρα τῆς Μάννας Γῆς, ποὺ χάριζε ἀφθονα τὰ πλούτη τῆς στὸν τίμιο ἰδρώτα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Ὅστερ' ἀπὸ τοὺς μεγάλους κάμπους περνοῦμε ἀπὸ πράσινα περβόλια καὶ πευκόφυτους λόφους, χωνόμαστε μέσα σ' ἐλικοειδεῖς χαράδρες, ὅπου πολὺπυκνες ροδοδάφνες ξεχύνουν τὸν τριανταφυλλένιο χεῖμαρρό τους μὲ τὸ γλυκόπικρό τους ἄρωμα, ὅσο ποὺ προβάλλει μπρὸς μας τὸ ψηλὸ βουνό. Σὲ μιὰ βαθύπτυχη πλαγιά του ζηλότυπα κρύβεται τὸ λευκὸ μοναστήρι τοῦ Μαχαιρᾶ.

Ἔτσι καθὼς περνοῦμε τῶρα τίς ἀνηφορικὲς κορδέλλες τοῦ δρόμου ἀνεβαίνοντας πρὸς τὸ μοναστήρι, συναντοῦμε στὰ δεξιὰ μας ἓνα μικρὸ βυζαντινὸ ἐκκλησάκι, τὸν Ἅγιον Ὀνούφριον. Ἄν καὶ μικρὸ στὶς διαστάσεις του, παρουσιάζει στὴν ἀρχιτεκτονικὴ του σύνθεσι τὸν σταυροειδῆ τύπο μὲ τρουῖλλο στὴ γνήσια βυζαντινὴ γραμμὴ του. Κάνουμε ἓνα μικρὸ σταθμό. Ἀνοίγουμε τὴν ξεκλείδωτη ξύλινη πορτοῦλα του καὶ μπαίνουμε. Οὔτε τέμπλο, οὔτε εἰκόνα, οὔτε καμμιὰ πουθενὰ τοιχογραφία. Ὅλοι οἱ ἐσωτερικοὶ του τοῖχοι ξεφτισμένοι καὶ τὰ θολωτὰ παραθυράκια τοῦ τρουῖλλου τοῦ ὀρθάνοιχτα στὸν ἄερα, χωρὶς κανένα κλείσιμο. Ἀπ' αὐτὰ τὰ παραθυράκια μπαίνουν συνεχῶς δυὸ χελιδόνια μὲ γοερά, ἂν μπορῇ κανεὶς νὰ τὰ πῇ, κελαδήματα. Φέρνουν κυκλικὲς βόλτες μέσα στὸ θόλο, φεύγουν καὶ ξανάρχονται ἀρχίζοντας πάλι τὰ ἴδια.

Γιὰ μιὰ στιγμή, ποὺ ὑψώνουμε τὸ βλέμμα, βλέπουμε κάτι τὸ φρικιαστικὸ σ' ἓνα πλάγιο τοῖχο. Ἐνα σταχτοπράσινο φίδι κου-

λουριασμένο μέσα σέ μιὰ χελιδονοφωλιά. *Έτσι καθώς είναι φουσκωμένο, με τεντωμένο και γυαλιστερό τὸ δέρμα του, μᾶς προξενεῖ μιὰν ἀπρόσμενη ἀνατριχίλα. Τὸ ζευγάρι τὰ χελιδόνια ἐξακολουθεῖ μέσα στὸ θόλο τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ ἀγωνιῶδες πάει κι ἔλα μέ τὰ πονεμένα ξεφωνητὰ πάνω ἀπὸ τὸ δαίμονα τῆς καταστροφῆς, ποὺ ἔχει θρονιασθῇ στὴν τρυφερὴ φωλίτσα τους καὶ τὴ σκεπάζει ὀλόκληρη με τὸν ἀπαίσιο ὄγκο του. Ἐκεῖ μέσα στὸ εἰρηνικὸ ἐρημοκκλησάκι, μιὰ τέτοια γελαστὴ καλοκαιριάτικη μέρα, ἀνάμεσα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ μαγευτικὰ τοπία, παίζεται μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σπαραχτικές τραγωδίες, ἀγνωστὴ καὶ ἀθώρητη, ὅπως ἀγνωστὰ κι ἀθώρητα ξετυλίγονται πολλὰ ἀπὸ τὰ δράματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τοῦ ζωικοῦ κόσμου.

Ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου σκέφθηκε νὰ πετάξῃ μιὰ μεγάλη πέτρα νὰ σκοτώσῃ τὸ φίδι. Οἱ κυρίες τῆς παρέας ὅμως, φοβήθηκαν μὴν πέσῃ τὸ ἔρπετό καὶ μᾶς δαγκώσῃ. Γι' αὐτὸ καὶ φύγαμε ἀνεβαίνοντας στὸ μοναστήρι, με βαρεῖα καρδιά ἀπ' ὅσα εἶδαμε.

Μᾶς ὑποδέχθηκε μ' ἐξαιρετικὲς περιποιήσεις ὁ εὐγενικώτατος ἡγούμενος Εἰρηναῖος στὴν κατακάθαρη μονὴ με τοὺς ὀλόλευκους νιπτῆρες καὶ τὸ λουτρό, τελευταία λέξι τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς καθαρότητος. Προσκυνοῦμε τὴν ἱστορικὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας καὶ τὶς ἄλλες παλιὲς εἰκόνες, ποὺ στολίζουν τὸ βαρύτιμο σκαλιστὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησίας. Βλέπουμε ὕστερα μερικὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ κειμήλια τῆς μονῆς, εὐαγγέλια, σταυροὺς, ἁγία λείψανα, μιὰ μίτρα, ἓνα ἱδρυτικὸ βιβλίο τῆς μονῆς ἀπὸ τὸ 1274, ἓνα παλιὸ χρυσόβουλλο *. Κι ἔπειτα ἀπὸ τὸ πλούσιο γεῦμα, ποὺ μᾶς παραθέτει ὁ νεαρὸς καὶ προοδευτικὸς ἡγούμενος, ὅπου ἐπακολουθοῦν ἀπαγγελίες ποιημάτων, μαθαίνουμε τὸ ἱστορικὸ τῆς μονῆς.

Ἡ Παναγία τοῦ Μαχαιρᾶ εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς τρεῖς στὴν Κύπρο μονές, ποὺ μέχρι σήμερα ἀναγνωρίζονται ὡς σταυροπήγια *. Κτίσθηκε στὰ τελευταία χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς ἐξουσίας στὴν Κύπρο. Κι ἔχει τὸ ὄνομα Βασιλική, γιατί τὴν προστάτευσαν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, οἱ Κομνηνοὶ καὶ οἱ *Αγγελοί.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας της ἔχει νὰ δείξῃ τέσσαρας μάρτυρας τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Πατρίδος, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους λάμπει σὰν διαμάντι ἡ μορφὴ τοῦ ἔθνομάρτυρα Κυπριανοῦ.

Κάποιος ἄσκητῆς Νεόφυτος, φεύγοντας τὴν ἐπιδρομὴ τῶν Ἀγαρηνῶν, ἐγκατέλειπε τὴν Παλαιστίνη μαζὶ μὲ τὸ μαθητὴ του Ἰγνάτιο καὶ ἤλθαν κι ἔκτισαν τὶς πρῶτες καλύβες, στὸ ἄβατο * τότε, ἀλλὰ γεμάτο μουσικὴ καὶ ποίησι βουνὸ τοῦ Ἀῶου (1774).

Ἐδῶ ἡ παράδοσι ὀργιάζει γύρο ἀπὸ τὴν εὕρεσι τῆς ἀγίας εἰκόνας. Διηγοῦνται οἱ γεροντότεροι τῶν μοναχῶν, ὅτι οἱ εὐσεβεῖς πρῶτοι μοναχοὶ ἔβλεπαν τὴ νύχτα, τὴν ὥρα ποὺ διάβαζαν τὰ ὑπαίθρια κατανυκτικὰ * ἀπόδειπνά των, μιὰ ἐξαιρετικὴ λάμψι μέσα σὲ μιὰ σκοτεινὴ σπηλιά. Μὴ τάχα ἦταν κάποιο ἀστέρι σὰν ἐκείνο τῶν Μάγων ; Ἡ ἦταν κανένα σημάδι παρουσίας Θεοῦ ; Κάποτε ἀπεφάσισαν καὶ κατέβηκαν στὴ σκοτεινὴ σπηλιά, ποὺ ἦταν τριγυρισμένη ἀπὸ βάτους. Ποιὸς νὰ ἔμπαινε μέσα νὰ ἐμβαθύνῃ στὸ θεῖο Μυστήριο ; Καὶ ἔξαφνα παρουσιάζεται ἡ Παναγία, ἡ ὁποία ἔδωσε ἓνα μαχαίρι στοὺς μοναχοὺς, ποὺ μὲ τὴ βοήθειά του ἔκοψαν τὶς βατιεὲς καὶ στὸ βάθος τῆς σπηλιάς βρίσκουν τὴν εἰκόνα. Κι εἶναι τοῦτο μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκδοχὲς γιατί ἡ Παναγία ὀνομάζεται « τοῦ Μαχαιρᾶ ». Παλαιὸς ὅμως ἱστοριογράφος τῆς Μονῆς λέγει ὅτι ὠνομάσθηκε « Μαχαιρᾶ » ἀπὸ τὸν ἐξουσιάσαντα τὸ ὄρος ἐκεῖνο. Τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι ἡ εἰκόνα κρύφτηκε ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς εἰκονομαχίας καὶ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς σωζόμενες εἰκόνες τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.

Τὰ θαύματα τῆς εἰκόνας ἦταν τόσα πολλὰ, ποὺ ἡ φήμη της ἀκούσθηκε ὄχι μόνο στὰ γύρο χωριά, ἀλλὰ σ' ὁλόκληρη τὴν Κύπρο. Γι' αὐτὸ ἄφθονο ἔτρεχε τὸ χρῆμα καὶ τ' ἀφιερῶματα στὴ μονή. Μὲ τὴ βοήθεια ἀκριβῶς αὕτη καὶ μὲ τὴν προστασίαν τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων οἱ φίλεργοι μοναχοὶ ἔκτισαν τὴ Μονή. Ἀκολουθεῖ ἀπὸ τότε μιὰ λαμπρὰ περίοδο μέχρι τοῦ 1220, ὁπότε ἀρχίζει ἡ φραγκικὴ σκλαβιά. Τὴ φραγκικὴ σκλαβιά διαδέχεται ἡ τουρκικὴ. Πραγματικὰ μαῦρα χρόνια γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Κύπρο. Στὴν περίοδο αὕτη ἡ παρουσία μιᾶς ἐξαιρετικῆς μορφῆς, ἑνὸς Ἠγουμένου, τοῦ Παρθενίου, γύρο ἀπὸ τὸ 1750, ἐπαναφέρει τὴ μονὴ στὶς παλιές της δόξες. Πρέπει νὰ σημειώσωμε ὅτι κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τῶν κελλιῶν, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς κανδήλας, λειτουργοῦσε κατὰ τὴν περίοδο αὕτη τὸ κρυφὸ σχολεῖο, ποὺ ἐσφυρηλατοῦσε * τοὺς γενναίους ἄνδρες τοῦ 1821.

Ἀκολουθεῖ ἡ Ἀγγλικὴ κατοχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἡ μονὴ ἔχασε μερικὰ προνόμια καὶ περιήλθε σὲ οἰκονομικὲς δυσχέρειες. Παρ' ὅλα

αυτὰ παρουσίασε κατὰ τὴν τελευταία αὐτὴ περίοδο μερικοὺς θεολόγους, οἱ ὅποιοι ἐξυπνέτησαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Κύπρον γενικά.

Ἡ ζωὴ τῆς μονῆς εἶναι κοινοβιακή. Κοινὴ προσευχή, κοινὴ τράπεζα, κοινὰ ἰδεώδη. Οἱ φίλεργοι μοναχοὶ τῆς μετὰ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δραστήριο, ἀκούραστο καὶ μεγάλης μορφώσεως ἡγούμενῳ τῆς Εἰρηναῖο, ἐργάζονται ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν ἐπάλξεων, ὀνειρευόμενοι τῇ μονῇ τους ὠραία, μεγαλοπρεπῆ, πνευματικὸ καὶ ἐθνικὸ κέντρο.

Μαθαίνοντας τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστορία τοῦ παλίου μοναστηριοῦ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, περάσαμε μίαν ἀλησμόνητη ἡμέρα ἀνάμεσα στὶς δροσόπνοες αὔρες τῶν πεύκων καὶ τῶν ἐλατοκυπαρίσσων, δίπλα στὸν παφλαστὸ κρουνοῦ ἐνὸς κεφαλόβρυσου, ποὺ ξεπετάγεται κελαρύζοντας τὸ ἀσύλληπτο νερένιο τοῦ τραγούδι, ἀνάμεσ' ἀπὸ χλόη βελούδινη καὶ ἀπὸ πυκνὰ πολυτρίχια*.

Τὸ δειλινὸ ἄρχισε νὰ χρυσίζει τίς ψηλὲς κορφές, τὰ δέντρα κι ὅλο τὸ γῆρὸ μας μαγευτικὸ τοπίο. Τὸ μοναστήρι ἐμπαινε σιγὰ - σιγὰ μέσα σ' ἓνα μυστικοπαθὲς κι ἀπόκοσμο σκιόφωτο. Ἦταν καιρὸς νὰ φεύγωμε. Μ' εὐχές, με δῶρα καὶ λουλούδια μᾶς ἐγέμισε ὁ φιλόξενος ἡγούμενος, οἱ δέκα μοναχοὶ καὶ τὰ μικρὰ καλογεράκια, ὅταν τοὺς ἀποχαιρετούσαμε, τὴν ὥρα ποὺ μπαίναμε στὸ αὐτοκίνητο.

Περιοδικὸν « Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά », 1953, σ. 255 - 257. Ἀθηνᾶ Ταρσούλη

27. Ο ΕΥΡΩΤΑΣ

Ὅπως στὴν ἐποχὴ τῆς θεογέννητης Ἑλένης, κυλάει τὰ ρεύματά του ὁ Εὐρώτας στοὺς ἐνδοξους κάμπους τῆς Σπάρτης. Καὶ στὸ τραγούδι τῶν νερῶν του, ποὺ ἀπόβαθα ζοῦν οἱ ἀρχαῖοι θρῦλοι, δοξάζει τὴν ὁμορφίαν τῆς νέας ζωῆς.

Θεριεύουν στὶς ἀκροποταμιές του καὶ ὑψώνονται στὸν οὐρανὸ λαμπαδωτὲς καὶ λυγερόκορμες οἱ λεῦκες, νυφοῦλες τῶν νερῶν. Δάση ἀπὸ καλάμια πυκνὰ καὶ ἀροδάφνες* βαθυπράσινες φουντώνουν παντοῦ καὶ ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο του ὡς τὴ θάλασσα κάτω.

Δεξιά καὶ ἄριστερά στήν κοίτη του, ὅπως ἀκολουθεῖ τήν κοιλάδα καὶ κατεβαίνει, κοπάδια χωριουδάκια ὁμορφα ἀπλώνονται, πού πολλές φορές στίς μεγάλες του πλημμύρες τὰ πελαγώνει.

Ἀπό τίς πηγές του, ψηλά ἀπό τὸ Χελμὸν ἐπάνω καὶ τὰ Ἀρκαδικὰ βουνά, ὡς κάτω στίς ἐκβολές του, ἀνάμεσα στὰ χωριά Δουραλῆ καὶ Λέιμονα — τὰ πιὸ τραγικά θύματά του — δυὸ μόνο μεγάλες σιδερογέφυρες ἀλύσοδένουν τὴν ἀκράτητη ὁρμή καὶ τὴν τρομαχτική μανία τοῦ στοιχειωμένου Εὐρώτα τὸ χειμῶνα.

Ἄδοξο καὶ ταπεινὸ στήν ἀρχὴ ποταμάκι, μέσα στήν κατάσπενη ἐπάνω στήν λαγκαδιὰ κοίτη του, ὅσο ροβολάει * τὸν κατήφορο, τόσο περισσότερα ξεροπόταμα δέχεται βουρκωμένα καὶ αὐλάκια ἄπειρα ρουφαί ἀπὸ τίς ἀτέλειωτες ρεματιές τοῦ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ταῦγέτου.

Ὅταν στῆς βαρυχειμωνιάς τίς θολές ἡμέρες ὁρμῇ ἀνταριασμένος καὶ κατεβαίνει στοὺς κάμπους ἀγριεμένος ὁ Νεροδράκοντας, ἓνας τρόμος καὶ μιὰ φοβέρα ἀπλώνεται στήν κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος, πέρα πρόσπερα.

Βαρὺ καὶ ἀδιάκοπο ἀντιλαλεῖ τὸ ρέκασμα * τοῦ ποταμοῦ. Τρομερὴ ἢ κατεβασίᾳ του γιομίζει φουσκωμένη ὅλη τὴ διάπλατη κοίτη του. Μαυρόβολη κυματίζει ἄγρια ἢ πλημμύρα, ὁλοένα παραδέρνει καὶ ἐξογκώνεται.

Χυμαί στίς ἀκροποταμιές, ἀνεβαίνει στὰ γυροπόταμα, χτυπιέται στὰ βράχια, ξεριζώνει θεόρατα δέντρα, σέρνει λιθάρια ριζιμιά *, ξεχειλάει στὰ σπαρτά, πηδαίει στ' ἄμπέλια. Τρυγᾷ καὶ θερίζει, νοικοκύρης ἀκάλεστος, χωρὶς νὰ ὀργώσῃ καὶ χωρὶς νὰ σπείρῃ ποτέ του ὁ Νεροδράκοντας.

Βογγαί καὶ τρικυμίζει ἀσώπαστα τῆς Σπάρτης ὁ νεροποντισμένος κάμπος. Δυναμώνει ὁ βοριάς καὶ βράζει ἀπειλητική ἢ πλημμύρα γῦρο ἀπὸ τὰ χωριά, πού κατεβασμένα χαμηλά στοὺς κάμπους γειτονεύουν μὲ τὸν ἀγριεμένο τὸν Εὐρώτα, καὶ καμμιὰ ἀνθρώπινη δύναμι δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ σταματήσῃ τὴν τρομερὴν ὁρμή του.

Ἔτσι ἀνεμπόδιστος, ὅταν ξεχειλάῃ, χύνεται ἀκράτητος μέσα στὰ καμπήσια τὰ χωριά. Καταπατάει τὰ χωράφια τους καὶ τὰ λιβάδια τους, καταλεῖ τὰ μαντριά, συνεπαίρνει τίς καλύβες, ἀνασκάφτει τὰ χαμόσπιτά.

Καί μέσα ἀπὸ τὸ κοσμογονικὸ γιγαντοπάλεμα ὑγρῶν καὶ στερεῶν στοιχείων, τὸ ἄγριο ρέκασμα τῆς πλημμύρας — δαιμονικὴ συμφωνία ἀπ' ὅλους τοὺς γόους καὶ τοὺς βρόντους μιᾶς καταστροφῆς — σκορπᾷ τὸν τρόμο καὶ τὴ φρίκη σ' ὅλη τὴν πανέμορφη κοιλάδα τῆς Λακεδαιμόνος.

« Σπάρτη — Μυστρᾶς », σελ. 38 - 40.

Κώστας Πασαγιάννης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

A

άβατος	— άπάτητος.
άβελτηρία	— άνοησία, μωρία.
άβρος	— λεπτός, άπαλός, εύγενικός.
Άγαρηνός	— ός έν. Μωαμεθανός. Ός επίθετον σκληρός, άσπλαχνος
άγλαΐζομαι	— λαμπρύνομαι, έξωραΐζομαι.
άγρίλι	— άγριελαία, κότινος.
Άδάρχης	— ό άρχων του Άδου.
άδημονώ	— καθ' ύπερβολήν στενοχωρούμαι, άγωνιώ, άναμένω
άδηφαγία	— άχορτασιά, άπληστία
άενάως	— παντοτινά, αιώνιως.
άέτωμα	— τδ τριγωνικόν έπιστέγασμα των στενών πλευρών των άρχαίων ναών.
Άιβάτι	— χωρίον πλησίον του Σιδηροκάστρου Μακεδονίας.
αΐγειρος	— είδος ύψηλής λεύκης.
αΐγλη	— λάμψις, δόξα, φήμη.
αΐμασιά (ή)	— λίθινος τοΐχος άνευ πηλού ή άσβέστου, κοινώς ξερολιθιά.
αΐπόλος	— αΐγοβοσκός.
άκουρμάζομαι	— άκρωμαι προσεκτικά.
άλγεινός	— όδυνηρός.
άλγηδών (ή)	— πόνος.
άλικος	— πορφυρούς.
άλκιμος	— δυνατός, εύρωστος.
άλκυών (ή)	— θαλασσινόν πτηνόν κοινώς καλούμενον ψαροφάγος.
Άμαζόνιος (ό)	— ό μεγαλύτερος ποταμός της Ν. Άμερικης.
άμοιβαδόν	— άμοιβαίως, κατ' έναλλαγήν, τδ έν έπειτα από τδ άλλο.
άμπαζούρ	— άλεξίφωτον (λ. γαλλική).
άμπας (ό)	— άνδρικόν ένδυμα από χονδρόν μάλλινον. ύφασμα, είδος έπαναφορίου.
άμυδρός	— μόλις διακρινόμενος, θαμπός, άσαφής.
άμφιλύκη (ή)	— τδ μεταξύ ήμέρας και νυκτός άμυδρόν φώς, είτε πρόκειται διά λυκαυγές ή γλυκοχάραμα, είτε διά λυκόφως ή μούχρωμα.
ανάβλεμμα (τδ)	— βλέμμα προς τά άνω ή προς τά όπίσω.
Άναγνώστης Ιωάννης	— Βυζαντινός ιστορικός του ΙΕ' αΐωνος εκ Θεσσαλονίκης. Περιέγραψε την κατά τδ έτος 1430 άλωση της γενε- τήρας του πόλεως υπό των Τούρκων.
άναζωπυρώ	— ανάπτω εκ νέου πυράν, ξανανάβω, άναζωογονώ.

- ἀνάθημα — ἀφιέρωμα.
 ἀναμέλομαι — ψάλλομαι ἐκ νέου.
 ἀναρριχῶμαι — σκαρφαλώνω.
 ἀνέθορεν — ἄορ. β' τοῦ ἀνθρώσκω ἢ ἀναθρώσκω, ἀναπηδῶ αἰφνιδίως.
 ἀνεξιτήλος — ὁ μὴ ἐξαλειφόμενος, ὁ μὴ ξεβάφω.
 ἀνέρπω — ἔρπων ἀνέρχομαι πρὸς τὰ ἄνω.
 ἀντιφωνῶ — ψάλλω κατὰ διαδοχὴν ἐκκλησιαστικὸν ᾠσμα, ἀπαντῶ εἰς προσφώνησιν.
 ἄξεστος — ἀκατέργαστος, τραχύς, ἀμόρφωτος.
 ἀπαντέχω — ἀναμένω.
 ἀπαράβλητος — ἀσύγκριτος.
 ἀπανδῶ — χάνω τὴν ὁμιλίαν, κουράζομαι, ἀποκάμνω.
 ἀπόγαιον — θαλάσσιος ἄνεμος.
 ἀποτρέπω — ἐμποδίζω κάποιον διὰ λόγων νὰ πράξῃ κάτι.
 ἄπτομαι — ἐγγίζω.
 ἀπωθῶ — ἀπομακρύνω, σπρώχνω μακράν.
 ἀπώλεια — χάσιμον.
 ἀρά (ἡ) — κατάρρα, ἀνάθεμα.
 ἀραμπᾶς (ὁ) — φορτηγὸς ἄμαξα, κάρρο.
 ἀρατε — ἐγείρατε, σηκώσατε.
 ἀργολικνίζομαι — κουνιέμαι ἀργὰ καὶ νωχελῶς.
 Ἀρδένναι (αἱ) — δάσος καὶ ὁροπέδιον μεταξὺ Β.Α. Γαλλίας καὶ Ν.Δ. Βελγίου.
 ἀροδάφνη — ροδοδάφνη.
 ἀρύομαι — ἀντλῶ, εὐρίσκω.
 ἀρχέγονος — ὁ ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφήν του ἐμφανιζόμενος, παλαιός.
 ἀρωγός — βοηθός.
 ἀσθμαίνω — λαχανιάζω.
 ἀσίκης — λεβέντης, ὠραῖος (λ. Τουρκ.).
 ἀτενῶς — (κοιτάζω) μὲ βλέμμα προσηλωμένον.
 αὐθεντικός — γνήσιος, ἀσφαλής, ἀναμφισβήτητος.
 αὐθύπαρκτος — ὁ ὑπάρχων ἀφ' ἑαυτοῦ.
 αὐλαία — παραπέτασμα χωρίζον τὴν σκηνὴν ἀπὸ τῆς αἰθούσης τῶν θεατῶν. Τὸ πάλαι, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράστασις, ἡ αὐλαία ἐπιπτεν.
 αὐτανδρός — ἐπὶ βυθιζομένου πλοίου, τοῦ ὁποίου χάνεται ὅλον τὸ πλήρωμα.
 αὐτοσχέδιος — ὁ προχείρως ἐκτελεσθεὶς.
 ἄφατος — ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
 ἄφρατος — ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
 ἄφρων — εἶμαι ἄφρων, ἀνόητος.
 ἀψιμχία — ἐλαφρὰ σύγκρουσις μικρῶν στρατιωτικῶν μονάδων.

B

Βαλαώρα (ή)	— μικρόν, ἄδενδρον καὶ βραχῶδες βουνόν.
βαρυγγωμῶ	— βαρυγγωμῶ, δυσανασχετῶ ἐναντίον τινός.
βαρυθροῦ	— θροῖζω βαριά.
βατσέλον	— φορτηγὸν ἱστιοφόρον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος διὰ μεταφορὰν σίτου κλπ.
βεβήλωσις	— μόλυνσις διὰ πράξεις ἢ λόγων.
βερντέα	— εἶδος ἰταλικοῦ λευκοῦ οἴνου.
βημόθυρα	— ἡ μεσαία τῶν τριῶν θυρῶν τοῦ εἰκονοστασίου.
βορά	— τροφή σαρκοφάγων ζώων.
βουβών (ό)	— τὸ ἄνω ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ μηροῦ.
βουρκώνω	— θολώνω, σκοτεινιάζω.
βρατσέρα (ή)	— εἶδος ἱστιοφόρου καραβιοῦ μὲ μυτερὴν πρύμναν καὶ μὲ δύο κατάρτια, ποὺ ἔχουν ἀπὸ ἐν ἱστίον σχήματος τραπεζοειδοῦς. Λέγεται καὶ μπρατσέρα.
βραχνᾶς (ό)	— βαρὺ καὶ ἐνοχλητικὸν ὄνειρον, ἐφιάλτης. Εἰς τὸ ποίημα « τὸ κρυφὸ σχολεῖο » ἔχει τὴν σημασίαν τῆς ἀκοιμήτου ἐλπίδος τῶν σκλάβων πρὸς ἐπανάστασιν καὶ ἐλευθερίαν.
βρίζα (ή)	— ἡ ἄλλως πασίγνωστη σίκαλη.
βρυασμός	— συμφορμὸς, συνωστισμός.
βρώμα	— φαγητόν, τροφή.

Γ

Γαλάτης	— οἱ Γαλάται, οἱ κατὰ τῶν Δελφῶν ἐπιτεθέντες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.
γαυριῶ	— καμαρώνω.
γείσον (τὸ)	— τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς στέγης, ποὺ ἐξέχει τῶν καθέτων τοίχων τῆς οἰκίας.
γισμάνι	— καλύπτρα τοῦ προσώπου (λ. τουρκική).
γολέττα (ή)	— εἶδος ἱστιοφόρου, λεγόμενον ὑπὸ τῶν λογίων « ἡμιολία ».
γρέκι	— ἡ γρέκι. Χῶρος θερμός, ὅπου σταβρίζονται τὰ νεογένητα πρόβατα.

Δ

δάκνω	— δαγκώνω.
δαμασκηνόν	— ὡς ἐπίθετον τῆς λέξεως ξίφος σημαίνει ξίφος σπουδαῖον καὶ ἀκατανίκητον. Εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια λέγεται « τὸ δαμασκι σπαθί ». Ὡνομάσθη ἔτσι ἀπὸ τὴν Δαμασκόν, πρῶτεύουσαν τῆς Συρίας, ὅπου κατὰ τοὺς βυ-

δαμασκι	— ζαντινούς χρόνους ὑπῆρχον περίφημα ἐργαστήρια πολεμικῶν ὀπλῶν, κατασκευαζομένων διὰ τοὺς Ἀκρίτας.
δαψιλής	— ὄπλον κυρίως σπαθί κατασκευασμένον διὰ δαμασκηνοῦ χάλυβος.
δειγμα	— ἄφθονος, πλουσιοπάροχος.
δεκατίζομαι	— ἀπόδειξις.
δέρις	— ὑφίσταμαι ἀποδεκατισμόν, καταστρέφομαι.
διαμείβομαι	— δέρμα.
διασπῶ	— στέλλομαι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους εἰς τὸ ἄλλο.
διάφορο (τὸ)	— χωρίζω, διαλύω.
διέπομαι	— ὁ τόκος (διάφορο - κεφάλι — τὸ διάφορο προστιθέμενον εἰς τὸ κεφάλαιον, ἦτοι ἀνατοκισμός).
διφρηλατῶ	— κανονίζομαι.
δραγμῖς	— ὀδηγῶ ἄρμα, ὄχημα.
δράνα (ἡ)	— πρέζα πράγματός τινος, μάτσο, δεσμῖς.
δρυμὸς	— ἀναδενδράς, φυτὸν ἀναρριχτηκόν.
δυσθυμῶ	— δάσος πυκνὸν ἐκ μεγάλων δένδρων.
	— στενοχωροῦμαι, ἔχω κακὴν διάθεσιν.

Ε

ἐγγύς	— πλησίον.
ἐγκατα	— τὰ ἐντόσθια, τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς γῆς.
ἐγκοσμῶ	— βάλλω εἰς τάξιν μέσα εἰς τι, τακτοποιῶ, συγυρίζω.
εἰκασία	— συμπέρασμα.
εἰσελεύσομαι	— θά εἰσέλθω.
εἶτα	— ἔπειτα.
ἐκθύμως	— με ὅλην τὴν καρδιά.
ἐκλιπάρησις	— ἐπίμονος παράκλησις.
ἐκμυζῶ	— βυζαίνω, ἀπορροφῶ.
ἐκτοτε	— ἀπὸ τότε.
ἐκφρων (ὁ, ἡ)	— ἔξω φρενῶν.
ἐλέφας	— τὸ διὰ τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα χρησιμοποιούμενον ἐλεφαντοστοῦν.
ἐλεος	— εὐσπλαχνία.
ἐμπλεως - ος	— γεμάτος.
ἐμφυτος	— ὁ ἐκ φύσεως ὑπάρχων.
ἐνδεια	— μεγάλη ἔλλειψις, φτώχεια.
ἐνδίδω	— ὑποχωρῶ, παραδέχομαι.
ἐνθεις	— ἀφοῦ ἔθεσε.
ἐνθεν καὶ ἐνθεν	— ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.
ἐνθρόσκω	— ἀναπηδῶ εἰς τὸ μέσον, ἐμφανίζομαι αἰφνης.
ἐνωμοτία	— ὀργανικὴ ὁμάς ἐκ 10 ἕως 12 στρατιωτῶν ἢ χωροφυλάκων.

ἐνωτιζομαι	— ἀκούω προσεκτικῶς.
ἐξαλλος	— ὁ ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ὁ μὴ ἔχων κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του.
ἐξανδραποδισμός	— ἡ πώλησις ἀνθρώπων (κυρίως αἰχμαλώτων) ὡς δούλων. ἡ τελεία ὑποδουλώσις.
ἐξίσταμαι	— ἀπορῶ πολὺ, παραξενεύομαι, μένω κατάπληκτος
ἐπαγγέλλομαι	— ἔχω ὡς ἐπαγγελμα.
ἐπάρ(η)τε	— σηκωθῆτε, ἀνοίξατε.
ἐπενδύτης	— ἐπανωφόρι· κηρωτὸς ἐπενδύτης = ἀδιάβροχον.
ἐπικός	— ὁ ἀναφερόμενος εἰς ἔπος, ὁ ἄξιος νὰ ὑμνηθῇ μὲ ἔπος (ἔπος = ἡρωϊκὸν ποίημα).
ἐπιούσα	— ἡ ἐπομένη.
ἐπίσαξις (ἡ)	— ἡ πράξις τοῦ ἐπισάττω, τοποθετῶ τὸ ἐπίσαγμα κοινῶς τὸ σαμάρωμα.
ἔπος	— λόγος, μακρὸν ἀφηγηματικὸν ποίημα, κυρίως ἡρωϊκόν.
ἐποποιία	— μέγα πολεμικὸν κατόρθωμα.
ἐρατεινός	— ἀξιαγάπητος.
ἐρεισμα	— στήριγμα, ὑποστήριγμα.
ἐρμάριον (τὸ)	— τὸ ντουλάπι.
ἐρρυτιδωμένος	— ζαρωμένος, γεμᾶτος ἀπὸ ρυτίδας - ζαρωματιές.
Ἑταιρεία (ἡ)	— ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία.
ἔτισε	— ἐπλήρωσε.
εὐάγωγος	— πειθίγιος, πρᾶος, ἀνατρεφόμενος μὲ εὐκολίαν καὶ κα- λοὺς τρόπους.
εὐδιος	— (ἐπὶ καιροῦ) αἰθριός, καλοκαιρινός.
εὐδοκῶ	— δέχομαι εὐμενῶς.
ἐωθινόν (τὸ)	— ὕμνος ἐκκλησιαστικὸς, ψαλλόμενος τὴν αὐγὴν, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ὁρθρου καὶ πρὶ τῆς μεγάλης δοξολογίας.

Z

ζευγάς	— γεωργός, ζευγολάτης.
ζεβράτα	— δροσερά, μέρη ποῦ δὲν βλέπει ὁ ἥλιος.
ζέφυρος	— δυτικὸς ἄνεμος (κ. πονέντες).
ζέω	— βράζω.
ζόφος	— σκότος βαθύ.

H

ἡδονικῶς	— μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν, ἀπόλαυσιν.
ἡδύαλος	— ὁ λαλῶν, ὁ ψάλλων μὲ πολλὴν γλυκύτητα.
ἡδύμελον	— τροπᾶριον ἔχον γλυκεῖαν μελωδίαν.
ἡμίκλιντος	— χωρὶς νὰ ἔχη ἐντελῶς κατακλιθῇ, μισόγερτος.
ἡμιφάπνωτος	— ὁμοιάζων κατὰ τὸ ἥμισυ μὲ φάπνην.
ἡὼς	— τὸ πρῶτον φῶς τῆς ἡμέρας, ἀρχή.

Θ

- θαλασσόπληκτος — ὁ ὑπὸ τῶν κυμάτων κτυπούμενος.
 θαλλός — τρυφερός βλαστός.
 θάλλπος — ζεστασιά, περίθαλψις.
 Θεοφύλακτος (πόλις) — ἔστι ὠνομάζετο ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ τοὺς Βυζαντινούς χρόνους.
 θυγατέρες (Διὸς) — αἱ Μοῦσαι.
 θυμέλη — βωμὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁρχήστρας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

Ι

- ἱαμβος — μετρικὸς πούς ἀποτελούμενος ἐκ δύο συλλαβῶν, μιᾶς βραχείας καὶ μιᾶς μακρᾶς παρ' ἀρχαίοις, ἢ μιᾶς ἀτόνου καὶ μιᾶς τονισμένης, παρὰ νεωτέροις.
 ἱαμβικοί στίχοι — οἱ ἐξ ἱάμβων ἀποτελούμενοι στίχοι.
 ἱεραρχία — κλίμαξ διαφόρων βαθμῶν εἰς δημοσίας καὶ λοιπὰς θέσεις.
 ἱεροπρακτῶ — ἱεουργῶ, τελῶ τὰ τῆς θείας λατρείας.
 ἱλαρύνω — φαιδρύνω, καθιστῶ τι χαρωπόν.
 ἰόχρους (ὁ, ἡ) — ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ἵου (τοῦ μενεξέ), ὁ βαθυκύανος.

Κ

- καβαλλάρης (τῆς στέγης) — ἡ ὀριζοντία δοκὸς ἡ ἀποτελοῦσα τὴν κορυφαίαν ράχιν τῆς στέγης.
 κάλαμος — καλαμμένα γραφίς.
 καλαουζέρης — χειριστὴς ἀεραντλίας σπογγαλιευτικοῦ πλοιαρίου.
 καλλιρρεϊθρος (πηγή) — ἡ ἔχουσα καλὸν ρεῦμα ὕδατος.
 καλλωπίζω — εὐπρεπίζω, περιποιῶμαι.
 κάμνοντες — (τοῦ ρῆμ. κάμνω), οἱ κοπιασμένοι, οἱ ἄρρωστοι.
 Κανανὸς Ἰωάννης — Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Περιέγραψεν ἀφελῶς καὶ εἰς δημῶδες γλωσσικὸν ἰδίωμα τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1422 πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι ἀπεκρούσθησαν.
 καρβανάρης — ὁ ἀρχηγὸς τοῦ καραβανιοῦ.
 καριοφίλι — τυφένιον ἐμπροσθογεμές, πυροδοτούμενον διὰ πυριτολίθου.
 καταιονισμός — ρίψις πολλοῦ ὕδατος ἄνωθεν.
 κατανυκτικός — ὁ προκαλὼν κατάνυξιν, ὁ συγκινῶν καὶ προκαλὼν εὐλάβειαν.
 καταπακτὴ — ἄνοιγμα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ὁδηγοῦν εἰς ὑπόγειον.
 καταπονθηεῖς — πολὺ κουρασθεῖς, ταλαιπωρηθεῖς.

κατάπτωσις	— πτώσις, πέσιμον.
κατασκήπτω	— έφορμώ, έπιπίπτω.
καταυχένιον	— τὸ ἐπὶ τοῦ αὐχένος τιθέμενον ὕφασμα.
κατέχω	— γνωρίζω.
κατήφεια	— τὸ νὰ εἶναι κανεὶς σκυθρωπός, κατσούφης.
κάτος	— γάτος.
κατράμι	— ρευστὴ πίσσα.
κεῖρω	— κόπτω τινὸς τὴν κόμην.
κεκυφώς	— σκυμμένος, καμπούρης.
κελεύω	— διατάσσω.
κενταυρικὸς	— ὁ ἔχων σχέσιν ἢ ὁμοιότητα πρὸς κένταυρον. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν οἱ Κένταιροι ἦσαν κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἄνδρες καὶ κατὰ τὸ κάτω μέρος ἵπποι.
κεχαγιάς (ὁ)	— λέξις τουρκικὴ, ὁ φροντιστὴς μεγάλῃς οἰκογενείας, ὁ τοποτηρητὴς, ἐπίτροπος.
κιβούριον	— τάφος, φέρετρον.
κιλίμιον	— τάπης ἀπλῆς κατασκευῆς.
Κίρκη	— μάγισσα, θυγάτηρ τοῦ Ἥλιου. Προσείλκε διὰ τῆς γοητείας τῆς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς μετεμόρφωνεν εἰς ζῶα.
κλαβανή	— καταπακτὴ (βλ. λ.).
κλαγγή	— ἤχος συγκρουομένων ὕλων.
κλάρες	— μικροὶ ξηροὶ κλάδοι, τοὺς ὁποίους ἀποθηκεύουν οἱ χωρικοὶ, διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν ὡς προσανάματα.
κλασσικὴ γῆ	— ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα τοῦ πολιτισμοῦ.
κνηκᾶτο	— ἡ κνηκᾶτο με χρῶμα ἐρυθρὸν ἢ κροκοβαφές.
κογχύλη	— ἡ κόγχη τῶν μαλακίων, τὸ βούκινο τῶν ναυτικῶν.
κοινῇ	— κοινῶς.
κολοβὸς	— ὁ ἔχων ἀποκεκομμένην τὴν οὐράν, ἑλλιπής.
κομμός	— ἱματιοθήκη με πολλὰ συρτάρια (λ. γαλλ.).
κοπάζω	— καταπίπτω, ξεθυμαίνω.
κοπάννα (ἡ)	— ξύλινον ἐργαλεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου κτυποῦν τὰς ἐλαίας.
κοπετὸς	— μέγας θρῆνος.
κόρκωμα	— βάθρον.
κοσμογονικὸς	— ὁ ἐνθυμίζων τὰς μεγάλας ἀναστατώσεις τῆς κοσμογονίας· συνταρακτικὸς.
κότινος	— κλάδος ἀγριελιάς, βραβεῖον, ἔπαινος.
κουβέλλα (ἡ)	— ξύλινον μέγανον κιβώτιον, πρὸς ἀποθήκευσιν πολλῶν « κουβελιῶν » σίτου. Κουβέλλι δὲ ὀνομάζεται μέτρον χωρητικότητος δημητριακῶν.
κουρνιάζω	— (ἐπὶ πτηνῶν) = ἀναπαύομαι κατὰ τὴν νύκτα, συμμαζεῖσθαι.

κουρούπι	— πῆλινον δοχεῖον, ἀγγεῖον ἐξ ὑδρίας θραυσθείσης.
κουρταλῶ	— κροταλῶ, κροταλίζω, κυτῶ.
κουῖφος	— κούφιος, ἐλαφρὸς, ἀνόητος.
κόφη	— θωράκιον πλοίων.
κραίνω	— κρένω, ὀμιλῶ.
κράσπεδον	— γῦρος, ἐνδύματος ἄκρον ἀγροῦ κλπ.
κρηπίς	— βάσις, θεμέλιον.
κρινὶ	— σμήνος περιπλανωμένων μελισσῶν. Ἀπλῶς ὁμάς, σμή- νος, μελισσοκόφινον.
κύλιξ	— κύπελλον εὐρύ καὶ χαμηλὸν μὲ δύο λαβὰς.
κώνειον	— φυτὸν δηλητηριῶδες, κοινῶς βρωμόχορτο. Ὅπὸν τοῦτου ἔπινον οἱ εἰς θάνατον καταδικασθέντες τὸ πάλαι.
κωνσταντινῶτο	— χρυσοῦν βυζαντινὸν νόμισμα, παριστῶν τοὺς ἁγίους Κωνσταντῖνον καὶ Ἑλένην.

Λ

λα(γ)οῦτο	— ἔγχορδον μουσικὸν ὄργανον, ὁμοιάζον πρὸς μανδολῖνον, μεγαλυτέρων διαστάσεων ὅμως καὶ μὲ μακροτέραν τὴν οὐράν.
λαός	— πληθος, μέγα πληθος.
λειψίφωτος	— μὲ λίγο φῶς.
λήθαργος	— ὕπνος βαθύτατος καὶ συνεχής.
ληρῶ	— μαρολογῶ, ἀνοηταίνω, παραμιλῶ.
λιγύνομαι	— αἰσθάνομαι κόρον, λιγούραν. Ἔχω τάσιν πρὸς λιπο- θυμίαν.
λουμπάρδα (ή)	— ἡ βομβάρδα, μέγα πυροβόλον, κατάλληλον πρὸς βομ- βαρδισμόν.
λυγερός	— εὐλύγιστος, κομψός, λεπτός.
λυγμός	— ἀναφυλλητός.
λυκόςφω	— τὸ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀμυδρὸν φῶς.

Μ

μακραίων	— ὁ ζῶν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας, μακρόβιος.
μαρμαίρω	— λάμπω, ἀκτινοβολῶ.
μαρμαρυγή	— λάμψις, παλμικὴ ἀκτινοβολία.
μαστιζῶ	— κυτῶ μὲ μαστήγιον, βασανίζω, καταστρέφω, ἐρημώνω.
μάταιος	— ἀσήμαντος, τιποτένιος.
μεγαλωστὶ	— εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
μειδιῶ	— χαμογελῶ
μέλος	— ποίημα τονισμένον μουσικῶς, μελωδία.
μεταλαμπαδεύω	— μεταδίδω φῶς, γνώσεις, φῶτα πολιτισμοῦ.
μετερίζι	— πρόχωμα, ὄχρωμα.
μνησικαχῶ	— διατηρῶ κακίαν κατὰ τινας.

μνήσκω	— ἀπομένω.
Μουσέζινης (ό)	— μουσουλμᾶνος θρησκευτικὸς λειτουργός, τοῦ ὁποίου κύριον ἔργον ἦτο νὰ καλῇ ἀπὸ τὸν μιναρὲν τοὺς πιστοὺς πρὸς προσευχὴν.
μούσκι (τὸ)	— ὀνομάζονται οὕτω διάφορα εἶδη βρύων καὶ φυτῶν, ποὺ φύονται εἰς τοίχους καὶ μέρη ὑγρὰ.
Μουφτῆς (ό)	— μουσουλμᾶνος ἱερωμένος ἐρμηνευτὴς τῶν νόμων.
μπόμπιρας	— σφήκα, παιδίον μικροῦ ἀναστήματος.
μπουρλότο	— πυρπολικὸν σκάφος.
μπρίκι	— ναυτικὸν βρίκιον, πάρων, ἱστιοφόρον μὲ δύο ἱστούς, φέροντας τετράγωνα ἱστία.
Μύρα	— ἀκμάζουσα μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
μύχιος	— ὁ εἰς τὰ βάθη πράγματός τινος εὐρισκόμενος.

N

νάμα	— πηγὴ ρέοντος ὕδατος (ἐκκλ.). Ὁ οἶνος τῆς θείας Εὐχαριστίας, κοινῶς ἀνάμα.
ναργιλές	— καπνοσύριγγς ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐλύγιστον σωλῆνα, εἰς τὸν ὅποιον ὁ καπνὸς φθάνει, ἀφοῦ διέλθῃ ἀπὸ φιάλην ὕδατος.
ναυτίλος (ό)	— θαλασσοπόρος, ναυτικὸς τὸ ἐπάγγελμα.
νεύω	— κάνω νόημα εἰς κάποιον.
Νιόκαστρο	— τὸ Ναυαρίνον.
νιφετός	— πτώσις χιόνος, χιονιά.
νωδὸς	— ὁ ἄνευ ὀδόντων, φαφούτης.
νωθρότης (ῆ)	— ὀκνηρία, βραδύτης, ραθυμία.
νωχελὴς	— ἀδιάφορος, βαρετός, νωθρός.

Ξ

ξαμώνω	— τολμῶ καὶ ἀπλώνω τὸ χέρι κάπου, τολμῶ.
ξωτάρης (ό)	— ἄνθρωπος ποὺ ἔχει τὴν κατοικίαν του ἀπομονωμένην εἰς τοὺς ἀγρούς, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν.

O

οἶδα	— γνωρίζω.
οἰκτίρω	— εὐσπλαχνίζομαι κάποιον, περιφρονῶ κάποιον.
οἰκτιρμόνως	— μὲ οἰκτον, μὲ εὐσπλαχνίαν.
ὄλβιος	— ὑπερευτυχής, ὁ οὐδὲν στερούμενος.
ὀλοῦζω	— ἐκβάλλω θρηνητικὰς κραυγὰς, σκούζω.
Ὀλυμπός (Κύπρου)	— τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς νήσου (ὕψ. 2140 μ.).
ὄμοσε	— ὀρκίσου.
ὀνειδίζομαι	— κατηγοροῦμαι χλευάζομαι, περιπαίζομαι.

οίμωγῇ	— ὀδυρμός, κλαυθμός μετὰ στεναγμῶν.
ὀπτασία	— ὄψις, θέα, ὄραμα.
ὀρθοπλωρίζω	— πηγαινῶ κατὰ τὴν φορὰν τοῦ ἀνέμου.
ὀρμάνια	— ροιμάνια, δασωμένα χαραδρώματα.
ὄρος	— σύνορον.
οὕτως εἰπεῖν	— γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι ὅπως λέγομε.

Π

παζάρι	— ἀγορά (λ. τουρκ.).
πάλιουρας (ὁ)	— θάμνος ἀκανθωτός, ποὺ χρησιμοποιεῖται διὰ περιφραξίν κήπων. Λέγεται κοινῶς παλιούρι, εἰς τὴν ἀρχαίαν δὲ παλιούρος.
παννυχίς	— διασκεδάσις ὀλονύκτιος.
παρκατιῶν	— ὁ ἀκολουθῶν, ὁ κατόπιν.
παρμυθία	— παρηγοριά.
παράπηγμα	— πρόχειρον οἰκοδόμημα ἐκ σανίδων, παράγκα.
πάρεδρος	— ἀναπληρωτὴς δημοσίου λειτουργοῦ, δημάρχου κλπ.
παρεπιδημῶ	— μένω προσωρινῶς εἰς ἕνα μέρος.
πεζούρα	— πεζὸς στρατός, πεζικόν.
πειθήνιος	— εὐπειθής, ἀπολύτως πειθαρχικός.
πελαγώνω	— ὀδηγῶ πρὸς τὸ πέλαγος· « ὁ γερανὸς πελαγώνει τὰ πουλιά » — ὀδηγεῖ τὰ ἀποδημητικὰ πτηνὰ πρὸς ἄλλας θεορμὰς χώρας ἀντιπέραν τοῦ πελάγους.
πενιχρός	— πολὺ πτωχικός, ἀνεπαρκής.
περγολιά	— κληματαριά, κρεβατίνα.
περιαλγής	— περίλυπος, βαρυαλγής.
περιδεής	— πλήρης δέους, περίφοβος.
περιδινῶ	— στροβιλίζω, στριφογυρίζω.
περιστύλιον	— σειρὰ κίωνων περὶ ὅλην οἰκοδομήματος ἢ κατὰ μῆκος αὐλῆς, σχηματίζουσα στοάν.
περισυλλογῇ	— βαθεῖα συγκέντρωσις εἰς ἑαυτὸν, βαθεῖα σκέψις.
περίτεχνος	— με πολλὴν τέχνην κατεσκευασμένος.
περιχαρής	— ὀλόχαρος, πολὺ χαρούμενος.
Πίνδαρος	— ὁ μέγιστος λυρικός ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος, ἐκ Θηβῶν.
πίτυς	— πεύκη.
πίφερο (τὸ)	— ξύλινον πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον.
πλατάγισμα	— ἦχος παραγόμενος ἐκ συγκρουομένων ἀντικειμένων, κυρίως ἐντὸς τοῦ ὕδατος.
πλάτωμα	— τόπος ἐκτεταμένος, ὁροπέδιον.
ποικίλος	— διαφόρων εἰδῶν.
ποικιλική	— ἡ τέχνη τῆς διακοσμήσεως.
πολιτάρχης	— ἀξιῶμα ἀντίστοιχον πρὸς τὸ τοῦ ἀστυνόμου, ἐπὶ Καποδιστρίου.
πολιτεία	— Κράτος

πολυτρίχι (τὸ)	— φυτόν, φυόμενον εἰς ὑγρὰ μέρη, φέρει πολλὰς τριχοειδεῖς ἐκπλασθήσεις καὶ τὸ ἐπιστημονικόν του ὄνομα εἶναι « ἔππουρις ».
πολυώδυνος	— ὁ πολλὰς ὁδύνας προκαλῶν.
πορθμεὺς (ὁ)	— ὁ ἔχων τὸ ἐπάγγελμα νὰ μεταβιβάσῃ διὰ πορθμείου ταξιδιώτας εἰς τὴν ἀντιπέραν ἀκτὴν ἢ ὄχθην.
πορφυροῦς	— βαθυκόκκινος.
ποτόκια	— μικρὸς λάκκος τῶν ἐλαιοτριβείων.
πούντες	— εἶδος ποτοῦ.
προσαγορεύω	— προσφωνῶ, ἀπευθύνω πρὸς τινά χαιρετισμόν.
προσατενίζω	— κοιτάζω μὲ προσοχήν.
προσενεχθεῖς	— προσφερθεῖς.
πρωρεὺς (ὁ)	— ὁ ναύκληρος, ὁ ἐπὶ τῆς πλώρας παρατηρητὴς ναύτης.
πρωτόλειον (τὸ)	— οἱ πρῶτοι καρποὶ τῆς γῆς, ἡ ἀπαρχὴ τῆς συγκομιδῆς. Διὰ πνευματικὰ ἔργα νεαρῶν συγγραφέων πρωτόλειον σημαίνει ἔργον νεανικόν, χωρὶς ὀριμότητα.
πυρακτώνω	— πυρώνω, καίω μέχρι πυρακτώσεως.

P

ραγὰς	— ρωγμή, ράγισμα.
ραστώνη	— ραθυμία, νωθρότης.
ραψῳδός	— ὁ συρράπτων ᾠδὰς, ὁ ἀοιδὸς ὁ ψάλλον ποιήματα ἐπικῶν ποιητῶν.
ρέκασμα (τὸ)	— ἡ φωνὴ τῶν ὀρνέων.
ρήγνυμαι	— διαρρηγνύομαι, σχίζομαι.
ριζιμίδς (λίθος)	— ὀγκώδης λίθος ἐρριζωμένος εἰς τὴν γῆν.
ροβολῶ	— κατέρχομαι ἀπὸ πλαγιᾶν βουνοῦ.
ροκάνα	— ξύλινον ἢ μεταλλικόν ὄργανον παράγον ξηρόν καὶ ἰσχυρόν κρότον.
ρουπάκι	— εἶδος μικρᾶς βαλανιδιάς, μικρᾶς δρυός.

Σ

σάλαγος	— θόρυβος ἀνθρώπων ἢ ζῴων.
σαλβάρι	— πλατεῖα περισκελὶς (λ. περσ.).
σελαγισμός	— λάμψις ἀστραπῆς, φεγγαβολήμα.
σέμπρος	— ὁ καλλιεργῶν ἀλλοτρίους ἀγρούς ἐπὶ συμβάσει.
σιάδι (ἰσιάδι)	— ἐπίπεδος, ὁμαλὸς τόπος.
σίκλος	— κάδος πρὸς ἀντλησιν ὕδατος, κοινῶς κουβάς.
σιλουέττα	— ἀπεικόνισις προσώπων ἢ πράγματος μόνον διὰ τοῦ περιγράμματός του.
Σίπυλον	— ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
σκαμπαβία	— λέμβος πλοίου.
σκιάδι (τὸ)	— πλατύγυρος ἀχύρινος πῖλος, χρησιμοποιούμενος τὸ θέρος ἀπὸ τοὺς ἀγρότας, διὰ νὰ σκιαῇ τὸ πρόσωπον.
σκιρτῶ	— ἀναπηδῶ, τινάσσομαι.

σκολιός (δρόμος)	— μη εὐθύς, ἀνώμαλος.
σκότα (ή)	— τὸ σχοινίον μὲ τὸ ὁποῖον σύρουν καὶ τεντώνουν τὰ πανιὰ μικροῦ πλοίου.
σκούνα (ή)	— εἶδος πλοίου, ἱστιοφόρον, λεγόμενον ἄλλως καὶ « γολετ-τόβρικο ».
σκυθρωπάζω	— κατσοφυιάζω.
σχωμμα	— πείραγμα δηκτικόν, κοροϊδία.
σμάλτωνω	— ἐπιχρίω μὲ σμάλτον, ἤτοι μὲ ὑαλῶδες ἐπίχρισμα.
σουρτούκης	— ἄνθρωπος ἀκατάστατος, χασομέρης, ὀκνηρός.
σουσουράδα	— εἶδος μικροῦ πτηνοῦ, ἀρχ. σεισουγίς (νεοελλ. σεισου-ράδα = ἡ σείουσα τὴν οὐρανόν).
σοφᾶς (ό)	— χαμηλὸς καναπές.
σοφιστής	— διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς παρ' ἀρχαίους, μεταχειριζό-μενος πολλάκις ἐπίτηδες ἐσφαλμένους συλλογισμούς.
σπιτάλι	— νοσοκομεῖον.
σταλαγμὸς	— στάλαγμα, λαγάρισμα, σταγών.
σταυροπήγιον	— μοναστήριον ὑπαγόμενον ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Πατριάρ-χην.
στέφυλον	— τὸ στερεόν ὑπόλειμμα ποῦ μένει μετὰ τὸ πάτημα τῶν σταφυλιῶν, κοινῶς τσίπουρον.
στιβαρὸς	— ἰσχυρός, ρωμαλέος.
στιλπνός	— γυαλιστερός, λουστραρισμένος.
στοῖχος	— σειρά.
στουππίον (ν) καὶ στυπ-πίον	— εὐτελὲς νῆμα, τολύπη ἐξ εὐτελῶν νημάτων.
συλοβάτης	— βᾶσις στύλου, ὑπόβαθρον, μεταφορικῶς ὑποστηρικτής.
σύθαμπα	— μὲ τὸ σούρουπον.
συμμερίζομαι	— συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην τινός.
σύμπλους	— σύντροφος τοῦ πλοῦ, θαλάσσιον ταξίδιον.
συμπλωτὴρ (ό)	— ἐκεῖνος μετὰ τοῦ ὁποίου συμπλέομεν, συνταξιδεύομεν.
συνωστιζομαι	— στρωμώνομαι.
σφυρηλατῶ	— κυρ. κτυπῶ μὲ σφυῖραν· μεταφ. χαλυβδώνω τὰς ψυχάς, ἐνθαρρύνω.

Τ

ταβλᾶς	— ξύλινος μέγας δίσκος, ὅπου τοποθετοῦν ποτήρια, σκεύη, ἢ κουλούρια, στραγάλια κλπ.
ταμπουᾶς	— πνευστὸν ποιμενικὸν μουσικὸν ὄργανον.
τάπιες	— θέσις προχωμάτων ὅπθιν μάχονται.
τεπόζιτον	— εἰδικὸν ἱστιοφόρον διὰ τὴν σπογγαλίαν.
τζίβιέρα	— πλοῖον ἐκ σανίδων, ὅπου ἀποξηραίνεται ἡ σταφίς.
τήκομαι	— λειώνομαι (ἐπὶ μετάλλων).
Τμῶλος	— ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
τολύπη	— τουλούπα.

τορβᾶς	— ἡ ντορβᾶς· σάκκος, πήρα (λ. τουρκ.).
τρικαντὸν	— ἐπίσημος πῖλος τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ.
τρίπους	— παρ' ἀρχαίοις σιδηροῦν ὑπόβαθρον μετρεῖς πόδας, διδόμενον ὡς ἐπαθλον εἰς μάχας ἢ ἀγῶνας.
τρισχέλιον	— ξύλινον κατασκευάσμα ἐκ τριῶν σκελῶν διὰ τὴν τοποθέτησιν εἰκόνων ἀγίων.
τρόμπα - μαρίνα	— τηλεβόας, βούκινο τῶν ναυτικῶν.
τρόπις (ἡ)	— τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πρῶραν καὶ φθάνει ἕως τὴν πρύμνην, ἢ κοινῶς λεγομένη καρίνα.
τροχαῖος	— μετρικὸς ποὺς ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο συλλαβάς, μίαν μακρὰν καὶ μίαν βραχεῖαν.
τρυφή	— μαλθακὸς βίος, καλοπέρασις.
τσαπράζι (τὸ)	— ἀσημένιον κόσμημα τῶν φουστανελλοφόρων Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν πολεμιστῶν. Τὰ τσαπράζια ἐφέροντο ἐπὶ τοῦ στήθους σταυροειδῶς.
τσαρδάκι	— πρόχειρον στέγαστρον, συνήθως ἐπιπεδόστεγον σκιάδιον.
τσάρκο	— περίφραγμα, ὅπου κλείονται τὰ μικρὰ ἀρνιά.
τύρβη	— θόρυβος, ταραχή, βοή.

Υ

ὑπέροφρος	— ἀλαζών, ὑπερόπτης.
ὑπηγῶ	— συνοδεύω ἄδοντα, ἀκομπανιάρω.
ὑποκορισμός	— τὸ νὰ καλῇ τίς τινα μετ' ὀνόματος.
ὑποκρίνομαι	— ὑποδύομαι πρόσωπον, παίζω τὸ μέρος μου.
ὑπολευκάω	— ἀσπρίζω ὀλίγον.
ὑποστάθμη (ἡ)	— ἀδιάλυτα συστατικά τῶν ὑγρῶν, ἐλαίου, οἴνου κλπ., ποῦ κατακάζονται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ περιέχοντος τὸ ὑγρὸν δοχείου, κοινῶς κατακάθια. Μεταφορικῶς λέγεται « ἄνθρωπος τῆς τελευταίας ὑποστάθμης » = ἄνθρωπος κατωτέρου ἡθικοῦ ποιοῦ.
ὑστερικὸς	— νευροπαθής.

Φ

φανακίζω	— ἀπατῶ διὰ κολακειῶν ἢ ὑποσχέσεων.
φθόγγος	— ἔναρθος ἤχος.
φθονητὸς	— ἄξιος φθόνου, ἐπίφθονος.
φιλοπαίμων	— ὁ ἀγαπῶν τ' ἀστεῖα, ὁ διαρκῶς ἀστεϊζόμενος.
φιλοσκόμων	— ὁ ἀγαπῶν νὰ πειράζῃ τοὺς ἄλλους.
φλάμπουρο	— λάβαρον ἐκ μανδηλίου φερόμενον ἐπὶ κοντοῦ κατὰ τοὺς γάμους· πολεμικὴ σημαία, λάβαρον.
φλάουτο (τὸ)	— πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον, πλαγιάυλος.
φλάσκα	— ξύλινον δοχεῖον ὕδατος ἢ οἴνου, φλασκί, τσότρα.

φλασκίον (τὸ)	— δοχεῖον νεροῦ ἢ οἴνου κατασκευαζόμενον ἀπὸ ξηρὸν καρπὸν τῆς κολοκύνθης τῆς ὀνομαζομένης λαγηνοφόρου.
φλοῖστος	— ἥχος θραυομένων μικρῶν κυμάτων.
Φοῖβη	— ἡ Σελήνη.
φρίσσω	— ἀνατριχιάζω.
φύλαξ (ὁ)	— χαρτοφύλαξ, μαθητικὴ σάκκα, τσάντα τοῦ μικροῦ μαθητοῦ.
φυτεία (ἡ)	— τὸ νέον φυτώριον. Ἐπὶ μικρῶν παιδιῶν, ἡ νέα γενεά.

X

γαλάλι	— ὅ,τι ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπαξίως κατεχόμενον ἢ ληφθὲν παρὰ τινος (λ. τουρκ.).
χειροπάλαμο	— ἄκρα χεῖρ. Τὸ ἐπὶ. χειροπάλαμα (ἢ χεροπάλαμα) σημαίνει μὲ τις φοῦχτες.
χειρῶναξ (ὁ)	— ὁ ἐργαζόμενος χειρωνακτικῶς.
χιμαϊρικὸς	— φανταστικός, ἀπραγματοποίητος.
χλαμὺς	— κοντὸς μανδύας τῶν ἱππέων.
χλευάζω	— πειράζω ὑβριστικῶς ἢ περιφρονητικῶς κάποιον.
χοαί	— παρ' ἀρχαίοις σπονδαὶ ἐπὶ νεκρῶν ἢ ἐπὶ τάφων.
χορηγός	— παρ' ἀρχαίοις Ἀθηναίοις ὁ καταβάλλων τὴν δαπάνην διὰ τὴν παράστασιν δραματικῶν ἔργων.
χουχουλίζω	— φυσῶ διὰ τὰ ζεστάνα τὰς χεῖρας, τὸ πρόσωπον.
χράμιον	— μάλλινον χονδρὸν συνδόνιον, κλινοσκεπάσμα.
χρυσασυγάζω	— χρυσίζω, ἀποδίδω χρυσὴν ἀνταύγειαν.
χρυσόβουλλον	— ἐπίσημον ἔγγραφον τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Ἐγράφετο ἐπὶ περγαμνῆς, εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ὑποῖας ὑπῆρχεν ἡ χρυσὴ βούλλα (= σφραγίς).
χρυσοφαῆς	— φωτεινός, λάμπων ὡς χρυσός.
χρυσόχροος	— ὁ ἔχων χρῶμα χρυσοῦ.

Ψ

ψαρὴς	— ἡ ψαρός· ὁ διαστιζόμενος ὑπὸ λευκῶν τριχῶν, λευκός· στικτός, πολίος.
ψίκι	— πομπή, συνοδεία νυμφική.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. — Έγεννήθη εις τὴν Λευκάδα τὸ 1824, εἰς τὴν νησίδα Μαδουρὴν. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ δὲν ἤσκησε τὸ νομικὸν ἐπάγγελμα. Ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ ὕμνησε μὲ τὴν ποιήσιν τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς ἥρωισμούς τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν ἑνωσιν τῶν Ἰονίων νήσων, ἀντιπροσώπευσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἐλληνικὴν βουλὴν. Ἔργα του ποιητικὰ εἶναι τὰ « Στιχουργήματα », τὰ « Μνημόσυνα », ἡ « Κρὰ Φροσύνη », ὁ « Ἀθαν. Διάκος » καὶ ὁ « Ἀστραπτόγιαννος ». Ἀφῆκεν ἡμῖν ἐλὴ τὸν « Φωτεινόν ». Ἐνεπνεύσθη δὲ σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοῦ γῶνος τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματολῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν τὸ 1908 εἰς 3 μεγάλους τόμους. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΒΕΡΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γκιάλια Ἀλεξάνδρου. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τὸ 1915 καὶ ἀπέθανε ἐν Ἀθήναις τὸ 1948. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, ἰδίως τὴν θρησκευτικὴν. Ὑπῆρξε συνεργάτης τῶν « Ἀκτίνων » καὶ ἄλλων περιοδικῶν.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἑρμούπολιν Σύρου τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1908. Ἐζῆσε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. Διετέλεσεν εἰς τῶν πρώτων ὑποκινητῶν τῆς ἀνασυστάσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων. Ἐγραψε διηγήματα, ἱστορικά καὶ φιλολογικὰ μελετήματα, ἀπομνημονεύματα καὶ πολλὰ ἔργα κατάλληλα διὰ παιδιὰ. Ἰδρυσε τὸν « Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων », διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἡθικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1841. Νέος εἰργάσθη εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Κατόπιν ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Λειψίαν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τὸ 1864. Μετέβη μετὰ ταῦτα εἰς Τεργέστην καὶ ἔγινεν ἀρθρογράφος εἰς τὴν ἐφημερίδα « Ἡμέρα », τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος. Ἀπὸ τὸ 1874 ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε « Νέαν Ἡμέραν ». Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν ποίησιν καὶ ἔγραψε τὸν « Μέγαν ἑπαιτήν » (1800) καὶ τὸ « Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης » (1862), τὸ ὁποῖον ἐβραβεύθη εἰς τὸν Βουτσιναιῶν διαγωνισμόν. Ἀπέθανε τὸ 1898 ἐν Ἀθήναις. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ὁ ἀδελφός του τὸ 1902.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. — Έγεννήθη εἰς Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Λογογράφος καὶ δημοσιογράφος, ἐχρημάτισε καὶ βουλευτὴς. Ἦσυχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του εἶναι « Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγου ». Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ζωολογία μαζὶ καὶ λαογραφία, ἀναγνωσθὲν ἀπλήρως. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ διάφορα ἀξιόλογα ποιήματα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά.

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Κρήτην τὸ 1860 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Ἐκ τῶν ἔργων του τὸ σημαντικώτερον εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Οἱ Κρήτες μου ».

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Έγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 1941. Ἦσυχολήθη κυρίως μὲ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μὲ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ἱστορικὰ μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ γονεῖς Μεσολογγίτας καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἔσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου τῆς υπαίθρου καὶ διὰ τὴν λιτότητα τοῦ ὅφους του.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1805 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1858. Ἔσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπολέμησε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἥρωικὴν ἔξοδον. Ἔγραψε ποιήματα ἔχων ὡς πρότυπα τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἀπὸ τὰ ποιήματά του πασίγνωστα εἶναι « τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς », τὸ « ὁ Βοριᾶς ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει », « ἡ Πέρδικα », κ.ἄ. Ὡς πατὴρ ὑπῆρξε πολὺ ἄτυχος, διότι ὁ θάνατος ἀφῆρπασεν ἑνωρὶς τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ τὰ ἑπτὰ τέκνα του. Πολλὰ ποιήματά του ἔχει γράψει ἐμπνευσμένους ἀπὸ τὰ ὁδυνηρὰ αὐτὰ πλήγματα. Ἐπίσης ἔγραψε πολλὰ πατριωτικὰ ποιήματα.

ΗΛΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. — Δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς. Έγεννήθη εἰς Ταταῦλα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1892. Εἰργάσθη εἰς ἐφημερίδας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐσπούδασε νομικά, δημοσιογραφῶν συγχρόνως. Ἔγραψε τὰ διηγήματα « Σπίθες » καὶ « Ὅταν χτυποῦσαν οἱ καμπάνες » καὶ 15 θεατρικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων « Ἡ σβησμένη καντήλα », ἐδιδάχθη γαλλιστὶ εἰς Παρίσιους.

ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΑΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1878. Ἔσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικὰ ἐν Ἀθήναις. Ἐπειτα ἐπέδōθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐν Ρώμῃ, Παρίσις, Λονδίνο καὶ Νέα Ὑόρκη ἐπὶ ὁλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ κατέγινεν εἰς ἐρεῦνας εἰς βιβλιοθήκας καὶ ἀρχαῖα, συλλέγων

ύλικόν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Φραγκοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας. Ἐξέδωκε πλείστας ὅσας ἱστορικὰς μελέτας ἑλληνιστί, ἰταλιστί καὶ γαλλιστί. Ἀπέθανε τὸ 1961.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1852, καταγόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἱστοριοφίης, λαογράφος, λογοτέχνης, διατελέσας ὑπάλληλος Πρωτοδικείου, Ὑπουργείου καὶ διευθυντῆς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Τὸ 1927 ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἔχει ἐκδώσει « Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας », « Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν », μελέτην « Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες », τὰ « Ἀπομνημονεύματα τοῦ πρίγκηπος Ὑψηλάντου » γαλλιστί, « Τοπωνυμικὰ παράδοξα », τὸν « Ἀναδρομάρην », τοὺς « Χαλκοκονδύλας » (βραβευθέντας) κ.ἄ. Ἐπίσης διηγήματα, θεατρικὰ ἔργα, μύθους καὶ θρύλους, γνώμας, ποιήματα καὶ φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματα. Ὑπῆρξεν ἱδρυτῆς καὶ τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ « Ἑβδομάς ». Εἶναι πολυγραφώτατος καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ σπουδαιότερος ἱστορικὸς τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἔπειτα. Διὰ τοῦτο τοῦ ἀπενεμήθη ἡ προσωνομία « Ἀθηναιογράφος ». Τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὸ σπινθηροβόλον πνεῦμά του καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῶν λαογραφικῶν στοιχείων.

ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἰθάκην τὸ 1880. Δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης. Μετέσχε τῶν πολέμων 1912 - 1913 ὡς καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας λυρικωτάτας τούτων περιγραφάς. Ἀπέθανε τὸ 1947.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀμαρούσιον τὸ 1922. Ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν εἰς τὰ Ἐμπορικὰ πλοῖα ὡς ἱατρὸς καὶ ἔπειτα εἰς τὸν στρατὸν προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου. Ἐδημοσίευσεν μόνον διηγήματα καὶ ἐλάχιστα ποιήματα. Ἐφιλοδόγησε νὰ συνθέσῃ διὰ τοῦ ἔργου του ἕναν πίνακα τῆς Νεοελληνικῆς ζωῆς εἰς ὅλας τῆς τὰς ἐκδηλώσεις. Ἐγνώρισε ὅσον οὐδεὶς ἄλλος πεζογράφος μας τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐμελέτησε μετὰ μεγάλῃ προσοχῇ τὴν γλῶσσαν, τὰ ῥήθι καὶ τὰ ἔθιμά του. Τὸ καλῦτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ συλλογὴ ἑννέα θαλασσινῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Λόγια τῆς Πλώρης ».

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Βιάνῳ τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1920. Ἐσπούδασε νομικά. Εἰργάσθη ὡς συντάκτης καὶ χρονογράφος εἰς διαφόρους Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν διετήρησε τὴν χρονογραφικὴν στήλην τῆς Ἐφημερίδος « Ἐμπρὸς » ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον « Διαβάτης ». Ἔργα του : « Ὅταν ἤμουν δάσκαλος » καὶ « ὁ Πατούχας ».

ΚΟΡΑΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ γονέων Χίων τὸ 1748 καὶ ἀπέθανε τὸ 1833 εἰς Παρίσιους. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης. Ἐσπούδασεν ἱατρικὴν εἰς Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ

τὴν ἐγκατέλειπε χάριν τῆς φιλολογίας, διακριθεὶς ὡς εἰς τῶν μεγαλυτέρων φιλολόγων τῆς ἐποχῆς του. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ ἐργασίας περὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοειδῶν του, γενόμενος εἰς τῶν προδρόμων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐξέδωκε 66 τόμους ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, εἰς τὰ «Προλεγόμενα» τῶν ὁποίων ἔγραψε σοφωτάτας πατριωτικὰς συμβουλὰς πρὸς τοὺς νέους καὶ πρὸς ὁλόκληρον τὸ ἔθνος. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ ὁ μεγαλύτερος φιλόλογος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος μὲ παγκόσμιον φήμην συντελέσας ὅσον ὀλίγοι εἰς τὴν Ἑθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ὁ Κοραῖς εἶναι ὁ εἰσηγητὴς τῆς μέσης γλωσσικῆς ὁδοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα μεταξὺ ἀρχαϊστῶν καὶ δημοτικιστῶν, γενόμενος οὕτω ὁ πατὴρ τῆς καθареvούσης.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συρράκων τῆς Ἠπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἄρταν τὸ 1894. Μαθητὴς ἀκόμη εἰς Ἰωάννινα, ἐδημοσίευσεν τὸ πατριωτικὸν ποίημα «Σκιαὶ τοῦ Ἄδου» (1887), διὰ τὸ ὅποιον καὶ ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα ἔζησε σκληρὰν ζωὴν, ἐργαζόμενος ὡς τυπογράφος, ἔπειτα ὡς γραμματεὺς τοῦ περιοδικοῦ «Ἐβδομάς» καὶ ὡς ὑπάλληλος εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς ἐταιρείας σιδηροδρόμων. Αἱ στερήσεις ὁμῶς ὑπέσκαψαν τὴν ὑγίαν του καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐδημοσίευσεν ποιητικὰ τὸν «Καλόγηρον τῆς Κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου» (1890), τὰ «Ἀγροτικά» (1891), καὶ τὸν «Τραγουδιστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης» (1893). Ἐπίσης τὰ «Πεζογραφήματα» (1894), διηγήματα καὶ περιγραφάς. Τὰ ἔργα του ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος του, τὰ ὅποια διακρίνονται διὰ τὴν εὐχον καὶ παραστατικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τὴν εἰδυλλιακὴν των χάριν.

ΜΑΒΙΛΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1858 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἔπεσεν τὸ 1912 εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἠπείρου ὑπὲρ πατρίδος. Ἐσπούδασεν φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν καὶ ἔγραψε ποιήματα. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ποιήματά του ὡς καὶ αἱ μεταφράσεις του ἐκ τῆς ξένης λογοτεχνίας ἐξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ἔργα». Ὁ Μαβίλης ὑπῆρξεν φλογερὸς πατριώτης εἰς τὴν ποίησιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν ζωὴν.

ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1870 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1942. Ἐσπούδασεν νομικὰ καὶ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν, συνεργαζόμενος εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἡμερησίδας. Ἐξέδωκε συλλογὰς ποιημάτων : «Συντρίμματα», «Ὠρες», «Πεπρωμένα», «Ἀσφόδελοι», «Μπαταριάς - Τάκης Πλούμας», «Ἀντίφωνα». Μετέφρασε καὶ τὸ δραματικὸν ποίημα «Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου». Ἐβραβεύθη μὲ τὸ Ἑθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων. Ὁ Μαλακάσης εἶναι γνήσιος λυρικός ποιητής, ἔχει τὴν αἴσθησιν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας καὶ πηγαίαν τὴν ἔμπνευσιν.

ΜΑΡΚΟΡΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ. — Έγεννήθη εις τὴν Κεφαλληνίαν τὸ 1826 ἀπὸ Κερκυραϊκῆν οἰκογένειαν. Ἐξεπαιδεύθη εις Κέρκυραν καὶ ἔπειτα ἐσπούδασε νομικὰ εις τὴν Ἱταλίαν. Δὲν ἥσκησεν ὁμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀφοσιωθείς εις τὴν ποίησιν. Ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Σολωμοῦ καὶ διετέλεσε μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου βουλευτὴς Κερκύρας. Ἐδημοσίευσεν τὸν ἀριστοφυλακτικὸν « Ὁρκον » του, τὰ « Ποιητικὰ ἔργα » καὶ τὰ « Μικρὰ ταξίδια ». Ἀπέθανεν εις Κέρκυραν τὸ 1911.

ΜΑΡΤΥΖΩΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Έγεννήθη εις Ζάκυνθον τὸ 1849 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1922. Εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν Σολωμικὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ἱταλικὴν ποίησιν. Ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογὰς « Νυκτολούλουδα », « Φλοῖσβοι » καὶ τὸ ἡθογραφικὸν ἐπικοδραματικὸν ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον « Ὁ γούμενος τῆς Ἀναφωνήτρας ».

ΜΕΛΑΣ ΛΕΩΝ. — Έγεννήθη εις Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812 ἀπὸ παλαιὰν ἡπειρωτικὴν οἰκογένειαν. Ἐσπούδασε νομικὰ εις Ἱταλίαν. Διετέλεσεν καθηγητὴς τῆς νομικῆς εις τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ἀπὸ τοῦ 1866, ἀφοσιωθείς εις τὰ ἐκπαιδευτικὰ, συνέγραψε τὸ πασίγνωστον ἀναγνωσματάριον « Γεροστάθης » εις τρεῖς τόμους, προσφιλὲς ἀνάγνωσμα πολλῶν γενεῶν ἑλληνοπαίδων. Ἐγραψεν ἐπίσης τὸν « Χριστόφορον », « Προσευχὰς καὶ ἠθικὰς ὁμιλίας ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων », τὴν πατριωτικὴν τραγωδίαν « Διάκος » καὶ τὸν « Μικρὸν Πλούταρχον » τὸν ὅποιον ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ « Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων » εις τρία τομίδια. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. — Έγεννήθη εις Ναύπακτον τὸ 1883. Λογοτέχνης, δημοσιογράφος καὶ ἀκαδημαϊκὸς ἀπὸ τοῦ 1935. Θεωρεῖται ὡς εις τῶν ἀρίστων θεατρικῶν συγγραφέων, χρονογράφων, βιογράφων καὶ κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μας. Θεατρικά του ἔργα εἶναι: « Ὁ γυιὸς τοῦ Ἰσκιου », « Τὸ κόκκινον πουκάμισο », « Τὸ χαλασμένο σπῆτι », « Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο », « Μιὰ νύχτα μιὰ ζωὴ », « Ἰούδας », « Ὁ μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται », « Παπαφλέσσας », « Ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Σκύλος » κλπ. Ἐγραψεν ἐπίσης « Πολεμικὰς σελίδας », « Τὰ ταξίδια μου », τὰ βιογραφικά, « Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ » (βραβεῖον Ἀκαδημίας), « Μισοῦλης », « Ματωμένα ράσα » κ.ἄ. Ἰδρυσε τὸ « Θέατρον Τέχνης » καὶ μετὰ τῆς Μαρίας Κοτοπούλῃ τὴν « Ἐλευθέραν Σκηνήν ». Συνειργάσθη εις πολλὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐκδόσας καὶ δύο βιβλία χρονογραφημάτων μετὰ τοὺς τίτλους « Σφυρίγματα » καὶ « Κουβέντες τοῦ Φουρτούνιου ». Διηύθυνε τὰ περιοδικὰ « Ἰδέα » καὶ « Ἑλληνικὴ Δημιουργία ».

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. — Έγεννήθη εις Μέγαρον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εις Ἀθήνας τὸ 1916. Πολὺ νέος ἤρχισε νὰ δημοσιογραφῇ ὡς συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων καὶ σατιρικῶν φύλλων. Ἀνείχθη εις ὅλα τὰ πολιτικὰ καὶ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῆς ἐποχῆς του. Ἐπειτα διετέλεσεν ἐπιθεωρητὴς τῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1896 ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται, διότι ἔπαθε διατάραινον τῶν φρενῶν. Ἐδημοσίευσεν διηγήματα, ἡθογραφίας, εἰκόνας, περιγραφὰς καὶ μελέτας. Ἀπὸ τὰ διηγήματά του τὸ « Φίλημα » μετεφράσθη εις τὴν Γερμανικὴν. Τὸ ὕψος

του, γοργόν και χειμαρῶδες, δίδει εἰς τὰ διηγήματά του μεγάλην δύναμιν καὶ παραστατικότητα. Ὅλα τὰ ἔργα του ἔχουν ἐκδοθῇ μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς δύο τόμους.

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συκαμινὰν Λέσβου τὸ 1892. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐξέδωκε εἰς Μυτιλήνην τὰ περιοδικὰ « Σκρίπ » καὶ « Καμπάνα » καὶ τὴν ἡμερίδα « Ταχυδρόμος ». Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερίδας διηγήματα, χρονογραφήματα καὶ διαφόρους μελέτας. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν « Κόκκινες Ἱστορίες », « Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ » μὲ ὑπόθεσιν ἀπὸ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, « Τὸ πράσινο βιβλίον », « Τὸ τραγούδι τῆς γῆς », « Ἡ δασκάλα μὲ τὰ χρυσοῦς μάτια », « Τὸ γαλάζιον βιβλίον » κ.ἄ. Ἐγραψε καὶ λυρικά ποιήματα « Οἱ μικρὲς φωτιές ».

ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ μοναχὸς τὸ 1929. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς καθηγητὴς εἰς Γυμνάσια. Συμπολίτης, σύγχρονος καὶ συγγενὴς τοῦ Παπαδιαμάντη κατέχεται καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν νοσταλγίαν τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀπλοϊκῆς ζωῆς. Εἰς τὰ διηγήματά του, ζωγραφίζει καὶ αὐτὸς τὴν ναυτικὴν ζωὴν, κυρίως τῆς Σκιάθου. Ἐκτὸς τῶν διηγημάτων ἔγραψε καὶ θεατρικὰ ἔργα καὶ ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις. Τὰ διηγήματά του ἐξεδόθησαν εἰς 6 τόμους ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον « Μὲ τοῦ βοριᾶ τὰ κύματα ». Τὰ δράματά του φέρουν τοὺς τίτλους : « Καταστροφή τῶν ψαριῶν ». « Βάρδας Καλλέργης ». Τὸ 1928 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μετ' ὀλίγον δὲ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανεν τὸ 1929.

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΜΕΛΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κύπρον τὸ 1898. Διηγηματογράφος καὶ δημοσιογράφος. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἀνώτερόν του εἶναι τὸ ἱστορικοθεατρικὸν « ὁ Πρωτομάρτυρας » μὲ ὑπόθεσιν τὴν θυσίαν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς Μαριανούπολιν τῆς Ρωσίας καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1937. Ἐδημοσίευσεν παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερίδας, ἰδίως χρονογραφήματα εἰς τὴν ἡμερίδα « Ἑστία ». Πολυγραφώτατος διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος, ποιητής, θεατρικὸς συγγραφεὺς, κριτικὸς καὶ κυρίως χρονογράφος. Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Διεκρίθη κυρίως διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ γλωσσικοῦ ὕφους του.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1867 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ πατέρα Ζακύνθιον καὶ μητέρα Φαναριώτισσαν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1951. Ἐσπούδασε Μαθηματικά καὶ Φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα, μυθιστορήματα, ἐπιστολάς, χρονογραφήματα καὶ δράματα. Ἐγραψεν ἐπίσης « παιδικὸν θέατρον » διὰ μαθητάς. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη

έδημοσίευσεν εἰς τὴν « Διάπλασιν τῶν Παίδων » ἐπιστολὰς μὲ τὸ ψευδώνυμον « Φαίδων », πολλὰς τῶν ὁποίων ἐξέδωκε εἰς βιβλίον μὲ τὸν τίτλον « Σὰς ἀσπάζομαι, Φαίδων ». Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εἶναι ἓνας ἐκ τῶν καλυτέρων πεζογράφων μας.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Πάτρας τὸ 1859, ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολήν, ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς του, ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει τὰ γράμματα. Ἐπὶ τριάντα ἔτη διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Δὶς ἐβραβεύθη εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν. Θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν συγχρόνων ποιητῶν μετὰ τὸν Σολωμόν. Τὸ ἔργον του εἶναι πολυσχιδὲς καὶ σημαντικόν. Τὸ 1926 ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Ποιητικά του ἔργα ἐκδοθέντα εἶναι: « Τραγούδια τῆς πατρίδος μου », « Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν », « Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου », « Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι », « Ὁ τάφος », « Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης », « Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ », « Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου », « Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ », « Ἡ πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά », « Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσης », « Τὰ παράκαιρα », « Δεκατετράστιχα », « Πεντασύλλαβα καὶ Παθητικὰ κρυφομιλήματα » « Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι », « Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων », « Περάσματα καὶ χαιρετισμοὶ », « Οἱ νύχτες τοῦ Φήμιου ». Πεζὰ του δὲ ἔργα εἶναι: « Ὁ θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ », « τὰ Διηγήματα », πλείστα κριτικά μὲλέται καὶ τὸ δρᾶμα « Τρισεύγενη ». Μετέφρασε πολλὰ καὶ ἐκ τῆς ξένης φιλολογίας. Εἶναι ὁ καθολικώτερος ποιητὴς μας, διότι ἐνεπνεύσθη τὰ ἔργα του ἀπὸ τὴν τρισχιλιετῇ Ἐθνικὴν Ἱστορίαν, ἀπὸ τὴν σύγχρονον Εὐρωπαϊκὴν διανόησιν καὶ ἀπὸ τὸν συναισθηματικὸν βίον τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικά, ἰδιαιτέρως δὲ ἡσχολεῖτο εἰς τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπ' ἄρκτον ὡς μεταφραστὴς ἑφημερίδων. Ἐζῆσε πτωχός, ἀλλὰ μὲ ἐγκαρτέρησιν. Φημίζεται διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ ὁποῖος φαίνεται εἰς τὰ διηγήματά του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἐγένετο πλήρης ἐκδοσις τῶν « Ἀπάντων » του εἰς πέντε ὀγκώδεις τόμους. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΡΣΙΝΟΗ. — Ἐγεννήθη τὸ 1853 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Διηγηματογράφος. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, Μασσαλίᾳ καὶ Λονδίνῳ, μεθ' ὃ ἐδίδαξεν ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ Θεσσαλονίκης. Ἐγραψε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ παιδικὰ διηγήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καρπενήσιον τὸ 1877 καὶ ἀπέ-

θανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1940. Διετέλεσε Νομάρχης, καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, διευθυντὴς τῆς Ἑθνικῆς Πινακοθήκης καὶ ἀκαδημαϊκός. Συνειργάσθη εἰς ἐφημερίδας ὡς πολιτικὸς ἀρθρογράφος, χρονογράφος καὶ τεχνοκρίτης. Ἐξέδωκε «Πολεμικὰ Τραγούδια» (1897), τὸν «Λυτρωτὴν», τὰ «Διηγήματα», τοὺς «Πελοῦς Ρυθμούς», τὰ «Θεῖα δῶρα», τὸν «Ὁθωνα», τὸ «Ἅγιον Ὅρος», τὸν «Βυζαντινὸν ὄρθρον», τὴν «Θυσίαν». Συνέγραψεν ἐπίσης τὸ ἀναγνωστικὸν «Ψηλὰ βουνὰ» καὶ ἐξέδωκε καὶ τὰ «Χελιδόνια», παιδικὰ ποιήματα μελοποιηθέντα ἀπὸ τὸν μουσουργὸν Γ. Λαμπελέτ. Ἐγραψεν καὶ θεατρικὸν ἔργον τὸν «Ὁρκὸν τοῦ πεθαμένου». Διακρίνεται διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως.

ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1872 εἰς Ἀνδρούσαν Μεσσηνίας, καταγόμενος ἐκ Μάνης καὶ ἀπέθανε τὸ 1933. Λογογράφος. Ἐξέδωκε τὰ ἔργα «Τὰ πρῶτα παραμύθια», «Μοσκίες», ἡθογραφικὰ Μανιάτικα διηγήματα, «Ἀττικοὶ περίπατοι», «Σπάρτη Μυστρᾶς», «Μανιάτικα μοιρολόγια».

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Κατάγεται ἀπὸ τὴν Ἄνδρον. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους αἰσθητικὴν. Διετέλεσεν ὑπάλληλος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ γραμματεὺς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἐνωρὶς ἔγινε γνωστὸς ὡς ποιητής, ἐμφανισθεὶς συγχνῶν σχεδὸν μὲ τὸν Παλαμῆν καὶ τὸν Δροσίνην. Τὰ θέματά του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ζωὴν, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πολυγραφώτατος, ἐδημοσίευσεν τὰς πενητικὰς συλλογὰς «Ποιήματα», «Χειμῶνανθοι», «Ἀλάβαστρα», «Τὸ παλιὸ βιολὶ», «Κεϊμήλια», «Ἐξωτικά», «Σπασμένα μάρμαρα», «Ἐσπερινός», «Εἰρηνικά». Δράματα ἑμμετρα ἔγραψε τὸν «Τραγουδιστὴν», τὸ «Ὀνειρο», τὸν «Βελισσάριον», τὸν «Βασιλιὰ Ἀνῆλιαγον», τὸ «Εἰκόνισμα» τὴν «Γυναικα», «Μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρὸ» κ.λ.π. Μετέφρασεν ἐπίσης ἑμμέτρως τὰ «Εἰδύλλια» τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὴν «Ἡλέκτραν» τοῦ Εὐριπίδου. Διακρίνεται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὕφους του.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καλάμας τὸ 1852. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὸ 1890 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος δημιουργὸς τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας. Ἔργα του εἶναι: «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεοελληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμιαὶ καὶ Παραδόσεις» κλπ. Ἀπέθανε εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Εἶχε διεθνή φήμην μεγάλου ἐπιστήμονος.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1888. Ἐχρημάτισεν ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ εἰς τὸ Βασιλικὸν Ναυτικόν. Ἐγραψε μὲ πολλὴν χάριν διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ζωὴν καὶ ἐξέδοκεν εἰς τόμους «Θαλασσινὲς σελίδες», «Τ' ἀκρογιάλια μας», «Σιλουέττες τῶν βυθῶν», «Ἱστορίαι ἀνοι-

χτῆς θαλάσσης» κ.λ.π. Εἰς τὰ θέματά του προτιμᾷ τὸν θαλάσσιον κόσμον καὶ παρουσιάζει μὲ χάριν καὶ γλαφυρότητα τὴν ζωὴν του.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τὸ 1935. Ἔσπουδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Γερμανίαν. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ βουλευτής. Ἔλαβε τὸ ἔθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων καὶ ὑπῆρξε καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1926. Χωρὶς ν' ἀσκήσῃ τὴν ἐπιστήμην, ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποίησιν. Ἡ ποίησίς του εἶναι δροσερά, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Ἐγράψε τὰ «Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα», «Ἐμπρὸς στὸ ἄπειρον». Ἐπίσης ἔγραψε τὰ δράματα «Κόρη τῆς Λήμνου», «Ρήγας», «Ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου», «Νίκηφ. Φωκῆς», «Μῆλον τῆς ἔριδος», «Θρησεὺς» κ.ἄ. Καὶ μετέφρασεν ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαίτε καὶ τὸν «Λαοκόοντα» τοῦ Λέσιγκ.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1809 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανε τὸ 1892. Διετέλεσε πολιτικός, ὑπουργός, πρεσβευτής καὶ καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἦτο πολυμαθέστατος. Τὰ λογοτεχνικά του «Ἀπαντα» ἐξεδόθησαν εἰς 20 Τόμους.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. Ἐτράπη πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν Βυζαντινὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγράψε «Βυζαντινὰ πολὺπτυχα», «Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ Βυζαντινὰ ἀρχόντισσαι», τὸ «Βυσινὶ Τριαντάφυλλο», τὸ «Φλογισμένο ράσο», τὰ θεατρικά: «Θεατρίνα» καὶ «Ἅγιος Δημήτριος» κ.ἄ. ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1920.

ΣΙΓΟΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1885. Ὑπηρέτησεν ὡς διπλωματικός ὑπάλληλος. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἐδημοσίευσεν, διάφορα ποιήματα πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις, ὡς καὶ κριτικὰς μελέτας περὶ τοῦ Ἠλίου Μηνιάτη, Ἰ. Πολυᾶ καὶ Ἀ. Λασκαράτου. Ἀπέθανε εἰς Ἀθήνας τὸ 1961.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1881. Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος. Εἰς τὴν ποίησίν του ὑπάρχουν ἐπιδράσεις Γαλλικῶν τεχνотροπιῶν, δὲν ἀπεμακρύνθη ὅμως ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ γενικῶς τὴν Ἑλληνικὴν ζωὴν. Ἐξελέγη ἀκαδημαϊκὸς τὸ 1945 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Τὴν ἀπουσίαν τολμηρᾶς φαντασίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σκίπη ἀντικαθιστᾷ τὸ αἶσθημα καὶ ἡ μουσικότης τῶν στίχων.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798, ὅπου καὶ ἐσπούδασε τὰ πρῶτα γράμματα. Τὸ 1808 μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐσπούδασε νομικά, ἔγραψε δὲ τότε καὶ ποιήματα εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν μεγάλως ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς. Μετὰ δεκαετίαν ἐπανήλθεν εἰς Ζάκυνθον καὶ τὸ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1857. Ὁμολογεῖται

ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, γνωστὸς εἰς τὸ πανελλήνιον ὡς ἔθνικος ποιητής. Τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ποιήματά του ἦσαν σατιρικά καὶ λυρικά. Ἐγράψεν ἔπειτα τὸν « Ὑμνον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν » τὸ λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον τοῦ ἀγῶνος ποίημα, τὸ ὁποῖον ἔγινε καὶ ἔθνικος μας ὕμνος. Τὰ « Ἀπαντα » του ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1859 ὑπὸ τοῦ φίλου του Ἰ. Πολυλά, με κριτικά καὶ βιογραφικά σημειώματα. Ἐξεδόθησαν κατόπιν καὶ εἰς ἄλλας ἐκδόσεις ὡς καὶ ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ με κριτικὴν μελέτην τοῦ Κ. Παλαμᾶ. Ἡ ἐμπνευσις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι πλουσία καὶ παραστατική, ἡ ἔκφρασις του ἀπλή καὶ ὁ στίχος του μελωδικὸς εἰς γνησίαν σχεδὸν δημοτικὴν γλῶσσαν. Ἐκ τῶν σπουδαιότερων ποιημάτων του, ἐκτὸς τοῦ « Ὑμνου », εἶναι οἱ « Ἐλευθέροι πολιορκημένοι », ὁ « Κρητικὸς » καὶ ὁ « Λάμπρος ». Διὰ τὴν μεγάλην ποιητικὴν δύναμιν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν του δικαίως ἀνεγνωρίσθη ὡς πατὴρ τῆς νεωτέρας ποιησεώς μας.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1888, καταγόμενος ἐκ Σίφνου. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ ἔπειτα εἰς Ἀθήνας καὶ Παρισίους ἱατρικὴν καὶ ὁδοντιατρικὴν. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀκτινολόγος εἰς τὰ ἀντιφυματικά ἱατρεῖα τοῦ Κράτους καὶ τὸ 1933 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς. Ἐδημοσίευσεν πολλὰς ποιητικὰς καὶ πολλὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, ἐκδῶσας σειρὰν παιδικῶν θεατρικῶν ἔργων. Εἰς διαγωνισμοὺς ἔλαβε 12 ποιητικὰ βραβεῖα, ἐν οἷς καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Ἠσχολήθη μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Συνέγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα: « Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου » κ.ἄ.

ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1818. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης καὶ τὸ 1840 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν φιλολογίαν. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὴν θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ὅπου τυφλὸς ἀπὸ τοῦ 1845 ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ 1876. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς τὰ « Παίγνια » καὶ τὰ « Ἰδιωτικά Στιχοῦργήματα » καθὼς καὶ τινὰ πεζά.

ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ. — Ἐγεννήθη τὸ 1887 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασε ζωγραφικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς Παρισίους. Ἐγραψε καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ὑπαίθριον, πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν καὶ πρὸς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου.

ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1800 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1874. Διετέλεσε δικαστής, διακρίθεις διὰ τὸν τίμιον χαρακτήρα του. Μαζί μετὰ τὸν Πολυζωίδην ἦσαν οἱ δύο δικασταί, οἵτινες ἔδωσαν ἀθωωτικὴν ψήφον εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ὅταν κατεδικάσθη εἰς θάνατον τὴν ἐποχὴν τῆς Βαυαρίας.

ρικής Ἀντιβασιλείας. Ἐγγραφε ποιήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ καλύτερα εἶναι: « Τὸ φίλημα », ἔθνικὸ ποίημα, ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ὅθωνα, « Κόριννα καὶ Πίνδαρος » καὶ « Οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ». Ἐχει ὡς πρότυπά του τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ ὑπηρετήσεν ὡς καθηγητῆς, γυμνασιάρχης, ἐπιθεωρητῆς καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. Ἐγγραφε διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις. Ἐκ τῶν διηγημάτων του ἡ « Ἀπολογία μισανθρώπου » ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὕφους, τὸ εὐθυμον πνεῦμα καὶ τὸ ἠθικὸν αὐτῶν ὕψος.

ΦΕΡΑΙΟΣ ΡΗΓΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον τῆς Θεσσαλίας Βελεστίνον (τὰς ἀρχαίας Φεράς τὸ 1757 καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν ἀρχῶν εἰς Βελιγράδιον. Τὸ 1798 διὰ τῆς « Μεγάλης Χάρτας » του, τῶν « Δικαίων τοῦ ἀνθρώπου » καὶ τῶν φλογερῶν πατριωτικῶν ποιημάτων του συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἀφύπνισιν τῶν ὑποδούλων προγόνων μας. Διὰ τοῦτο δικαίως ἀνεκηρύχθη πρόδρομος καὶ πρωτομάρτυς τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας.

ΦΩΣΤΙΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Κρανίδιον τὸ 1888. Ἐσπούδασεν θεολογίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον. Ἦδη εἶναι Μητροπολίτης. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλὴν καὶ γλυκεῖαν ἔκφρασιν καὶ τὸ λεπτὸν συναίσθημα.

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1872 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητῆς τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Παραλλήλως ἔγραφε λογοτεχνικὰ ἔργα, ἰδίως ποιήματα.

ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὸ Σούλι τῆς Ἠπείρου ἐκ γονέων Σουλιωτῶν καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Νέος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἡσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν. Εἰς τὰ ἔργα του παρουσιάζεται ἡ παλαιότερα ἡπειρωτικὴ ζωὴ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Σ. Σπεράντσα - Σ. Δουφεξή.

	Σελίς
1. Ἡ προσευχή τοῦ ταπεινοῦ, (ποίημα) Ζαχ. Παπαντωνίου.	7
2. Πρὸς τὸν Θεόν, (ποίημα), Ἡλ. Τανταλίδου.	9
3. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, (ποίημα) Δημῶδες.	13
4. Ὁ παπᾶ - Διανέλλος, Ἄλεξ. Παπαδιαμάντη.	22
5. Ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη.	43
6. Κολοκοτρωναῖικο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα.	46
7. Ὁ Ἀριστείδης, Λ. Μελά.	57
8. Ἡ Ἀργεῖα Τελέσιλλα, Λ. Μελά.	60
9. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρ. Ξενοπούλου.	61
10. Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Λ. Μελά.	66
11. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀριστ. Βαλαωρίτη.	67
12. Οἱ Κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου.	68
13. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελά.	68
14. Ζῆ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, (ποίημα) Γ. Δροσίνη.	69
15. Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, (ποίημα), Ἄλεξ. Βυζαντίου.	71
16. Καλλιπάτειρα, (ποίημα) Λ. Μαβίλη.	80
17. Κλέφτικο, (ποίημα) Δημῶδες.	87
18. Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη.	88
19. Ὁ Βύρων στὴ κλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου.	94
20. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη.	105
21. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραυλαντώνη.	106
22. Ἀνασύστασις ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα.	110
23. Θούριον, (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.	133
24. Νίκη (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.	134
25. Πίνδος (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.	134
26. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδη.	136
27. Ὁ Γάμος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.	141
28. Τὸ νανούρισμα (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.	142
29. Τὸ Δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου.	145
30. Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, Ἀδ. Κοραῆ.	146
31. Ἡ ἐλεημοσύνη (ποίημα), Ἀριστομ. Προβελεγγίου.	154
32. Μὴ τὸ ξυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα.	155
33. Τὸ δράμα τοῦ μικρούλη, Σ. Μελά.	156
34. Ὁ Βοριᾶς ποῦ τ' ἀρνάνκια παγώνει (ποίημα), Γ. Ζαλοκώστα.	158
35. Ἡ ἐργασία (ποίημα), Γερασ. Μαρκοῦ.	177
36. Βοσκοῦ παιδάριον, Ἀδ. Κοραῆ.	196

	Σελίς
37. Φθινόπωρο, Σ. Μυριβήλη	226
38. Τὴν ἄνοιξι στὸ Σούλι, Β. Ἡλιάδου	230
39. Πρωτομαγιά (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	233
40. Καλογιάννος, Ἀρ. Βαλαωρίτη	234
41. Ἡ Μπεκάτσα, Σ. Γρανίτσα	239
42. Ἡ αἶγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	246
43. Διατί ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου	250
44. Ποντικός πλεονέκτης, Ἀδ. Κοραῆ	256
45. Ἀλώπηξ καὶ λύκος, Ἀδ. Κοραῆ	257
46. Μυῖα καὶ μέλισσα, Ἀδ. Κοραῆ	257

Β'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Θ. Μακροπούλου.

1. Χαῖρε, Μαρία, Ἀγγ. Τανάγρα	10
2. Στὴν Παναγία (ποίημα), Ἀ. Μαρτζώκη	12
3. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου	15
4. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	20
5. Τὸ Σαββατόβραδο (ποίημα), Δ. Βικέλα	39
6. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	40
7. Ἡ γωνιά τοῦ Παραδείσου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	50
8. Ἡ δόξα (ποίημα), Ἀριστομ. Προβελεγγίου	56
9. Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνα	60
10. Τὸ Στάδιον (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	65
11. Δῆλος, Π. Νιρβάνα	77
12. Δελφικός ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	80
13. Θούριος ὕμνος (ποίημα), Ρ. Φεραίου	86
14. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσσαβος (ποίημα), Δημῶδες	87
15. Μεσολόγγι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	97
16. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ ἑλληνόπουλα (Ἀπομν. Γ. Τερτσέτη) ..	97
17. Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελά	101
18. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη	112
19. Οἱ Ἑλληνεὺς ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
20. Ὅχι ποτὲ σκιάβα ζωὴ (ποίημα), Μιλ. Μαλακάση	133
21. Τὸ ἐθνικὸν ἐλάττωμα, Γρ. Ξενοπούλου	135
22. Τὸ σπῖτι πού γεννήθηκα (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	142
23. Ὁ μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη	160
24. Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
25. Τὸ τραγούδι τοῦ ξενιτεμένου (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη	170
26. Ὁ τρύγος στὸ Μωριᾶ, Σπ. Μελά	189
27. Ὁ τρύγος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	190
28. Ζωὴ στὸ βουνό (ποίημα), Σ. Σπεράντσα	193
29. Οἱ πτερωτοὶ Νομάδες, Ν. Καρβούνη	196

	Σελίς
30. Τὸ ναυτόπουλο, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα.....	198
31. Μὲ τὰ πανιά, Ἀλ. Μωραϊτίδου.....	207
32. Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου.....	210
33. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	212
34. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἀγγελ. Τανάγρα.....	212
35. Ἡ ἐξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου.....	223
36. Ἡ ἐσπέρα (ποίημα), Ἀλ. Ραγκαβῆ.....	225
37. Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Μάρτη (ποίημα), Ἰ. Πολέμη.....	229
38. Τὸ καλοκαίρι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	233
39. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου.....	258
40. Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση (ποίημα), Ν. Χατζηδάκη.....	260
41. Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη.....	261
42. Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου (ποίημα), Γ. Βερίτη.....	262

Γ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Α. Βρανούση - Β. Σφυρόερα.

1. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη.....	17
2. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰ. Δαμβέργη.....	27
3. Ἐθνικὸς ὕμνος (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ.....	55
4. Σαλαμίνα (ποίημα) Σ. Σκίπη.....	59
5. Ὅρκος Ἀθηναίων ἐφῆβων (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	66
6. Γυναικεῖοι ἥρωες στὸ Βυζάντιον, Πλ. Ροδοκανάκη.....	81
7. Ὁ Ἄγγελος τῆς Ἀγίας Σοφίας, Ἀρσ. Παπαδοπούλου.....	84
8. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	104
9. Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, Ἀλ. Παπαδιαμάντη.....	201
10. Ἡ ὄρνιθα κι ἡ κουκουβάγια, Μαρ. Σιγούρου.....	236
11. Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, Ἀθ. Ταρσούλη.....	265
12. Ὁ Εὐρώτας, Κ. Πασαγιάννη.....	268

Δ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Κ. Ρωμαίου.

1. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα.....	7
2. Ὁ ἐσπερινὸς (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	31
3. Τὸ ξωκκλήσι (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	32
4. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου.....	32
5. Σίμων Πέτρος (ποίημα), Ἰ. Πολέμη.....	39
6. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ.....	49
7. Ὀλυμπιακὸς ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	64
8. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο (ποίημα), Ἰ. Πολέμη.....	86
9. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (ποίημα), Ἀρ. Βαλαωρίτη.....	93
10. Τῆς Δέσπως (ποίημα), Δημῶδες.....	94

Σελίς

11. 'Απάντησι τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἱμπραήμ, 'Απόμν. Γ. Τερτσέτη..	109
12. Τῶν Κολοκοτρωναίων (ποίημα), Δημῶδες	109
13. Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναίκας, 'Ι. Δαμβέργη	117
14. 'Ο Γυφτοδάσκαλος, 'Αντ. Τραυλαντώνη	124
15. Πῶς γεννῶνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
16. 'Η Σταχομαζώχτρα, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	147
17. 'Ο ξενιτεμένος (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.....	170
18. 'Η φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη.....	171
19. 'Η ὑπηρέτρα, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	179
20. 'Ο Θερισμός, 'Αλ. Μωραϊτίδου	184
21. Σ·' ἀλώνια (ποίημα), Γ. Δροσίνη	187
22. Τὸ ψωμὶ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	188
23. Ἐνας λαός, ἕνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα	192
24. 'Ο Γεροβοσκός (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	194
25. Ἦθελα νᾶμουν τσέλιγγας (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	195
26. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	212
27. Εἰς τὴν ἰχθυαγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, Σπ. Μελᾶ	215
28. 'Η ἐλληνικὴ φύσις, Γρ. Ξενοπούλου.	221
29. Καλογιάννος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	235
30. 'Ο κότσυφας, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	241
31. Τὰ χελιδόνια, Γρ. Ξενοπούλου	245
32. 'Η πρώτη δοκιμή, Σπ. Μελᾶ	248
33. 'Ο λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	251
34. Ἐνα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο. Γρ. Ξενοπούλου.	255
35. Τὸ πράσινο, Γρ. Ξενοπούλου	263

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. Ἡ προσευχή τοῦ ταπεινοῦ, Ζαχ. Παπαντωνίου.	7
2. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα.	7
3. Πρὸς τὸν Θεόν, Ἡλ. Τανταλίδου.	9
4. Χαῖρε, Μαρία, Ἀγγέλ. Τανάγρα.	10
5. Στὴν Παναγία, Ἀ. Μαρτζώκη.	12
6. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, Δημῶδες.	13
7. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου.	15
8. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη.	17
9. Χριστούγεννα, Κ. Κρυστάλλη.	20
10. Ὁ Παπᾶ - Διανέλλος, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη.	22
11. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰωαν. Δαμβέργη.	27
12. Ἑσπερινός, Γ. Δροσίνη.	31
13. Τὸ ξωκλήσι, Γ. Δροσίνη.	32
14. Ὁ Λουμπάρδιαρης, Δ. Καμπούρογλου.	32
15. Τὸ Σαββατόβραδο, Δ. Βικέλα.	39
16. Σίμων Πέτρος, Ἰ. Πολέμη.	39
17. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη.	40
18. Ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη.	43
19. Κολοκοτρωναῖκο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα.	46
20. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς, Δ. Σολωμοῦ.	49
21. Ἡ γωνιά τοῦ Παραδείσου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη.	50

Β'. ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Ἐθνικός Ὕμνος, Δ. Σολωμοῦ.	55
2. Ἡ δόξα, Ἀριστομ. Προβελεγγίου.	56
3. Ὁ Ἀριστείδης, Λ. Μελά.	57
4. Σαλαμίνα, Σ. Σκίπη.	59
5. Ἡ Ἀργεῖα Τελέσιλλα, Λ. Μελά.	60
6. Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνα.	60
7. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρηγ. Ξενοπούλου.	61
8. Ὀλυμπιακὸς Ὕμνος, Κ. Παλαμά.	64

	Σελίς
9. Τὸ Στάδιον, Ἰ. Πολέμη	65
10. Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἐπτὰ σοφοί, Α. Μελά	66
11. Ὁ ὄρκος τῶν Ἀθηναίων ἐφήβων, Κ. Παλαμᾶ	66
12. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀρ. Βαλαωρίτου	67
13. Οἱ κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου	68
14. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Α. Μελά	68
15. Ζῆ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ; Γ. Δροσίνη	69
16. Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, Ἀλ. Βυζαντίου	71
17. Δῆλος, Π. Νιρβάνα	77
18. Καλλιπάτειρα, Α. Μαβίλη	80
19. Δελφικὸς ὕμνος, Κ. Παλαμᾶ	80
20. Γυναικεῖοι ἥρωισμοὶ εἰς τὸ Βυζάντιον, Π. Ροδοκανάκη	81
21. Ὁ Ἀγγελοῦς τῆς Ἀγίας Σοφίας, Ἀρσιν. Παπαδοπούλου	84
22. Θούριος ὕμνος, Ρ. Φεραίου	86
23. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο, Ἰ. Πολέμη	86
24. Κλέφτικο, Δημῶδες	87
25. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίτσαβος, Δημῶδες	87
26. Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη	88
27. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Ἀρ. Βαλαωρίτου	93
28. Τῆς Δέσπως, Δημῶδες	94
29. Ὁ Βύρων στὴ σκλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου	94
30. Μεσολόγγι, Κ. Παλαμᾶ	97
31. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ Ἑλληνόπουλα, Γ. Τερτσέτη	97
32. Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σ. Μελά	101
33. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη, Γ. Δροσίνη	104
34. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	105
35. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραυλαντώνη	106
36. Ἀπάντησις τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἱμπραήμ, Γ. Τερτσέτη	109
37. Τῶν Κολοκοτρωναίων, Δημῶδες	109
38. Ἀνασύστασις Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα	110
39. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη	112
40. Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναίκας, Ἰ. Δαμβέργη	117
41. Οἱ Ἕλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
42. Ὁ Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλαντώνη	124
43. Θούριον, Ζαχ. Παπαντωνίου	133
44. Ὅχι, ποτὲ σκλάβα ζωὴ, Μ. Μαλακάση	133
45. Νίκη, Κ. Παλαμᾶ	134
46. Πίνδος, Σ. Σπεράντσα	134
47. Τὸ ἐθνικὸν ἐλάττωμα, Γ. Ξενοπούλου	135
48. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν Ἑθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδου	137

Γ'. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. 'Ο Γάμος, Κ. Κρυστάλλη	141
2. Τὸ σπῖτι πού γεννήθηκα, Κ. Παλαμᾶ	142
3. Τὸ νανούρισμα, Σ. Σπεράντσα	142
4. Πῶς γεννῶνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
5. Τὸ δωρητήριο, Δ. Καμπούρογλου	145
6. Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, 'Αδ. Κοραῆ	146
7. 'Η σταχομαζώχτρα, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	147
8. 'Η ἐλεημοσύνη, 'Αριστομ. Προβελεγγίου	154
9. Μὴ τὸ ξυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα	155
10. Τὸ δράμα τοῦ μικροῦ, Σ. Μελά	156
11. 'Ο βοριάς πού τ' ἀρνάκια παγώνει, Γ. Ζαλοκώστα	158
12. 'Ο μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη	160
13. 'Η ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
14. Τὸ τραγούδι τοῦ ξενιτεμένου, Ν. Χατζηδάκη	170
15. 'Ο ξενιτεμένος, Ζαχ. Παπαντωνίου	170
16. 'Η φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη	171
17. 'Η ἐργασία, Γερασ. Μαρκοῦ	177
18. 'Η ὑπηρέτρα, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη	179
19. 'Ο θερισμός, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου	184
20. Στ' ἀλώνια, Γ. Δροσίνη	187
21. Τὸ ψωμί, Γ. Δροσίνη	188
22. 'Ο τρύγος στὸ Μωριά, Σ. Μελά	189
23. 'Ο τρύγος, Κ. Κρυστάλλη	190
24. 'Ενας λαός, ἕνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα	192
25. Ζωὴ στὸ βουνό, Σ. Σπεράντσα	193
26. 'Ο γεροβοσκός, Ζαχ. Παπαντωνίου	194
27. 'Ηθελα νᾶμουν τσέλιγγας, Κ. Κρυστάλλη	195
28. Βοσκοῦ παιδάριον, 'Αδαμ. Κοραῆ	196
29. Πτερωτοὶ νομάδες, Ν. Καρβούνη	196
30. Τὸ ναυτόπουλο, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	198
31. Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη	201
32. Μὲ τὰ πανιά, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου	207
33. Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου	210
34. Τὸ πυροφάνι, Γ. Δροσίνη	212
35. Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, 'Αγγέλ. Τανάγρα	212
36. Εἰς τὴν ἰχθυαγορὰν τῶν 'Αθηνῶν, Σ. Μελά	215

Δ'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

1. 'Η ἑλληνικὴ φύσις, Γρηγ. Ξενοπούλου	221
2. 'Η ἐξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου	223

	Σελίς
3. 'Η ἐσπέρα, 'Αλεξ. Ραγκαβῇ	225
4. Φθινόπωρον, Σ. Μυριβήλη	226
5. 'Ο ἐρχομὸς τοῦ Μάρτη. 'Ι. Πολέμη	229
6. Τὴν ἀνοιξὶ στὸ Σούλι, Β. 'Ηλιάδου	230
7. Πρωτομαγιά, Δ. Σολωμοῦ	233
8. Τὸ καλοκαίρι, Κ. Παλαμᾶ	233
9. 'Ο Καλογιάννος, 'Αρ. Βαλαωρίτου	234
10. 'Ο Καλογιάννος, ποίημα, Γ. Δροσίνη.	235
11. 'Η ὄρνιθα καὶ ἡ κουκουβάγια, Μ. Σιγούρου	236
12. 'Η μπεκάτσα, Στεφ. Γρανίτσα	239
13. 'Ο κότσυφας, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	241
14. Τὰ χελιδόνια, Γρηγ. Ξενοπούλου	245
15. Αἰγαγρός, Στεφ. Γρανίτσα	246
16. 'Η πρώτη δοκιμὴ, Σ. Μελά	248
17. Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου.	250
18. 'Ο λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	251
19. 'Ενα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο, Γρηγ. Ξενοπούλου.	255
20. Μῦθοι, 'Αδαμ. Κοραῆ	256
21. 'Η ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου	258
22. Τὰ ἀνθὰ καὶ τὰ δάση, Ν. Χατζηδάκη	260
23. 'Η ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη	261
24. 'Η πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου, Γ. Βερίτη	262
25. Τὸ πράσινο, Γρηγ. Ξενοπούλου	263
26. Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, 'Αθην. Ταρσούλη	265
27. 'Ο Εὐρώτας, Κ. Πασαγιάννη.	268
Λεξιλόγιον	271
Βιογραφικαὶ σημειώσεις	285
Περιεχόμενα κατὰ συλλογὰς.	297
Πίναξ περιεχομένων	301

ΕΚΔΟΣΙΣ Γ'. 1971 (VI) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 90.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2093/8.4.71

Ἑκτύπωσις : Κουσέντος - Πρίφτης - Λαβερόνας — Βιβλιοδεσία : Α. Βασιλείου

